

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Güvenlik Bilimleri Dergisi

Ankara 2022

*Gendarmerie and Coast
Guard Academy*

*Security Sciences
Institute*

G

B

D

*Journal of Security
Sciences*

*Cilt/Volume: 11
Sayı/Issue: 1
Yıl/Year: 2022
Mayıs/May*

*ISSN: 2147-2912
E-ISSN: 2147-5075*

www.jsga.edu.tr

Güvenlik Bilimleri Dergisi

The Journal of Security Sciences

iThenticate

GÜVENLİK BİLİMLERİ DERGİSİ

Cilt 11* Sayı 1* Yıl 2022* ISSN 2147-2912 / E-ISSN 2147-5075

İMTİYAZ SAHİBİ

Murat BULUT, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanı*

BAŞ EDITÖR / SORUMLU MÜDÜR

Doç. Dr. Tekin AVANER, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

EDİTÖRLER

Dr. Engin AVCI, *Jandarma Genel Komutanlığı*

Dr. Öğr Üyesi Bürke Uğur BAŞARANEL, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Elif ÇOLAKOĞLU, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Prof. Dr. Gültekin YILDIZ, *Milli Savunma Üniversitesi*

Prof. Dr. İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Prof. Dr. Markus THIEL, *Almanya Polis Üniversitesi (DHPol)*

Prof. Dr. Rustambayev Mirzayusup HAKIMOVICH *Kamu Güvenliği Üni. (Özbekistan)*

Doç. Dr. Christopher LAWLESS, *Durham Üniversitesi (İngiltere)*

Doç. Dr. Hatice ALTUNOK, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Doç. Dr. Matthew DAVID, *Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)*

Doç. Dr. Naci AKDEMİR, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Dr. Öğr Üyesi Can Ozan TUNCER, *İçişleri Bakanlığı*

Dr. Öğr Üyesi Mehmet KURUM, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Dr. Öğr Görevlisi Umur SÖNMEZ, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

DÜZELTMENLER

Dr. Fikriye GÜNDÜZ, (Türkçe) *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Öğr. Gör. Yunus İNAN, (İngilizce) *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

İbrahim Oğuzhan ŞENGÜL, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*

Her hakkı saklıdır. Güvenlik Bilimleri Dergisi yılda iki defa yayımlanan; yayın prensipleri, bağımsız, ön yargısız ve çift-kör hakemlik ilkelerine dayanan ulusal hakemli bir dergidir.

Yayın Kurulu, yayınladığı makalelerde, konu ile ilgili en yüksek etik ve bilimsel standartlarda olması ve ticari kaygı taşımaması şartını getirmektedir.

Makalelerdeki görüş, sav, tez ve düşünceler yazarların kendi kişisel görüşleri olup, hiçbir şekilde Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi'nin veya Güvenlik Bilimleri Enstitüsü'nün görüşlerini ifade etmez.

Makaleler, Güvenlik Bilimleri Dergisi'ne referans verilerek akademik amaçlarla kullanılabilir.

Güvenlik Bilimleri Dergisi'ne gönderilen makaleler iade edilmez. Dergimiz "Açık erişimli" olup yayımlanan eserlerin tam metinlerine erişim ücretsiz olup, yazı dili Türkçe ve İngilizcedir.

Güvenlik Bilimleri Dergisi; ULAKBİM TR Dizin, Akademia Sosyal Bilimler İndeksi (ASOS), Sosyal Bilimler Atf Dizini (SOBİAD), EBSCO ve Araştırmaz Bilimsel Yayın İndeksi veri tabanlarında taranmakta olup makalelere DOI numarası alınmaktadır.

BASKI

Jandarma Basımevi Müdürlüğü/ANKARA

YAZIŞMA VE HABERLEŞME ADRESİ

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Beytepe / ANKARA

Telefon:0312 464 74 74 Dâhili: 6900 / 6922

Web: <http://www.jsga.edu.tr/gbd>

E-posta: editorgbd@jandarma.gov.tr

THE JOURNAL OF SECURITY SCIENCES

Volume 11* Issue 1* Year 2022* ISSN 2147-2912 / E-ISSN 2147-5075

LICENSEE

Murat BULUT, *President of Gendarmerie and Coast Guard Academy*

EDITOR IN CHIEF

Assoc. Prof. Tekin AVANER, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

EDITORS

Engin AVCI, Ph.D., *Gendarmerie General Command*

Ass.Prof. Bürke Uğur BAŞARANEL, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

EDITORIAL BOARD

Prof. Elif ÇOLAKOĞLU, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Prof. Gültekin YILDIZ, Ph.D., *National Defense University*

Prof. İsmail Hakkı DEMİRCİOĞLU, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Prof. Markus THIEL, Ph.D., *German Police University (DHPol)*

Prof. Rustambayev Mirzayusup HAKIMOVICH Ph.D. *Uni. of Public Safety (Ozbekistan)*

Assoc. Prof. Christopher LAWLESS, Ph.D., *Durham University (U.K.)*

Assoc. Prof. Hatice ALTUNOK, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Assoc. Prof. Matthew DAVID, Ph.D., *Durham University (UK)*

Assoc. Prof. Naci AKDEMİR, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Ass.Prof. Can Ozan TUNCER, Ph.D., *TR Ministry of Interior*

Ass.Prof. Mehmet KURUM, Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Instructor Umut SÖNMEZ Ph.D., *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

PROOFREADING

Fikriye GÜNDÜZ, Ph.D., (in Turkish) *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

Yunus İNAN, Instructor, (in English) *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

PUBLICATION COORDINATOR

İbrahim Oğuzhan ŞENGÜL, *Gendarmerie and Coast Guard Academy*

All rights reserved. The Journal of Security Sciences published twice a year; is a nationally peer-reviewed journal based on the principles of publishing, independent, unprejudiced and double-blind arbitration.

In its published articles, the Editorial Board observes the highest ethical and scientific standards in relation to the issue and the requirement not to bear commercial concern.

The opinions, arguments, thesis and thoughts within the articles are reflections of the authors and do not, in anyway, represent those of the Gendarmerie and Coast Guard Academy or Security Sciences Institute.

Articles can be used for academic purposes with reference to The Journal of Security Sciences.

Articles sent to The Journal of Security Sciences will not be sent back.

Our journal is "Open Access" and access to full texts of the published works is free and the literary language is Turkish and English.

The Journal of Security Sciences is being searched in the database of ULAKBİM TR Index, Academia Social Sciences Index (ASOS), Social Sciences Reference Index (SOBİAD), EBSCO and Arastirmax Scientific Publication Index and DOI number is received to the articles.

PRINTED BY

Gendarmerie Printing House Directorate /ANKARA

CORRESPONDENCE AND COMMUNICATION

Gendarmerie and Coast Guard Academy Beytepe / ANKARA

Telephone: +90 312 464 74 74 ext: 6900/6922

Web: <http://www.jsga.edu.tr/gbd>

E-mail: editorgbd@jandarma.gov.tr

GÜVENLİK BİLİMLERİ DERGİSİ

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Abdülkadir VAROĞLU <i>Başkent Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Nurettin GÜZ <i>Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Ali İhsan UZAR <i>Gülhane Sağlık Bilimleri Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Osman CELBİŞ <i>İnönü Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Ayla Sevim EROL <i>Ankara Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Rebecca BRADSPIES <i>The City University of New York (ABD)</i>
Prof. Dr. Doğan KÖKDEMİR <i>Başkent Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Sadi ÇAYCI <i>Başkent Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Enver AYDOĞAN <i>Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Salih CENGİZ <i>İstanbul Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Feridun YENİSEY <i>Bahçeşehir Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Sertaç Hami BAŞEREN <i>Ufuk Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Geoffrey DABELKO <i>Ohio Üniversitesi (ABD)</i>	Prof. Dr. Şennur TUTAREL KIŞLAK <i>Ankara Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Gökhan KOÇER <i>Karadeniz Teknik Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Tevfik ERDEM <i>Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Hakan KARAN <i>Ankara Üniversitesi</i>	Prof. Dr. Umut TÜRKŞEN <i>Coventry Üniversitesi (Birleşik Krallık)</i>
Prof. Dr. Haldun YALÇINKAYA <i>TOBB Üniversitesi</i>	Doç. Dr. Ayça GELGEÇ BAKACAK <i>Hacettepe Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Lawrence SUSSKIND <i>Massachusetts Teknoloji Üniv. (ABD)</i>	Doç. Dr. Cenker Korhan DEMİR <i>Hasan Kalyoncu Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Marco GERCKE <i>Siber Suçlar Arş. Ens. (Birleşik Krallık)</i>	Doç. Dr. Edalet HESENOV <i>Adli Tıp Kurumu (Azerbaycan)</i>
Prof. Dr. M.Emin ÇAĞIRAN <i>Gazi Üniversitesi</i>	Doç. Dr. Emre TOKGÖZ <i>Quinipiac Engineering School (ABD)</i>
Prof. Dr. Mehmet ERYILMAZ <i>Gülhane Sağlık Bilimleri Üniversitesi</i>	Doç. Dr. Nihat Ali ÖZCAN <i>TOBB Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Mesut Hakkı CAŞIN <i>Yeditepe Üniversitesi</i>	Doç. Dr. Özgür ÖZDAMAR <i>Bilkent Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Murat AKÇAKAYA <i>Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</i>	Doç. Dr. Haluk KARADAĞ <i>Başkent Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Nesrin HİSLİ ŞAHİN <i>Başkent Üniversitesi</i>	Dr. Öğr. Üyesi Erdem ÖZGÜR <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>
Prof. Dr. Nevin GÜNGÖR ERGAN <i>Hacettepe Üniversitesi</i>	Dr. Kevin SWEENEY <i>College Cork Üniversitesi (İrlanda)</i>

JOURNAL OF SECURITY SCIENCES

Advisory Board

Prof. Abdulkadir VAROĞLU, Ph.D. <i>Başkent University</i>	Prof. Nurettin GÜZ, Ph.D. <i>Ankara Hacı Bayram Veli University</i>
Prof. Ali İhsan UZAR, Ph.D. <i>Gülhane Health Sciences University</i>	Prof. Osman CELBİŞ, Ph.D. <i>İnönü University</i>
Prof. Ayla Sevim EROL, Ph.D. <i>Ankara University</i>	Prof. Rebecca BRADSPIES, Ph.D. <i>The City University of New York (USA)</i>
Prof. Doğan KÖKDEMİR, Ph.D. <i>Başkent University</i>	Prof. Sadi ÇAYCI, Ph.D. <i>Başkent University</i>
Prof. Enver AYDOĞAN, Ph.D. <i>Ankara Hacı Bayram Veli University</i>	Prof. Salih CENGİZ, Ph.D. <i>İstanbul University</i>
Prof. Feridun YENİSEY, Ph.D. <i>Bahçeşehir University</i>	Prof. Sertaç Hami BAŞEREN, Ph.D. <i>Ufuk University</i>
Prof. Geoffrey DABELKO, Ph.D. <i>Ohio University (USA)</i>	Prof. Şennur TUTAREL KIŞLAK, Ph.D. <i>Ankara University</i>
Prof. Gökhan KOÇER, Ph.D. <i>Karadeniz Technical University</i>	Prof. Tevfik ERDEM, Ph.D. <i>Ankara Hacı Bayram Veli University</i>
Prof. Hakan KARAN, Ph.D. <i>Ankara University</i>	Prof. Umut TÜRKŞEN, Ph.D. <i>Coventry University (UK)</i>
Prof. Haldun YALÇINKAYA, Ph.D. <i>TOBB University</i>	Assoc.Prof. Ayça GELGEÇ BAKACAK, Ph.D. <i>Hacettepe University</i>
Prof. Lawrence SUSSKIND, Ph.D. <i>Massachusetts Inst.of Technology (USA)</i>	Assoc.Prof. Cenker Korhan DEMİR, Ph.D. <i>Hasan Kalyoncu University</i>
Prof. Marco GERCKE, Ph.D. <i>Cybercrime Res. Institute (UK)</i>	Assoc.Prof. Edalet HESENOV, Ph.D. <i>Forensic Medicine Institute (Azerbaijan)</i>
Prof. M.Emin ÇAĞIRAN, Ph.D. <i>Gazi University</i>	Assoc.Prof. Emre TOKGÖZ, Ph.D. <i>Quininpiac Engineering School (USA)</i>
Prof. Mehmet ERYILMAZ, Ph.D. <i>Gülhane Health Sciences University</i>	Assoc.Prof. Nihat Ali ÖZCAN, Ph.D. <i>TOBB University</i>
Prof. Mesut Hakkı CAŞIN, Ph.D. <i>Yeditepe University</i>	Assoc.Prof. Özgür ÖZDAMAR, Ph.D. <i>Bilkent University</i>
Prof. Murat AKÇAKAYA, Ph.D. <i>Ankara Hacı Bayram Veli University</i>	Assoc.Prof. Haluk KARADAĞ, Ph.D. <i>Başkent University</i>
Prof. Nesrin HİSLİ ŞAHİN, Ph.D. <i>Başkent University</i>	Ass.Prof. Erdem ÖZGÜR, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>
Prof. Nevin GÜNGÖR ERGAN, Ph.D. <i>Hacettepe University</i>	Kevin SWEENEY, Ph.D. <i>University College Cork (Ireland)</i>

Bu Sayının Hakemleri

Prof. Dr. Ahmet ÖZCAN <i>Çankırı Karatekin Üniversitesi</i>	Dr. Öğr. Üyesi Hayriye SAĞIR <i>Selçuk Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Ahmet Serhat ERKMEN <i>Altınbaş Üniversitesi</i>	Dr. Öğr. Üyesi İbrahim İRDEM <i>Polis Akademisi</i>
Prof. Dr. Elif ÇOLAKOĞLU <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Bora SANYÜREK <i>Milli Savunma Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Gökhan ORAL <i>Üsküdar Üniversitesi</i>	Dr. Öğr. Üyesi Onur KULAÇ <i>Pamukkale Üniversitesi</i>
Prof. Dr. Gürol CANTÜRK <i>Ankara Üniversitesi</i>	Dr. Öğr. Üyesi Ümit ŞEVİK <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>
Prof. Dr. Zakir AVŞAR <i>Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</i>	Dr. Alper BİLGİÇ <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>
Doç. Dr. Ahmet BARBAK <i>İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi</i>	Dr. Alper EKMEKÇİOĞLU <i>Jandarma Genel Komutanlığı</i>
Doç. Dr. Bilge Kağan ŞAKACI <i>Eskişehir Osmangazi Üniversitesi</i>	Dr. Begüm ÇARDAK <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>
Doç. Dr. Can Giray ÖZGÜL <i>Ankara Üniversitesi</i>	Dr. Emrah AKÇAY <i>Jandarma Genel Komutanlığı</i>
Doç. Dr. Cenay BABAOĞLU <i>Selçuk Üniversitesi</i>	Dr. Emre Cihan ATEŞ <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>
Doç. Dr. Hasan ACAR <i>Jandarma Genel Komutanlığı</i>	Dr. Güray ARIK <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>
Doç. Dr. Memduh BEĞENİRBAŞ <i>Milli Savunma Üniversitesi</i>	Dr. Hakan AYYILDIZ <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>
Doç. Dr. Mustafa ARSLAN <i>Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi</i>	Dr. İrfan CİRİT <i>Jandarma Genel Komutanlığı</i>
Doç. Dr. Naci AKDEMİR <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>	Dr. Ufuk COŞTAN <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>
Dr. Öğr. Üyesi Ali Şahin KILIÇ <i>Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi</i>	Dr. Yunus Emre KARAMANOĞLU <i>Jandarma Genel Komutanlığı</i>
Dr. Öğr. Üyesi Eray Serdar YURDAKUL <i>Gülhane Sağlık Bilimleri Üniversitesi</i>	Dr. Zühal KARAKOÇ DORA <i>Türkiye Büyük Millet Meclisi</i>
Dr. Öğr. Üyesi Gülçin ORHAN <i>Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi</i>	

Referees of this Issue

Prof. Ahmet ÖZCAN, Ph.D. <i>Çankırı Karatekin University</i>	Ass.Prof. Hayriye SAĞIR, Ph.D. <i>Selçuk University</i>
Prof.Ahmet Serhat ERKMEN, Ph.D. <i>Altınbaş University</i>	Ass.Prof. İbrahim İRDEM, Ph.D. <i>Police Academy</i>
Prof. Elif ÇOLAKOĞLU, Ph.D. Gendarmerie and Coast Guard Academy	Ass.Prof. Mehmet Bora SANYÜREK, Ph.D. <i>National Defense University</i>
Prof. Gökhan ORAL, Ph.D. <i>Üsküdar University</i>	Ass.Prof. Onur KULAÇ, Ph.D. <i>Pamukkale University</i>
Prof. Gürol CANTÜRK, Ph.D. Ankara University	Ass. Prof. Ümit ŞEVİK, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>
Prof. Zakir AVŞAR, Ph.D. <i>Ankara Hacı Bayram Veli University</i>	Alper BİLGİÇ, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>
Assoc. Prof. Ahmet BARBAK, Ph.D. <i>İzmir Katip Çelebi University</i>	Alper EKMEKÇİOĞLU, Ph.D. <i>Gendarmerie General Command</i>
Assoc. Prof. Bilge Kağan ŞAKACI, Ph.D. <i>Eskişehir Osmangazi University</i>	Begüm ÇARDAK, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>
Assoc. Prof. Can Giray ÖZGÜL, Ph.D. <i>Ankara University</i>	Emrah AKÇAY, Ph.D. <i>Gendarmerie General Command</i>
Assoc. Prof. Cenay BABAÖĞLU, Ph.D. <i>Selçuk University</i>	Emre Cihan ATEŞ, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>
Assoc. Prof. Hasan ACAR, Ph.D. <i>Gendarmerie General Command</i>	Güray ARIK, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>
Assoc. Prof.Memduh BEĞENİRBAŞ, Ph.D. <i>National Defense University</i>	Hakan AYYILDIZ, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>
Assoc. Prof. Mustafa ARSLAN, Ph.D. <i>Nevşehir Hacı Bektas Veli University</i>	İrfan CİRİT, Ph.D. <i>Gendarmerie General Command</i>
Assoc. Prof. Naci AKDEMİR, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>	Ufuk COŞTAN, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>
Ass.Prof. Ali Şahin KILIÇ, Ph.D. <i>Ankara Hacı Bayram Veli University</i>	Yunus Emre KARAMANOĞLU, Ph.D. <i>Gendarmerie General Command</i>
Ass.Prof. Eray Serdar YURDAKUL, Ph.D. <i>Gülhane Health Sciences University</i>	Zühal KARAKOÇ DORA, Ph.D. <i>Grand National Assembly of Turkey</i>
Ass.Prof. Gülçin ORHAN, Ph.D. <i>Gendarmerie and Coast Guard Academy</i>	

İÇİNDEKİLER

Editör'den I-XIII

ARAŞTIRMA MAKALELERİ

Dış Kaynak Kullanımının Jandarma Komando Birliklerinde Uygulanabilirliği: İşlem Maliyetleri, Kaynak Bağımlılığı ve Güvenlik Bağlamında Bir Değerlendirme 1-26
Mehmet KAHYA

Jandarmanın Halkla İlişkiler Uygulamalarında Yeni Bir Devir: Jandarma Asayiş Koordinasyon Timi 27-48
Yusuf Mutlu GENÇ, Gökhan TÜRKÖZ

Suçun Önlenmesinde Kitle İletişim Araçlarının Rolü: Kuramsal Açıdan Bir Değerlendirme ve Örnekler 49-74
Mehmet KAPLAN, Ali YILDIRIM

Suçta Sürüklenen Çocuklar ve Çocuk Suçlarının Kriminal Açıdan İncelenmesi 75-108
Ercan ALTINSOY, Ali KARA

Avrupa Konseyi Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi ve Türk Hukuku'nda Karşılığı 109-134
Yusuf KARADENİZ

Türkiye'de Kripto Para Madenciliğine Uygulanabilecek Adli ve İdari Yaptırımlara Dair Genel Bir Değerlendirme 135-166
İsmail ERGÜN

Bireysel Silahlanma ve Şiddet: Ateşli Silah Şiddetinin Güncel Durumu 167-200
Ahmet YASUNTİMUR, Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ

Çevre Etiği Yaklaşımları ve Güvenlik Hizmeti: Çevre, Doğa ve Hayvan Koruma Polisi/Timi Örneği 241-262
Muhammed Yunus BİLGİLİ

G7 Ülkelerinin Siber Güvenlik Performanslarının Analizi: ENTROPİ Tabanlı MABAC Yöntemi ile Bir Uygulama 263-286
Furkan Fahri ALTINTAŞ

Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Disiplininde Göç: Lisansüstü Çalışmalar Üzerine Bir Analiz (İngilizce) 287-304
Filiz KATMAN

DERLEME MAKALELERİ

Türk Hava Sanayinin Oluşum Sürecinde Fırsatlar ve Engeller (1912-1959) 201-222
Celal Kürşad KONUKÇU

Yeni Nesil Savaş ve Siber İstihbarat 223-240
Hasan Alpay KARASOY

Makale Yazım Esasları 305-318

CONTENTS

Editor's Note..... I-XIII

RESEARCH ARTICLES

Applicability of Outsourcing in Gendarmerie Commando Units: An Evaluation within the Framework of Transaction Costs, Resource Dependence and Security Framework... 1-26
Mehmet KAHYA

A New Era in Public Relations Practices of Gendarmerie: Gendarmerie Public Order and Coordination Team.....27-48
Yusuf Mutlu GENÇ, Gökhan TÜRKÖZ

The Role of Mass Media in The Prevention of Crime: A Theoretical Evaluation and Examples49-80
Mehmet KAPLAN, Ali YILDIRIM

Juveniles Driven to Crime and a Criminal Analysis of Juvenile Delinquencies.....75-108
Ercan ALTINSOY, Ali KARA

Council of Europe Convention on Cybercrime and Its Equivalent in Turkish Law109-134
Yusuf KARADENİZ

A General Evaluation on Jurisdiction and Administrative Sanctions Applicable to Crypto Mining in Turkey135-166
İsmail ERGÜN

Individual Armament and Violence: The Current Status of Firearm Violence.....167-200
Ahmet YASUNTIMUR, Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ

Approaches to Environmental Ethics and the Security Service: Case of Environment, Nature and Animal Protection Police/Team241-262
Muhammed Yunus BİLGİLİ

Analysis of Cyber Security Performances of G7 Countries: An Application with ENTROPY-Based MABAC Method.....263-286
Furkan Fahri ALTINTAŞ

Migration Studies in International Relations Discipline in Turkey: An Analysis on Graduate Studies287-304
Filiz KATMAN

REVIEW ARTICLES

Opportunities and Obstacles in the Formation of the Turkish Air Industry (1912-1959).....201-222
Celal Kürşad KONUKÇU

Next Generation War and Cyber Intelligence223-240
Hasan Alpay KARASOY

Publishing Principles.....305-318

EDİTÖR'DEN

Önceki asrın bilhassa son çeyreğinde dünyayı fethettiği konusunda kanaatler nasıl da hâsıl olmuştu. İdeolojik aygıtlar harıl harıl bunu pekiştiriyordu. Gerçekte ikinci milenyuma da böyle bir giriş yapıldı ancak tarihin sonu, küresel düşünmek/yerel davranmak, yarışan kentler, dümeni tutmak, gelecek adımlar kavram ve sloganları artık eski itibarını taşıyorlar gibi. Küresel gelişmeler kendi kendine yeterli milli ekonomileri, özgün yapıları, yerel siyaset ve yönetim odaklarını geri plana atmışken birden sihirli parmaklar değmişçesine iç ve dış gelişmeler ardı ardına geldi ve milli devletlerin varlığını ve önemini hatırlattı. Bugünlerdeyiz. Ancak bu arada piyasanın görünmez eliyle hukukun görünür elinin kat ettiği mesafenin entelektüel izini birlikte sürmeliyiz (Slobodian, 2020: 9-19, 24). Nihayet başlangıç olarak yakın geçmişte post sözcüğü ekli post-modern, post-sömürgeci kavramlarını o arada neo-weberyen, neo-keynesyen icatlarını saptamalı hatta sıfat zenginliği bakımından yönetişimin (governance) tahta yerleşmeye başladığı bir görünümünden de bahsetmeliyiz. Bir tarafla çözümde kısırlık diğer tarafla sorunda çeşitlilik, izi sürülesi başka konu ya da alanlar olarak hemen başucumuzda duruyor.

Bu sayı için heybemizde yer alan konular çok ve çeşitli, ancak Rusya-Ukrayna savaşı elbette üzerinde en çok durulması konuların başında geliyor. Önceliğimiz oluyor doğal olarak. Zira bu dönemde ülkemizi, bölgemizi hatta dünyayı etkileyen en önemli gelişmelerden olduğu açık. Haliyle ilk sırayı ve ağırlığı da ona vermek gerekiyor. Bu meyanda en başta iki ülke arasındaki savaşı değerlendirenlerin bir tarafta Ukrayna diğer tarafta Rusya yönünde önem ve öncelik veren gelişmelere odaklandıkları bazıların da septisizmi elden bırakmadıkları ifade edilmelidir. Ancak süreç ilerledikçe seyirde değişiklikler de görülmeye başladı gerçekten...

Öyle ki savaşın hemen öncesine bakıldığında Rusya ve Ukrayna arasında tırmanan gerginliğin başta taraf ülkeler olmak üzere bölgedeki ülkeleri tedirgin ettiği herkesin malumu idi. Bu gerginliğin temelinde sadece Ukrayna ve Rusya arasındaki ihtilafli Donetsk ve Lugansk illerinin oluşturduğu Donbass bölgesinin yer almadığı, aynı zamanda Rusya ve Batılı ülkeler arasındaki tarihsel gelişmelerin de olduğu görülmekteydi. Neden Donbass? Çünkü bu bölgenin hem Rusya hem de Ukrayna açısından ekonomik değeri oldukça yüksekti. Ayrıca bu bölgedeki kayda değer Rus nüfusun geleceği Rusya Federasyonu (RF) için bir endişe kaynağı idi. Türkiye'nin misyonu, tavrı, stratejisine gelince; Karadeniz'in barış ve istikrarlı ortamının devamı açısından hem kendisi hem de bölge barışı için bu krizde aktif rol alarak ara bulucu rolü üstlenmesi gerektiği anlaşılmaktaydı.

NATO bu süreçte ismi çok duyulan bir örgüt oldu. Onun açısından bakıldığında Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, güç çekişmesinin merkezi haline gelen Ukrayna'nın, hem Rusya'nın Batı yönündeki etki alanı hem de NATO için rakip Rusya'ya yönelik etki ve baskı alanı olma açısından hayati önemi vardı. İlave olarak NATO'nun Ukrayna'da güç kazanma, Donbass üzerinden ülkeyi kontrol altında tutma hedefleri üzerine analizlerin yükseldiği de görülmekteydi.

Aynı günlerde, 2014 yılında Rusya'nın, Ukrayna sınırları içerisindeki Kırım'ı işgal edip, ardından kendi topraklarına kattığı, yaklaşık iki ay süren ve Rusya'nın yeni bir işgal harekâtına hazırlandığının ciddi emareleri söz konusu oldu. Üstüne Rusya'nın bu kez tüm Ukrayna'yı işgal edebileceği, üstelik bu savaşın Çin'i de Tayvan'ın işgali için harekete geçirebileceği ve dolayısıyla bunun 3. Dünya Savaşı anlamına geldiği değerlendirmelerinin de işitildiği zamanlardan geçmiş idik.

Ukrayna'ya asker ve silah gönderme konusunda isteksiz ve tereddütlü ülkeler, Ukrayna'nın NATO üyeliği tartışmaları, Rusya'nın petrol ve doğal gaz tesislerine Çin tarafından yapılan devasa yatırımlar, askeri ortaklıkların yanı sıra Moskova ve Pekin arasında ticaret, teknoloji ve enerji alanlarında da ortak çalışmalar gündemi kaplarken, Belarus'un artık bağımsız bir ülke olmaktan ziyade Rusya'nın her dediğini yapan bir ülke haline geldiğini gözlemledik. Rusya'nın ise Primakov Doktrini olarak da bilinen Yakın Çevre Doktrini çerçevesinde eski Sovyet alanındaki nüfuzunu sürdürmek istediği dile getirilmekteydi. Bunun için Rusya ile Batı arasında Ukrayna'nın tarafsız bir tampon bölge olarak kalmasından yana bir politika izlendiğine ve nihayet 20 Şubat günü, Rusya Devlet Başkanı Putin'in televizyonların canlı yayınında ayrılıkçı Donetsk ve Luhansk bölgelerinin bağımsızlığını tanıdıklarını ilan ettiğine ve 24 Şubatta ise Rusya'nın Ukrayna'ya karşı başlattığı askeri harekâta tanık olduk.

Savaşın ilk gününde yoğun Rus ateş gücü kullanımı, Kiev'de cephe gerisine sızma girişimleri, Rus Hava İndirme Birliklerinin (VDV) uçar-birlik faaliyeti, meskûn mahalde muharebe ve bazı cephelerde Ukrayna taktik karşı taarruzlarının söz konusu olduğu, bu arada nükleer çatışma ihtimalinin sürekli ifade edilebildiği ve buna siber saldırıların eşlik ettiği görüldü. Ukrayna konusunda karşı karşıya gelen Batı-NATO ittifakı ile Rusya'nın, bu gerginliği başta Libya ve Suriye meseleleri olmak üzere diğer alanlara taşıyabileceği, İran için birtakım avantajlar ve fırsatlar yarattığı, savaşın en önemli sonuçlarından birinin Avrupa'nın enerji tedarikinde Rusya'ya güvenmesinin artık mümkün olmayacağına anlaşılması oldu. Bu arada Türkiye'nin küresel enerji jeopolitiğinin yükselen yıldızı olarak ön plana çıktığı, Montrö Sözleşmesiyle birlikte, Rusya ve Ukrayna arasında karar vermek

yerine ikisinden de vazgeçmeyeceğini açıkça dile getirmesi yerinde ve isabetli oldu.

İlerleyen gün ve haftalarda Rusya'nın Ukrayna savaşında, politik hedef ve askeri kapasite açısından kötü hazırlanmış bir harekât planına sahip olduğu, Ukrayna ve müttefiklerinin savaşı; simetri, asimetri, propaganda, ekonomik, diplomatik, bilgi ve siber gibi, melez karaktere büründürdüğü ve savaşı sürüncemeye çevirerek, Putin'e hızlı ve kolay bir zafer kazanamayacağını göstermeye çalıştığı, eğer Batı, önümüzdeki haftalarda Putin'e sessizce ilerleyecek 'onurlu bir çıkış planı' sunmazsa, daha kanlı ve uzun bir savaşa tanıklık edileceği daha güçlü bir şekilde ifade edilmeye başlandı.

Ayrıca gönüllü olarak Ukrayna'ya savaşmak için gelen kişiler bir yanda, diğer yanda ise Türkiye ve İsrail'in Kiev ve Moskova yönetimleriyle iyi ilişkilerinin olmasının iki ülkeyi mevcut savaşta ara buluculuk görevini yerine getirebilecek en uygun iki aday yapması üzerinde düşüncelerin daha sesli bir şekilde dile getirildiğini gördük. Ukrayna ve RF Dışişleri Bakanlarının Antalya Diploması Forumu sırasında 10 Mart'ta üçlü formatta bir araya getirilmesi Türkiye'yi arabuluculuk ve kolaylaştırma çabalarında bir adım öne çıkardı. Hemen ardından İstanbul ikili görüşmelerin yapıldığı yer haline geldi. Bu sırada Ukrayna'nın genel olarak batı-doğu şeklinde ikiye bölünmesi ve Rusya'nın "doğu" bölümünü kontrol etme çabasında olduğu konuşuluyordu. Hatta Ukrayna krizi sonrasında gelecekte Avrupa güvenlik mimarisinin daha fazla Alman etkisine gireceği yönündeki değerlendirmeler de dikkatli gözlerden kaçmıyordu.

Ardından Türkiye'nin Rus işgalinin başından itibaren izlediği Ukrayna politikasının NATO ittifakı içerisindeki kritik rolünü ortaya koyduğu, NATO'nun Türkiye'nin tecrübelerinden yararlanmaya çalışması gerektiği, Türkiye'nin yoğun diplomatik çabalarıyla 29 Mart'ta İstanbul'da bir araya gelen Rusya ve Ukrayna müzakere heyetleri en anlamlı ilerlemeyi burada sağlarken, taraflar arasındaki savaşı durdurma umudunun da güç kazandığı, İstanbul'da taraflar arasında her aşamada yakınlaşmanın arttığı, bazı konularda uzlaşma ve ortak anlayışa varıldığı, zor meselelerin ise üst seviyelerde ele alınacağına dile getirildiği süreç bizim açımızdan da oldukça önemliydi.

Aynı günlerde Rusya'nın Ukrayna konusunda strateji değişikliğine gittiği, Kremlin'in bu kararını etkileyen en önemli faktörün, muharebe sahasındaki gelişmeler olduğu, Rusya'nın savaş kaynaklarının azalması, ilerleyişinin Ukrayna ordusu tarafından durdurulması ve görüşmelerin sonuçsuz kalması, Rusya'yı işgal

altında tuttuğu toprakları kontrol etmekle sınırlı kalacak bir politikaya yönlendirebileceği, bunun yanı sıra hava saldırıları ve düşük yoğunluklu çatışmaları devam ettireceği, bu durumun da Ukrayna savaşını “ne savaş ne de barış” durumuna getirerek krizi çözümsüz kılacağını değerlendirildiği görülmektedir.

Rusya tarafından, Ukrayna'nın Karadeniz'de döşediği 400'den fazla deniz mayınının bağlama zincirlerinin koptuğunun açıklanması, bölgede yeni bir tehdit unsurunu akıllara getirmiştir. Savaş nedeniyle Rusya'ya uygulanan yaptırımların petrol ve doğal gaz piyasalarında önemli artışlara yol açtığı, Rusya'nın Avrupa'ya karşı enerji kartını etkin bir şekilde kullanarak, Avrupa'daki enerji fiyatlarını etkileyebilecek bir aktör olduğunu göstermiş olduğu, buna karşılık ABD'nin ise Asya'ya giden LNG (sıvılaştırılmış doğalgaz) tankerlerini Avrupa'ya yönlendirerek kriz çözücü bir hamle ile Avrupa'nın enerji sorununu çözen taraf olarak ön plana çıktığına dair yoğun gelişmeleri bazen ibret, bazen tedirgin ama dikkatle takip ettik. Bu arada Ukrayna'nın başkenti Kiev ve çevresinden Rus ordusu çekilmeye başladı. Ancak hemen Moskova'nın aklında başka bir fikir olduğu kanısı belirdi ve Rusya'nın zaman kazanmaya çalıştığı hatta Putin'in işgal harekâtını Ukrayna'nın doğu ve Karadeniz kıyılarında hızlandıracağı ifade edilir hale geldi.

Bu arada ABD'li yapay zekâ şirketi Clearview AI tarafından sunulan yüz tanıma teknolojisi Ukrayna Savunma Bakanlığı tarafından 12 Mart tarihinden itibaren kullanılmaya başlandı. Bu teknoloji sayesinde yabancı savaşçılar dahil olası savaş suçlarına dair saptamaların yapılabilmesinin mümkün olacağı beklentisi önemlidir. Savaş ve teknolojik gelişim arasındaki yakın ilişki bu vesileyle derkenar edilmelidir.

Elbette küresel ölçekteki gelişmeler Rusya-Ukrayna savaşından ibaret değil. Bu savaşın etkilediği ya da bağımsız bambaşka gelişmeler de süregidiyor. Nitekim önümüzdeki yıllarda, dünyanın en büyük 5 ekonomisinden 4'ünün Asya'da olmasının beklendiği hatırlandığında, Çin, Hindistan, Japonya, Rusya ve Endonezya gibi büyük ekonomilerin, küresel ekonominin ağırlık merkezini Asya'ya doğru kaydırmaya devam edecekleri hemfikir olunan konuların başında geliyor. Asya'nın 21'inci yüzyıldaki bu potansiyeli ve büyüklüğü düşünüldüğünde, Türkiye'nin de yeni bir Asya stratejisi ve uzun vadeli stratejik bir hedefinin olmasının, küresel ve bölgesel hedefleri için de önemli olduğu açıktır.

İçinde bulunduğumuz yüzyılın, jeoteknolojik yüzyıl olduğu bilinmektedir. Bu nedenle Çin ve ABD arasında yeni teknolojilerle hâkimiyet kurmanın, dünya liderliğini sağlamanın rekabetinin yaşandığı, teknolojiyi yönlendirici güç olabilen ülkelerin yeni bir jeopolitik düzen yarattığı, başta Çin, Japonya, Güney Kore, Hindistan olmak üzere Asya ülkelerinin yapay zekâ ve robot yaratımı konusunda neredeyse dünyanın ana merkez noktasını oluşturduğu görülmektedir. Yapay zekâyâ dayalı algoritmik devrimde lider olan ülkenin tüm dünyayı ve uzayı kontrol edebilen bir caydırıcı güce ulaşabileceği yolun en başındakilerce de ifade edilebilir haldedir. Asya'nın, gerek küresel ekonomik odağın bu bölgeye kayması ve gerekse bölgedeki ülkelerin artan etkinlikleri ile dikkat çektiği, Hint-Pasifik bölgesinde ABD'nin kaçınılmaz bir düşüş ve buna karşılık Çin'in kaçınılmaz bir yükseliş içerisinde olduğuna dair hakim kanaate mesafeli yaklaşılması gerektiği, bölge-dışı bir orta güç olan Türkiye'nin, çift kutuplu bir bölgesel sisteme doğru evrilen Asya jeopolitiğinde, güç dağılımında yaşanan değişimleri yakından takip etmesi ve ABD ile Çin arasındaki giderek yoğunlaşan stratejik rekabete taraf olmaktan da kaçınması üzerine düşünülebilir.

SSCB'nin dağılmasından sonra ABD'nin kontrolünde başlayan tek kutuplu uluslararası sistemin, yeni güçlerin ortaya çıkmasıyla zaman içinde zayıfladığı ve çok kutuplu bir yapıya doğru evrilmekte olduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte dünya siyasetinde yeni birliktelikler ve kuruluşların ortaya çıktığı da görülmektedir. Fakat biz de bunların dışında ortak iradenin ön plana çıktığı bir birliktelik olan Türk Devletleri Teşkilatı'nın, Asya'nın kaderini olumlu yönde değiştirerek birçok güç merkezini bu coğrafyaya odaklı bir bakış açısına yöneltceğini değerlendirmeliyiz ve buna yönelik hazırlıklarımızı artırmalıyız.

Bu arada ABD, Rusya, Çin, İran ve İngiltere gibi ülkelerin, Taliban karşısında yeni politikalar belirlemeye başladığı, Çin'in Kuşak Yol projesi için de Afganistan'ın oldukça kritik bir konumda bulunduğu, Çin'in, Batı'ya doğru inşa edeceği ticaret yollarında Afganistan'ı köprü olarak kullanmak istediği görülmektedir. Çin tarafından ortaya konan ve "Yeni İpek Yolu" olarak adlandırılan "Bir Kuşak Bir Yol" projesinin kapsamı dikkate alındığında Irak'ın stratejik bir konuma geldiği açıktır. Bu nedenle ABD askerlerinin Irak'tan çekilmesiyle Çin'in Irak'ta daha fazla ekonomik yatırım yapmasını sağlayabileceği ve bu sayede Irak'ın önümüzdeki süreçte bölgesel ve küresel rekabette odak ülkelerden biri olma potansiyeline sahip olabileceği ifade edilebilir.

Nihayet 2022 yılında ABD ile Avrupa'daki müttefikleri arasındaki güvenin sınanması Ukrayna krizi ile sınırlı kalmayıp, ABD'nin yalnızca Çin ve Rusya

ikilisine karşı ikinci Soğuk Savaş'ı olgunlaştırdığı bir yıl olabilecektir. NATO içerisinde yaşanacak yol ayrımları nedeniyle AUKUS (15 Eylül 2021 tarihinde Avustralya, Birleşik Krallık ve ABD tarafından ilan edilen üçlü bir güvenlik paktı) benzeri bölgesel ittifaklara daha fazla yönelen bir sürecin başlayabileceği, en azında bu yönde maksat ve niyetlerin varlığından anlaşılmaktadır.

Öte yandan Akdeniz ve çevresine yatırım yapan Çin'in bu yatırımlarının getirisini garantilemek için güvenlik amaçlı bir dizi oluşumlara da gidebileceği düşünülebilir. İçinde bulunduğumuz dönemde küresel siyaset ABD ile Çin arasında yoğun bir jeopolitik rekabete sahne olduğundan, bu rekabette Körfez'in, jeopolitik konumu, ideolojik avantajları ve zengin enerji kaynakları sayesinde oldukça önemli bir bölge olarak öne çıktığını, son dönemde Körfez bölgesinden çekilme emareleri sergileyen ABD'nin bıraktığı güç boşluğunu doldurma konusunda Çin'in hevesli olmasının, yakın gelecekte bölge siyasetinde önemli dönüşümler yaşanacağını göstergesi olarak pekâlâ değerlendirilebilir.

Ve aslında Çin ve İran'ın 2021 Mart ayında 25 yıllık bir anlaşma imzaladığı, anlaşmaya göre de Çin'in gelecek 25 yıl içerisinde İran'a 400 milyar dolar yatırım yaparak bunun karşılığında Tahran'dan ucuz petrol alması öngörüsünü de yabana atmamalıyız. Hatta bu anlaşmanın, Çin'in Orta Doğu'daki etkisini hiç olmadığı kadar derinleştirerek ABD'nin İran'ı tecrit politikalarını suya düşürebilecek potansiyele sahip olduğu iddialarını ifade edebiliriz.

Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında çöküşü ve Türkistan'da (Orta Asya) bulunan Türk devletlerinin bağımsızlıklarını kazanması ile Türk Dünyası için yeni bir dönem başladığı, 12 Kasım 2021 tarihinde Türk Konseyi'nin adının "Türk Devletleri Teşkilatı" olarak değiştirilmesinin ise aradan geçen 30 yıllık süreç sonunda çekingen ve edilgen tutumun bir kenara bırakılarak Türk Dünyası için yeni bir vizyon ve stratejinin hayata geçtiği bir dönüm noktasını temsil ettiği açıktır. Türk Dünyası'nın bir birliğe dönüşmesinde nihai hedefin askeri yönleri ile de entegre bir birlik olması gerektiği, bu hedefe ulaşılması için geniş bir coğrafyaya yayılmış Türk devletlerinin artık bir mefkûreden ötesine geçmelerini ve gerekli adımı atmalarını dileyebiliriz. İşte milli ve güçlü olmanın üzerinde bir kez daha durmamızın nedeni...

İyi okumalar dileriz.

Doç. Dr. Tekin AVANER
Başeditör

EDITOR'S NOTE

Especially in the last quarter of the previous century, how it was believed that man had conquered the world. The ideological tools were continuously emphasizing this. In fact, such an entry was made to the second millennium, but it seems that the end of history, thinking globally /acting locally, competing cities, taking the helm, future steps concepts and slogans no longer carry their former reputation. While global developments have ignored the self-sufficient national economies, original structures, local politics and management focuses, internal and external developments have occurred subsequently as if magic fingers had touched and recalled the existence and importance of national states. We are in the present. But in the meantime, we must together interpret the intellectual trail of the distance traveled by the invisible hand of the market and the visible hand of the law (Slobodian, 2020:9-19, 24). Finally, to begin with, we should identify the post-modern, post-colonialist concepts, attached to the word post in the recent past, and the neo-Weberian, neo-Keynesian inventions in the meantime, and even mention that governance (governance) has begun to settle on the throne in terms of wealth of adjectives. On the one hand, infertility in the solution, on the other hand, diversity in the problem stands right next to us as other issues or areas that need to be followed.

The topics covered in the agenda issue for this issue are various and varied, but the Russia-Ukraine war is, of course, one of the topics that we focus on the most and that is the priority for us because it is clear that this war is one of the most significant developments regarding our country, region and even the world in this period. Therefore, it is necessary to give both priority and importance to this issue. In this regard, it should be stated that those who evaluate the war between the two countries at the very beginning focus on the developments that give importance and priority to Ukraine on the one hand and Russia on the other, but some of them do not abandon skepticism. However, as it progressed, changes in the process also began to be observed.

So much so that, looking back just before the war, it was obvious to everyone that the escalating tension between Russia and Ukraine had made the countries in the region nervous, especially the parties of the war. It seems that not only the Donbass region, formed by the decimated Donetsk and Luhansk provinces between Ukraine and Russia, is at the root of this tension, but at the same time, historical developments between Russia and Western countries were also at core of this tension. Why Donbass? Because this region is economically important for both

Russia and Ukraine. Moreover, the future of the large Russian population in this region was a concern for the Russian Federation (RF). Regarding Turkey's mission, attitude and strategy in this conflict, it was understood that, actively taking part in it, Turkey should take on a mediator role for both itself and regional peace in terms of maintaining the peace and stable environment of the Black Sea.

NATO was a mostly-mentioned organization in this process. Looking through NATO's perspective, after the cold war era ended, Ukraine which was the arena of power conflict, both was open to Russia influence against the West, and was a place of NATO's power and pressure against Russia. Additionally, it was observed in analyses that NATO tried to gain ground upon Donbass region so as to have more control on Ukraine.

At the same time, there were serious signs that Russia was preparing for a new invasion operation after 2014 when Russia invaded the Crimea within the borders of Ukraine and then annexed it to its territory, and which lasted about two months. Moreover, it was pronounced that Russia would invade all Ukraine this time, and China would start an operation to invade Taiwan, which, in the end, would result in the World War 3rd.

While the countries hesitating or acting hesitantly and unwillingly to send military equipment and personnel to Ukraine, NATO membership of Ukraine, China's massive investments over Russia's natural gas and oil plants, not only military cooperation between Moscow and Peking, but technologic, trade and energy collaboration were on the agenda, Belarus was observed to likely give up its independence and become a country to follow Russia's instructions. It was also stated that Russia wanted to maintain its influence on the former Soviet space in regard to the Doctrine of the Immediate Environment, which is also known as the Primakov Doctrine. Thus, we have witnessed not only that a policy has been pursued between Russia and the West in favor of Ukraine remaining a neutral buffer zone, but Russian President Putin on a live broadcast on February 20th declaring that they have recognized the independence of the separatist Donetsk and Luhansk regions and also that Russia launched a military operation against Ukraine on February 24th.

On the first day of the war, there was Russia's intensive use of firepower, attempts to infiltrate the back of the front in Kiev, the airmobile operations of Russian Airborne Troops (VDV), combat in the residential area and Ukrainian tactical counter-attack on some fronts, meanwhile, the possibility of a nuclear

conflict was constantly expressed and accompanied by cyber-attacks. It became clear that the West-NATO alliance and Russia, facing off over Ukraine, could move this tension to other areas, especially the Libyan and Syrian issues; they created a number of advantages and opportunities for Iran, and one of the most important consequences of the war is that it will no longer be possible for Europe to rely on Russia for energy supplies. Meanwhile, it was appropriate and accurate that Turkey came to the fore as an important party in global energy geopolitics, and with the Montreux Convention, Turkey made it clear that they would not give up on either of them instead of favoring decisively between Russia and Ukraine.

On the following days and weeks, it was understood that Russia hold a not-well-designed operation plan in Ukraine regarding the politics and military capacity; Ukraine and their alliances turned the war into a hybrid process with symmetric, asymmetric, propaganda, economic, diplomatic, information and cyber features and dragged out the process and they tried to show Putin that it was not possible to win fast and easily. If they don't provide Putin with a 'honor to the end' in the following days, it is strongly stated that they will witness a longer and more bloody war.

Moreover, on the one side, there were people who came to Ukraine to fight for them willingly, and on the other side, we heard the ideas that Turkiye and Israel, who have good relations with Kiev and Moscow, have the potential to be the most convenient countries to mediate between the war parties. The meeting between the Foreign Ministers of these two countries in a trilateral format on March 10th during the Antalya Diplomacy Forum has taken Turkey one step forward in its mediation and facilitation efforts. Just after the Forum in Antalya, Istanbul has become the place where bilateral negotiations are to be held. At this time, there was a talk that Ukraine is going to be divided into, west and east, and that Russia has the effort to control the "eastern" part of it. In fact, assessments that the European security structure will be influenced more by Germany in the future after the Ukraine crisis also are among the topics.

Then it revealed the role of the Ukrainian policy pursued by Turkey from the very beginning of the Russian invasion in the NATO was really critical, that NATO should try to take advantage of Turkey's experience, that The Russian and Ukrainian negotiating delegations, who met in Istanbul on March 29 with the intensive diplomatic efforts of Turkey, have made the most meaningful progress, while the hope of stopping the war between the parties has also gained strength, that in Istanbul, close contact between the parties has shown an increase at every

stage and consensus and common understanding have been reached on some issues, and that the process in which difficult issues are to be addressed at the highest levels is also very important for Turkiye regarding its position in this period.

On the same days, it was considered that Russia has changed its strategy on Ukraine because of the developments in the field of communications that have influenced this decision of the Kremlin essentially; that due to the reduction of Russia's combat resources, the cessation of its progress by the Ukrainian army and the inconclusive outcome of the negotiations, it can lead Russia to a policy that will be limited to controlling the occupied territories and that Russia is going to continue its air attacks and low-intensity attacks, which lead the war to 'neither war, nor peace' situation and leave this crisis unsolved.

The release by Russia that the mooring chains of more than 400 naval mines laid by Ukraine in the Black Sea have been broken has brought to mind a new threat element in the region. We have followed both carefully and anxiously that sanctions applied to Russia due to the war lead to significant increases in oil and natural gas markets; by effectively using its energy card against Europe, Russia has shown that it is an important actor who can influence energy prices in Europe, and that the United States, on the other hand, came to the fore as the party that solved Europe's energy problem with a crisis-solving move by redirecting LNG (liquefied natural gas) tankers going to Asia to Europe. Meanwhile, the Russian army began to withdraw from the Ukrainian capital Kiev and its surrounding places. But immediately there happened an opinion that Moscow had another idea in mind, and it became obvious that Russia was planning to save time, and even Putin would accelerate the invasion operation on the eastern part and Black Sea coasts of Ukraine.

Meanwhile, it has been uncovered that the facial recognition technology developed by the US artificial intelligence company Clearview AI has begun to be used by the Ukrainian Ministry of Defense since March 12, thanks to which, it will be possible to make determinations about possible war crimes, including foreign fighters. The close relationship between war and technological development should decisively be emphasized on this occasion.

Of course, developments on a global scale do not just consist of the Russia-Ukraine war. Other developments which either are influenced by the war or independent from the war are happening. As a matter of fact, when it is

remembered that 4 of the 5 largest economies in the world are expected to be in Asia in the following years, it is among the agreed issues that major economies such as China, India, Japan, Russia and Indonesia will continue to shift the center of gravity of the global economy towards Asia. Considering this potential and capacity of Asia in the 21st century, it is clear that Turkey also need to have a new Asian strategy and a long-term strategic goal, which is also important for its global and regional goals.

It is known that the century we are in is the geotechnological century. Therefore, it is observed that there is a competition between China and the United States to dominate with new technologies and to maintain world leadership; that countries dominating technologies can create their own geopolitical order, and that Asian countries, especially China, Japan, South Korea and India, are almost in the center of creating robotic technologies and artificial intelligence technologies. It is always pronounced that nations who are leading in algorithms of artificial intelligence may reach a deterrent force in controlling the world and space. That Asia is attracting attention both with the shift of the global economic focus to this region and with the increasing activity of countries in the region; in the Indo-Pacific region, the United States is in an inevitable decline and, in turn, China is in an inevitable upswing; as a non-regional middle power, Turkey closely follows the changes in the distribution of power in Asian geopolitics, which is evolving towards a bipolar regional system and decisively refraining from being a party to the increasingly intense strategic competition between the United States and China are to be considered in detail.

It is observed that the unipolar international system, which began under the control of the United States after the collapse of the USSR, has weakened over time with the emergence of new powers and is evolving towards a multipolar structure. However, it is also observed that new unities and organizations are emerging in world politics. But we should also evaluate that the Organization of Turkish States, a union in which the common will comes to the fore, will positively change the fate of Asia and lead many power centers to a point of view focusing on this geography, and we should increase our preparations for this.

Meanwhile, it seems that countries such as the United States, Russia, China, Iran and the United Kingdom have begun to set new policies against the Taliban; that Afghanistan is in a very critical position for China's Belt and Road project, and that China wants to use Afghanistan as a bridge on its trade routes that will be built towards the West. Considering the scope of the "One Generation to One Road"

project put forward by China and called the “New Silk Road”, it is clear that Iraq has taken a strategic position. Therefore, it can be stated that with the withdrawal of US troops from Iraq, China can make more economic investments in Iraq, and thus Iraq can have the potential to become one of the focus countries in regional and global competition in the following process.

Finally, in 2022, the trust test between the United States and its allies in Europe will not be limited to the Ukraine crisis, but it may be a year when the United States is putting the second Cold War only against the duo of China and Russia on the stage. It is clear from the existence of goals and intentions, at least in this direction, that a process can begin in which it can turn more to AUKUS-like (a trilateral security pact announced by Australia, the United Kingdom and the United States on September 15th, 2021) regional alliances due to the turnouts that will be gone through within the NATO.

On the other hand, it can be considered that China, which invests in the Mediterranean and its surroundings, can also go to a number of security formations to ensure the return on these investments. Since global politics was the scene of intense geopolitical competition between the United States and China during the period we are in, the Gulf stands out as a very vital region in this competition regarding its geopolitical position, ideological advantages and rich energy resources and China's eagerness to fill the power vacuum left by the United States, which has recently shown signs of withdrawing from the Gulf region, can be considered as an indicator that there will be significant transformations in regional politics in the near future.

In fact, we should not ignore the foresight that China will invest \$ 400 billion in Iran over the next 25 years and receive cheap oil from Tehran in return for a 25-year agreement that China and Iran signed in March 2021. We can even state the claims that this agreement has the potential to undermine the US policy of isolating Iran by deepening China's influence in the Middle East as never before.

The collapse of Soviet Union in 1991 and Turkish states' in Turkishland (Central Asia) gaining their independence indicated a new era started for Turkish World, and that the name of the Turkish Council was changed to “Organization of Turkish States” on November 12th, 2021 indicated that the timid and passive attitude was put aside and that represented a cornerstone at which a new vision and strategy for the Turkish World was implemented. We can only wish that the Turkish states spreading over a wide geography will now go beyond a border and

take the necessary steps to achieve this goal, and that the final goal of turning the Turkish World into a union should also be an integrated union with the military aspects. Here is the reason why we once again focus on being national and powerful.

Wish you enjoy reading.

Assoc. Prof. Tekin AVANER
Chief Editor

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Mayıs 2022, Cilt:11, Sayı:1, 1-26
doi:10.28956/gbd.1109701

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, May 2022, Volume:11, Issue:1, 1-26
doi:10.28956/gbd.1109701

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article

Dış Kaynak Kullanımının Jandarma Komando Birliklerinde Uygulanabilirliği: İşlem Maliyetleri, Kaynak Bağımlılığı ve Güvenlik Bağlamında Bir Değerlendirme
Applicability of Outsourcing in Gendarmerie Commando Units: An Evaluation Within the Framework of Transaction Costs, Resource Dependence and Security Framework

Yazar(lar) / Writer(s)

Mehmet KAHYA, Dr. Öğ. Üyesi, JSGA, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü,
mehmet.kahya@jsga.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1455-3744>

Bilgilendirme / Acknowledgement:

- Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:
- Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.
- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received :20.07.2020

Makale Kabul Tarihi / Accepted :16.03.2022

Atıf Bilgisi / Citation:

Kahya, M. (2022). Dış kaynak kullanımının Jandarma Komando Birliklerinde uygulanabilirliği: İşlem maliyetleri, kaynak bağımlılığı ve güvenlik bağlamında bir değerlendirme. *Güvenlik Bilimleri Dergisi, 11(1), ss 1-26, doi:10.28956/gbd.1109701*

DIŞ KAYNAK KULLANIMININ JANDARMA KOMANDO BİRLİKLERİNDE UYGULANABİLİRLİĞİ: İŞLEM MALİYETLERİ, KAYNAK BAĞIMLILIĞI VE GÜVENLİK BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME

Öz

Bu çalışmanın amacı dış kaynak kullanımını kaynak bağımlılığı ve işlem maliyetleri kuramları çerçevesinde tartıőarak güvenlik faktörü dikkate alınarak Jandarma Komando Birliklerinde dış kaynak kullanımının uygulanabilirliğine yönelik bir değerlendirme yapmaktır. “Yap ya da satın al” ilkesini benimseyen işlem maliyetleri kuramı, eğer maliyeti daha ucuz olacaksa hizmetin “dışarıdan” alınmasını önerirken kaynak bağımlılığı kuramı dışarıdan alınan hizmetin örgütün başka örgütlere bağımlı olmasına yol aıtığını öne sürmekte ve bu bağımlılıkların yönetilmesine odaklanmaktadır. Kolluk kuvveti olan Jandarmanın dış kaynak kullanımı, faydalarının yanında güvenlik riskini de beraberinde getirebilir. Bu nedenle güvenlik faktörünün de dış kaynak kullanımı kararında dikkate alınması gerekir. Daha az maliyetler mümkünse dışarıdan almak mantıklı olmakla birlikte bu durum kurumu bağımlı yapar, bağımlılık da kurumsal olarak güvenliği etkiler. Bu nedenle kaynak bağımlılığı, işlem maliyeti ve güvenlik birlikte bir denge anlayışı içerisinde alınarak denge sağlanması durumunda dış kaynak kullanımı kararı verilmelidir. Bu kapsamda çalışmada öncelikle dış kaynak kullanımı kavramı, işlem maliyetleri ve kaynak bağımlılığı kuramları açıklanmış, müteakiben belirtilen kuramlar çerçevesinde Jandarma Komando Birliklerinde güvenliği riske atmadan bazı faaliyetlerde dış kaynak kullanımının uygulanabilirliğine yönelik bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İşlem Maliyetleri Kuramı, Kaynak Bağımlılığı Kuramı, Güvenlik, Dış Kaynak Kullanımı, Jandarma Komando Birlikleri.

APPLICABILITY OF OUTSOURCING IN GENDARMERIE COMMANDO UNITS: AN EVALUATION WITHIN THE FRAMEWORK OF TRANSACTION COSTS, RESOURCE DEPENDENCE AND SECURITY FRAMEWORK

Abstract

The aim of this study is to evaluate the applicability of outsourcing in the gendarmerie commando units within the framework of transaction costs and resource dependence theories by taken into account the security factor. While the transaction costs theory, which adopts the “make or buy” principle, suggests to buy the service from “outside” when the cost is cheaper, the resource dependency theory argues that outsourcing leads to the organization’s dependence on other organizations and focuses on managing these dependencies. Outsourcing in gendarmerie, which is a law enforcement force, may bring security risks along with its benefits. Therefore, security factor should also be taken into account in the outsourcing decision. Although it makes sense to outsource if less cost is possible, this situation makes the institution dependent, and dependency affects institutional security. Therefore, outsourcing decision should be made if the balance could be achievable between resource dependency, transaction costs and security. In this context, the study, first, explains the concept of outsourcing, transaction cost and resource dependency theories, and evaluates the applicability of outsourcing in some activities without risking security in the gendarmerie commando units within the framework of the those theories.

Keywords: Transaction Costs Theory, Resource Dependency Theory, Security, Outsourcing, Gendarmerie Commando Units.

GİRİŞ

Maliyetlerin azaltılması yoluyla kaynak kullanımında tasarruf sağlanması, kamu yönetiminin başlıca meseleleri arasında yer almaktadır. Bu maksatla, belirli bir mal veya hizmetin piyasadan daha düşük maliyetle temin edileceğinin tespiti halinde, kurumlar dış kaynak kullanımına başvurabilmektedir. Dış kaynak kullanımı, firma ve kurumların maliyetleri azaltma ve verimliliği artırma amacıyla sıklıkla başvurdukları stratejilerden ve/veya yollardandır (Kakabadse ve Kakabadse, 2002). Dış kaynak kullanımının temeli, Adam Smith'in 1776'da yayımlanan "Ulusların Zenginliği" adlı kitabında belirttiği "*satın almaktan daha pahalıya mal olacak şeyi asla evde yapmaya kalkışmayın*" sözüne dayanır (Taylor, 2005: 267). İşletmeler temel faaliyetleri dışındaki rutin faaliyetlerini dış firmalara havale ederek kendileri için daha stratejik ve yüksek değerli gördükleri faaliyetlere odaklanabilir (Bailey, Masson ve Raeside, 2002: 83; Cooke, Shen ve McBride, 2005). Benzer şekilde savunma ve güvenlik alanında faaliyet gösteren kurumlar da odaklarını asli görevlerine kaydırarak personelin "kendi alanında en iyi yaptığı faaliyetlere" yoğunlaşmasını sağlayabilir (Düzgün, 2016: 127).

Yazında dış kaynak kullanımı sıklıkla işlem maliyetleri kuramı ve kaynak tabanlı yaklaşımlarla ilişkilendirilir. Her ne kadar dış kaynak kullanımı maliyetleri azaltması nedeni ile özellikle özel sektör tarafından ölçek ekonomisi kapsamında benimsenen stratejik bir tercih olsa da firmanın bazı hizmetleri dış firma ya da birimlere havale etmesi, o firma ya da birime bağımlı hale gelmesine yol açabilir. Bu durumda işletme bağımlılık ilişkilerini yönetemezse ya da alternatif firmalarla çeşitlendirme seçeneği bulamazsa kısa vadede maliyet avantajı elde etse de uzun vadede maliyet artışı, kârlılık ve pazar kaybı gibi sorunlarla karşılaşabilir. Bu bağlamda, dış kaynak kullanımı kararında kaynak bağımlılığının da dikkate alınması gerektiği değerlendirilmektedir. Ayrıca güvenlik işiyle uğraşan kamu kurumları açısından dış kaynak kullanımı fiziki güvenliğin, bilgi güvenliğinin ya da personel güvenliğinin zafiyete uğraması gibi bazı güvenlik risklerini içerebilir¹. Bu bağlamda, Türkiye'de kolluk kuvveti olarak güvenlik hizmeti sunan Jandarmanın dış kaynaktan yararlanma

¹ Güvenlik en genel haliyle "risk ve tehdit" kavramları üzerinden yorumlanmaktadır. Özellikle bilgi sistemleri çalışmalarında risk güvenlik riski olarak anılmaktadır. Risk yönetimi değerlendirmeleri çoğunlukla riski kabul ederek almak, riskten kaçınmak veya riskten doğacak zararı telafi etmek üzerinden yapılırken güvenlik riski kabul edilip alınan veya ondan kaçınılan bir olgu değildir, ayrıca önlem alınmadığı takdirde vereceği zararın telafisi de mümkün olamayabilir (Küçükşahin, Şafak ve Dedeoğlu, 2009). Meydana gelen bir olayın risk ya da tehdit olarak değerlendirilmesinde güvenlik riskinin olasılıklı bir zarara uğrama ihtimali olduğu belirtilebilir.

kararlarını verirken güvenlik risklerini de hesaba katması; maliyet avantajı sağlarken diğer yandan kendi güvenlik hizmetini sekteye uğratmayacak/aksatmayacak alanlarda dış kaynaktan yararlanma yoluna gitmesi önerilebilir.

Dış kaynak kullanımına yönelik yapılan çalışmalar genellikle özel sektör firmalarında tedarik zinciri ve lojistik, insan kaynakları (İK), danışmanlık ve eğitim faaliyetleri ya da bilgi teknolojileri üzerinedir. Bunun yanında daha az sayıda çalışmada ise kamu hastaneleri ve okullarına ilişkin dış kaynak kullanımı çalışmaları öne çıkmaktadır. İlgili yazında askerî kurumların dış kaynak kullanımı ile ilgili çalışmalar bulunmakla beraber kolluk kuvveti olarak görev yapan Emniyet Genel Müdürlüğü ile ilgili bir (Demirbüken, 2018) ve Jandarma Genel Komutanlığı (JGNK) ile ilgili bir (Utku, 2006) çalışma bulunmaktadır. Doğrudan Jandarma Komando Birliklerinde dış kaynak kullanımına ilişkin çalışmaya ise rastlanmamaktadır.

Barbak (2020) silahlı kuvvetlerin kurumsal dönüşümüyle ilgili bütüncül bir kuramsal çerçeve önerisi yaptığı çalışmasında, silahlı kuvvetlerin dönüşümünün ekonomik ve yönetsel boyutlarında dış kaynak kullanımı, işlem maliyetleri kuramı ve kaynak bağımlılığı kuramı bakış açısının tez ve varsayımlarını özetleyerek, silahlı kuvvetlerin dönüşümü ile ilişkisini açıklamıştır. Bu çalışma, Barbak (2020)'ın çalışmasını ileriye götürerek, askerî nitelikli kolluk kuvveti olan jandarmanın komando birliklerinde dış kaynak kullanımının uygulanabilirliğine yönelik öneriler getirmeyi amaçlamaktadır.

Jandarma Genel Komutanlığının 668 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Genelkurmay Başkanlığından ayrılması ve 669 Sayılı KHK ile JGNK'nın er ve erbaş ihtiyacının Milli Savunma Bakanlığı (MSB) tarafından üç yıl süre ile karşılanacağı; ancak İçişleri Bakanlığının göstereceği lüzum üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla bu sürenin uzatılabileceğinin belirtilmesi ve 25 Haziran 2019 tarih ve 7179 sayılı Asker Alma Kanunu ile askerlik süresinin kısılması nedeniyle JGNK'daki er sayısı azalmıştır. Takip eden yıllarda ise zorunlu askerlik hizmetine tabi erlerin sayısının daha da azalabileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca, JGNK profesyonelleşme kapsamında uzman erbaş alımına ağırlık vermekte ve daha önceleri hafif araç şoförlüğü, berberlik, terzilik gibi erlerin yaptığı faaliyetler jandarma uzman erbaşlar tarafından yerine getirilmektedir. Fakat ucuz iş gücü olarak değerlendirilen erlerin yerine uzman erbaşların teminine başlanması ile birlikte uzman erbaşlara ödenen maaş, yolluk ve harcırah gibi personel giderleri nedeniyle personel maliyetlerinin arttığı değerlendirilmektedir. Bu durumda maliyetleri düşürme yolu olarak dış kaynak kullanımından yararlanılabileceği öne sürülebilir.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu 5'inci maddesi g bendinde "*Kamu idarelerinin mal ve hizmet üretimi ile ihtiyaçlarının karşılanmasında, ekonomik veya sosyal verimlilik ilkelerine uygun olarak maliyet-fayda veya maliyet-etkinlik ile gerekli görülen diğer ekonomik ve sosyal analizlerin yapılması esastır.*" hükmü bulunmaktadır. Buna göre kamu kurumlarının mevcut bütçelerini en iyi şekilde kullanması gerekmektedir. Ayrıca 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda 1988 yılında yapılan düzenleme ile memur statüsünde bulunan kamu personeli tarafından icra edilen bazı hizmetlerin piyasadan hizmet alımı yoluyla temin edilmesi mümkün hale gelmiş; bu kapsamda önce yardımcı hizmetlerde daha sonra yerel yönetimlerde, koruma ve güvenlik hizmetleri gibi alanlarda taşeronlaşma yaygınlaşmıştır (Eren, 2009). Bu kapsamda 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu çerçevesinde Jandarma Genel Komutanlığında bazı hizmetler kamu yararı da gözetilerek dış kaynak kullanımı yoluyla özel sektör yüklenicileri tarafından sağlanmaktadır. Bunlara örnek olarak; JGNKlığı Karargâhı ve Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Başkanlığındaki (JSGA) temizlik hizmetleri, personel servisi hizmetleri, yemek ve pastahane hizmetleri ile bazı İl Jandarma Komutanlıklarındaki temizlik ve yemek hizmetleri verilebilir. Benzer şekilde, Jandarma Komando Birliklerinde de bazı hizmetlerin dış kaynak kullanımı ile yapılabilmesi ve böylece maliyet tasarrufu sağlanabilmesinin mümkün olabileceği değerlendirilmektedir. Çalışma, güvenlik faktörünü dikkate alarak işlem maliyetleri kuramı ve kaynak bağımlılığı kuramı çerçevesinde Jandarma Komando Birliklerinin personel faaliyetlerinde maliyetleri azaltma, verimliliği artırma ve asli görevlere odaklanma amacıyla dış kaynak kullanımının uygulanabileceğini önermektedir.

Çalışmanın temel sorunsalı Jandarma Komando Birliklerinde maliyet azaltma ve etkinlik artışı için hangi personel faaliyetlerinin (berberlik, terzilik, vb.) dış kaynak kullanımı yoluyla tedarik edilebileceğinin belirlenmesidir. Çalışmanın kapsamı Jandarma Komando Tabur Komutanlıklarındaki personel faaliyetleri ile sınırlandırılmış, yemek hizmetleri, lojistik ve bakım faaliyetleri ile İl ya da İlçe Jandarma Komutanlıkları ile aynı yerde konuşlu bulunan Jandarma Özel Harekât Tabur Komutanlıkları ve Jandarma Asayiş Komando Bölük Komutanlıkları kapsam dışında tutulmuştur. Çalışmada kaynak bağımlılığı ve işlem maliyeti ile birlikte özellikle güvenlik faktörünün de dikkate alınarak dengenin sağlanması durumunda dış kaynak kullanımı kararının verilebileceği önerilmiştir.

Yazındaki önceki çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada dış kaynak kullanımının işlem maliyetleri kuramı ve kaynak bağımlılığı kuramı çerçevesinde ve güvenlik bağlamında incelenmesiyle kuramsal katkı yapıldığı; kapsamının Jandarma

Komando Birlikleri olarak belirlenmesi ile de uygulamaya katkı yaptığı değerlendirilmektedir.

1. DIŞ KAYNAK KULLANIMI

Dış kaynaklardan yararlanma işletmelerin hizmet kalitesini, rekabetçiliği ve etkinliği artırmaya; maliyetleri ve operasyonel faaliyetleri azaltmaya yönelik bir iş yönetim modelidir (Güngör, 2007: 4; Kaylor, 2005: 65). Dış kaynak kullanımı “*Bir işletmenin önceden kendi bünyesinde yerine getirdiği bir iŐlevi ya da hizmeti iŐletmen maliyetlerini de göz önünde tutarak tercihen uzun vadeli sözleşmelerle başka iŐletmelerden sağlaması*” (Barbak, 2020: 47) olarak tanımlanabilir. Özellikle uzmanlaşma gereksinimi işletmelerin dış kaynak kullanımını tercih etmesine yol açmıştır (Acar ve Ateş, 2011a: 17). İŞletmeler en iyi yaptıkları işe odaklanmalı, asıl faaliyet alanının dışındaki diğer işleri o konuda uzman olan başka işletmelere devretmelidir (Budak ve Budak, 2004: 196; Gertson, 1997: 74; Oğultürk, 2015: 176; Quinn ve Hilmer, 1994: 44).

Prahalad ve Hamel (1990) esasen çoğu firmanın sadece birkaç temel yeteneğe sahip olduğunu belirterek firmaların enerjilerini ve sınırlı zamanlarını bu temel yeteneklerini geliştirerek rekabet avantajı elde etmeye odaklanmalarını ve diğer faaliyet ve görevleri başka firmalardan kiralamalarını önerir. Bir işletmenin yeteneği, o işletmenin sahip olduğu kaynakları kullanarak ne yapabildiğidir (Grant, 1991). İŞletmeler temel yetenekleri dışındaki faaliyetlerde dış kaynaklardan yararlanabilirler (Hitt, Ireland ve Lee, 2000).

İŞletmeler ilk baŐlarda maliyet odaklı faydaları nedeniyle yemek, temizlik, personel taşıma, güvenlik, lojistik, teknolojik altyapı desteği gibi rutin faaliyetlerde dış kaynak kullanımını tercih ederken (Bailey vd., 2002; Saunders, Gebelt ve Hu, 1997: 64), ilerleyen süreçte temel yetenekleri dışındaki insan kaynakları yönetimi, muhasebe-finans işlemleri, bilişim teknolojisi, müşteri hizmetleri, satıŐ ve pazarlama desteği (Çabuk, Orel ve Nakıboğlu, 2010: 254) gibi neredeyse tüm faaliyetlerini dış kaynak kullanımı yoluyla yerine getirmeye başlamıştır (Acar ve Ateş, 2011b: 10; Demirbüken, 2018: 62; Oğultürk, 2015: 176). Günümüzde ülkeler ulusal güvenliklerini sağlamada dahi dış kaynaklardan yararlanmaya başlamıştır (Krahmann, 2010). Bu konuda en bilinen örneğin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olduğu öne sürülebilir. ABD Soğuk Savaş sonrası, özellikle Afganistan ve Irak’a müdahalesinde büyük çapta birliklerle geniş kapsamlı uygulamalar icra ederken sonraki safhalarda küçük çaplı birliklerle istihbarata dayalı hareketler uygulamaya başlamış (Özdemir, 2021), ilerleyen süreçte ise “temel yeteneği” olan

güvenliği sağlama ve savaşmayı dahi özel askerî şirketlere² (savaş müteahhitleri) havale ederek (Berndtsson, 2014: 543; Yalçınkaya, 2006: 249, 257) dış kaynak kullanımını uç seviyelere götürmüştür. Bu durumu bir ölçüde, güvenlik alanında yapılan çalışmaların ve uygulamaların; ilgili dönemin şartları, tehdit algılamaları ve yapılandırılmaları tarafından şekillendirildiği argümanı ile açıklamak mümkündür. Özellikle Soğuk Savaş sonrasında, devletlerin, güvenliğin biricik referans nesnesi ve öznesi olduğuna ilişkin geleneksel yaklaşım değişmeye başlamıştır (Küpeli, 2021: 93, 106). Bu değişim sayesinde, özel askerî şirketler gibi devlet dışındaki aktörlerin de önemli güvenlik meselelerine dâhil olması mümkün olmuştur.

İşletme dış kaynak kullanımı ile maliyet avantajı ve esneklik kazanmayı amaçlarken sözleşmenin uzun vadeli yapılması durumunda dış kaynak kullanmayı amaçladığı diğer tedarikçi işletmelere “bağımlı” olma riski taşır ve bir süre sonra diğerine bağımlı olarak esnekliğini kaybeder (Demirbüken, 2018: 60; Koçel, 1999: 302; Yıldız ve Demirel, 2014: 515). Böyle bir durumda, işletmeler dış kaynaklara bağımlılıktan kurtulmak isterken bu tür kaynaklara daha bağımlı hale gelebilir ve faaliyet alanındaki güçlerini kaybedebilirler (Taşkıran, 2005).

Dış kaynak kullanımının en önemli avantajları “maliyetlerin azaltılması, esneklik, verimlilik ve kalite artışı, personel tasarrufu ve işletmenin temel yeteneklere odaklanmasını sağlaması, risk ve sorumluluğun tedarikçiye havale edilmesi”dir (Acar ve Ateş, 2011b: 24; Çabuk, Orel ve Nakıboğlu, 2010: 256;

² Özel askerî şirketler; “meşru hükümetlerle çalışan kurumsallaşmış ve hiyerarşik yapıya sahip özel tüzel kişiliklerdir” (Yalçınkaya ve Türkes, 2008: 80). Savaş müteahhitleri olarak da adlandırılan özel askerî şirketlerin temel yetenekleri “savaşmak” olup orduların askerî faaliyet ve operasyonlarını üstlenirler (Yalçınkaya ve Türkes, 2008: 57). Özel askerî şirketler, değişen güvenlik anlayışının talep artışı getirmesine karşılık devletlerin asker sayısını azaltmış olması nedeniyle aradaki eksikliği gidermek üzere askerî yapılanmaların özel sektör mantığıyla oluşması sonucu ortaya çıkmış olup en fazla bilinenleri Libya’da Wagner, Irak’ta Blackwater şirketleridir (Alabarda, 10 Şubat 2020). Özellikle devletlerin dış müdahalelerinde başta lojistik faaliyetler olmak üzere birçok askerî hizmetin o bölgeden temin edilmesini ve özel askerî şirketlerin kullanılmasını zorunlu kılmıştır. Özel askerî şirketler ülke ordularının girmekte zorlandığı ya da girmesinin sınırlandırıldığı bölgelerde de faaliyet göstermektedir (Oğultürk, 2015: 175). 30 yıldan fazladır varlığı devam eden özel askerî şirketlerin özellikle silahlı çatışmalardaki rolleri, statüleri ve yükümlülükleri son dönemde uluslararası hukuk açısından tartışılmaktadır (Topal, 2011: 964). Özellikle gizli operasyonların özel askerî şirketler marifetiyle yapıldığı ve bu şirketleri kiralayan devletlerin bu operasyonlardan dolayı sorumluluk almadıkları dile getirilmektedir (Alabarda, 10 Şubat 2020). Buna rağmen özel askerî şirketlerin hem muharip güç olarak hem de lojistikten istihbarata kadar geniş bir alanda yaptıkları görevlerle varlığını devam ettirecekleri öne sürülebilir.

Demirbükten, 2018: 57-59; Gonzalez, Gasco ve Llopis, 2010; Grover, Cheon ve Teng, 1994; Hayes, Hunton ve Reck, 2000; Lacity, Hirschheim ve Willcocks, 1994; Nassimbeni, Sartor ve Dus, 2012: 405; Smith, Mitra ve Narasimhan, 1998; Utku, 2006: 107-113; William ve Faramaz, 1999: 311; Yüksel ve Gerede, 2012: 138). Böylece işletmeler yenilik yapmaya odaklanabilirler (Gupta ve Zheuder, 1994).

Dış kaynak kullanımının en büyük dezavantajı ise “süreç üzerindeki kontrol kaybı”dır (Hiamey ve Amenumey, 2013; Yüksel ve Gerede, 2012: 138). Ayrıca, tedarikçi firmaya bağımlı olma, güven problemi, ortak değer oluşturulamaması (Tanyeri ve Fırat, 2005: 277), bilgi ve yetenek kaybı (Datta ve Roy, 2013: 359; Gonzalez vd., 2010; Yalçınkaya, 2006: 252; Walker, Knight ve Harland, 2006), beklenmeyen maliyetler, gizli bilgilerin sızdırılması riski (Demirbükten, 2018: 59-62, Hiamey ve Amenumey, 2013; Utku, 2006: 114-118) ve personel üzerinde anksiyete, düşük moral ve güvensizlik (Palvia, 1995) gibi dezavantajları da bulunmaktadır. Dış kaynak kullanımı kararında bu dezavantajların da hesaba katılması gerekir.

Kamu kurum ve kuruluşlarında dış kaynak kullanımının ana amacı, “kamu kaynaklarının etkin bir şekilde kullanılarak en kaliteli hizmetin en hızlı şekilde sunulması isteği” ve sahip olma maliyetinin en uygun düzeye indirilmesidir (Demirbükten, 2018: 62; Usher, 2003: 355). Dış kaynak kullanımı hantallığı önleyerek etkinlik, verimlilik, uzmanlık ve esneklik artışını ve maliyetlerin düşmesini amaçlar (Acar ve Ateş, 2011b: 23). Dış kaynak kullanımı stratejisi kaliteyi ve hizmet performansını artırarak doğrudan ve dolaylı maliyetleri azaltır (Espino-Rodríguez ve Padrón-Robaina, 2004; Juntunen, Juntunen ve Autere, 2012: 940).

Kamu sektöründe dış kaynak kullanımının kıstasları “maliyet-etkinlik, maliyet azaltma, risk yönetimi, hizmet kalitesini geliştirme, etkinliği artırma, başka türlü elde edilemeyecek kaynak ve yeteneklere erişim, süreç geliştirme, süreç standardizasyonu, müşteri/kullanıcı tatmini ve değer zincirine değer katma” olarak belirtilebilir (Gaspareniene ve Vasauskaite, 2014: 278). Kamu kurum ve kuruluşlarında mal ve hizmet alımı ihaleler yoluyla yapılmaktadır. İhale sürecinde başka bir ölçüt belirlenmediği sürece genellikle en düşük fiyatla en verimli sonuç kanun ve yönetmeliklerle düzenlenen çerçevede elde edilmeye çalışılır (Demirbükten, 2018: 63). Bu kapsamda kamu kurumlarında dış kaynak kullanımı kararında hangi faaliyetlerde dış kaynaktan yararlanılabileceğinin belirlenmesinde yukarıda belirtilen kıstaslar çerçevesinde analiz yapılması gerektiği önerilebilir.

2. İŞLEM MALİYETLERİ KURAMI VE KAYNAK BAĞIMLILIĞI KURAMI ÇERÇEVESİNDE DIŞ KAYNAK KULLANIMI

Coase (1937) bir firmanın eğer firma dışından belirli bir mal veya hizmeti daha düşük bir maliyetle ve en azından aynı kalite seviyesinde satın alabiliyorsa satın alması, eğer değilse, kendisinin yapması gerektiğini belirtir. Bu kapsamda işlem maliyetleri kuramı “Yap ya da satın al” ilkesini benimseyen, örgütle örgüt dışındaki işletmeler arasındaki işlemlerin analizine dayanan (Williams, 2000: 82) stratejik bir seçimdir (Murray ve Kotabe, 1999: 792). İşlem maliyetleri kuramı kamuda mal ya da hizmet üretimi faaliyetinde maliyetlerin yüksek olması durumunda, bu faaliyetlerin dış kaynak kullanımı yoluyla özel sektöre devredilerek maliyet azaltma yoluna gidilmesini önerir (Barbak, 2020: 39; Williamson, 1975).

İşlem maliyetleri, uygun tedarikçinin bulunması, müzakere yapılması, sözleşmenin düzenlenmesi ve izlenmesi, mükemmel olmayan piyasalarda firmanın karşılaşacağı diğer maliyetler ile ilgilidir. “Yap ya da satın al” kararında maliyet hesaplaması yapılırken iki tür maliyet dikkate alınır: “üretim ve koordinasyon maliyeti” (Yılmaz ve Bedük, 2014: 739). Faaliyetin firma içinde gerçekleştirilmesi durumunda koordinasyon maliyeti çalışanların kontrol ve izlenmesi maliyetleri iken faaliyetin firma dışında tedarikçilerden temin edilmesi durumunda koordinasyon maliyeti, işlem maliyeti şeklini alır, bu durumda firma dışındaki tedarikçi firmaya ilişkin sözleşme öncesi ve sonrası maliyetlerin de dikkate alınması gerekir (Özbaltacı, 2008: 2). Williamson (1975) ölçek ekonomisinden kaynaklı olarak üretim maliyetlerinin piyasalarda (firma dışı) daha düşük olmasına rağmen tedarikçilerin fırsatçı davranmaları ihtimali nedeniyle işlem maliyetinin artacağını öne sürer. Bu durumda “Yap ya da satın al” kararı verilirken hem “üretim maliyetleri” hem de “koordinasyon/işlem maliyetleri”nin dikkate alınması gerekir.

İşletmeler dış kaynak kullanımını tercih ederek ölçek ekonomisinin avantajını kullanıp içsel koordinasyon maliyetlerini ya da başka bir ifade ile işlem maliyetlerini azaltabilirler (Grover, Cheon ve Teng, 1996: 92; Lacity vd., 1994: 14).

Kaynak bağımlılığı kuramı, örgütlerin ihtiyaç duydukları kaynakların tamamını kendi kendilerine sağlayamamaları sonucu çevrelerindeki diğer örgüt ve unsurlardan temin etmek zorunda olmaları nedeniyle çevreyle ilişki içerisinde olduğunu bu nedenle örgütlerin çevreyle olan ilişkileri kendi çıkarları doğrultusunda yönetmeye çalıştığını ve güç faktörünün örgütler için bu ilişkide önemli bir rolü olduğunu öne sürer (Pfeffer ve Salancik, 1978: 2-5). Kurama göre; varlığını devam ettirme amacındaki örgütler, dışarıdan gelen girdilere (ham madde, bilgi, iş gücü, vb.)

bağımlıdır. Bu nedenle örgüt bu girdilerin devamlılığını sağlamak maksadıyla çevreyi kontrol etmeye ve yönlendirmeye çalışarak bağımlılık ilişkilerini düzenleyici tedbirler geliştirir. Bu düzenleyici tedbirler çevresel belirsizlik nedeniyle başarılı olmazsa karşılıklı bağımlılığa yol açabilir. Kaynak bağımlılığı bakımından çevresel belirsizlik, kaynaklara dayalı örgütsel bir bağlılık olup örgütler mevcut güçleri doğrultusunda geliştirecekleri stratejilerle tedarikçileriyle bu bağımlılığı yönetmeye çalışır (Pfeffer ve Salancik, 1978; Uysal ve İpçioğlu, 2008: 50).

Kaynağın örgüt için önemi, çevredeki tedarikçi sayısı ve tedarikçi değiştirme maliyeti bağımlılık derecesini etkiler (Fink, Edelman, Hatten ve James, 2006: 499; Kotter, 1979: 87; Song, 1995: 272). Bu kurama göre örgütler arasındaki kaynak değiş tokuşu ilişkisinde daha değerli ve kritik kaynaklara sahip olan taraf gücü elinde bulundurur ve arada gücü elinde bulunduranın lehine asimetrik bir bağımlılık oluşur (Pfeffer ve Salancik, 1978: 55). Bu ilişkide kaynağı kontrol eden taraf kaynağın kullanımını etkiliyorsa firma belirsizliği azaltmak, bağımlılığını yönetmek ve bu ilişkide güç ve kontrol sağlamak maksadıyla tedarikçinin davranışlarını belirlemekte ve yönlendirebilmektedir (Macedo ve Pinho, 2006: 534). Dış kaynak kullanımında tedarikçiye ya da kaynaklara olan bağımlılık yapılacak sözleşmelerle çözülmeye ya da azaltılmaya çalışılır (May, 1998). Bu bağlamda kaynak bağımlılığını ve belirsizliği azaltma ve yönetme yollarından birisi de “kaynağı çeşitleme” stratejisi uygulamak ve kaynak değişim sürecinde gücü elde bulundurmaktır (Chin, Widing ve Paladino, 2004; Ulrich ve Barney, 1984: 472).

Diğer taraftan Hillman ve arkadaşları (2009: 1419) örgütlerin çevresel bağımsızlıkları yönetmek ve azaltmak maksadıyla bazı faaliyetlerini dış kaynak kullanımı yoluyla yapabileceğini önermiştir. Bu kapsamda dış kaynaklardan yararlanma kaynak bağımlılığını yönetme ya da azaltma stratejisi olarak kullanılabilir (Yılmaz ve Bedük, 2014: 742).

Dış kaynak kullanımının risklerinden birisi de güvenliğin ya da gizliliğin ihlal edilmesi ihtimalidir. Tedarikçi firmanın “güvenli bir ağa sahip olmaması, yapması gereken hizmeti zamanında yerine getirememesi ve hizmet kalitesinin kontrol edilememesi” gibi endişeler işletmelerin dış kaynak kullanımı kararını etkileyebilmektedir (Quelin ve Duhamel, 2003). Bu endişeler sözleşmenin feshedilerek işletmenin değiştirilmesi ya da faaliyetin tekrar işletme bünyesinde yapılmaya başlanması ile giderilebilmesine rağmen, maliyet artışı ve yeteneğin kaybedilmiş olması nedeni ile bu değişikliği gerçekleştirmek zor olmaktadır.

Dolayısıyla, dış kaynak kullanımının işlem maliyetlerini azaltırken kaynak bağımlılığını artırabileceği ve dış kaynak kullanımı kararında güvenlik endişesinin de dikkate alınması gerektiği belirtilebilir.

3. İŞLEM MALİYETLERİ KURAMI, KAYNAK BAĞIMLILIĞI KURAMI VE GÜVENLİK BAĞLAMINDA JANDARMA KOMANDO BİRLİKLERİNDE DİŞ KAYNAK KULLANILABİLİRLİĞİ

Devletin asli görevlerinden birisi güvenliği sağlamaktır. Devlet adına iç güvenlik Türkiye’de genel olarak kent merkezlerinde polis, kırsalda Jandarma vasıtasıyla sağlanmaktadır (Demirbüken, 2018: 31). Jandarma iç güvenliği sağlama görevini merkez ve taşra teşkilatlamasına göre yapısındaki farklı birim ve birliklerle yerine getirir. Jandarmanın yurt içinde kamu düzeni ve güvenliğini sağlamada terörle ve teröristle mücadele görevi sahada Jandarma Komando ve Jandarma Özel Harekât birliklerine verilmiştir. Jandarma Komando Birliklerinin temel görevi teröristle mücadele etmektir. Diğer görevleri bu temel göreve destek sağlayan rutin faaliyetlerdir.

Türkiye’de 71 Jandarma Komando Taburu bulunmaktadır. Jandarma Komando Taburlarının kuruluşunda 3 Jandarma Komando Bölüğü ve 1 hizmet destek bölüğü bulunmaktadır. Jandarma Genel Komutanlığının Teşkilat-Malzeme-Kadro Yönergesi/Cetveli’ne göre komando bölüklerinin ortalama personel mevcudu 53-69, hizmet destek bölüklerinin mevcudu 60-80 arasındadır. Komando bölükleri kuruluşundaki komando timleri vasıtasıyla teröristle mücadele harekâtında arazide operasyonel faaliyetler icra etmekteyken hizmet destek bölükleri daha çok komando bölüklerini desteklemek amacıyla destek hizmetleri olarak tabir edilen yemek, temizlik, nöbet, muhafızlık, ısınma, berber, terzi gibi görevleri kendi birlik imkânlarıyla yerine getirmekte, bu faaliyetler için personel görevlendirmektedir. Er sayısının azalması nedeni ile bu görevlerin büyük çoğunluğu profesyonelleşme kapsamında temin edilen Jandarma uzman erbaşlar tarafından yerine getirilmektedir.

Jandarma Komando birlikleri sorumluluk bölgelerinde güvenliği sağlamak ve teröristle mücadele harekâtında elde ettiği alan hâkimiyetini devam ettirebilmek amacıyla arazide sürekli komando personeli bulundurmak ve operasyonel faaliyetlerinin devamlılığını sağlamak zorundadır. Diğer taraftan personelin operasyonel faaliyetlere müteakip yeteri kadar istirahat edebilmesinin ve moralini yüksek tutabilmesinin de sağlanması gerekir. Hem arazide azami personelle alan hâkimiyetini devam ettirebilmek hem de personele yeteri kadar dinlenme fırsatı sağlayabilmek amacıyla komando bölüklerinin kadrolarında yeteri kadar

personelin bulundurulması önem kazanmaktadır. Bu personele de temel yeteneklerini kaybetmemeleri ve motivasyonlarını yüksek tutmaları maksadıyla operasyonel faaliyetler haricinde başka ilave görevler (ör. temizlik, nöbet) verilmemesi gerektiği önerilebilir.

Jandarma teşkilatı yükümlü olduğu kamu hizmetlerini yerine getirmek için mal ve hizmet alımı yapmaktadır. Jandarma Genel Komutanlığının 2021 yılı bütçe giderlerinin ekonomik sınıflandırılması tablosuna göre personel giderinin 21,03 milyar TL; mal ve hizmet alım giderinin 3,47 milyar TL olduğu görülmüştür (JGNK.lığı internet sitesi, 20 Aralık 2021). 5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu, Hizmet Alımı İhaleleri Uygulama Yönetmeliği, 4734 Sayılı Kamu İhale Kanununun 3'üncü Maddesinin (e) Bendine Göre Yapılacak Alımlarda Uygulanacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik ve Kamu İhale Genel Tebliği gibi mevzuata göre her ne kadar başka ölçütler belirlenebilmesi mümkün olsa da kurumların bu ölçütlerin gerekçelerini açıklamakta zorlanacaklarını düşünerek seçim ölçütü olarak “en düşük fiyat” ölçütünün tercih edilmesi durumunda en düşük fiyatı veren firmadan mal almak zorunda kalınması ya da teknik şartnamelerde düşük standartların belirlenmesi, piyasada tanınmayan ve sadece bu birliklere mal üreten firmaların ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Oğultürk, 2015: 182). Oysaki kamu ve özel giderler arasında bir denge kurularak kaynak dağılımının doğru tespit edilmesi ve amaca en uygun maliyetle ulaşmak için bu harcamalara yönelik uygulanacak politikaların verimlilik kıstaslarına uygun olarak belirlenmesi gerekir (Akdoğan, 2009: 87; Demirbüken, 2018: 44). Lepak ve Snell (1998) dış kaynak kullanımı kararının maliyet ve kısa dönem dikkate alınarak verildiğini, kararın mali olmayan etkileri ile uzun dönemli etkilerinin ihmal edildiğini öne sürmektedir. Diğer taraftan uzun dönemli anlaşmalar yapılmak yerine hizmet sağlayıcı firmalarla her faaliyet için ayrı ayrı anlaşmalar yapılması bağlılığı azaltarak işletmeye esneklik kazandırabilir. Ayrıca bir problem ortaya çıktığında işletme anlaşmayı sonlandırabilir (Yüksel ve Gerede, 2012: 142). Bu nedenle dış kaynak kullanımı kararında mali olmayan, uzun dönemli etkilerin de dikkate alınması ve en uygun sözleşme süresinin belirlenmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

İşlem maliyetleri kuramına göre; dış kaynak kullanımı işlem maliyetlerini azaltırken kaynak bağımlılığı kuramına göre işletmenin tedarikçi firmaya olan bağımlılığını artırabilir. Dış kaynak kullanımında tedarikçi seçiminde genellikle değerlendirme kıstasları olarak “teklifin fiyatı ve kalitesi, esneklik, yer, dağıtım güvenilirliği, tedarikçi firmanın ünü, tedarikçinin yetenekleri ve deneyimi, sahip

olduğu varlıkları, veri koruma ve güvenlik garantisi sunması” dikkate alınır (Liu ve Hai, 2005; Wang, Huang ve Dismukes, 2004). Bu bağlamda dış kaynak kullanımı kararı verilirken avantajları, dezavantajları, riskleri hesaba katılmalı ve fayda-maliyet analizi yapılmalıdır.

Dış kaynak kullanan işletmenin iş ilişkisini yönetmesi, veri paylaşması ve ortaya çıkan sorunları çözmesi gerekebilir (Taylor, 2005: 375). Gizliliğin korunması, firmanın güvenliği ve hizmet sağlayıcısının en iyi gayreti gösterip göstermediği gibi sorunlar ortaya çıkabilir. Bu zorluklar, işin ne ölçüde dışarıdan tedarik edilebileceği konusunda gerçek ve ciddi sınırlar getirmektedir (Taylor, 2005: 375). Özellikle piyasada tanınmayan, sadece bu ihaleler maksadıyla kurulmuş güvenilir olmayan tedarikçi firmaların elde ettiği bilgileri üçüncü taraflarla paylaşma riski bulunmaktadır (Akdoğan ve Çirli, 2008: 33; Tezel, 1999: 42). Doomun (2008) bilgi sistem güvenliğinin dış kaynak kullanımında tedarikçi seçiminin diğer faktörlere göre en önemli faktör olduğunu belirtir. Nassimbeni ve arkadaşları (2012: 417) gereğinden fazla sayıda tedarikçi ile çalışmanın da farklı görevlerin farklı tedarikçilere dağıtılması ve bilginin paylaşılması nedeniyle güvenlik zaafiyeti yaratabileceğini öne sürer.

Jandarma komando taburlarının çoğunluğu terör eylemlerinin yaşandığı Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde konuşludur. Bu bölgeden hizmet alımıyla temin edilecek çalışanların güvenlik soruşturmasının yeteri kadar iyi yapılamaması durumunda bireyin terör örgütü sempatzanı olup olmadığı ya da terör örgütüyle iltisaklı olup olmadıklarının tam olarak tespit edilemeyeceği değerlendirilmektedir. Bu durumda başta bilgi güvenliği (birliklerin operasyona çıkmalarını haber verme, önemli belgeleri ele geçirip terör örgütüne iletme, vb.) ve fiziki güvenlik (çevre emniyet nöbet yerleri, nöbet hizmetlerinin yapılışı, taburun hassas ve kritik yerleri, zaafiyetleri, vb. bilgileri terör örgütüne iletme ya da doğrudan tabur içerisinde sabotaj eyleminde bulunma) olmak üzere güvenlik konularında zaafiyet yaşanması riski bulunmaktadır. Jandarma birliklerinin terörle mücadele harekâtını yürütürken bu şekilde bir zaafiyet ya da risk yaşanması ihtimali birliğin faaliyetlerini de sekteye uğratacaktır. Bu nedenle, dış kaynak kullanımında bilgi güvenliği ve tesislerin fiziki güvenliği konusu önem arz etmektedir.

Alexander ve Young (1996) “iş performansı için kritik olan, rekabet avantajı yaratan ve işletmeyi gelecekte gelişime ve yeniliğe sürükleyecek faaliyetler”in işletmeler tarafından yapılmaya devam edilmesini, diğer faaliyetlerde dış kaynaklardan yararlanmayı önerir. Bu kapsamda güvenlik faktörü dikkate alınarak

dış kaynak kullanımı kararı verilmesi durumunda, güvenlik tehdidi olabilecek faaliyetlerin gerekli güvenlik tedbirleri alınarak işletme bünyesinde icra edilebileceği, diğer faaliyetler için dış kaynak kullanımına gidilebileceği önerilebilir (Quinn ve Hilmer, 1994). Böylece Jandarma Komando Taburlarındaki bazı faaliyetlerin dışarıdan temin edilecek asgari ücretle çalışanlar tarafından yapılmasıyla maliyet avantajı elde edilebileceği değerlendirilmektedir.

Jandarma Komando Taburunda istihdam edilen bekâr bir uzman erbaşın 2022 yılı ocak ayı itibarıyla maaş bordrosunda yer alan kalemlere göre kuruma maliyeti ortalama olarak 14.324 TL'dir. Bu maliyete personelin katıldığı kurslar, tayin olduğunda aldığı yolluk gibi giderler dâhil değildir. Bu maliyetler de katıldığında rakam daha da artacaktır. Aynı dönemde asgari ücretle çalışan bekâr bir kişinin işverene maliyeti ise 5.879,70 TL'dir (T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İnternet Sitesi, 24 Ocak 2022). Arada yaklaşık 8.444 TL fark bulunmaktadır. Başka bir deyişle Komando Taburunda kritik olmayan bir görev kadrosunda uzman erbaş istihdam etmek yerine asgari ücretle çalışan birisinin dış kaynak yoluyla çalıştırılması durumunda 8.444 TL maliyet avantajı elde edilebilecektir.

Bu kapsamda Jandarma Komando Birliklerinde tabur karargâhı ile Komando Bölük Komutanlıklarında kritik ve gizli bilgilerin ve muhabere sistemlerinin bulunması ve bölüklerin operasyonel faaliyetlerinin olması nedeni ile birlik içerisinde istihdam yoluyla faaliyetlerine devam edebileceği, hizmet destek bölüklerindeki destek hizmetleri olarak tabir edilen yemek, ısınma, temizlik, berber, terzi, hafif araç şoförü gibi faaliyetlerde dış kaynaklardan yararlanma yoluna gidilebileceği değerlendirilmektedir. Tabii ki öncelikli olarak bu kadrolarda zorunlu askerlik hizmetini yapmakta olan erlerin istihdam edilmesinin hem güvenlik riskini hem de maliyeti daha da azaltacağı değerlendirilmektedir. Fakat er sayısının giderek azalması nedeni ile bu ihtimalin zor olacağı belirtilebilir. Bu faaliyetler için uzman erbaş istihdam edilmemesi personel maliyetini azaltırken aynı zamanda bu faaliyetlerin işletme ve bakım giderlerinden de tasarruf edilebileceği değerlendirilmektedir. Hizmet destek bölüğü kadrosundaki keskin nişancı timi, patlayıcı madde imha timi ve zırhlı araç şoförlüğü görevlerinin özel bir statüsü bulunmaktadır. Keskin nişancı timlerinin ve patlayıcı madde imha uzmanı timlerinin profesyonel personel olması ve operasyonel faaliyetlere katılmaları nedeni ile mevcut uygulamadaki gibi uzman erbaş temini ile kadroya atama yapılmasına devam edilmelidir. Zırhlı araç şoförlüğü için de yaş nedeniyle fiziksel olarak operasyonel faaliyetlerde zorlanma ihtimali bulunan uzman erbaşlardan yararlanılması faydalı

olacaktır. Dolayısıyla hizmet takımlarındaki bazı kadrolar için dış kaynaktan yararlanılabileceği ama kararda hassas olunması gerektiği öne sürülebilir.

Jandarma Genel Komutanlığının Teşkilat-Malzeme-Kadro Yönergesi/Cetveli'ne göre Jandarma Komando Taburlarının hizmet destek bölüklerindeki hizmet takımlarının kadro mevcudu 19'dur. Hizmet takımında görevli olan personelin asli görevi temizlik, yemek, ısınma gibi iâşe ve ibate faaliyetlerini yerine getirmektir. Destek faaliyetleri olarak geçen bu görevler kritik olmayan görevlerdir. Bu kadrodaki 2 aşçı, 1 kasap, 1 terzi, 1 berber, 1 elektrikçi, 1 boya ve alçı sıvacı, 1 sıhhi tesisatçı, 2 ısıtma ve tesisat elemanı, 3 hafif araç şoförü ve 1 hizmet elemanının uzman erbaş yerine asgari ücretli çalışan olması durumunda (toplam 14 kişi) bir taburdaki personel giderlerinde ortalama 118.216 TL azalma olacaktır.

Uzman erbaşların hizmet takımı yerine operasyonel bölüklerde istihdam edilmesiyle de komando timlerinin personel kadrolarının dolacağı, böylece daha fazla birlikle arazide alan hâkimiyeti sağlanarak komando birliklerinin asli görevi olan teröristle mücadele harekâtının etkin bir şekilde icra edilebileceği değerlendirilmektedir. Bu durum aynı zamanda komando timinde görev yapan personelin operasyonel faaliyetlerin yanında hizmet destek faaliyetleri gibi başka görevlerin icrasıyla uğraşmasını engelleyecek, operasyonel faaliyetler arasında yeteri kadar istirahat edebilmesi sayesinde moralinin yüksek olmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca dış kaynaklardan yararlanılabilecek faaliyetler için 30 yaşın altındaki genç uzman erbaşların hizmet destek bölüklerinde istihdam edilmesine son verilmesiyle, operasyonel faaliyetlerde bu personelin fiziki gücünden azami faydalanma imkânı doğacaktır.

Jandarma Komando Birliklerinde dış kaynak kullanımında tespit edilen kadrolara personel görevlendirilmesinde kaynak olarak Kaymakamlıklar ya da Valilikler aracılığıyla İŞ-KUR kapsamında başvuran yerel çalışanlardan ya da İl J.K.lıkları tarafından hizmet alımı ihaleleri yoluyla üçüncü taraf firmalardan faydalanılabilir. Böylece hem maliyet tasarrufu sağlanabileceği hem de kaliteli hizmet elde edilebileceği değerlendirilmektedir. Bu kişilerin kendi alanında usta ya da uzman olmaları nedeniyle hizmet kalitesinin yükseleceği öngörülmektedir. Buna örnek olarak Bozkurt (2019) taşeron işçilerin kamu kurumunda yüksek performans gösterdiklerinin gözlemlendiğini öne sürmektedir. Bu kadroların Kaymakamlıklara / Valiliklere bildirilmesiyle birlikte Kaymakamlıklar / Valilikler hizmet alımı için ilana çıkabilir. İlane başvuran adaylar hakkında bir taraftan arşiv araştırması ve güvenlik soruşturması yapılırken diğer taraftan oluşturulacak komisyon marifetiyle

değerlendirme ve seçim sınavı yapılabilir. Bu komisyonda mülki amirler, kolluk kuvvetlerinin amirleri ve gerekli görülürse alanına göre uzman kişilerin de yer alması gerekir.

Komando taburları için çalışan alımı ilanına başka bölgeden ziyade o bölge halkından başvuru olma ihtimali yüksektir. Böylece bölge halkına da bir istihdam yaratılmış olacaktır. Fakat başvuruda bulunan kişilerin hangi saiklerle işe başvurduğu tam olarak bilinemez. Bu nedenle temin edilecek kişinin sadece güvenlik soruşturmasının yapılmış olması yeterli değildir. Alınacak asgari ücretliye işe alım ve oryantasyon sürecinde münferit görev verilmemesi ve çalışanın tecrübeli personel ile birlikte görevlendirilmesi gerekir. Ayrıca işe alınan kişinin sözleşme süresi dolmadan hastalık, terör tehdidi ya da başka bir nedenle sözleşmeyi fesh etme ihtimali de olabilir. Böylesi bir durum -elde hazır ikame personel bulunmayacağı için- kaynak bağımlılığına yol açacağından işletmenin kaynak bağımlılığını yönetebilmesi için hızlı tepki gösterebilmesi ve tedbir alabilmesi, süratle İl Jandarma Komutanlığından geçici süreli olarak ikame personel görevlendirebilmesi gerekir. Temin ile ilgili diğer bir risk, birliğin konumunun yerleşim yerinden uzak olması nedeni ile teminde sıkıntı yaşanması durumudur. Dışarıdan temin yapılamaması durumunda münferit olarak o birliğe özgü olarak -belirli bir süre için- dış kaynaktan temin kararından vazgeçilip birlik içi istihdama devam edilebilir.

Son dönemde ülkemizin terörle mücadelede gösterdiği üstün başarının terörü bitme noktasına getirdiği ve bölge halkının Devlete olan güven ve bağlılığını artırdığı değerlendirilmektedir. Bu kapsamda Jandarma Komando Taburlarının belirtilen kadrolarına dış kaynaktan yerel personel alımıyla hem bölge halkına istihdam yaratılacağı hem de maliyetin azaltılabileceği değerlendirilmektedir. Fakat bu kararın verilmesinde güvenlik faktörü öncelikli olarak dikkate alınmalıdır.

SONUÇ

Araştırmalar kamu kurumlarında dış kaynak kullanımının maliyetleri azalttığını ve personel tasarrufu sağladığını ortaya koymaktadır (Gasparenienne ve Vasauskaite, 2014: 276; Kakabadse ve Kakabadse, 2002). Bu kapsamda kamu kurum ve kuruluşları, kendi imkânlarıyla yerine getiremedikleri faaliyetlerde ya da daha düşük maliyet nedeniyle daha verimli ve kaliteli hizmet elde etmek maksadıyla dış kaynaklardan yararlanma yoluna giderek hizmetlerin bir kısmını hizmet alımı yoluyla üçüncü kişilere yaptırabilir. Bu kapsamda Jandarma Komando Birliklerinde de dış kaynaktan yararlanılabileceği değerlendirilmektedir. Ancak dış kaynak

kullanımının kaynak bağımlılığı yaratmayacak ve güvenliği (özellikle bilgi güvenliği ve fiziki güvenlik) ihlal etmeyecek şekilde planlanması gerekir.

Jandarmanın yasaya uygun olarak dış kaynak kullanımından faydalanırken yapısı ve görevinin hassasiyeti nedeniyle çalıştıracağı kişiler hakkında gerekli güvenlik soruşturması ve fayda-maliyet analizleri gibi analizleri titizlikle yapması, en düşük maliyet kıstasının yanında etkinlik, verimlilik, gizlilik ve güvenlik faktörlerini değerlendirmeye dâhil etmesi, kontrol ve denetim faaliyetlerini dikkatlice yapması gerekir. Bu kararın verilmesinde bağımlılık ve güvenlik faktörleri maliyet faktöründen daha önemlidir. Dış kaynak kullanımında firma ile yapılacak sözleşme metninin “kapsamlı, anlaşılır, şeffaf ve etkin” olması, ayrıca tarafların sorumlulukları, gizlilik koşulları ve sözleşmeye aykırı durumlarda uygulanacak yaptırımları net olarak içermesi gerektiği belirtilebilir (Akdoğan ve Çirli, 2008: 35; Arslantaş, 2005: 40). Her ne kadar dış kaynak kullanımında gizlilik ihlalini önlemek maksadıyla tedarikçi firmalarla yapılan sözleşmede güvenlikle ilgili bölüme yer verilmiş, çalışanların ve tedarikçi firmaların güvenlik soruşturmaları titizlikle yapılmış olsa da temin faaliyetinden sonraki oryantasyon sürecinde çalışanın münferit görevlendirilmemesi, eski bir personelle birlikte görevlendirilmesi ve güvenlik ihlaline yol açabilecek faaliyete izin verilmemesi gerekir. Güvenlikle ilgili bir ihlal tespit edildiği anda sözleşmenin feshedilerek ilgili çalışan hakkında yasal işlem yapılması birliğin güvenliğini sağlama bakımından elzemdir. Buna yönelik esas ve hükümlerin yapılacak sözleşmede açık olarak belirtilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada Jandarma Komando Birliklerinde dış kaynak kullanılabilirliği işlem maliyetleri kuramı, kaynak bağımlılığı kuramı ve güvenlik bağlamında değerlendirilerek yeni kamu işletmeciliği çerçevesinde maliyet tasarrufu sağlamak maksadıyla uygulamaya dönük önerilerde bulunulmuştur. Çalışmanın kapsamı Jandarma Komando Tabur Komutanlıklarında hangi kadrolar için dış kaynaktan yararlanılabileceği ile sınırlandırılmış, yemek hizmetleri, lojistik ve bakım faaliyetlerinde dış kaynak kullanımı kapsam dışında tutulmuştur. Yemek hizmeti ve lojistik bakım ve onarım faaliyetlerinin ise yapılacak fayda-maliyet analizleri sonucuna göre ya birlik imkânları ile birlik içinden ya da dış kaynaktan yararlanma yoluyla yapılması kararına yönelik ileride yapılacak çalışmalara göre karar verilebileceği değerlendirilmektedir. Çalışmada maliyet hesaplamasında sadece personel giderleri hesaplamaya dâhil edilmiş, elektrik gideri, giyim-kuşam gideri gibi diğer ve dolaylı maliyetler hesaplamaya dâhil edilmemiştir. İleride yapılacak çalışmalara bu maliyetlerin de katılmasıyla daha kesin bir hesaplama yapılabilir. Ayrıca çalışmanın kapsamı Jandarma Komando Tabur Komutanlıkları ile

sınırlandırılmış, Jandarma Asayiş Komando Bölük Komutanlıkları ve Jandarma Komando Özel Harekât Tabur Komutanlıkları kapsam dışında tutulmuştur. Jandarma Asayiş Komando Bölük Komutanlıkları çoğunlukla İlçe Jandarma Komutanlıkları; Jandarma Komando Özel Harekât Tabur Komutanlıkları ise çoğunlukla İl Jandarma Komutanlıkları ile aynı yerde konuşludur. Gelecek araştırmacılar çalışmanın kapsamını genişleterek Jandarma Asayiş Komando Bölüklerinde ve JÖH taburlarında dış kaynak kullanımını inceleyebilirler. Ayrıca, teröristle mücadele görevini yürüten diğer komando birlikleri olan Kara Kuvvetleri Komutanlığının komando taburlarında ya da Jandarma Genel Komutanlığındaki toplu birlikler olan Jandarma Eğitim Birliklerinde dış kaynak kullanımına yönelik yapacakları ampirik çalışmalarda değerli sonuçlara ulaşarak yazına ve uygulamaya katkı sağlayabilirler.

Sonuç olarak maliyetleri azaltan, personel tasarrufu ve verimlilik artışı sağlayan terzi, berber, aşçı gibi bazı faaliyetler için dış kaynak kullanımı yoluyla temin yönteminin kullanılması durumunda Jandarma Komando Birliklerinin asli görevi / temel yeteneği olan teröristle mücadele harekâtına odaklanarak görevini etkin ve verimli bir şekilde yerine getirebileceği ve maliyet avantajının elde edilebileceği bu nedenle işlem maliyeti, kaynak bağımlılığı ve güvenlik açısından dengenin sağlanması durumunda dış kaynak kullanımı kararının verilmesinin uygun olacağı önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, D. ve Ateş, B.A. (2011a). Tedarik zincirinin temel faaliyetlerinde dış kaynak kullanımı: Tekstil-konfeksiyon sektörü işletmelerinde bir araştırma. *Mali Çözüm*, Mayıs-Haziran, 17-46.
- Acar, D. ve Ateş, B.A. (2011b). Tedarik zinciri faaliyetlerinin maliyetleri ve dış kaynak kullanımı ilişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3), 9-27.
- Akdoğan, A. ve Çirli, Y. (2008). İnsan kaynakları yönetiminde dış kaynaklardan yararlanma: Türkiye'nin ilk 500 büyük sanayi kuruluşuna yönelik bir uygulama. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 13-38.
- Akdoğan, A. (2009). *Kamu maliyesi*. (13. Baskı), Ankara: Gazi Kitabevi.
- Alabarda, Y. (10 Şubat 2020). Wagner'den Blackwater'a özel askeri şirketler. <https://fikirturu.com/jeo-strateji/wagnerden-blackwatera-ozel-askeri-sirketler/> erişim tarihi: 22.01.2022.
- Alexander, M. ve Young, D. (1996). Where is the value. *Long Range Planning*, 29(5), 728-730.
- Arslantaş, C.C. (2005). Outsourcing süreci ve uygulamada yaşanan sorunlar. *Outsourcing Dergisi*, 10, 40-48.
- Bailey, W., Masson, R. ve Raeside, R. (2002). Outsourcing in Edinburgh and the Lothians. *European Journal of Purchasing Supply Management*, 8, 83-95.
- Barbak, A. (2020). Silahlı kuvvetlerin kurumsal dönüşümünü incelemek: Bütüncül bir kuramsal çerçeve önerisi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 9(1), 37-64.
- Berndtsson, J. (2014). Realizing the “market-state”? Military transformation and security outsourcing in Sweden. *International Journal*, 69(4), 542-558.
- Bozkurt, P. (2019). Taşeron işçilerin kadroya alınması bağlamında Türk kamu personel rejiminin gelişim süreci. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(20), 159-177.
- Budak, G. ve Budak, G. (2004). *İşletme yönetimi*. (5. Baskı), İzmir: Barış Yayınları Fakülteler Kitabevi.
- Chin, J.W., Widing II, R.E., Paladino, A. (2004). Influence of resource dependence theory on firm performance – Managing the competitive environment: An

- empirical investigation. *Australia and New Zealand Marketing Academy Conference*, Wellington, New Zealand.
- Cooke, F.L., Shen, J. ve McBride, A. (2005). Outsourcing HR as a competitive strategy : A literature review and an assessment of implications. *Human Resource Management*, 44(4), 413-432.
- Coase, R. (1937). The nature of the firm. *Economica*, 4, 386-405.
- Çabuk, S., Orel, F.D. ve Nakıboğlu, G. (2010). İşletmelerin lojistik süreçlerinde dış kaynak kullanımları: ISO 500 işletmelerinde bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 253-268.
- Datta, P.P. ve Joy, R. (2013). Incentive issues in performance-based outsourcing contracts in the UK defence industry: A simulation study. *Production Planning & Control*, 24(4-5), April-May, 359-374.
- Demirbüken, M. (2018). Kamu kesiminde hizmet alımında dış kaynaklardan yararlanma: Emniyet Genel Müdürlüğü örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.
- Doomun, M.R. (2008). Multi-level information system security in outsourcing domain. *Business Process Management Journal*, 14(6), 849-857.
- Düzgün, K. (2016). Savunma ve güvenlik organizasyonlarında yürütülen lojistik ile özel sektör lojistiğinin entegrasyonu. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 120-143.
- Eren, E. (2009). Personel sisteminde dönüşüm. B. Övgün (ed.) *Kamu yönetimi: Yapı işleyiş reform* içinde (s.s. 175-186). Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayın No: 598
- Espino-Rodríguez, T.E. ve Padrón-Robaina, P. (2004). A resource-based view of outsourcing and its implications for organizational performance in the hotel sector. *Tourism Management*, 26(5), 707-721.
- Fink, R.C., Edelman, L.F., Hatten, K.J. ve James, W.L. (2006). Transaction cost economics, resource dependence theory, and customer-supplier relationships. *Industrial and Corporate Change*, 15(3), 497-529.
- Gaspareneine, L. ve Vasauskaite, J. (2014). Analysis of the criterions of outsourcing contracts in public and private sectors: Review of the scientific literature. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 156, 274-279.

- Gertson, J. (1997). Outsourcing in client/server environments. *Information Systems Management*, 14(2), 74-77.
- Gonzalez, R., Gasco, J. ve Llopis, J. (2010). Information systems outsourcing reasons and risks: A new assessment. *Journal of Industrial Management & Data Systems*, 110(2), 284-303.
- Grant, R.M. (1991). The resource-based theory of competitive advantage: Implications for strategy. *California Management Review*, 33(3), 114-135.
- Grover, V., Cheon, M.J. ve Teng, J.T.C. (1994). A descriptive study on the outsourcing of information systems functions. *Information & Management*, 27(1), 33-44.
- Grover, V., Cheon, M.J. ve Teng, J.T.C. (1996). The effect of service quality and partnership on the outsourcing of information systems functions. *Journal of Managemnt Information Systems*, 12(4), 89-116.
- Gupta, M. ve Zheuder, D. (1994). Outsourcing and its impact on operations strategy. *Production and Inventory Management Journal*, 35(3), 70-76.
- Güngör, E. (2007). Türk Silahlı Kuvvetlerinde yönetim stratejisi olarak dış kaynak sisteminin uygulanabilirliği. Yayımlanmış Yüksek Lisans Bitirme Projesi, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi*, Kahramanmaraş.
- Hayes, D.C., Hunton, J.E. ve Reck, J.J. (2000). Information systems outsourcing announcements: Investigating the impact on the market value of contract-granting firms. *Journal of Information Systems*, 14(2), 109-125.
- Hiamey, S.E. ve Amenumey, E.K. (2013). Exploring service outsourcing in 3-5 star hotels in the Accra Metropolis of Ghana. *Tourism Management Perspectives*, 8(1), 9-17.
- Hillman, A.J., Withers, M.C. ve Collins, B.J. (2009). Resource dependence theory: A review. *Journal of Management*, 35(6), 1404-1427.
- Hitt, M.A., Ireland, R.D. ve Lee, D. (2000). Technological learning, knowledge management, firm growth and performance: An introductory essay. *Journal of Engineering and Technology Management*, 17(3-4), 231-246.
- JGNK.ığı internet sitesi. (2021).
<https://www.jandarma.gov.tr/kurumlar/jandarma.gov.tr/Mali->
-

JGNK.lığı Teşkilat-Malzeme-Kadro Yönergesi/Cetveli.

- Juntunen, J., Juntunen, M. ve Autere, V. (2012). Outsourcing strategies of the security sector through acquisition procedures. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 42(10), 931-946.
- Kakabadse, A. ve Kakabadse, N. (2002). Trends in outsourcing: Contrasting USA and Europe. *European Management Journal*, 40(1), 171-188.
- Kaylor, J. (2005). Defence and aerospace outsourcing trends. *Circuits Assembly*, 16(2), 64-67.
- Koçel, T. (1999). *İşletme yöneticiliği*, (7. Baskı), İstanbul: Beta Yayın Dağıtım.
- Kotter, P. (1979). Managing external dependence. *Academy of Management Review*, 4(1), 87-92.
- Krahmann, E. (2010). *States, citizens and the privatization of security*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Küçükşahin, A., Şafak, İ.C. ve Dedeoğlu, Ç. (2009). Güvenlik bağlamında risk ve risk yönetimi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 5(10), 9-34.
- Küpeli, H. (2021). Güvenlik çalışmaları. M. Uyar (Ed.), *Savaş çalışmaları el kitabı* içinde (s.s. 65-108). İstanbul: Kronik Kitap.
- Lacity, M., Hirschheim, R. ve Willcocks, L. (1994). Realizing outsourcing expectations. Incredible expectations, credible outcomes. *Information Systems Management*, 11(4), 7-18.
- Lepak, D. ve Snell, S.A. (1998). Virtual HR: Strategic human resource management in the 21st century. *Human Resource Management Review*, 8(9), 215-234.
- Liu, F. ve Hai, H.L. (2005). The voting analytic hierarchy process method for selecting supplier. *International Journal of Production Economics*, 97(3), 308-317.
- Macedo, I.M. ve Pinho, J.C. (2006). The relationship between resource dependence and market orientation: The specific case of non-profit organizations. *European Journal of Marketing*, 40(5/6), 533-553.

- May, A.S. (1998). Business process outsourcing: A new test of management competence. *Career Development International*, 3(4), 136-141.
- Murray, J.Y. ve Kotabe, M. (1999). Sourcing strategies of U.S. service companies: A modified transaction-cost analysis. *Strategic Management Journal*, 20, 791-809.
- Nassimbeni, G., Sartor, M. ve Dus, D. (2012). Security risks in service offshoring and outsourcing. *Industrial Management & Data Systems*, 112(3), 405-440.
- Oğultürk , M.C. (2015). Lojistik hizmetlerin özelleştirilmesi kapsamında Türk Silahlı Kuvvetleri'nde dış kaynak kullanımı ve özel askeri şirketler. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 11(22), 167-193.
- Özbaltacı, K.C. (2008). İşlem maliyetleri yaklaşımı açısından insan kaynaklarında dış kaynaklardan yararlanma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Özdemir, E. (2021). 11 Eylül terör saldırıları sonrası ABD gayrinizami harp anlayışının değişimi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 17(39), 563-601.
- Palvia, P.C. (1995). A dialectic view of information systems outsourcing: Pros and cons. *Information & Management*, 29(5), 265-275.
- Pfeffer, J. ve Salancik, G.R. (1978). *The external control of organizations: A resource dependence perspective*. New York: Harper & Row Publishers.
- Prahalad, C.K. ve Hamel, G. (1990). The core competence of corporation. *Harvard Business Review*, May/June, 68(3), 79-91.
- Quélin, B. ve Duhamel, F. (2003). Bringing together strategic outsourcing and corporate strategy. Outsourcing motives and risks. *European Management Journal*, 21(5), 647-661.
- Quinn, J.B. ve Hilmer, F.G. (1994). Strategic outsourcing. *Sloan Management Review*, 35(4), 43-55.
- Saunders, C., Gebelt, M. ve Hu, Q. (1997). Achieving success in information systems outsourcing. *California Management Review*, 39(2), 63-79.
- Smith, M.A., Mitra, S. ve Narasimhan, S. (1998). Information systems outsourcing: A study of pre-event firm characteristics. *Journal of Management Information Systems*, 15(2), 61-93.

- Song, Y. (1995). Strategic alliances in the hospital industry: A fusion of institutional and resource dependence views. *Academy of Management Journal, Best Paper Proceedings*, 271-275.
- Tanyeri, M. ve Fırat, A. (2005). Rekabet değişkeni olarak dış kaynak kullanımı. 9 *Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(3), 268-279.
- Taşkıran, E. (2005). Otel işletmelerinde liderlik ve yöneticilerin liderlik yönelimleri: İstanbul'daki beş yıldızlı otel işletmelerinde bir araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bolu.
- Taylor, T. (2005). In defense of outsourcing. *CATO Journal*, 25(2), 367-377.
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İnternet Sitesi. (24 Ocak 2022). Asgari ücretin net hesabı ve işverene maliyeti. [https://www.csgeb.gov.tr/asgari-ucet/asgari-ucet-2022/](https://www.csgeb.gov.tr/asgari-ucret/asgari-ucet-2022/) erişim tarihi: 24.01.2022.
- Tezel, Y. (1999). İşletmelerde dış kaynaklardan yararlanma ve Eskişehir'de Arçelik işletmesinde bir araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Eskişehir.
- Topal, A.H. (2011). Uluslararası hukuk açasından özel askeri şirketler ve şirket çalışanlarının statüsü. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 60(4), 963-1021.
- Ulrich, D. ve Barney, J.B. (1984). Perspectives in organizations: Resource dependence, efficiency, and population. *Academy of Management Journal*, 9, 471-481.
- Usher, N. (2003). Oursource or in-house facilities management: The Pros and Cons. *Journal of Facility Management*, 2(4), 351-359.
- Utku, T. (2006). Bedelen beslenen birliklerin gıda güvenlik sistemleri ile bütünleşik bir yapıya sahip olabilmesi için dış kaynak kullanımı ihtiyacı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Kara Harp okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.
- Uysal, G. ve İpçioğlu, İ. (2008). Kaynak bağımlılığı teorisinin kritik bir unsuru olarak kaynak belirsizliği ve müşteri-tedarikçi arasındaki ilişkisel değişime etkisi. *Yönetim ve Ekonomi*, 15(2), 49-60.
- Walker, H., Knight, L. ve Harland, C. (2006). Outsourced services and imbalanced supply markets. *European Management Journal*, 24(1), 95-105.

- Wang, G., Huang, S.H. ve Dismukes, J.P. (2004). Product-driven supply chain selection using integrated multi-criteria decision-making methodology. *International Journal of Production Economics*, 91(1), 1-15.
- William, M.L. ve Faramaz, P. (1999). Outsourcing: A primer. *Management Decision*, 37(4), 310-316.
- Williams, S. (2000). An empirical application of transaction-costs theory to organizational design characteristics. *Journal of Psychology*, 134(1), 81-92.
- Williamson, O.E. (1975). *Markets and hierarchies: Analysis and antitrust implications*. New York, NY: The Free Press.
- Yalçinkaya, H. (2006). Özel askeri sektörün oluşumu ve savaşların özelleşmesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 61(3), 247-277.
- Yalçinkaya, H. ve Türkeş, K.T. (2008). Yirmi birinci yüzyılda çatışma alanlarında görülen yeni unsurlar. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 4(7), 55-89.
- Yıldız, S. ve Demirel, Z.H. (2014). The benefits, risks and effects on performance of the outsourcing: A comparative study of seasonal and permanent hotels. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 109, 514-521.
- Yılmaz, A. ve Bedük, A. (2014). Evaluation of the effect of the outsourcing on resource dependency and transaction cost approach: A research in Konya Oiz, Turkey. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 109, 739-752.
- Yüksel, S. ve Gerede, E. (2012). Türkiye’de havaaracı bakım faaliyetlerinde dış kaynak kullanımı üzerine bir araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(1), 121-153.
- 27 Temmuz 2016 tarihli ve 29783 2. Mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 668 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler ile Bazı Kurum ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname.
- 31 Temmuz 2016 tarihli ve 29787 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 669 Sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname.
- 14 Temmuz 1965 tarihli 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu.
- 25 Haziran 2019 tarihli 7179 sayılı Asker Alma Kanunu.

10 Aralık 2003 tarihli 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu.

4 Ocak 2002 tarihli 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu.

4734 Sayılı Kamu İhale Kanununun 3 Üncü Maddesinin (e) Bendine Göre Yapılacak Alımlarda Uygulanacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik.

Hizmet Alımı İhaleleri Uygulama Yönetmeliği.

22 Ağustos 2009 tarihli Kamu İhale Genel Tebliği.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Mayıs 2022, Cilt:11, Sayı:1, 27-48
doi:10.28956/gbd.1109728

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, May 2022, Volume:11, Issue:1, 27-48
doi:10.28956/gbd.1109728

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article

Jandarmanın Halkla İlişkiler Uygulamalarında Yeni Bir Devir: Jandarma Asayiş Koordinasyon Timi

A New Era in Public Relations Practices of Gendarmerie: Gendarmerie Public Order and Coordination Team

Yazar(lar) / Writer(s)

1-Yusuf Mutlu GENÇ, Jandarma Albay, Çankırı İl Jandarma Komutanlığı, yusufgenc@jandarma.gov.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8552-9661>.

2-Gökhan TÜRKÖZ, Jandarma Binbaşı, Jandarma Genel Komutanlığı Strateji ve Dış İlişkiler Başkanlığı, gokhanturkoz@jandarma.gov.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6521-0808>.

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

Bu araştırma J.Gn.K.lığı Str. ve Dış İls.Bşk.lığının “BİLKARDES 2020 yılı 4. 180 günlük Çalışma Planı”na ilave edilen Örnek Jandarma Karakol Hizmetleri Modellemesi analiz çalışmasının bilimsel çıktılarından biridir (BİLKARDES, 2021:101-105; JGKS 27-2 Kent Tipi Jandarma Karakol Komutanlığı Konsepti)..

Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received :03.05.2021

Makale Kabul Tarihi / Accepted :25.03.2022

Atf Bilgisi / Citation:

Genç, Y. ve M, Türköz, G. (2022). Jandarmanın halkla ilişkiler uygulamalarında yeni bir devir: Jandarma Asayiş Koordinasyon Timi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 11(1), ss 27-48, doi:10.28956/gbd.1109728

JANDARMANIN HALKLA İLİŞKİLER UYGULAMALARINDA YENİ BİR DEVİR: JANDARMA ASAYİŞ KOORDİNASYON TİMİ

Öz

Bu araştırmada Jandarma Genel Komutanlığının uyguladığı halkla ilişkiler faaliyetleri konusunda bir olgu incelemesi yapmak, henüz deneme aşamasında olan yeni bir kadroyu kuramsal açıdan incelemek ve bu yeni kadroyu halkla ilişkiler ve kolluk araştırmaları alanyazınına kazandırmak amaçlanmaktadır. Temel olarak Toplum Odaklı Kolluk Kuramı çerçevesinde tasarlanmış olan Jandarmanın halkla ilişkiler yönetimi ve uygulamaları kapsamında sadece bu görevi yerine getirmek üzere kadrolanmış bir yapı şimdiye kadar hayata geçirilmemiştir. Bu araştırma, özgün olarak sadece toplum odaklı kolluk hizmeti sunacak ve bu hizmeti farklı bir yorumla yerine getirecek olan Jandarma Asayiş Koordinasyon Timi konseptini, dünyadaki benzer uygulamaları ile karşılaştırarak incelemektedir. Araştırmanın çıkış noktası Wilson ve Kelling (1981)'in Kırık Camlar Kuramından yola çıkılarak geliştirilen Toplum Odaklı Kolluk Kuramı ayrıntılarıyla incelenmiştir. Bu çalışma kapsamında, kolluk araştırmaları ve halkla ilişkiler disiplinlerinde alanyazın araştırması yöntemi uygulanarak ikincil kaynak verileri kullanılmıştır. Geliştirilen bu yeni yapının Jandarmanın önleyici kolluk hizmetlerine büyük bir destek sağlayarak halkla ilişkiler uygulamalarını güçlendireceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Toplum Odaklı Kolluk, Önleyici Kolluk, Halkla İlişkiler, İletişim, Asayiş Koordinasyon.

A NEW ERA IN PUBLIC RELATIONS PRACTICES OF GENDARMERIE: GENDARMERIE PUBLIC ORDER AND COORDINATION TEAM

Abstract

In this research, it is aimed to conduct a case study on the public relations activities implemented by the General Command of the Gendarmerie, to examine a new staff that is still in the trial stage from a theoretical point of view, and to introduce this new staff to the field of public relations and law enforcement research. Until now, such a specialized unit for public relations was not identified in Gendarmerie system of public relations, which is mainly based on community-oriented policing theory. Originally, this research reviews this new concept, the Gendarmerie Public Order and Coordination Team, which applies community-policing with a different insight, in comparison with similar structures worldwide. Community-oriented policing theory, emerged from broken windows theory of Wilson & Kelling (1981), was clarified in detail as the corner stone of this research. Secondary resources were examined and secondary data was used, by literature review method related to public relations and criminology. It was concluded that Gendarmerie Public Order and Coordination Team will empower the public relations of Gendarmerie, by supporting preventive policing.

Keywords: Community-Oriented Policing, Preventive Policing, Public Relations, Communication, Public Coordination.

GİRİŞ

Kolluk kuvvetleri, sorumluluk bölgelerindeki vatandaşla iletişimde bulunmak için değişik uygulamalar geliştirmiştir (Motschall ve Cao, 2002; Alaajel, 2005; Savage, 2007; Gültekin ve Gültekin, 2011; Harmanlı ve Baycan, 2014; Darıcı ve Akçay, 2020). Bunun birçok nedeni bulunmakla birlikte, asıl nedeni etkili bir iletişim ile suçların azaltılacağına ve böylece vatandaş memnuniyetinin artırılacağına inanılmasıdır (Ho ve Cho, 2017). Jandarma Genel Komutanlığı, mevcut imkânlarla ve yasal düzenlemeler ışığında etkili bir iletişim geliştirmek ve bu sayede önleyici hizmetlerin etkinliğini artırmak konusunda nasıl bir strateji izlemelidir? Bu stratejinin sahada uygulaması hangi kadro yapısı ile mümkün olabilir? Bu araştırma; bu soruların cevabını, konu ile ilgili kuram ve yaklaşımların analizi ile ortaya koymayı hedeflemekte ve buradan yola çıkarak Jandarma Genel Komutanlığının önümüzdeki dönemde hayata geçirmeye hazırlandığı yeni bir halkla ilişkiler konseptini alanyazına kazandırmayı amaçlamaktadır.

Bu amacı yerine getirmek için suç araştırmaları ve halkla ilişkiler disiplinlerinde konu ile ilgili oluşan alanyazın incelenmiştir. Araştırmanın temel metodolojisini öncelikle bu alanyazın araştırması ve bu araştırma sonucu elde edilen ikincil kaynak verileri oluşturmaktadır.

Bu bağlamda, halkla ilişkiler disiplini, kurumların halkla ilişki kurmalarındaki genel çerçeveyi niyet, anlam, geri besleme, iletişimdeki araçlar ile kitle iletişim teknolojileri kapsamında ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır (Theaker, 2012, ss. 21-37). Konuya bir kolluk kuvveti olan Jandarma açısından bakıldığında, bu iletişimin sadece tanıtım ve reklam faaliyetleri şeklinde yürütülmesi yeterli değildir. Çünkü Jandarmanın öncelikli vazifesi, suçun meydana gelmesini engellemek ve tüm tedbirlere rağmen meydana gelen suç ve olayları aydınlatarak sorumlularını adalete teslim etmektir (2803, md. 7). Bu nedenle, kendini tanıtmaktan ziyade faaliyetlerinin etkililiğini ortaya koyarak *caydırıcılığı* sağlamayı hedeflemesi daha anlamlı olabilir.

Bu bakış açısı ile toplumun büyük bir kesimine hitap eden bir kuruluş olan Jandarmanın halkla sadece resmî metinler, gazete, televizyon ve sosyal medya aracılığıyla uzaktan ve sanal bir iletişim kurması yeterli görülmemelidir. Jandarma personelinin; vatandaşla, diğer kolluk birimleriyle, Türk Silahlı Kuvvetleriyle, diğer kurum ve kuruluşlarla ve bunlardan daha az öneme sahip olmadığı değerlendirilen Jandarma personeli ile bireysel etkileşime geçmesi gereklidir ve bu durum kaçınılmazdır. Bu araştırma, bahsedilen bu etkileşimin prensiplerinin ortaya konması bakımından önemlidir.

Araştırmanın birinci bölümünde halkla ilişkilere stratejik seviyeden nasıl bakılması gerektiği ile ilgili görüşler ortaya konacaktır. Ardından, araştırmanın alt yapısını oluşturan *toplum odaklı kolluk yaklaşımı* konusundaki literatür ve yaklaşımın yurt dışındaki uygulamalarından edinilen tecrübeler açıklanacak, daha sonra Jandarma Asayiş Koordinasyon Timi konseptine değinilecektir. Bu timin esin kaynağı her ne kadar yurt dışında uygulanan toplum polisi uygulaması, NATO'nun LOT/LMT uygulaması ve yurt içinde Emniyet Genel Müdürlüğünün (EGM) toplum destekli polis uygulaması olsa da JAKOT'un bu kuruluşlarda uygulanan faaliyetlerden önemli farklılıkları bulunmaktadır. Bu konsept, daha önce denenmiş uygulamalar ve hâlen uygulanmakta olan faaliyetlerden farklı yapılar ve yaklaşımlar içerdiği için özgün bir yapıdır.

1. STRATEJİK SEVİYEDE HALKLA İLİŞKİLER ANLAYIŞI NASILDIR, NASIL OLMALIDIR?

Bu bölümde bir stratejik analiz yapılmayacak, bunun yerine makalenin kapsamı bakımından halkla ilişkiler konusunun stratejik seviyedeki anlaşılma ve uygulanış biçimine değinilecektir.

2020 yılına ait Faaliyet Raporu Strateji Planı'nda halkla ilişkiler ve tanıtım faaliyetlerinin “çok yönlü ve etkili” bir şekilde uygulanacağı belirtilmekte, kurumsal imajın güçlendirileceğinden ve bu konudaki etkinliğin artırılacağından bahsedilmektedir (Jandarma Genel Komutanlığı, 2021, s. 56). Buradan anlaşılacağı gibi, Jandarma kurumsal imajına çok önem vermekte ve bu konudaki faaliyetlerin çok yönlülüğünü benimsemiş görünmektedir. Aynı şekilde, bu faaliyetlerin etkili bir şekilde yapılması gerektiği konusunda da bir fikir birliğinin oluştuğu görülmektedir.

Ancak, Jandarmanın halkla ilişkiler faaliyetlerinin, işletmelerin (Yurdakul, 2003) ve diğer kamu kuruluşlarının uygulamalarından farklı olması gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır (Erdemoğlu, 2007, ss. 20-25). Buradaki halkla ilişkiler düşüncesi kaynağını, Jandarmanın suç ve suç oluşumunu önleme görevinden almaktadır. Bu nedenle, Jandarmanın hedef kitlesi olan vatandaşla kurumsal stratejik iletişimini de *pazarlama* (Canpolat, Kısaç ve Byashimov, 2013, ss. 261-262) kavramından farklı olarak ele alması gerekir. Jandarma için halkla ilişkiler sadece reklam ve tanıtım faaliyeti olarak değil, daha kapsamlı ve bütünü ele alan bir faaliyet olarak değerlendirilmelidir.

Bu bakış açısıyla, Jandarma personelinin her hareketinin bir halkla ilişkiler boyutu olduğunu söylemek mümkündür. Kullanılan teçhizatın kalitesinden,

personelin kılık-kıyafetine, törenlerdeki konuşmalardan, olay yerindeki araştırmanın ciddiyetine kadar tüm alanlarda yapılan faaliyetlerin paydaşların zihninde oluşan Jandarma olgusuna (*phenomenon*; Erciyes, 2021) bir katkısı olacağı açıktır. Bu nedenle, icra edilen tüm faaliyetlerin bu bakış açısıyla düşünülmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte, sosyal medya ve bireysel iletişim gibi halkla ilişkiler uygulamalarında çerçevenin sınırlarını belirleyecek iki temel prensipten söz etmek mümkündür: *güven* ve *caydırıcılık*. Jandarmanın uygulayacağı halkla ilişkiler faaliyeti bu iki eksen ile ticari sektörün ve diğer kamu kuruluşlarının halkla ilişkiler faaliyetlerinden ayrılmaktadır. Çünkü Jandarma halka ne iş yaptığını anlatması gereken, tanınmayan bir kuruluş değildir. Aksine, kurum kültürü yüzyıllardır sağlam temeller üzerine kurulmuş, kurumsallığı tartışılmayan ve küresel çapta bir üne sahip, tanınan ve bilinen bir kuruluştur. Bu nedenle, verilmesi gereken temel mesajlar Jandarmanın üzerine düşen vazifeyi tam, doğru ve zamanında yerine getirebilecek imkân ve kabiliyette olduğuna dikkat çeken türden mesajlar olmalıdır. Böylece, meşhur tabiriyle “dosta güven, düşmana korku” mesajları yerine ulaşacak ve halkla ilişkilerde faaliyet etkinliğinin sağlanacaktır. Bu hususa stratejik iletişim planlarında (Şatır, Sümer, Demir, 2015) ayrıntılarıyla yer verilmelidir.

Bu konuda önemli olan diğer bir husus halkla ilişkiler uygulamalarında *güven* ve *caydırıcılık* ilkelerinin *dengeli* ve *ölçülü* bir şekilde uygulanma zorunluluğudur. Çünkü Jandarma, her koşulda tarafsızlık, adalet ve hakkaniyet ilkelerinin devlet tarafındaki koruyucusu ve teminatıdır. Bu anlamda, *kadife eldiven giymiş demir yumruk yaklaşımının* (Tablo-1; CRCJ, 1975) personele doğru bir şekilde aktarılmasının halkla ilişkilerin dengeli ve ölçülü yürütülmesinde bir rehber olabileceği düşünülmektedir. Jandarma, tüm imkân ve kabiliyetini kullanarak suç oluşumunu engellemek ve suça karışmış kişileri adaletin kollarına teslim etmek ve gerektiğinde sıcak çatışmanın tüm kurallarını uygulayarak devletin anayasal düzenine karşı gelenleri etkisiz hâle getirmek görevlerini yerine getirirken bir yandan da bunları yapabilme kudretine sahip olduğunu ilan ederek suça meyilli kişilerin suç işlemekten vazgeçmelerini sağlar ve suçtan uzak olan insanların suçtan korkmalarının önüne geçmiş olur.

Bu anlayışın bir sonucu olarak, Jandarmanın uyguladığı halkla ilişkiler, esas olarak, önleyici kolluk hizmetlerinin etkisini artırmayı hedeflemelidir. Bunu açıkça ifade edince yukarıda anlatılmak istenen “diğer kuruluşlardan farklılık” kavramı yeterince açıklanmış olur. Uygulanan halkla ilişkilerin arzu edilen etkisi, iç ve dış müşteri olarak tanımlanan *paydaşlarla* sürekli ve sürdürülebilir *etkileşimi*

sağlamakla mümkün olacaktır (bu konudaki kuramsal ayrıntı için bkz. Freeman, 2015). Bu etkileşimin sağlanması, kurumsal açıdan bir gereksinim ve zorunluluktur (Güllüpunar, 2015, s. 20).

2. TOPLUM ODAKLI KOLLUK YAKLAŞIMI

Bu konu incelenirken kent merkezlerinde, bu araştırmadaki tanımıyla, kentleşmiş Jandarma sorumluluk bölgelerinde, kırsal kesimden farklı bir güvenlik ihtiyacı olduğu varsayımıyla araştırmaya başlanmıştır (Fırat, 2008). Suçun temelde ekonomik nedenleri barındıran bir yönü olduğu düşünülürse ekonomik değeri yüksek kabul edilen kent merkezlerinin farklı yaklaşımlarla güvenlik hizmetinden faydalanmasının gerekliliği daha iyi anlaşılacaktır. Suçun toplumsal ve psikolojik bir olgu olduğunun ve devletin (dolayısıyla kolluğun) önceliğinin suçu önlemek olduğunu ortaya koymak önemlidir (Küçükay, 2019). Bu açıdan bakıldığında, Jandarmanın tüm imkânlarıyla öncelikle suçu önlemeye yönelmesi gerektiği ve bunun için yaratıcı ve bütüncül çözümler getiren fikirleri öncelikle değerlendirmesi gerektiği sonucuna ulaşmak mümkündür (Kızmaz, 2019).

Tablo-1: Kadife Eldiven Giymiş Demir Yumruk Yaklaşımı

Demir Yumruk (Sert)	Kadife Eldiven (Kibar)
<ul style="list-style-type: none">• Önleyici Kolluk Devriyesi• Trafik Timleri• Jandarma Komando ve Özel Harekât Birlikleri (JÖH, JÖAK)	<ul style="list-style-type: none">• Kadın Jandarma personeli• Törenler• Protokol hizmetleri
<ul style="list-style-type: none">• Jandarma Asayiş Suçlarını Araştırma Timleri (JASAT)• Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele (KOM)• Terörle Mücadele (TEM)• Nezarethaneler• Helikopter, silahlı insansız hava araçları (SİHA), silah sistemleri gibi teknolojiler	<ul style="list-style-type: none">• Sosyal medya• Basın ve halkla ilişkiler• <i>Jandarma Asayiş Koordinasyon Timi (JAKOT)</i>• Atlı Asayiş Timleri• Köpek Unsurları

Centre for Research on Criminal Justice (CRCJ). (1975). The Iron Fist and the Velvet Glove. kaynağından derlenerek Jandarma Genel Komutanlığı teşkilat yapısına uyumlu hâle getirilmiştir.

Bu yaratıcı ve bütüncül sonuca götürecek fikirlerden biri de tarihi kökenlerini İngiliz polis reformlarında bulan, Amerika'da Kırık Camlar (veya Pencereleler)

Kuramının bir yansıması olarak ortaya atılan ve dünyaya tanıtılan *Community-Oriented Policing* uygulamasıdır (Wilson ve Kelling, 1981). Bu kavram, dilimize Toplum Destekli Polis (Bozdemir ve Argun, 2011), Toplum Yönelimli Kolluk (Erciyes, 2019) ve Toplum Polisi (Sözer, 2014) şeklinde çevrilmiştir. Bu çevirilerin terim anlamını karşılama bakımından yeterli görülmesinin yanında, özellikle Erciyes (2019)'in ifadesinin Türkçe açısından daha uygun olduğu değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, bu kavramın *Toplum Odaklı Kolluk* şeklinde kullanılmasının anlamı daha çok karşıladığı düşünülmektedir. Bu kavramın, Kızmaz (2019)'in toplum odaklı suç önleme kavramını çağrıştırdığını belirtmek gerekir.

Konunun çıkış noktası olarak ABD'de önleyici devriye hizmetinin çoğunlukla araçlarla yapılması ve bunun bir takım olumlu yönlerinin yanında kolluğun vatandaştan uzaklaştığı yönünde bir algının gelişmesine neden olması şeklinde ifade edilmiştir (Wilson ve Kelling, 1981). Bu görevin devriye araçlarıyla yapılmasının olaylara süratle reaksiyon gösterilmesi ve memurların rahat görev yapabilmeleri gibi faydalarının yanında, memurların zaman içinde toplumsal dinamiklerden uzaklaştıkları ve bu durumun bölgedeki *durumsal farkındalıklarını* azalttığı tespit edilmiştir. Bu düşünceden yola çıkan Wilson ve Kelling (1981), devriyelerin 19. yüzyılda olduğu gibi görevlerini *yürüyerek* icra etmelerini önermişler ve böylece vatandaşla daha fazla etkileşim hâlinde olan bir kolluk birimi oluşturmayı hedeflemişlerdir.

Buradan yola çıkarak geliştirilen Toplum Odaklı Kolluk Yaklaşımı; suç, toplumsal düzensizlik, suç kaygısı gibi asayiş konularında toplumla kolluk arasında proaktif bir iş ortaklığı ile problem çözme tekniklerinin sistematik olarak kullanılmasını destekleyen örgüt stratejilerinin hayata geçirilmesini öngören bir felsefedir (Horizon, 2020). Dolayısıyla bu yöntem, Toplum Odaklı Kolluk yaklaşımındaki problem çözme teknikleri ve toplumsal fikir birliğini sağlamaya yönelik örgütsel stratejik dönüşüm fikirleri çerçevesinde kavramlaşmıştır.

Bu yöntemle kolluğun bir yandan toplumu ve etrafta olup biteni anlamak, diğer yandan kolluğun görünürlüğünü artırmak suretiyle suç oranlarını azaltmak gibi hedefleri ortaya konmaktadır. Toplumun devletin sağladığı güvenlik tedbirlerine (önleyici kolluk hizmetlerine) doğrudan katkı sağlamaları hedeflenmiştir. Araçlarından inmiş olan devriyeler halkla teması yüksek, bölgedeki değişimi ve farklılıkları görebilen, hayatın içindeki unsurlar hâline gelebilecektir (Police Foundation, 1981). Kolluğun sorumluluk bölgesinde görünür olmasının suçların azalmasına ve dolayısıyla vatandaşların suç kaygılarının azalmasına büyük katkısı

olacağı değerlendirilmiştir (Walker, 1984; Winkel, 1986; Community Policing Consortium, 1994). Bu düşünce, kolluk işlemlerinin görünürlük, ihbara cevap verme süresi ve suç işlemenin gerektirdiği motivasyon unsurları gibi faktörlerle formülize edildiği nicel bir araştırmalar ile ortaya konmuş; fiziki görünürlüğün suçlarda genel bir azalma sağladığı ortaya konmuştur (Weisburd, 2016; Borovec, Balgaç ve Mraović, 2019).

Bunun yanında, kolluğun görünür olmasıyla suç oranlarındaki azalmanın doğrudan ilişkili olmadığını ortaya koyan araştırmalar da mevcuttur (Doyle, Frogner, Andershed ve Andershed, 2016). Hatta ABD’de bu uygulamaya başladıktan kısa bir süre sonra, yaya devriyelerin suç oranlarında bir azalma sağlanamadığı tespit edilmiş ve sistem sorgulanmaya başlanmıştır (Wilson ve Kelling, 1981). Yine de kolluğun sorumluluk bölgesinde olup bitenden haberdar olması ve olaylar büyümeden gerekli tedbirleri alabilmesi için vatandaşın içinde, halkla bütünleşmiş bir örgüt olması önemlidir.

Çünkü güvenlik, toplumun kolektif ihtiyacı olduğu için bireyler bu konuda söz sahibi olmak ve katkı sunmak isteyebilirler. Bu bağlamda, Türk toplumunda olduğu gibi Amerikan toplumunda da mahallelerin bazı ileri gelenleri o bölgenin güvenliği konusunda kendilerini sorumlu hissederler. Türk kültüründe *mahallenin delikanlısı* veya *mahallenin ağabeyi* olarak yerleşmiş olan kavram, İngilizce literatürde *community watchman* veya *vigilante* olarak ifade edilmektedir. İşte, Toplum Odaklı Kolluk Yaklaşımında tam da bu kişilerin gönüllü olarak kolluk personeline yardımcı olmaları, hatta onların yerine, kurallara uygun bir şekilde emniyet ve asayiş sağlamaları hedeflenmiştir (Wilson ve Kelling, 1981).

Bu yaklaşımdaki bir başka amaç da insanların zihninde sağlam bir güvenlik algısı (*perception*) oluşturmaktır (Wilson ve Kelling, 1981). Bu güvenlik algısının oluşturulmasında kilit rol oynayacak bir takım gerekliliklerin yerine getirilmesi önemlidir. Bunlar; kurumsal ciddiyet, istenen bilginin düzenli ve etkili bir şekilde yayılmasını sağlamak, emniyet ve asayiş için makul ölçülerde kaynak ayırmak ve güvenlik konusundaki tüm paydaşların koordinasyon ve iş birliği içinde olmalarıdır (Joewono ve Kubota, 2006). Tüm bu hususlar sadece önleyici kolluk devriyelerini yaya hâle getirerek kazanılamaz. Yaya ve iletişim konusunda uzmanlaşmış, inisiyatif sahibi bir yapılanmanın yanında, bütünsel ve kapsamlı bir yaklaşımla tüm kolluk teşkilatının ve emniyet ile asayişten sorumlu ve ilgili tüm birim ve bireylerin katkısının bu gayretin içine dahil edilmesi gerekmektedir.

Nihai olarak bu konuda ne kadar eleştiri yapılırsa yapılsın, Toplum Odaklı Kolluk Yaklaşımı, demokratik idare anlayışının bir gereğidir (Casey ve Pike, 2009;

Gültekin ve Gültekin, 2011, s. 108). Bu demokratik anlayış içinde vatandaşın kolluğun hareket tarzını ve operasyonlarını nasıl yürüteceği konusunda dolaylı ve olumlu katkılarının dinlenmesi ve beklentilerinin doğru anlaşılması adına onlarla iç içe olunması önemsenmelidir. Sorumluluk bölgesinde emniyet ve asayişi sağlama görevi olan kolluk vatandaşa gitmezse vatandaş hayatın normal akışı içinde büyük bir sorun olmadıkça kollukla iletişime geçmeye gerek görmez. Bu nedenle Toplum Odaklı Kolluk Yaklaşımı, güvenlik konusundaki paydaşların uygulamalara dâhil edilmesi açısından hayati öneme sahiptir.

3. JANDARMA ASAYİŞ KOORDİNASYON TİMİ (JAKOT)

Toplum odaklı kolluk yaklaşımının Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde ayrı bir birim tarafından uygulanması belirli zamanlarda gündeme gelmiştir. Ancak bu uygulamanın özel bir kadro ile uygulanması bu zamana kadar gerekli görülmemiş; tüm Jandarma personelinin zaten halkla ilişkiler konusunda uzman olması gerektiği görüşü hâkim olmuştur. Haklı olarak, Jandarma Genel Komutanlığının şimdiye kadar geliştirdiği politika ve uygulamaların Toplum Odaklı Yaklaşım ile uyumlu olduğunu söylemek mümkündür.

Bununla birlikte, özellikle kent merkezlerinde görev yapan Jandarma birimlerinin sayısal bakımdan daha etkili olabilmesi için bir strateji değişikliğine ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyacı tetikleyen yasal ve demografik gelişmelere dikkat çekmek yerinde olur.

Öncelikle, 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nda yapılan değişiklik, Jandarmanın görev ve sorumluluk bölgesini sadece Polis sorumluluk bölgesi dışındaki bölgeler olmaktan çıkarmış, belediye sınırları içinde olmakla birlikte hizmet gerekleri bakımından uygun görülen yerlerin Jandarma sorumluluk bölgesi olabileceği hükmünü getirmiştir. Aynı maddenin devamında, İçişleri Bakanının kararıyla bir il veya ilçenin tamamının Polis ya da Jandarma görev ve sorumluluk alanı olarak belirlenebileceği belirtilmiştir (2803, md. 10).

Böylece, Jandarma Genel Komutanlığının kentleşmiş sorumluluk bölgelerine yönelik bir strateji değişikliğini düşünmesi de kaçınılmaz bir sonuç olarak karşımıza çıkmıştır. Çünkü kırsal bölgelerdeki güvenlik ihtiyacı ile kentleşmiş bölgelerdeki güvenlik ihtiyacı aynı olmayacaktır. Bu nedenle, stratejik açıdan Karakol Yönetimi konusundaki standartlaşma düzeyinin yeniden değerlendirilerek farklı ihtiyaçlara farklı çözümlerle yaklaşmak daha doğru bir hareket tarzı olabilir.

Buradan yola çıkılarak kırsal bölgelerde hizmet veren Jandarma Karakollarının kentleşmiş bölgelerde aynı şekliyle uygulanmaması gerektiği ve Toplum Odaklı Kolluk Yaklaşımını güçlendirecek farklı bir birim kurulması düşüncesini açıklamak gerekir. İlk olarak, kırsal bölgelerde nüfus, yüz ölçümüne orantısız bir şekilde dağılır. Türkiye yüz ölçümünün yaklaşık %90'ında nüfusun yaklaşık %20'si yaşamaktadır. Bu da Jandarmanın bu bölgelerde görünürlüğünü yüksek seviyede tutmasını güçleştirmekte ve *proaktif kolluk yaklaşımlarının* uygulamasını büyük ölçüde sekteye uğratmaktadır. Bu nedenle, bazı durumlarda *reaktif tedbirlerin* daha etkili olduğu ve buna bağlı olarak teşkilatlanmanın, hizmetlerin aynı birimlerde birleştirilmesi esasında *durumsallık yaklaşımıyla* şekillendiği bir durum ortaya çıkmaktadır (Yıldız ve Türköz, 2022).

Yani, yukarıda belirtildiği gibi, toplum odaklı kolluk yaklaşımı gibi faydalı olduğu değerlendirilen yaklaşımlar; hizmetin içinde tüm Jandarma personeli tarafından uygulanmaya özen gösterilmekle birlikte gerçek manada bir yoğunlaşma olmadığını ifade etmek de yanlış olmayacaktır. Yine de kırsal bölgelerde Toplum Odaklı Yaklaşımların hayata geçmesinin daha kolay görüldüğü ve şimdilik bunun için ayrı bir birim teşkil edilmesinin gerekli olmadığını ifade etmek yerinde olacaktır.

Oysa kentleşmiş sorumluluk bölgelerinde, vatandaşla iletişime geçmek kalabalık bir nüfusun nispeten daha küçük bir yüz ölçümünde toplanması ve artan güvenlik ihtiyacı bakımından daha gerekli görünmektedir. Bu açıdan bakıldığında, yeni bir kadroya ihtiyaç duyulmuştur. Bu konuda uygulanan farklı yaklaşımlar analiz edilerek bahsedilen kadronun kurulmasında kaynakların verimli ve etkili kullanılmasına özen gösterilmiş ve öncelikle üç kişiden oluşan çekirdek bir kadro olması gerektiği değerlendirilmiştir.

3.1. Kurulacak Yeni Birimin Adının Bulunması

Birinci Sınıf Jandarma Karakolları (Yıldız ve Türköz, 2022) için kurgulanmış olan Jandarma Asayiş Koordinasyon Timine bu adı bulmak için basit bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Bu ölçme aracı, Jandarma Genel Komutanlığında görevli devlet memurlarına anket şeklinde uygulanarak *community policing* teriminin, hayata geçirilmesi düşünülen konsept bağlamında çağrıştırdığı kelime ve kelime öbeklerini yazmaları istenmiştir. Örneklemin devlet memurlarından seçilmesinin nedeni, hem Jandarma literatürüne hâkim olmaları, hem de sivil hayata Jandarma gözüyle değil sivil vatandaş gözüyle bakabilmeleridir. Burada örneklem istatistiği bilinçli olarak paylaşılmamıştır.

Bu anket metni ve verilen cevaplardan oluşturulan düşünce haritası ile *serbest çağrışım yöntemi* ve *beyin fırtınası* teknikleri kullanılarak Jandarmanın uygulayacağı *community policing* hizmetlerinin en kapsamlı ve açıklayıcı hâliyle *Jandarma Asayiş Koordinasyon Timi* şeklinde ifade edilmesinin uygun olacağı sonucuna varılmıştır.

Ayrıca, bu konuda Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Mesleki Yeterlilik Kurumunun ulusal meslek standartlarını yayınladığı örün sitesinden *iletişim, koordinasyon, ilişki* ve *halkla ilişkiler* anahtar kelimeleriyle yapılan aramada sadece bir sonuca ulaşılmıştır: Kurumsal İletişim Uzmanı (6. Seviye). JAKOT için düzenlenmesi gereken ulusal meslek standardı ise daha fazla yüz yüze ve sahada çalışma gereksinimi olan birinci seviyeye denk gelmektedir ve henüz böyle bir düzenleme bulunmamaktadır (Mesleki Yeterlilik Kurumu, 2021).

3.2. Personel Sayısı ve Niteliği

Toplum Odaklı Kolluk Yaklaşımı'nın kurum ihtiyacı ve eldeki kaynaklara göre farklı şekillerde kurgulanabileceği açıktır. Bu konsept farklı kolluk teşkilatlarında birbirinden farklı şekillerde uygulanmıştır. Ancak, JAKOT konseptinin geliştirilme sürecinde endüstri mühendisliğinin temel bir ilkesi olan etkinlik ve verimlilik ilkelerine (Telsang, 1998, s. 249) odaklanıldığından halkla ilişkiler sistemini, önleyici hizmetler sisteminin en önemli destek mekanizması şeklinde kurgulayan JAKOT uygulamasında, insan ve zaman kaynakları etkinliği ile görev maliyetinin verimliliğinin yüksek olacağı değerlendirilmiştir.

Bu nedenle, öncelikle Birinci Sınıf Jandarma Karakol Komutanlıklarında uygulanacak olan JAKOT, kalabalık bir teşkilat yerine sadece üç Jandarma personelinden oluşan çekirdek bir birimdir. Bu timlerde görev yapacak personelin özel seçimle göreve getirilmesi ve belirli bir süre geçerliliğe sahip olacak halkla ilişkiler sertifikası ile sertifikalandırılması öngörülmüştür. Sertifika süresi dolan personelin göreve devam etmek istemesi hâlinde eğitimini güncellemesi gerekecektir (Jandarma Genel Komutanlığı, 2021).

Bu seçimde aranacak temel nitelikler ile arzu edilen niteliklerin açıkça ortaya konması önem arz etmektedir. Temel olarak bu göreve seçilecek personelin iletişim becerisinin kaliteli ve doğal bir yetenek olarak personelde bulunması beklenir. Böyle olsun veya olmasın, personel seçildikten sonra özel bir eğitime tabi tutulacaktır. Bu eğitimin de kapsamlı bir şekilde planlanması gerektiğini ve

bireysel iletişimden grup iletişimine, iknadana fotoğrafçılığa uzanan geniş bir yelpazeyi içermesi gerektiğini belirtmek gerekir.

3.3. Kadın Jandarma Personeli

Personel seçimi konusundaki bir başka önemli konu da bu timlerde kadın personel görevlendirilmesidir. JAKOT personelinden birinin kadın olması gerektiği değerlendirilmiştir. Bu konu ayrıntılarıyla incelenerek bölgenin demografik dokusu ile kadın ve çocuklarla ilgili olayların yoğunluğuna bağlı olarak her Karakol bölgesinde ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Konuya kadın araştırmaları literatüründen bakıldığında hizmette cinsiyet eşitliği (Dinçer, 2014, s. 41), kadroda cinsiyet eşitliği ve fırsat eşitliği (Olgiati, Shapiro, Bodlin ve Verborgh, 2002, ss. 81-82; Squires, 2007, s. 144; Smith ve Villa, 2010; Taneja, Pryor, ve Oyler, 2012), kadın dikkatinden faydalanma (Rosener, 1997, s. 90), kadın ve çocuklara yaklaşım ve kadife eldiven (CRCJ, 1975, ss. 132-134) gibi yönetsel gereklilikler nedeniyle kadın personelin bu timde bulunmasının faydalı olacağı düşünülmüştür.

3.4. Asayiş Koordinasyon Timinin Görevi

Özel seçimle belirlenen ve göreve yönelik ayrıntılı bir eğitime tabi tutulan JAKOT'un görevi, vatandaşla *yakın* ve *sürekli* bir ilişki kurmaktır. Buradaki *yakınlık* ile ifade edilmek istenen düşünce, görüşmeye harcanan zaman ve görüşmenin niteliği bakımından değerlendirilmelidir.

Çünkü esas itibarıyla, JAKOT doğrudan suç önleme ve suç araştırma sorumlulukları bulunmayan ve tek görevi vatandaşla ilişki geliştirmek olan bir birimdir. JAKOT personeli, vatandaşa ve kurum yetkililerine yaklaşımlarında onların emniyet ve asayiş konusundaki kaygılarına odaklanır. Bu bağlamda, JAKOT'un vazifesi üç ana başlıkta toplanır: (1) hedef kitleyi dinlemek, (2) insanların kaygıları konusundaki tedbirlerin alınmasına katkı sunmak amacıyla vatandaş kaygılandırıcı hususları Karakol Komutanına iletmek ve (3) yersiz kaygıları gidermek amacıyla alınan tedbirler konusunda gerekli mesajları hedef kişilere anlatmaktır. Bu görevleri kısaca *dinle-ilet-anlat* şeklinde özetlemek mümkündür.

Bu özellikleri itibarıyla JAKOT, Toplum Odaklı Kolluk Yaklaşımı'na ait yukarıda açıklanan problem çözme tekniklerine yoğunlaşma ve toplumsal fikir birliği sağlama gayretlerini tam anlamıyla yerine getirmiş olacaktır. Böylece, JAKOT'un kurumsal fonksiyonu öncelikle, önleyici kolluk hizmetlerinin destekleyicisi ve bütünleyicisi olarak konumlandırılmış olacaktır. Bunun ötesinde, Jandarma personelinin uyguladığı davranış biçimlerinin Jandarmanın Halkla İlişkiler konseptine uygun olarak gözlemlenmesi ve kontrol altında tutulmasını sağlamak bakımından Karakol yönetiminin tamamında önemli bir etkisi olacağı

öngörülmektedir (Şekil-1). Aksi takdirde, vatandaşla iletişime geçmenin risk yönetimi kaygılarıyla geçici bir çözüm olmaktan öteye gidemeyeceği açıktır.

3.4.1. Dinle

Suç eğilimi olmayan normal insanlar¹ doğal olarak suçtan korkarlar (Lee ve Farrall, 2008). Bu korkunun (veya kaygının) giderilebilmesi için öncelikle bu kaygıların kaynağının doğru anlaşılması gerekir. Bunun için toplumun her kesiminden, mümkün olduğu kadar çok kişiye (ideal olarak herkese) kulak verilmesi, toplumun bu konudaki düşüncelerinin anlaşılması bakımından önemlidir. Dinleme eyleminin hayatın olağan akışı içinde, doğal bir hâl alması gerekir. Böylece, her şeyden önce eğer varsa sorunların sebebi anlaşılacak, muhtemel çözüm yollarının geliştirilmesi için gerekli adımlar atılabilecektir.

Elbette, başta Karakol Komutanı olmak üzere önleyici devriye; trafik, kadın ve çocuk suçlarını önleme gibi görev ve sorumlulukları olan birimlerin vatandaş dinleme görevlerinin olduğu açıktır. Ancak burada önemle üzerinde durulması gereken husus; etkileşim içinde olduğu şahsa birkaç gün sonra idari veya cezai bir işlem yapmak durumunda kalmayacak, suç araştırma ve suç önleme sorumluluğu bulunmayan bir Jandarmanın vatandaş dinlemesidir. Böylece, vatandaş dinlerken *tarafsızlık ilkesi* mümkün olduğunca korunarak sorunlar daha objektif bir şekilde anlaşılacaktır.

Şekil-1: Birinci Sınıf Jandarma Karakol modelinde JAKOT'un konumu (Yıldız ve Türköz, 2022 kaynağından uyarlanmıştır.)

¹ Buradaki ifade toplumun ayrıştırılmasına veya suç işleme eğiliminin etiketlenmesine yönelik ayrımcı bir ifade olarak anlaşılmamalıdır. Suç işlemeye meyilli ve normal insan ayrımı kriminoloji literatüründe, suçun ve toplumun incelenmesinde sıkça başvurulan önemli bir tanımdır (Siegel, 2006, ss. 8-11).

Bu konuda vatandaşı dinlerken nelere dikkat edilmesi gerektiği, vatandaşı dinlemenin önemi, JAKOT'un vatandaşla etkileşiminde görüşmenin ne kadarlık bölümünün dinlemeye ayrılması gerektiği gibi konuları diğer araştırmacılara bırakmak daha faydalı olacaktır.

3.4.2. İlet

JAKOT, halkla etkileşimi ve sorumluluk bölgesinde yaptığı gözlemleri sonucu sorumluluk bölgesinin toplumsal dinamikleri ile suç potansiyeli hakkında derin bir öngörüye ve bilgiye sahip olacaktır. Bu konuda, bireysel hakların ve dokunulmazlıkların korunmasını gözeterek Karakol Komutanını bölgede alınması gereken kolluk tedbirleri konusunda sürekli olarak aydınlatacaktır. Sunduğu raporlarla hem komutanların vatandaşın kaygıları ve beklentileri konusunda öngörü sahibi olmasını sağlar, hem de bölgede suç işlenmesini engellemek için yeni tedbirler geliştirmesine yardımcı olur. Böylece yukarıda da ifade edildiği gibi, JAKOT'un faaliyetlerindeki önleyici kolluk hizmetlerinin destekleyicisi ve bütünleyicisi olma fonksiyonu tam olarak yerini bulacaktır.

3.4.3. Anlat

JAKOT faaliyetlerinin nihai aşaması, etkileşim kelimesinin anlamının yerine oturmasını sağlayan, yapılan kolluk faaliyetlerinin suç kaygısına çözüm olduğunu veya olacağını vatandaşa en etkili lisanla ve yöntemle anlatmaktır. Buradaki anlatım sözlü, sözsüz, yazılı ve görsel tüm imkânlardan istifade edilerek gerçekleştirilmelidir.

Her ne kadar *anlat* deyince ilk akla gelen sözlü anlatım olsa da JAKOT'un tüm iletişim boyutlarını (Mar ve Sall, 1999, ss. 15-28; Koca ve Erigüç, 2017, s. 796) etkili bir şekilde kullanabilmesi gerekir. Yoksa bu mesajlar bir şekilde zaten vatandaşa anlatılmaktadır. Ancak, mevcut uygulamalardaki bu anlatım, kimi zaman gecikebilir kimi zaman hedefini bulamaz kimi zaman da yanlış anlaşılabilir. Böyle hataların duruma, iş yoğunluğuna, bireysel çaba ve yetkinliklere bağlı olarak meydana gelmesi ihtimal dâhilindedir. Ancak JAKOT; mesajların doğru, zamanında ve etkili aktarılması konusunda uzmanlaşmış bir çekirdek kadro olarak arzu edilen hedefe ulaşma imkânını ve ihtimalini artıracak değerlendirilerek oluşturulmuş bir birimdir.

Bunun için JAKOT'un öncelikle görüşme planlarına ihtiyacı olacaktır. Bu planı kendi tecrübelerine dayanarak oluşturabileceği gibi karakol komutanının veya diğer

personelin görüşlerini değerlendirerek de oluşturabilir. Planın bu şekilde uygulanması daha faydalı olabilir. Yine de JAKOT, durumsal yaklaşım çerçevesinde anlık görüşmeleri de planına dâhil etmesi gerekebileceğini aklından çıkarmamalıdır. Çünkü insan davranışları ve buna bağlı olarak insan ilişkileri, doğası gereği kimi durumlarda öngörülemez bir yapıya sahiptir (Scriven, 1964; Turnaturi, 2007) bu nedenle insan ilişkilerinin yönetimi, gelişen koşullara ayak uyduracak esnekliğe sahip olmayı gerektirir.

Bu çerçeveden bakıldığında JAKOT'un görev alanının keskin sınırlarla belirlenmesi her ne kadar insan ilişkilerinin doğası ile uyumsuz gibi görünse de *etkileşim* faaliyetlerinin karakol idaresinin içinde bulunduğu güvenlik ortamındaki belirsizlik (Tarık, Avaner ve Özgür, 2019, s. 28) içinde kaybolmaması amacıyla bu sınırların ifade edilmesinde fayda görülmüştür.

Buraya kadar JAKOT görev alanı ana hatlarıyla izah edilmiştir. Bu görev alanı uygulama içinde daha da gelişecek; zamanın iyileştirici etkisi ve personelin özverili çalışmalarıyla kamu yönetimindeki marka değerini layıkıyla bulacaktır.

4. FARKLI BİR UYGULAMA: NATO ÖRNEĞİ

Her ne kadar bir kolluk kuvveti olmasa da NATO'nun uygulamasına bu araştırmada yer vermek faydalı olacaktır. Ayrıca Jandarmanın kurumsal kültürünün temelindeki askerlik anlayışı sayesinde bazı konuları askerlik kültürü ile açıklamak daha kolay olmaktadır. JAKOT kadrosu, NATO'nun toplumla bütünleşme gayretlerinde uyguladığı çekirdek kadrolardan esinlendiği için aktarılmaya değer görülmüştür.

Yakın geçmişteki toplum odaklı ilk uygulama, Bosna-Hersek Barışı Koruma Kuvveti olan SFOR bünyesinde, kışla dışında sivil evlerde konuşlanmış, müstakil küçük birimler şeklinde kurulan LOT (*Liaison and Observation Team-İrtibat ve Gözlem Timi*) uygulaması ile başlamıştır. Bu uygulamanın etkinliği ve faydaları üst yönetim tarafından kıymetli görüldüğü için kısa sürede tüm EUFOR bünyesinde yaygın hâle gelmiş ve bu konsept daha sonra Kosova'da LMT (*Liaison and Monitoring Team-İrtibat ve İzleme Timi*) adı altında uygulanmaya başlanmıştır. Türk Görev Kuvveti de bu yapının ilk uygulayıcıları arasındaki yerini almıştır.

Buradaki temel amaç, savaş düzenindeki ileri karakol mantığıyla halkla ve yerel kurumlarla güçlü ve sağlam bağlar kurarak meydana gelmesi muhtemel toplumsal

olaylar veya halkın rahatsızlık duyduğu konularda önceden bilgi sahibi olmaktır. Görev alanı net bir şekilde ve ustaca belirlenmiş (KFOR, 2012, ss. 98-99; Lynch, 2020, s. 6) olan bu timler altı kişi civarındadır ve görüşmelerini iki-üç kişi hâlinde yaptıkları için JAKOT'un kadrosuna benzemektedir.

Ancak JAKOT'un LOT ve LMT konseptinden ayrıldığı ve JAKOT konseptini özgün kılan birkaç önemli nokta mevcuttur. Öncelikle, LOT/LMT konseptinde amaç yerel halktan bilgi almaktır. Her ne kadar istihbari bir görev olmadığı ifade edilse de esas amacın bilgi almak olduğu göz önüne alındığında, bunun gerçekçi olmadığı düşünülebilir. Görüşmelerin sonunda hazırlanan günlük rapor ile aylık güncellenen raporlar şahsi veriler içermektedir. Böylece hazırlanan nüfus haritaları tamamen istihbari amaçlıdır. Oysa JAKOT'un iletişimi karşılıklıdır. JAKOT, bilgi almaktan çok temas etme amacı güder ve JAKOT'un aldığı görüşler kadar aktardığı görüşler ve mesajlar da görevinin temel parçasıdır. Bu nedenle, JAKOT daha samimi bir ortamın oluşmasına katkı sunar.

Diğer bir farklılık da halkın görüşlerinin alınmasında ve görüşme biçiminde yatmaktadır. LOT/LMT personeli görüştükleri kişilerin siyasi ve dini eğilimleri hakkında da bilgi sahibi olmaya çalışarak bu bilgileri raporlamaktadırlar. Oysa JAKOT'un tek kaygısı vatandaşın güvenlik uygulamalarına doğrudan katılımını sağlamak ve onların görüşlerini suç önleme uygulamalarında hayata geçirmektir. Bu nedenle şahsi verilerin araştırılması ve depolanması söz konusu değildir. Bu da JAKOT'u bu konuda LOT/LMT konseptinden ayıran önemli bir özelliktir.

Tüm bunlara rağmen, LOT/LMT uygulamasının savaştan çıkmış ülkelerde ve askerî bir teşkilat olan NATO tarafından uygulandığı göz önünde bulundurularak bölgede huzurun ve barışın korunmasına önemli katkılarının olduğunu özellikle vurgulamak gerekir. Yerel halkın ve yetkililerin NATO'ya güvenmelerini sağlayan ilk temas noktası olması ve LOT/LMT personelinin bireysel ilişkileri güçlü ve samimi bir şekilde sürekli kılmak için harcadıkları çabalar neticesinde bölgenin nabızı tutulmaktadır. Bu bakımdan bu uygulamanın değerli bir girişim olduğunu belirtmek yerinde olur.

SONUÇ

Bu çalışma ile Jandarma Genel Komutanlığının vizyonuna önemli bir katkı sunmak amaçlanmıştır. Çalışmada ilk olarak halkla ilişkilere stratejik seviyeden nasıl bakılması gerektiği ile ilgili görüşler ortaya konmuş ve Toplum Odaklı Kolluk Yaklaşımının teorik yapısına değinilmiştir. Bu uygulamaların Jandarma bünyesinde

her fırsatta uygulanan ve karakol personelinden atlı asayiş birimlerine kadar çeşitli alanlarda gösterilen faaliyetlerde bilinen bir konsept olduğu açıklanmıştır.

Sadece Toplum Odaklı Kolluk prensipleri çerçevesinde görev yapacak ve sahadaki faaliyetleri stratejik halkla ilişkiler prensiplerine uygun hâle getirecek bir yapının karakol sorumluluk bölgesindeki suçların önlenmesine, yani önleyici hizmetlere doğrudan katkısının olacağı değerlendirilmiştir. Bu hususun, JAKOT'un sistem içindeki yerini anlamak açısından vurgulanması önemlidir.

Elbette, kolluk yönetimini ilgilendiren diğer hususlarda olduğu gibi bu konuda da farklı yaklaşımlar, tasarımlar ve kurgular yapmak mümkündür. Çünkü doğası gereği sosyal olgular, bünyesinde sınırsız olasılıklar barındıran ve bu nedenle her durumda matematiksel katılıkla öngörülemeyen bir yapı sergilemektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, sorunların doğru olarak anlaşılması ve amaca yönelik olan çözümlerin ortaya konarak mevcut imkânlar ölçüsünde, geçmişten edinilen tecrübeler ışığında modellenmesi, kurumları ve örgütleri sorunların çözümüne daha fazla yaklaştıracaktır. Bu nedenle, bu araştırmanın ve buna benzer araştırmaların değerlendirilmesinde bu hususların göz önünde bulundurulması önemlidir.

Bu konu ile ilgili gelecekte yapılacak araştırmalarda, vatandaş dinlerken nelere dikkat edilmesi gerektiği, dinlemenin önemi, JAKOT'un vatandaşla etkileşiminde görüşmenin ne kadarlık bölümünün dinlemeye ayrılması gerektiği, JAKOT'un Jandarmanın suç önleme yeteneğine katkıları, JAKOT'un Jandarmanın stratejik hedeflerine ve vizyonuna katkıları gibi konuların araştırılması alanyazına değerli katkılar sunacaktır.

Sonuç olarak diğer kurumlardaki benzer uygulamalardan farklı yapılar ve yaklaşımlar içerdiği için özgün bir yapıda tasarlanmış olan Jandarma Asayiş Koordinasyon Timlerinin Jandarmanın suç önleme konusundaki ufkunu açacağını ve vatandaşla olan etkileşim gücünü artıracığını özellikle ifade etmek gereklidir. Bu yapı ile etkili ve güçlü bir iletişimin sağlanacağı değerlendirilmiştir.

KAYNAKÇA

- 2803 sayılı Jandarma teşkilat, görev ve yetkileri kanunu. (2016). Resmi Gazete.
- Ak, T. (2021). Yapay zekâ teknolojileri, güvenlik ve kolluk kuvvetinin suç önleme faaliyetleri. *SDE Akademi Dergisi*, 1(1), 120-140.
- Alaajel, A. M. (2005). A case study of police public relations in the United Arab Emirates Ministry of Interior. University of Leicester, Doktora Tezi.
- BİLKARDES. (2021). *J.Gn.K.lığı bilimsel karar destek analiz faaliyetleri - 2020*. (Hizmete Özel). Ankara: J.Gn.K.lığı Basımevi.
- Borovec, K., Balgaç, I., ve Mraović, I. C. (2019). Police visibility as an influencing factor on citizens' perception of safety. *Journal of Criminal Justice and Security*, (2), 135-160.
- Bozdemir, S. ve Argun, U. (2012). *Suç Önleme Sempozyumu Bildiriler Kitabı 2011*. Bursa.
- Canpolat, N., Kısac, A. ve Byashimov, G. (2013). Kurumsal iletişimde iki stratejik alan: pazarlama ve halkla ilişkiler üzerine bir değerlendirme. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 259-274.
- Casey, J. ve Pike, D. (2009). Fit for purpose: working with the community to strengthen policing in Victoria, Australia. D.Wisler ve I.D.Onwudiwe (Ed.) (ss.373-401), *Community policing: international patterns and comperative perspectives*. Boca Raton: CRC Press.
- Centre for Research on Criminal Justice (CRCJ). (1975). *The Iron Fist and the Velvet Glove*. ABD: Centre for Research on Criminal Justice.
- Collin, A. (2009). Multidisciplinary, interdisciplinary, and transdisciplinary collaboration: Implications for vocational psychology. *International Journal For Educational and Vocational Guidance*, 9(2), 101-110.
- Community Policing Consortium. (1994). *Understanding community policing: a framework for action*. Publicity Manager: ABD.
- Darıcı, S. ve Akçay, E. (2020). İç güvenlik yönetiminde halkla ilişkiler perspektifinden genel kolluk uygulamaları ve ikna. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 6(1), 250-261.

- Dinçer, O. (2014). *Eşitlik tahayyülünün müşterek kurgusu: birleşmiş milletler kadının statüsü komisyonunun çalışma öncelikleri ve çıkan politika metinleri üzerine bir analiz*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Doyle, M., Frogner, L., Andershed, H., ve Andershed, A. K. (2016). Feelings of safety in the presence of the police, security guards, and police volunteers. *European Journal On Criminal Policy And Research*, 22(1), 19-40.
- Erciyas, E. (2019). Türkiye'de İç Güvenliğe Kültürel Bakış. Avaner T., Zengin O. (Ed.), *Türkiye'de İç Güvenlik Yönetimi* (ss. 365-378). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Erciyas, E. (2021). The Phenomenological Perception of Law Enforcement Praxis. *Beytulhikme Int J Phil*. 11(1),187-197.
- Erdemoğlu, Ö. (2007). *Jandarmanın halkla ilişkileri ve etkileşimli bir uygulama*. Ankara Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Fawcett, J. (2013). Thoughts about multidisciplinary, interdisciplinary, and transdisciplinary research. *Nursing Science Quarterly*, 26(4), 376-379.
- Fırat, A. S. (2008). Yoksulluk, kentlerde suç artışı ve kent merkezlerinde özel güvenlik hizmetleri verilmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(3), 201-228.
- Freeman, R. E. (2015). Stakeholder theory. *Wiley encyclopedia of management*, 1-6.
- Güllüpunar, H. (2015). Stratejik iletişim bağlamında Türkiye'deki halkla ilişkiler bölümlerinin ders müfredatları üzerine bir inceleme. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3(1), 17-35.
- Gültekin, S. ve Gültekin, R. (2011). Toplum destekli polislik: sorun mu çözüm mü. *Türk İdare Dergisi*, 470, 93-112.
- Horizon 2020 Report. (2020). *Comparative analysis report of community policing policies and best practice*. Grant agreement ID: 653811. EU CITYCoP.
- Jandarma Genel Komutanlığı. (2021). *2020 yılı faaliyet raporu*. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/5M7Jg+20_FP_JANDARMA_GENEL_KOMUTANLIGI_2020_YILI_FAALİYET_RAPORU.pdf Erişim Tarihi: 11 Temmuz 2021.

- Jandarma Genel Komutanlığı. (2021). *JGKS 27-2 Kent tipi jandarma karakol komutanlığı konsepti*. (Hizmete Özel). Ankara: Jandarma Genel Komutanlığı Basımevi.
- Joewono, T. B. Ve Kubota, H. (2006). Safety and security improvement in public transportation based on public perception in developing countries. *IATSS Research*, 30(1), 86-100.
- KFOR XVI. (2012). *Photobook 2012*. NATO Müşterek Kuvvetler Komutanlığı. Napoli, İtalya.
- Kızmaz, Z. (2019). Suç nasıl önlenbilir? bütüncül bir model gereksinimi. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (46), 285-307.
- Koca, G. Ş., ve Erigüç, G. (2017). İletişim yeterlilik ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(4), 789-799.
- Küçükay, P. A. (2019). Suç önleme stratejileri ve güvenlik politikalarına psikolojik bir bakış. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (38), 343-392.
- Lee, M. ve Farrall, S. (Ed.). (2008). *Fear of crime: Critical voices in an age of anxiety*. Routledge: ABD.
- Lombardo, T. (2010). Multidisciplinary and interdisciplinary approaches to futures education. *Journal of Future Studies*, 14(4), 121-134.
- Lynch, B. (2020). *KFOR Chronicle: the magazine for KFOR people*. 2020:10.
- Mar, H. ve Sall, N. (1999). *Dimensions of communication*. ABD.
- Mesleki Yeterlilik Kurumu. (2021). https://portal.myk.gov.tr/index.php?option=com_meslek_std_taslak&view=taslak_listesi_yeni&msd=2&dil=1. Erişim Tarihi: 27 Şubat 2021.
- Motschall, M., ve Cao, L. (2002). An analysis of the public relations role of the police public information officer. *Police Quarterly*, 5(2), 152-180.
- Olgıati, E., Shapiro, G., Bodlin, R. P., ve Verborgh, E. (2002). Promoting gender equality in the workplace. *European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions* (Ed.). Dublin.
- Police Foundation, (1981). *Newark Foot Patrol Experiment*. Newark, ABD.
- Rosener, J. B. (1997). *America's competitive secret: women managers*. Oxford University Press on Demand.

- Savage, S. P. (2007). Neighbourhood policing and the reinvention of the constable. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 1(2), 203-213.
- Scriven, M. (1964). An essential unpredictability in human behavior. *US Information Agency, Voice of America Forum*, ABD.
- Siegel, L.J. (2006). *Criminology*. Kanada: Thomson Learning.
- Smith, M., ve Villa, P. (2010). The ever-declining role of gender equality in the European Employment Strategy. *Industrial Relations Journal*, 41(6), 526-543.
- Sözer, M. A. (2014). *Toplum Destekli Polislik; Toplum, Suç ve Güvenlik*. Ankara: Adalet yayınevi.
- Squires, J. (2007). *The new politics of gender equality*. ABD: Macmillan International Higher Education.
- Şatır, Ç. K., Sümer, F. E., ve Demir, Z. G. (2015). *Stratejik halkla ilişkiler ve uygulamaları*. Ankara: Nobel.
- Taneja, S., Pryor, M. G., ve Oyler, J. (2012). Empowerment and gender equality: The retention and promotion of women in the workforce. *Journal of Business Diversity*, 12(3), 43-53.
- Tarık, A. K., Avaner, T., ve Özgür, E. (2019). Günümüzün iç güvenlik ve kamu yönetimi yaklaşımı bağlamında örnek bir jandarma subay akademik eğitimi ve kariyer modeli. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 13. Uluslararası kamu yönetimi sempozyumu bildirileri özel sayısı. 24-41.
- Telsang, M. T. (1998). *Industrial engineering and production management*. ABD: S. Chand Publishing.
- Theaker, A. (Ed.). (2012). *The public relations handbook*. ABD: Routledge.
- Turnaturi, G. (2007). *Betrayals: The Unpredictability of Human Relations*. çev. Cochrane, L.G. Chicago: University of Chicago Press.
- Van den Besselaar, P., ve Heimeriks, G. (2001, July). Disciplinary, multidisciplinary, interdisciplinary: concepts and indicators. *ISSI* (ss. 705-716).
- Wade, P. (2009). *One Team ... One Goal*. 69th Public Affairs Detachment. <https://www.dvidshub.net/news/printable/37629>. Erişim Tarihi: 31 Mart 2021.
- Walker, S. (1984). "Broken Windows" and fractured history: The use and misuse of history in recent police patrol analysis. *Justice Quarterly*, 1(1), 75-90.

- Weisburd, S. (2016). Police presence, rapid response rates, and crime prevention. *Review of Economics and Statistics*, 1-45.
- Wilson, J. Q., ve Kelling, G. L. (1982). Broken windows. *Atlantic monthly*, 249(3), 29-38.
- Winkel, F. W. (1986). Reducing fear of crime through police visibility: A field experiment. *Criminal Justice Policy Review*, 1(4), 381-398.
- Yıldız, C. ve Türköz, G. (2022). Stratejik yönetimde bir örgütsel dönüşüm örneği: kentleşmiş bölgelerdeki jandarma karakolları. *Yayına hazırlanan makale*.
- Yurdakul, N. B. (2003). İşletme yönetiminde iki stratejik görev: imaj-marka yönetimi ve müşteri ilişkileri yönetimi. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimleri Dergisi*, 8(1), 205-211.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Mayıs 2022, Cilt:11, Sayı:1, 49-74
doi:10.28956/gbd.1109742

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, May 2022, Volume:11, Issue:1, 49-74
doi:10.28956/gbd.1109742

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article

Suçun Önlenmesinde Kitle İletişim Araçlarının Rolü: Kuramsal Açından Bir Değerlendirme ve Örnekler

The Role of Mass Media in The Prevention of Crime: A Theoretical Evaluation and Examples

Yazar(lar) / Writer(s)

1-Mehmet KAPLAN, Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Kolluk Uygulamaları Yüksekokulu, mehmet.kaplan@jsga.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1064-0312>.

2-Ali YILDIRIM, Dr.Öğr.Üyesi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Sosyal Bilimler Bölümü, aliylidirim@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0721-0655>

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received :27.07.2021

Makale Kabul Tarihi / Accepted :15.03.2022

Atf Bilgisi / Citation:

Kaplan, M. ve Yıldırım, A. (2022). Suçun önlenmesinde kitle iletişim araçlarının Rolü: Kuramsal açıdan bir değerlendirme ve örnekler. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 11(1), ss 49,80, doi:10.28956/gbd.1109742

SUÇUN ÖNLENMESİNDE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ ROLÜ: KURAMSAL AÇIDAN BİR DEĞERLENDİRME VE ÖRNEKLER

Öz

Kitle iletişim araçlarının kamu üzerindeki etkisi ilk çıktıkları günden itibaren artarak devam etmiştir. Özellikle iletişim araçları olmak üzere teknolojik gelişmeler ivme kazanarak artmış, internet ve mobil iletişim araçlarının entegre gelişimi dünyayı küresel bir köye dönüştürmüştür. Artık bireyler her türlü görsel, yazılı ve işitsel bilgiye anlık olarak ulaşabilmektedir. Kitle iletişim araçlarının bu gelişimi sonrası oluşan kolay erişim, büyük bir dinleyici ve izleyici kitlesi, veri toplama ve bilginin hızlı akışı suçlular ve suç örgütlerinin dikkatini çekmiştir. Kitle iletişimi özellikle başta terör örgütleri olmak üzere suç örgütlerinin vazgeçilmezi hâline gelmiştir. Buna paralel olarak kolluk kuvvetleri de suçla mücadelede kitle iletişim araçlarını kullanma yoluna gitmeye başlamışlardır. Yıllarca edinilen tecrübeler suçun sadece kolluğun çabaları ile önlenemeyeceğini göstermiştir. Suçla mücadelenin halka rağmen değil halkla birlikte yürütülebileceği açıktır. Halkı bilgilendirmek, bilinçlendirmek ve halkın desteğini almak suçla mücadelenin önemli bir unsurudur. Kolluğun bunu sağlayabileceği en önemli araç ise kitle iletişim araçlarıdır. Suç önleme stratejilerinin kitle iletişim araçları aracılığı ile uygulanması sadece kolluğun görevi olarak görülmeden tüm devlet ve özel teşebbüslerin bu alana katkı sunması teşvik edilmelidir. Bu çalışmanın amacı, suçla mücadelede kitle iletişim araçlarının rolünü ortaya koymak ve kitle iletişim araçları kullanılarak suçun önlenmesine kuramsal dayanakları da dikkate alarak katkı sunmaktır. Çalışma kapsamında, kitle iletişim araçlarının suçun oluşumunda kuramsal temelde etkili olabileceği, bununla mücadele etmek için kitle iletişim stratejileri geliştirilmesi gerektiği ve kolluk kuvvetlerinin kitle iletişim araçlarının farklı uygulamalarından yararlandığı ve çeşitlendirmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelime: Suç Önleme, Kitle İletişim Araçları, Kolluk Kuvvetleri, Jandarma.

THE ROLE OF MASS MEDIA IN THE PREVENTION OF CRIME: A THEORETICAL EVALUATION AND EXAMPLES

Abstract

The impact of mass media on the public has continued to increase since the day they first appeared. Technological developments, especially communication tools, have accelerated and the integrated development of Internet and mobile communication tools has transformed the world into a global village. Now, individuals can access all kinds of visual, written and auditory information instantly. Easy access, a large audience, data collection and rapid flow of information that came out after the development of mass media have attracted the attention of criminals and criminal organizations. Mass communication has become indispensable for criminal organizations, especially terrorist organizations. Parallel to this, law enforcement organizations have started to use mass media in the fight against crime. Years of experience have shown that crime cannot be prevented by the efforts of law enforcement alone. It is clear that the fight against crime can be carried out with the people, not against them. Informing the public, raising awareness and getting the support of the public are an important element of the fight against crime. One of the most important tools for law enforcement is the mass media. The implementation of crime prevention strategies through mass media should not be seen as the duty of law enforcement alone, but the support of the state and private stakeholders should be involved in the process. The aim of this article is to reveal mass communication's role in the fight against crime and contribute to crime prevention in the scope of theoretical perspective. In the role of the study, it has been concluded that mass communication tools can play a significant role in crime on a theoretical perspective. Therefore, to fight against crime effectively, law enforcement must develop a mass media strategy. In addition, law enforcement has been benefitted from different application of mass media and they should diversify it.

Keywords: Crime Prevention, Mass Media, Law Enforcement, Gendarme.

GİRİŞ

Güvenlik kavramı ile birlikte anılan suç olgusu sosyoloji, psikoloji, antropoloji, hukuk, iktisat, siyaset bilimi gibi sosyal bilimlerin pek çok alanıyla birlikte ele alınarak çözümlenmeye, anlaşılmaya ve kuramlar geliştirilmeye çalışılmıştır. Bilhassa suçla mücadelede ilk akla gelen ve temel alınan nokta hukuktur. Suç olgusunun çözümlenmesi ve suç önleme politikalarının geliştirilmesinde tüm bu bilim alanlarının yanında iletişim biliminin de araştırma disiplinleri içine alınması değerlendirilebilir. Günlük yaşantımızın üçte ikisinin iletişimle geçtiği göz önünde bulundurulursa suç kavramının özellikle de kolluğun görev alanına giren suç önleme stratejilerinin iletişimden ayrı ele alınması mümkün değildir. Bu nedenle suç ve iletişim kavramlarının birlikte ele alınmasıyla yapılacak çalışmalar daha etkin bilimsel yaklaşımları ve uygulamaları ortaya çıkarabilecektir. Bunun yanında kitle iletişim araçlarının baş döndürücü bir hızla gelişmesi, hayatımızın ayrılmaz bir parçası olması nedeniyle suçun ve suç önleme stratejilerinin iletişim alanına daha fazla kaydığı görülmektedir. Kitle iletişim araçları ile işlenen suçlar ve bilişim teknolojilerin kullanıldığı siber suçlar 21. yüzyılın öne çıkan suç olguları olup bunların iletişim biliminden ayrı değerlendirilmesi olanaksızdır.

Günlük yaşamda suç ve suça ilişkin kavramsal tanımlamalar kamuoyu tarafından kitle iletişim araçları aracılığıyla öğrenilmektedir. Halkın suç ve suçlular hakkında sahip olduğu bilgi ve anlayış, büyük ölçüde çeşitli medya formları aracılığıyla gördüklerine veya duyduklarına dayanmaktadır. Daha genel olarak, toplum hakkında her şeyi doğrudan deneyim yoluyla bilmek imkânsızdır. Dorfman araştırmasında, halkın suç içeriklerinde medyaya bağımlı olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda halkın yüzde 76'sının suça ilişkin görüşlerinin medyadan, yüzde 22'sinin ise kişisel deneyimlerden oluştuğu bulgusunu elde etmiştir (Dorfman, 2001, s. 1).

İletişim ile suç ve suç önleme ilişkisi ele alınırken özellikle üzerinde durulması gereken husus kitle iletişim araçlarıdır. KİA'ların esas görevi dünyada olan olaylar hakkında kamuoyunu bilgilendirirken aynı zamanda bilginin yaygınlaşmasını sağlamaktır (Kalender, 2005, s. 106-108). Televizyon, gazete ve radyo gibi kitlesel araçlar; toplumların yaşam biçimlerinde önemli bir değişken olarak bilinmektedir. KİA'lar özellikle yaşam tarzlarının belirlenmesinde, bir davranışın benimsenmesinde ve bilginin öğrenilmesinde önemli kaynaklardan biridir (Dilber, 2014, s. 60).

Kitle iletişim araçlarında özellikle bilinçsizce yapılan yayınların insanları suça yöneltme eğilimi taşıdığına yönelik araştırmalar literatürde yer almaktadır. Bunlardan biri 1978 yılında Eysenck ve Nias'ın çalışmasıdır. Araştırmacılara göre, televizyondaki şiddetin, çocuklarda doğrudan şiddet eğilimine neden olduğu iddia edilmektedir. İddianın toplumda bir karşılığı olsa da, Marsh ve Merville, bu iddianın yeterince kanıt taşımadığını belirtmektedir (Eysenck ve Nias, 1978; akt. Marsh ve Melville, 2009, s. 20). Bir başka çalışmada Jewkes, *Media and Crime* adlı medya ve suç ilişkisini irdelediği eserinde, modern medya endüstrisinin ortaya çıkışından bu yana toplumun şiddete daha fazla meyilli hâle geldiğini ve her yeni medyanın çıkışıyla birlikte toplumda öfkenin yoğunlaştığını belirtmektedir (2004, s. 5). Fakat aynı ağırlıkta suçla mücadelede kitle iletişimin önemi ve kullanım yöntemlerine yönelik çalışmalar yapılmamıştır. Bilinçli, programlı ve bilimsel temellere oturtulmuş mesaj stratejileri ile kitle iletişim araçlarının kullanımı kolluk açısından suçla mücadelede çok güçlü bir yöntem olarak ele alınmalıdır.

1. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE SUÇ OLGUSU

Televizyon, radyo, gazete, dergi, internet gibi araçlarla büyük insan gruplarına yönelik yapılan iletişimin şekline “kitle iletişimi” denir. Bir mesajın büyük halk kitlelerine ulaşması, kitle iletişimini oluşturmakta olup bu mesaj, tüm kitlelerin anlayabileceği ve kavrayabileceği formda üretilmektedir. Dolayısıyla kitle iletişimi, birbirinden bağımsız düşünen ve yaşayan insanların ortak haber ve bilgi alma ihtiyacına yönelik bir girişimdir. Kitle iletişim amacıyla kullanılan kanal içerisindeki araçlar ise kitle iletişim araçlarıdır. Kitle iletişim araçları, bireylerin ilgili oldukları konularda bilgi edinmelerine, bilgiyi öğrenmelerine, bu konularla ilgili yorum ve eleştiride bulunmalarına imkân sağlamaktadır.

Kitle iletişim araçları; görsel araçlar (gazete ve dergi), işitsel araçlar (radyo), görsel ve işitsel araçlar (televizyon), yazılı araçlar (gazete ve dergi), sözlü araçlar (radyo), hem yazılı hem de sözlü araçlar (televizyon) şeklinde sınıflandırılabilir. Bunlara ilave olarak kitle iletişim araçlarını yapısı itibariyle “mekanik olanlar” ve “mekanik olmayanlar” olarak da sınıflandırmak mümkündür. Mekanik araçlara televizyon örnek olarak verilebilirken mekanik olmayan araçlara da kitap örnek verilebilir.

İnternet; mobil bilişim ve iletişim teknolojilerinin gelişiminden kitle iletişim araçları önemli ölçüde etkilenmiş, bilişsel kitle iletişim araçları ortaya çıkmıştır. Bilişsel kitle iletişim araçlarının temelini oluşturan internet, günlük hayatın

vazgeçilmez unsuru hâline gelmiş ve tüm diğer kitle iletişim araçlarından daha kolay ulaşılabilir ve hızlı yaygınlaşan hâliyle dünyayı kapsamıştır. İnterneti diğer kitle iletişim araçlarından ayıran özellik, bilginin dönüşümlü ve etkileşimli olarak ortamda dolaşmasıdır (Binark, 2007, s. 21).

Kitle iletişim araçlarında suça ilişkin gösterilen olumlu durumlar, suçun artmasında bir gerekçe olarak gösterilebilir. Suç ve suçluya ilişkin pozitif eylemler, iyi niyetli davranışlar ve farklı yöntemler toplumda suça karşı bir eğilim gösterebilmektedir (Yavuzer, 2006, s. 244). Crowe'a göre; suç davranışı üzerine odaklanmak, bu konuda etraflıca düşünmek, başarı getirecek projeler ve çalışmalarla kararlı ve planlı bir şekilde hareket etmek ile ancak yıkıcı davranışlar engellenebilecektir. Suç ile mücadele sadece polis ya da güvenlik görevlilerin yapacağı bir iş değildir (Crowe, 2013, s. 124-125). Küçükay (2019) ise suç ile ilgili derinlemesine analiz, planlama ve stratejilerin geliştirilmesine, uzun dönemli çalışmaların yapılarak karar vericilere sunulmasına ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir.

Crowe ve Küçükay'ın da ortaya koyduğu ve birçok çalışmanın da gösterdiği gibi suçla mücadele sadece kolluğun çabalarıyla sağlanabilecek bir durum değildir. Suçla mücadelenin en iyi şekilde yapılabilmesi hem kolluk hem de hukuk sisteminin toplum değerlerine göre kurularak etkin ve uyumlu çalışmasını gerektirmektedir. Bunun yanında devletin diğer organlarının da bu sistemi destekleyecek çalışma uyumuna sahip olmasını gerektirir. Bu amaç doğrultusunda kullanılacak en etkin ve verimli unsurlardan birisi olarak kitle iletişim araçları karşımıza çıkmaktadır. Kitle iletişim araçları suçla ilgili önemli bir etken olurken aynı zamanda terör faaliyetlerinde de bir propaganda aracı olarak kullanılmaktadır. Terör örgütleri özellikle sosyal medyadan yararlanarak halka doğrudan mesajlar aktarabilir hâle gelmiştir (Pekşen, 2021, s. 253).

2. SUÇU ÖNLEMEDE İLETİŞİMİN VE İLETİŞİM ARAÇLARININ KULLANILMASI

Yaratılan ilk insanın bile suç işleyerek cennetten kovulduğu bir âlemde suçun işlenmediği bir dünyanın var olmasından bahsedilemez. Keza suç göreceli bir kavramdır. Bir topluluk için bir eylem suç vasfı taşıırken başka bir toplulukta bu eyleme suç vasfı yüklenmeyebilir. Dünya üzerindeki bütün insanları tek bir moda getirmek (robotlaştırmak) mümkün olmayacağına göre suç ve bu suçla mücadele eden kolluk her zaman olacaktır. Burada önemli olan suç ve suçlu davranışlarını en aza indirgemenin yollarını aramaktır. “Suç davranışını yalnızca bir ya da iki faktör

ile açıklamaya çalışmak mümkün değildir. Çok daha karmaşık bir konu olarak suç, basite indirgenerek açıklanmaya çalışılırsa bu doğru bir yaklaşım olmaz.” (Pakes ve Pakes, 2009, s. 7).

Suçla mücadelede iletişim unsurlarının önemini ortaya koyan birçok çalışma ve uluslararası kuruluş bulunmaktadır. Bunların başında Birleşmiş Milletler gelmektedir. Birleşmiş Milletler 13. Suç Önleme ve Ceza Adaleti Kongresinde üye devletler, suçu önlemenin belirli yönlerine dikkat çeken birkaç karar kabul etmişlerdir. Ekonomik ve Sosyal Konseyin 2016/18 sayılı kararında bu “Gençlerde Suçların Önlenmesine Yönelik Bütüncül Yaklaşımların Yaygınlaştırılması” şeklinde isimlendirilmiştir. Bu programda üye devletler, çocukları ve gençleri sosyal ötekileştirme ve dışlanmadan korumak ve mağdur veya suçlu olma riskini azaltmanın yanında çocuklara ve gençlere yönelik suç önleme stratejilerinin yaygınlaştırılmasına eğitim, sağlık, sivil katılım, sosyoekonomik fırsatlar, bilgi ve iletişim teknolojisi ile emniyet ve asayişe yönelik olanlar dâhil olmak üzere sosyal, ekonomik politikalar ve programların da dâhil edilmesi teşvik edilmektedir.

Birçok ülkede rasyonel suçla mücadele yöntemlerinin tespitine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar ile farklı alanlarda farklı yöntemler tespit edilmiş olmakla birlikte bizi ilgilendiren kısım suçu önlemede iletişim ve kitle iletişim araçlarının kullanılmasıdır. Buna yönelik örneklerden bazıları şunlardır:

“Fransa’da insanları suç davranışından uzak tutmak için yoksulluk, eğitim eksikliği, olumsuz/yetersiz iş ve ev şartları gibi sebepler üzerinde çalışmanın gerektiği vurgulanarak insanların güvenlik ekipleriyle iş birliğine girmesi ve onlara güvenerek geri bildirimler yapmasına önem verilmiştir.” (Wyvekens, 2009, s. 118-124). Bu iş birliğini sağlamak için kullanılacak yöntem tabii ki iletişim yöntemleri olup bunu sağlayacak araçlar da iletişim araçlarıdır.

“Hollanda’da 1990’lardan sonra suç önleyici mekanizmaların işlevselliği artırılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda Hollanda genelinde üzerinde çalışılan ve uygulanmaya çaba sarf edilen bazı suç önleyici tedbirlerden birinin de medya kampanyaları olduğu ifade edilmiştir.” (Hope, 2009, s. 38-61).

2019 yılında Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) Kenya’daki gençlik merkezlerinin koordinatörlerini ve yerel suç önleme çabaları bağlamında gençlerin güçlendirilmesini tartışmak için diğer topluluk aktörlerini bir araya getiren bir çalıştay organize etmiştir. Bu çalıştayda sosyal medya ve internetin polis de dâhil olmak üzere gençleri ve hükümet aktörlerini suç önleme

çabalarında bir araya getirmede ve gençlerin suça bakış açılarını yönlendirmede kolaylaştırıcı olduğu sunulmuştur (United Nations Office on Drugs and Crime, 2020).

Teknolojideki son gelişmeler, toplum odaklı ve “suç yoğun bölge polisliği” de dâhil olmak üzere pek çok ülkede kolluk üzerinde açık bir etki yaratmıştır. Çeşitli uygulamalarla kolluk suçun yoğunlaştığı çok küçük coğrafi alanlara odaklanmaktadır. Bu, suç örüntülerini ve risk faktörlerini haritalamak için coğrafi bilgi sistemlerinin kullanılması, MOBESE kamera sistemi, vücuda takılan kameralar, eğitim amacıyla sanal gerçekliğin kullanılması, yüz tanıma ve potansiyel tehditleri belirlemek ve suçu tahmin etmek için algoritmaların kullanılması gibi uygulamaların yanında sosyal medya aracılığıyla vatandaşlarla iletişim de yer edinmektedir. İnternet ve sosyal medya kitle iletişimini çok farklı boyutlara getirmiştir. Bu durum her ne kadar suç olgusunda olumsuz etkilere neden olsa da kolluğun bu alana önem vermesi ile olumlu etkisi daha fazla hissedilebilecektir. Ayrıca teknolojideki ilerlemeler kolluğun iletişimi ve bilgi paylaşım uygulamalarını geliştirerek kolluk etkinliğini artırmaktadır.

Kitle iletişim araçları yoluyla hedef kitleye gönderilen iletilerin hedef kitle üzerinde istenilen etkiyi oluşturabilmesi için bir takım hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Buna göre;

- *“Mesaj, hedef kitlenin dikkatini çekecek şekilde oluşturularak sunulmalıdır.*
- *Mesajı oluşturan kaynak, hedef kitlenin anlayabileceği türde ortak kodlar kullanılmalıdır.*
- *Mesajın hedef kitlenin amaç, istek ve beklentilerini karşılayabilecek şekilde hazırlanması gerekmektedir.*
- *Mesajın bireysel gereksinimlerin giderilmesinde önerdiği yol, bireyin içinde bulunduğu grup normlarına uygun olmalıdır.” (Işık, 2005: 18-19).*

3. SUÇU ÖNLEMEDE İLETİŞİM VE İLETİŞİM ARAÇLARININ KULLANILMASINA KURAMSAL BAKIŞ

Kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki etkileri üzerine yapılan çalışmaların çoğunluğunda televizyon ön planda tutulmuştur. Bu etkiler her ne kadar televizyon

odaklı olarak ele alınsa da günümüzde internet temelli kitle iletişim araçlarının her alanı kapsamaya sosyal medya başta olmak üzere internet için de geçerli hâle gelmeye başlamıştır. Bu etkiler üzerine yapılan bazı çalışmalar ve kuramsal yaklaşımlar şunlardır:

3.1. Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı

Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı, izler kitlenin medyadan nasıl yararlandığını açıklamaktadır. Kurama göre izler kitle, medyadan aldığı doyuma göre izleme tercihlerini belirlemektedir. Medyanın izler kitleye ne ilettiğinden çok, izler kitlenin medya içeriklerini tercih ederken nasıl hareket ettiğini araştırmaktadır. Kitle iletişim sürecinde etki araştırmaları göz önüne alındığında etki odağının alıcıya kaydığı söylenebilir. Kurama göre, izler kitle bilinçlidir ve ne tüketeceğini bilmektedir (Qin, 2020, s. 338).

Genelde insanların medyayı kullanma amacı böyle iken özellikle suç işleme eğiliminde olan kişiler kitle iletişim araçlarını işleyecekleri suçun keşif ve istihbari ön hazırlığını yapmak veya suça ilişkin alet ve yöntemleri temin etmek amacıyla kullanabilmektedirler. ABD'de bir metro istasyonunda bombayla saldırı gerçekleştirmek isteyen Bangladeş asıllı Akayed Ullah'ın bomba yapımını internette öğrenmesi" (www.sputniknews.com, 2021) ve "Niğde'nin Bor İlçesinde, kuruyemişçiye içine çivi konularak etkisi artırılmış el yapımı ses bombası atan kişilerin bomba yapmayı internette öğrenmesi" (www.t24.com.tr, 2008) bunlara yönelik örneklerden ikisidir. İnsanların suça meylinin önlenmesi amacıyla suçların sosyal ve psikolojik olumsuzlukları, suç sonucu oluşacak mağduriyet ve suçun karşılığı olan cezai müeyyidenin sunulması bu kuram açısından daha uygun olabilecektir.

Haber programında organize suç örgütünün hangi yöntemler kullanılarak çökertildiğinin sunulması diğer suçlular tarafından bir faaliyet sonu incelemesine dönüştürülmekte ve bu yöntemlere karşı tedbir geliştirilmektedir. Bu nedenle kitle iletişim araçları ile sunulan haber içeriklerinde polis suçluları yakalarken kullandığı taktikler yerine suçluların işledikleri suç ve muhtemel alacakları cezanın sunulması veya vatandaşların karşılaşılabilecekleri suçlulara karşı alabilecekleri tedbirlerin sunulması suçu önlemede daha faydalı olacaktır.

3.2. Ekme (Yetiştirme) Kuramı

Ekme (yetiştirme) kuramına göre televizyonun etkisi uzun dönemde gerçekleşmektedir. Televizyon izleyerek daha fazla zaman harcayanların, gerçek dünyayı televizyon dünyasının en yaygın ve tekrarlayan mesajlarını yansıtan şekillerde algılama olasılıklarının daha yüksek olduğu hipotezine dayanmaktadır. “Yetiştirme” kavramının kendisi, televizyonun büyük etkilerinin, insanları tekrar tekrar aynı görüntülere ve metaforlara maruz bırakma yoluyla gerçekleştiği varsayımı üzerine kuruludur (Shanan ve diğerleri, 1999, s. 12). Gerbner, ekme kuramıyla televizyonun yeni bir kültür meydana getirdiğini ve bu kültürü izleyiciler arasında yaygınlaştırdığını söylemektedir (1998, s. 177). Kitle iletişim araçlarında verilen küçük ama sürekli olumsuz mesajlar, insanların suç işlemeye yönelik tutumlarını etkilediği gibi olumlu mesajlar da tam tersi etki yapmaktadır. Günümüzde yeni medya ortamları ekmenin gerçekleştiği dijital mecralar olarak değerlendirilebilir. Son dönemde ülkemizde çekilen mafya dizilerinde ülkemizi seven ve ülkemize hıyanet edenlere acımayan mafya mensuplarının uyuşturucuya karşı durdukları ve uyuşturucuyla mücadele ettikleri işlenirken, aynı mafyanın kazancını silah kaçakçılığı başta olmak üzere diğer kaçakçılık yöntemleri veya haraç ile sağladığı işlenmektedir. Bu durum ekme kuramı ile ele alındığında yakın gelecekte insanların gözünde uyuşturucu hariç diğer kaçakçılık suçlarının normal davranış gibi algılanmasına neden olabilecektir.

Kitle iletişim araçlarında şiddet içeren programların yayımlanması, başta televizyon olmak üzere kitlesel iletişim araçlarının her türlü formunda yer alan şiddet içeriklerinin şiddeti yeniden üreterek toplumsal kültürün bir parçası haline getirdiği alanda yapılan çalışmalarda görülmektedir (Kahya, 2018, s. 45). Diğer yandan çocuk izleyiciler, televizyonda yer alan çizgi kahramanlar ve gerçek kişiler üzerinden rol model olarak onlar gibi davranmaya başlamaktadır (Megep, 2007, s. 24- 27). Benzer birçok çalışmada olduğu gibi Kahya ve Megep’in tespitleri de göstermektedir ki ekme kuramına göre kitle iletişim araçlarıyla sunulan mesajlara yönelik en hassas kitle çocuklar ve ergenlerdir. Bu nedenle ekme kuramı açısından bir medya içeriği ele alınırken çocuklar ve ergenler üzerindeki etkileri yönünden iyi değerlendirilmelidir..

3.3. Uyarma etkisi

Tennenbaum’un ortaya koyduğu uyarma kuramına göre televizyonda şiddete maruz kalmak saldırganlığı artırmaktadır. Çünkü şiddet, izleyicileri farklı şekilde motive ederek hayvani dürtülerini ortaya çıkarmaktadır (Tannenbaum, 1975, s. 97).

Mutlu, uyarmanın saldırganlıktan başka davranış biçimlerini de tetiklediğini ve hiperaktifliğe neden olduğu ifade etmiştir. Ona göre televizyon, izleyicilerin hiperaktif duygularını da harekete geçirmektedir (2005, s. 177-178).

Bu kuramın sosyal medya üzerindeki etkisinin televizyondan aşağı kalmadığını aşırılık yanlısı terör örgütü DAEŞ'in¹ YouTube kullanımı sonrası görülmüştür. DAEŞ'in yoğun şiddet içeren videoları YouTube üzerinden servis etmesi ile dünyanın farklı bölgelerinden birçok katılımcı DAEŞ'e katılmak için bölgeye gitmiştir. Yayımlanan insanlık dışı videolar dünya nezdinde büyük tepki çekse de özellikle otoriteye karşı gelme arzusu fazla olan ve irade zayıflığı sergileyen insanların şiddet eğilimini artırmış ve bu kişiler şiddeti rahatça sergileyebilecekleri Irak ve Suriye bölgesine gitmişlerdir.

Uyarma etkisine karşı özellikle doğru-yanlış ayrımını tam yapamayan çocuk ve ergenlerin aileleri tarafından korunması gerekmektedir. Bunun için ülkemizde oluşturulmuş ve Avrupa tarafından da benimsenmiş akıllı işaretlerin kullanımı önemli yer tutmaktadır.

3.4. Duyarsızlaşma Etkisi

“Duyarsızlaştırma” terimi, bilim insanları tarafından aşağıdaki gibi kullanılmıştır: (a) saldırgan davranışta bir artış; (b) fizyolojik uyarılmanın gerçek hayattaki şiddete indirgenmesi; (c) şiddete karşı aktif tepkilerin değerlendirilmesi; (d) şiddet mağduruna yardım etme olasılığında azalma; (e) bir şiddet mağduruna duyulan sempatiye azalma; (f) şiddet uygulayan mahkûmun cezasında indirim, (g) şiddet uygulayan kişinin suçluluk algısında indirim ve (h) bir şiddet mağdurunun yaralanmalarının muhakeme edilen ciddiyetinde bir azalma olarak sayılabilir. Hem sıradan insanları hem de bilim insanlarını birbirine karıştıran bu karmakarışık tanımlar yığını, alta yatan psikolojik duyarsızlaştırma süreçlerini diğer tepkiler üzerindeki potansiyel duyarsızlaştırma etkilerinden ayırt edememenin sonucudur (Carnagey, Anderson, Bushman, 2007, s. 490).

Bu araştırmanın öncülerinden olan Cline, Croft ve Courrier araştırmalarında, “medya aracılığıyla şiddete fazlaca maruz kalan kişilerin bir şiddet içeren olayla karşılaştıklarında donuk ve duyarsız tepkiler verdiğini belirtmektedir (Cline ve diğerleri, 1973, s.4). Mutlu; bu durumu şu şekilde örneklendirmektedir: bir

¹ (DAEŞ, örgütün Arapça harflerle kısaltmasının Türkçe okunuşudur. Her harf bir kelimeyi karşılamamaktadır. Dil bilgisi kurallarına göre küçük yazılması uygundur fakat medyada genel kabul gören büyük harflerle yazılmasıdır.)

televizyon dizisinde veya sinemada kolluk güçlerinin bir suçluyu yakalarken ya da bir hırsıza müdahale ederken kullandığı yöntemler, izleyicilere de örnek olmaktadır (Mutlu, 2005, s. 178). Aslında bu durum içinde bir nebze de olsa ekme kuramı barındırmaktadır. Bu kuram kapsamında toplum otokontrol yeteneğini yavaş yavaş kaybedeceği için şiddet ve hakaret gibi suçla karşılaştığında tepkisiz kalabilecektir.

3.5. Katharsis Hipotezi

Saldırganlık Azalması (Katharsis) televizyon izleyicilerinin şiddet içeren belli başlı içerikleri izledikten sonra saldırganlık düzeylerinin azaldığını iddia etmektedir. Oysaki literatürde buna ilişkin yeterince kanıt bulunmamaktadır. Medyada şiddet üzerine yüzlerce araştırma yapılmıştır ve bunların çoğu Katharsis çalışmaları olarak yorumlanabilir. Daha önce belirtildiği gibi sürekli olarak medya şiddetine maruz kalmanın artan saldırgan düşünceler, duygular ve davranışlar üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermektedir. Örneğin; çeşitli araştırmalar, çocukların şiddet içeren oyunlar oynadıktan sonra görsel algı becerilerinde çarpıcı gelişmeler bulmuştur (Gentile, 2013, s. 499-500).

Aslında Saldırganlık Azalması (Katharsis) “Uyarma Etkisinin” tam tersi olan bir durumu ifade etmektedir. Duyarsızlaşma etkisine benzetmekle birlikte arada bir nüans bulunmaktadır. Duyarsızlaşmada insanlar şiddete fazlaca maruz kaldıklarında, şiddet içeren olaylarda insanların tepki ve reaksiyonları eskisine oranla düşüş eğilimi göstermektedir. Katharsis ise insanların şiddet içeriklerinden gerekli hazzı aldığına işaret etmektedir (Mutlu, 2005, s. 181).

3.6. Toplumsal Öğrenme Kuramı

Temel refleksler hariç, insanlar doğuştan gelen davranış repertuarlarıyla donatılmamıştır. Bu davranışları öğrenmeleri gerekir. Yeni tepki kalıpları ya doğrudan deneyim ya da gözlem yoluyla elde edilebilir. Biyolojik faktörler, elbette edinme sürecinde rol oynamaktadır. Genetik ve hormonlar fiziksel gelişimi etkiler, bu da davranışsal potansiyelleri etkileyebilir. Öğrenilmiş veya doğuştan gelen davranış ikiliği, davranışsal süreçlere ilişkin bilgi arttıkça azalan sayıda savunucuya sahiptir (Bandura, 1973, s. 79). Kişiler birçok beceriyi yakın akrabalarından ve çevresinden gözlemleyerek öğrenir. Aynı şekilde kişiler televizyon izlerken burada şiddet kullanan karakterleri izleyerek onların davranış yöntemlerini öğrenir; aynı yakın akrabaları ve çevresi gibi. Aynı şekilde televizyonda yer alan oyunculardan görülen ve benimsenen davranışlar, günlük yaşamda kullanılabilir (Dilber, 2014, s. 62).

Çocuklara yönelik yapılan bir deneyde, iki grup olarak ayrılan çocuklardan ilk gruba şiddet sahneleri izletilirken, ikinci gruba daha sakin sahneler seyrettirilmiştir. Şiddet ile ilgili görüntülere maruz kalan gruptaki çocukların aynı şiddet eğilimlerini davranışlarında kullandığı tespit edilmiştir (Vito ve diğerleri, 2007, s. 4). Özellikle de toplumlarca sevilen ve örnek alınan oyuncuların tutum ve davranışlarının izleyiciler arasında benimsenme oranı yüksektir (Fink ve diğerleri, 2018, s. 1-12).

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere insanlar televizyondan gördükleri davranışların bir kısmını öğrenerek kendi davranışı şeklinde taklit derecesinde uygulamaktadır. Özellikle şiddet davranışları şiddete meyilli kişilerde daha yoğun görülebilmektedir. Televizyonda şiddet haklı olarak gösterildiğinde kişiler gerçek hayatta bu durumu bir savunma alanı olarak kabul etmektedir. Kolluk gerek görev yaparken gerekse medya içeriği hazırlarken daima pozitif davranış modeli oluşturmali, olumsuz davranışlardan kaçınmalıdır.

3.7. Kullanıma Hazırlama

Bu kuram aslında bir nevi Toplumsal Öğrenme Kuramı özelliği olan bir durumu ortaya koymaktadır. Toplumsal Öğrenme Kuramı'nda izleyici davranışı doğrudan alır ve şartlar oluştuğunda uygularken kullanıma hazırlama kuramında davranışı tetikleyici unsurlar benimsenir ve şartlar oluşunca bu tetikleyici unsurlar şiddet davranışlarını ortaya çıkarır. Bu kurama göre, düşünceler zihinde belli çağrışımlarla hareket etmektedir. Bir düşüncenin harekete geçirilmesi için önceden hazırlanan başka düşünceler bilinçaltına yerleştirilmektedir. Böylelikle bir düşünce, başka düşünceler aracılığıyla aktif hâle gelmektedir (Mutlu, 2005, s. 182).

3.8. Gündem Belirleme Kuramı

Gündem belirleme kuramı, medyanın insanların ne düşüneceklerinden çok, ne hakkında düşüneceklerini söylemesi bakımından önemli bir kuram olarak literatürde yer almaktadır. İnsanların medyadan bir tutum ve davranış edindiklerini iddia etmektedir. Medya, kamuoyunun gündemine müdahalede bulunarak, öne çıkarmak istediği konuları daha önemli göstermektedir. Bu kurama göre kolluk kitle iletişim araçlarından faydalanarak dönemsel veya yeni oluşacak suçlara yönelik vatandaşların farkındalıklarını artırabilir; böylelikle suçla mücadelede proaktif anlayış kazandırılabilir. Günümüzde kadına yönelik şiddet ve hayvanlara yönelik şiddet haberlerinin kitle iletişim araçlarında sıkça işlenmesi gündem belirleme kuramı açısından örtüşmektedir. Buraya kadar bahsedilen hususlar iletişim kuramları veya doğrudan iletişimle ilgili kuramların suç olgusu ve suç

önlemedeki yeri ve önemi üzerine oluşturulmuştur. Aşağıda farklı disiplinlere ait kuramların suç olgusu ve suçla mücadeledeki yeri ve önemiyle alakalı olanlarından ve bunların iletişim bağlantısından bahsedilmiştir.

3.9. Durumsal Eylem Kuramı

Suç, ahlaki eylemlerdir. Yapılması veya yapılmaması gereken doğru veya yanlış şeyin ne olduğuna dair kurallar tarafından yönlendirilen herhangi bir eylem, ahlaki bir eylem olarak kabul edilebilir. Suçlar, kanunda belirtilen davranış kurallarını ihlal eden fiillerdir. Suçu (veya belirli suç türlerini) açıklamak, insanların neden kanunda belirtilen davranış kurallarına (veya kanunda belirtilen belirli davranış kurallarına) uyduklarını ve bunları ihlal ettiklerini açıklamaktır. Durumsal eylem kuramı, suçun neden meydana geldiğini ve daha geniş anlamda insanların neden ortak davranış kurallarını izleyip ihlal ettiğini açıklamayı amaçlar.

İnsanların yaptıkları, içinde buldukları ortamların özelliklerine göre belirlenmektedir. Ne tür insanların ne tür ortamlarda olduğu, ne tür eylemlerin gerçekleşebileceğini açıklar (Wikström, 2014, s. 77). Kişinin bir suça bulaşma ihtimali, ahlaki mekanizmasının var olan eylemleri nasıl algıladığıyla ilgilidir (Pauwels ve diğerleri, 2018). Bu algılamayı en çok etkileyen hususlardan bir tanesi hiç kuşkusuz kitle iletişim araçları ile yayılan mesajlardır. Örneğin uyuşturucu ile ilgili yayımlanan bir haber sunumunda suç konusu maddelerden bahsederken “zararlı uyuşturucu madde” yerine “keyif verici madde” ifadesinin kullanılması insanlarda olumlu bir algı oluşturacaktır. Benzer şekilde bir cinayetten bahsedilirken cinayetin “namus cinayeti” şeklinde ifade edilmesi cinayetin meşrulaşmasına zemin hazırlamaktadır.

3.10. Rasyonel Seçim Kuramı

Rasyonel Seçim Teorisi, bireyin bir tercih yaparken kendisine en mantıklı gelen seçeneğe yöneleceğini iddia etmektedir. Burada yapılan seçimlerin sonuçlarının birey tarafından optimist olduğu söylenebilir. Bireyler seçimlerinde ya faydayı maksimize etmeyi ya da maliyeti minimize etmeyi uygun görmektedir (Herstein, 1990, s. 356). Bu kuramla ilgili bu bilgiler kapsamında kitle iletişim araçlarında suç - suçun içeriği - suçlunun yakalanma yöntemleri ilişkisinin kurularak yer verilmesi yerine suç ve karşılığı verilecek ceza ilişkisinin kitle iletişim araçlarında işlenmesi suçu önlemede daha çok katkı sunacaktır.

Bu kuram doğrultusunda suçun önüne geçebilmek amacıyla, kitle iletişim araçlarında oluşturulacak mesajlarda gerek suçun faili gerekse mağduru açısından suç sonucu oluşabilecek olumsuzlukların ön plana çıkarılması daha önemlidir. Suçun sebeplerini ortaya koyucu mesajlar bu sebepleri yaşayanlar için bir savunma mekanizması oluşturabilir. Bu nedenle odaklanması gereken nokta sonuçlar olmalı ve bu sonuçlar mağduriyetler ile cezai müeyyideler olarak ortaya konulmalıdır ki hem potansiyel suç faillerini engellemeli hem de suç oluşumunu engelleyebilecek çevresel ortamdaki insanların otokontrol sistemlerini tetikleyebilmelidir.

4. TÜRKİYE’DE SUÇLA MÜCADELEDE KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARININ ROLÜ VE ÖRNEKLER

Suçla mücadelede kolluk kuvvetlerinin klasik yaklaşımlarla sürdürdüğü önleme faaliyetleri, kitle iletişim araçlarıyla da desteklenmektedir. Araçların birey ve toplum üzerinde etkisi bilinirken bu etkinin en aza indirilmesi ve bu etkiden kaynaklanan suçlarla mücadelede çeşitli yaklaşımlar benimsenmektedir. Bunun başında kamu kurumu olarak İçişleri Bakanlığı gelmektedir. İçişleri Bakanlığı kolluk kuvvetlerinin bağlı olduğu üst bir birim olarak faaliyet sürdürmektedir. İç güvenlik harekâtlarında terörle ve suçla mücadele ederken asayişin sağlanmasında da yine İçişleri Bakanlığı görevli kurum olmaktadır. Suçun önlenmesi konusunda yapılan faaliyetlere ek olarak kamuoyunu bilgilendirme ve suçtan uzaklaştırma çalışmalarını yaygınlaştırmak için kitle iletişim araçlarının rolü büyüktür. İçişleri Bakanlığı da bu rolün farkında olan bir kurum olarak araçlardan maksimum düzeyde faydalanmaktadır.

Suçun önlenmesinde örnek çalışmaların başında 24 Mart 2018 yılında faaliyete başlayan KADES gelmektedir. KADES, kadınların ve çocukların maruz kaldığı şiddet ve suçu önlemek amacıyla Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmış bir mobil uygulamadır. Suça neden olabilecek olayların ihbarını mobil uygulamayı indirip telefonuna kuran kişiler yapabilmektedir. Bu uygulamaya ek olarak İçişleri Bakanlığı internet sitesi üzerinden “on-line ihbar” uygulaması sayesinde suçların önüne geçmek ve suçluları yakalamak adına vatandaşlardan ihbar alabilmektedir.

4.1. Suçun Önlenmesinde KADES Uygulamasının Rolü

KADES (Kadın Destek Uygulaması), İçişleri Bakanlığının internet sitesinde yer alan bilgilere göre; “kadınların ve çocukların maruz kaldığı şiddet, taciz gibi kötü eylemleri biraz da olsun engellemek adına kullanıcılara sunulmuş resmî bir

uygulamadır. KADES, cep telefonları aracılığıyla kullanıcıların ulaşabildiği, internet dolayımı bir araçtır.

Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmış acil müdahale uygulamasıdır.” (www.icisleri.gov.tr).

“KADES uygulaması, son yıllarda giderek artan kadına şiddet olaylarının önüne geçebilmek ve kadınlara yardım edebilmek amacıyla geliştirilmiş bir mobil uygulamadır. Eşinden veya bir başkasından şiddet gören ya da şiddete maruz kalma ihtimali olan kadınlar, akıllı telefonları üzerinden yapacakları ihbarlarda hızlı bir şekilde bu iş için kurulan Kadın Acil Destek İhbar Sistemi'ne ulaşabilmektedir. Akıllı telefon kullanıcısı bir kadının, Google Play Store ve Apple Store uygulamasından indireceği Kadın Destek Uygulamasını (KADES), T.C. Kimlik Numarasını girerek ve sonrasında EGM serverlarından gelen aktivasyon kodu ile aktif hâle getirebileceği uygulama ile aile içi ve kadına yönelik şiddet mağduru kadınların acil durumlarda cihaz konum bilgisini açarak bir tuşla 155 Polis İmdat Acil Çağrı Merkezine ulaşarak, yardım çağrısı yapabilmektedir” (İçişleri Bakanlığı, 2021).

Uygulama yüklenirken Türkçe, İngilizce, Arapça, Farsça, Rusça ve Fransızca dil seçeneklerinin de bulunması Türkiye’de yaşayan farklı dillere mensup kadınların da yararlanabilmesi bakımından önem taşımaktadır. Uygulamada dil seçeneği işaretlendikten sonra gelen ekran kayıt yapılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası da dâhil isim-soy ismi, telefon ve doğum yılı girilerek üye olunmaktadır. Uygulamaya yalnızca kadınlar üye olabilmektedir. Erkek kullanıcılar için bilgi girildiğinde program uyarı vermektedir.

Trthaber.com sitesinde yer alan bilgilere göre 2021 yılı itibariyle uygulamayı indiren kişi sayısının 2 milyon 293 bin 289 olduğu ve 2020 yılına göre yüzde 317’lik bir artışın olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda uygulama üzerinden 138 bin 978 ihbar yapıldığı ve bu ihbarların 73 bin 417’sinin gerçek tehdit içeren bir ihbar olduğu yer almaktadır. Uygulama ile birlikte suçu önleme konusunda iletişim araçlarından yararlanıldığı söylenebilir. KADES uygulaması, internet dolayımı bir uygulamadır. Kullanıcının herhangi bir internet erişimi olmaması hâlinde uygulama üzerinden bir iletişime geçememesi, bu uygulamanın dezavantajı olarak belirtilebilir.

4.2. Jandarma Genel Komutanlığının Suçla Mücadelede Kurumsal İnternet Sitesinin Kullanımı

Jandarma Genel Komutanlığı, İçişleri Bakanlığına bağlı olarak emniyet ve asayişin sağlanmasında, terörle mücadele harekâtında, su altı ve karada arama kurtarma gibi faaliyetlerde ve Cumhurbaşkanlığının vermiş olduğu talimatlar doğrultusunda topluma hizmet etmektedir. Jandarma Genel Komutanlığı, İnternet ve sosyal medya araçlarından yararlanarak kamuoyuyla iletişimi sürdürülebilir kılmakla birlikte suçun önlenmesine de büyük fayda sağlamaktadır. Özellikle sosyal medya kullanımında kurumsal bir iletişim yönetimi benimsemektedir. Jandarma Genel Komutanlığı; asayiş, trafik, siber suçlar, narkotik suçları, bilişim suçları, terör suçları ve kriminal suçların önlenmesinde İnternet'ten ve dijital iletişimden faydalanmaktadır. Jandarma.gov.tr internet adresi aracılığıyla yıl yıl ve ay ay suçlarla ilgili istatistik verileri yayımlamakta ve bu veriler kamuoyuna sunulmaktadır. Bu verilerin aktarılması, suçla mücadelede gösterilen çabaların anlatılması ve caydırıcılık açısından önem kazanmaktadır. Ek olarak Komutanlık, “Bireysel Güvenliğinizi Nasıl Sağlarsınız” başlığı altında yukarıda sayılan suç türlerine ilişkin geçmişte gerçekleşen olayları örnek alarak vatandaşlara uyarılarda bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda sayıları artan siber dolandırıcılık konusunda bilgiler de vatandaşlara sunularak herhangi bir suçta veya dolandırıcılığa maruz kalınmaması konusunda etkin mücadele verilmektedir.

Acil Durum Kanalları içerisinde, 156 Alo Jandarma hattına yönelik bilgilendirme yapılmakla birlikte (<https://vatandas.jandarma.gov.tr>) adresinde “İhbarda bulun” sekmesi bulunmaktadır. Bu sekmede suçun önlenmesinde ve suçta karışanların makamlara bildirilmesinde dijital olanakların kullanıldığı görülmektedir. “İhbarda Bulun” uygulamasıyla olaylara ilişkin yer ve özet bilgiler iletilebilmektedir. İhbarda bulunan kişiler aynı zamanda kimlik bilgilerini açıklamak zorunda değildir. Üçüncü bir iletişim uygulaması da “en yakın komutanlık” uygulamasıdır. Kullanıcı telefonundan veya bilgisayarından harita verilerini kullanarak kendisine en yakın komutanlığın lokasyon bilgilerine ulaşabilmektedir.

4.3. Suçun Önlenmesinde Medya Okuryazarlığı ve Dijital Okuryazarlığın Önemi

Medya okuryazarlığı, 1980'lerden itibaren kamunun kitle iletişim araçlarından yayılan mesajların etkisini en aza indirmek ve bireyleri zararlarından korumak üzere inşa edilmiş bir dizi eğitimleri belirtmektedir. Türkiye'de de medya okuryazarlığı 2007 yılından itibaren ilkokullarda seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmış ve daha sonra zorunlu hâle gelmiştir. Medya okuryazarlığının Türkiye'de özellikle çocukların korunmasında büyük önem taşımaktadır. Bir bireyin günde 5 saatten fazla televizyon izlediği bulgusu göz önüne alındığında, yayılan mesajların etkisi de büyük olabilmektedir. Bu anlamda kitle iletişim araçlarındaki içeriklerin eleştirel bir gözle alınması önem taşımaktadır. Bu önemin de okullardan itibaren eğitimlerle mümkün olacağı açıktır.

Türkiye'de RTÜK aracılığıyla özellikle televizyon içeriklerinin kategorileştirilmesi, şiddet, cinsellik, korku ve gerilim içeren yayınların başında çeşitli simge ve sembollerin kullanılması suça teşvik eden içeriklerden korunma anlamında bir önlem olduğu söylenebilir. Kitle iletişim araçlarının içeriklerinin kuramsal temelde suça da yönelttiği düşünüldüğünde, içeriklerin denetlenmesi yararlı olacaktır. RTÜK'ün akilliisaretler.gov.tr internet adresinde söz konusu uygulamaya ilişkin tanımı şu şekildedir: "Akıllı İşaretler, 2006 yılında faaliyete geçen televizyon yayınlarının içeriğiyle ilgili bilgilendirici bir sınıflandırma sistemidir. Bu sistem, televizyon yayıncılarının, anne babaların ve genelde toplumun, çocukları ve gençleri televizyon yayınlarının olası zararlı etkilerinden koruma sorumluluğunu yerine getirmelerinde onlara yardımcı olmak üzere tasarlanmıştır."

Yine İnternet sitesinde yer alan bilgilere göre, bir programın ne tür zararlı içeriklere sahip olduğunu tespit etmek aşağıdaki şekilde gerçekleştirilmektedir:

"Bir programın hangi türde zararlı içerik taşıdığı ve hangi yaş grubunun izlemesinin uygun olduğunu belirleyebilmek için bir soru formu geliştirilmiştir. Soru formuna Örnek Kodlama Formu başlığı altında ulaşılabilir. Bu form, sınıflama sistemine dâhil tüm programlar için yayıncı kuruluşların görevlendirdiği ve sistem hakkında önceden eğitilmiş sertifika sahibi kodlayıcılar tarafından elektronik ortamda doldurulur. Form üzerinde işaretlenen yanıtlara göre sonuç, otomatik olarak saptanmış olur. Bir programın ne tür bir zararlı içerik taşıdığını ve hangi yaş grubu için önerildiğini belirtmek için semboller kullanılır. Bu semboller, Semboller başlığı altında görülebilir." (Akıllı İşaretler, 2021).

Tablo-1 Televizyonlarda içerikler başlarken gösterilen semboller ve anlamları

	<p>7 Yaş Olumsuz Davranış</p> <p>“İzlediğiniz programda bu sembollerin bir arada görünmesi, çocuklara olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar içermesi nedeniyle o programın ancak 7 yaş ve üzerindeki izlemesine uygun olduğunu belirtir.”</p>
	<p>13 Yaş Şiddet / Korku Cinsellik</p> <p>“İzlediğiniz programda bu sembollerin bir arada görünmesi, o programın hem bir takım şiddet/korku öğeleri hem de cinsel eylemler ya da ifadeler içermesi nedeniyle ancak 13 yaş ve üzerindeki çocuklara uygun olduğunu belirtir.”</p>

4.4. Suçun Önlenmesinde Kamu Spotları

Kamu spotları, kamunun yararını düşünen konularda televizyonlarda ücretsiz olarak yayımlanan filmlerin adıdır. RTÜK’e göre “Kamu kurum ve kuruluşları ile dernek ve vakıf gibi sivil toplum kuruluşlarınca hazırlanan veya hazırlatılan ve Üst Kurul tarafından yayımlanmasında kamu yararı olduğuna karar verilen bilgilendirici ve eğitici nitelikteki film ve sesler ile alt bantları” olarak tanımlanmaktadır (RTÜK, 2021). Kamu spotları herhangi bir ticari beklenti içerisinde kurgulanmaz. Kamu spotlarının amacı, izleyicide tutum ve davranış değişikliği yaratmayı amaçlamaktadır. İngilizcede Public Service Annoucement (PSA) olarak tanımlanmaktadır (Akova, 2017, s. 17). Kamu spotları aracılığıyla uyuşturucu kullanımı, sigara ve alkol kullanımı, kadına şiddetin önlenmesi, siber zorbalık ve dijital okuryazarlık, çevre ve doğaya saygı gibi birçok konuda filmler üretilerek kamuya aktarılmaktadır. Kamu spotlarının günlük ve düzenli reklam kuşağında yer aldığı düşünülürse etkisinin ve faydasının olduğu söylenebilir.

RTÜK, 2021 yılı sonuna kadar toplamda 48 adet kamu spotuna izin vermiştir. Bunlar içerisinde hem devlet kurumları hem de sivil toplum ve eğitim kurumları yer almaktadır. Kamu spotlarının içeriklerine bakıldığında suçun önlenmesine yönelik yalnızca bir tane spot olduğu tespit edilmiştir. Kadın erkek eşitliği ve kadına şiddetin önlenmesi konusunda yayımlanacak içerik, Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu önlüğünde gerçekleştirilmekte ve Eylül ayında yayımlanması planlanmaktadır. 2021 yılında yayımlanacak tüm kamu spotu listesi

ve yayımlayan kurumlar ilgili linkte² yer almaktadır. Kamu spotlarına ek olarak suç ve suçun önlenmesinde özel sektör ve markalar da sosyal reklamlar çerçevesinde faaliyetler yürütmektedir. Bunun en güzel örnekleri arasında, Save The Children kampanyasıdır. “Küçük yaştaki çocukların İnternet kullanımının barındırdığı tehlikelere dikkat çeken reklam kampanyasında, çocuklara yönelik cinsel istismarın sıklıkla on-line iletişimle başladığı ifade edilmektedir.” Land Rover, “Mesaj Atma ve Sür” kampanyasıyla araç sürerken telefon kullanmanın tehlikelerine dikkat çekmektedir. Bu gibi kampanyalarla markalar sosyal sorumluluk çerçevesinde iletişim yürütmektedir (Branding Türkiye, 2018).

4.5. Suçun Önlenmesinde Sosyal Medyanın Rolü ve Jandarmanın Faaliyetleri

Kolluk kuvvetleri, sosyal medya aracılığıyla halkla ilişkiler faaliyetleri yürütmektedir. Resmî hesapları aracılığıyla vatandaşlara duyuru yapmak, kurumsal ve operasyonel faaliyetlerinden haberdar etmek, özel gün ile haftaları kutlamak ve kamuoyuyla iletişimi sürdürülebilir kılmak için düzenli olarak içerik üretmektedir. Jandarma Teşkilatı da bir kolluk kuvveti olarak asayiş ve güvenliğin sağlanmasında her türlü imkân ve kabiliyeti kullanmaktadır. Sosyal medya da bunlardan biridir. Jandarma teşkilatının 12 Temmuz 2021 itibariyle kümülatif olarak toplamda 3 milyon 460 bin takipçisi bulunmaktadır. Tüm mecralarda her gün aktif olarak paylaşımlar yapılmaktadır.

Tablo-2 Jandarma Genel Komutanlığının Sosyal Medyada Takipçi Sayıları (Ağustos 2021)

Kurum	Facebook	Twitter	YouTUBE	Instagram	Toplam (milyon)
Jandarma Teşkilatı	1 Milyon 263 bin	763 bin	150 Bin	1 Milyon 284 Bin	3 Milyon 460 Bin

Yukarıda yer alan tabloya göre, Jandarmanın etkin bir iletişim faaliyeti yürüttüğü söylenebilir. Türkiye’de mevcut İnternet kullanıcı sayısının 65.8 milyon olduğu düşünülürse (Hootsuite ve We Are Social Dijital Türkiye Raporu, 2021), takipçi oranlarının yüksek olduğu söylenebilir. Yoğun sosyal medya kullanımıyla hedef kitlelerde algının yönetilmesi ve kolluk algısının yaygınlaştırılması, önleyici kolluk açısından önem taşımaktadır. Aşağıda yer alan iki Twitter paylaşımında Jandarmanın farkındalık oluşturmaya çalıştığı söylenebilir.

²<https://www.rtuk.gov.tr/oncelikli-yayinlar-ve-kamu-spotlari/3717/3015/radyo-vetelevizyonlarin-kurulus-ve-yayin-hizmetleri-hakkinda-kanun-kapsaminda-tavsiye-karari-verilen-kamu-spotlari.html>.

Resim-1 Jandarma Twitter hesabının paylaşmış olduğu bir infografik. Infografik'te yer alan bilgiye göre Kurban Bayramı dolayısıyla oluşabilecek suçların ve mağduriyetlerin önüne geçilmesi hedefleniyor.

Resim-2 Jandarma Twitter hesabın paylaşmış olduğu bir tweet. Tweet'te araç sürücülerinin uyarılması var.

Yukarıda yer alan resme göre, trafik kazalarının önlenmesi hedeflenirken oluşabilecek suçlara yönelik de önleyici bir iletişim yürütülmektedir. Türkiye'de

2020 yılında ölümlü yaralanmalı trafik kazasına neden olan toplam 177 bin 867 kusura bakıldığında, kusurların yüzde 88,3'ünün sürücüden kaynaklandığı görülmektedir (TÜİK, 2021).

SONUÇ

Gerek suçla mücadelede gerekse suç önlemede günümüzde önemi gittikçe artan unsur toplumdur. Geçmişte kolluk büyük oranda suçla mücadeleye odaklanmış ve reaktif bir anlayışla hareket etmiş, başarısının koşulu olarak da suçluların yakalanmasını görmüştür. Günümüzde ise suç önleme daha çok ön plana çıkmış ve kolluk görev anlayışında proaktif yaklaşımlar benimsenmeye başlanmış, kolluk harici diğer kurum, kuruluş ve toplumun bu amaç doğrultusunda işlevselleştirilmesi ağırlık kazanmıştır. Bu doğrultuda ise kitle iletişim araçlarının önemi vazgeçilmez hâle gelmiştir.

Yukarıda bahsedilen kuramlardan da anlaşılacağı üzere kitle iletişim araçları etkisini her ne kadar kısmen anlık olarak gösterse de asıl etkisi ilerleyen zamanlarda ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle suçla mücadelede ve suç önlemede kitle iletişim araçlarının kullanılmasında hedef kitle olarak çocuklar ve ergenler benimsenmiştir. “Çocukların suça eğilimlerinde etkili olan faktörlerden biri de kişisel gerekçelerdir. Bu gerekçeler arasında kişinin psikolojik ve ruhsal durumlarının etkili olduğu söylenebilir. Aynı zamanda çevresel faktörler ve aile de bu konuda önemli bir etkidir (Gürsoy ve diğerleri, 2007, s. 7).

Kolluğun suçla mücadelede proaktif yaklaşım sergileyebilmesi için kitle iletişim araçlarındaki içerikleri Radyo ve Televizyon Üst Kurulu ile koordineli takip ederek gerektiğinde medya içerik oluşturucularına uyarılarda bulunması veya talep etmeleri durumlarda danışmanlık hizmeti sunması önem kazanmaktadır. Ayrıca İnternet ortamındaki suça teşvik eden veya suçu kolaylaştıran içeriklerin tespit edilerek engellenmesi, karşı tedbir içeriklerinin oluşturulması aynı derecede önemlidir. Hatta kolluk örgütlerinin organik yapısı içerisinde medya içeriklerinin oluşturulması ve değerlendirilmesini yapabilecek nitelikte yeterli uzman kişilerin istihdam edilebileceği teşkilatlanmaya gidilmesi suçu önlemede proaktif strateji açısından uygun bir adım olacaktır. Bu uzmanlar yardımıyla gelecekte vatandaşların suçla mücadelede kollukla iş birliği sağlaması, en azından suçtan uzak kalmalarının sağlanabilmesi için medya içerikleri içerisinde mesajlar oluşturulabilir, kamu spotları hazırlanabilir. Teknolojiyle birlikte kolay erişim imkânları, suçun hem yaşını hem de niteliğini değiştirmiştir. Çocuklarda İnternet ve teknoloji araçlarıyla suça bulaşma oranı artmıştır. Gerek yüz yüze gerekse kitle

iletişim araçları üzerinden çocuklar ve gençler başta olmak üzere kamuya bilgilendirici panel, eğitim ve seminerler verilerek suça karşı toplumsal bir farkındalık artışı sağlanabilir.

Yapılan çalışmalar kitle iletişim araçları aracılığıyla yayılan mesajların farklı şekillerde etki sağlayabildiğini ortaya koymuştur. Bu da göstermektedir ki kitle iletişim araçları ile verilen mesajların etkisini tek bir çözümleme ile ele almak yanlış olacaktır. Bunları analiz etmek için durumsallık yaklaşımından faydalanmak en rasyonel çözüm olacaktır. Durumsallık yaklaşımı ile çözümlemede ise kullanılan kitle iletişim aracının çeşidi, içeriklerin kullanılma zamanı, içeriklerin hazırlanma yöntemleri önemli olmakla birlikte en önemli hususu hedef kitle oluşturmaktadır. Aynı kitle iletişim aracı ile aynı anda ve aynı mesaj içeriğine maruz kalan kişilerin kuramlardan da anlaşılacağı üzere farklı tepkiler oluşturabilmektedir. Bunun en güzel örneklerinden biri DAEŞ'in YouTube üzerinden yayınladığı şiddet görüntüleridir. Bu şiddet görüntülerini izleyen insanların büyük kısmı bu örgüte nefret duygusu geliştirirken, otoriteye karşı gelme duygusu baskın olup süper egosu az gelişmiş olan bir kısım ise farklı bölgelerden Suriye veya Irak'a giderek bu terör örgütüne katılmıştır. Benzer şekilde televizyonda aynı şiddet görüntülerini izleyen insanların bazılarında Katharsis etkisi veya duyarsızlaşma etkisi görülürken diğer bazı insanlarda uyarma etkisi ve toplumsal öğrenme kuramı etkisi oluşturabilmektedir. Farklı gruplarda farklı etkiler ortaya çıkabildiği için kitle iletişim araçlarında kullanılacak mesaj içeriklerinin oluşturulması esnasında toplumun tamamı göz önünde bulundurulmalı, olumsuz etki doğurma ihtimali olan içeriklerden vazgeçilmelidir veya çok alt seviyeye çekilmelidir.

Kolluk kuvvetlerinin kitle iletişim araçlarına hâkim olması ve bu araçları kontrol etmesi basın özgürlüğü ve basının ekonomi politiği açısından mümkün değildir; demokratik ülkelerde de böyle bir durumun olmasından bahsedilemez. Bu nedenle kolluk kendi kontrolündeki kitle iletişim araçları (sosyal medya hesapları, İnternet siteleri) aracılığıyla kamusal ilişkileri geliştirilmeli; kolluğun, toplumun karşısında bir grup olmadığı aksine toplumun içerisinde çıkan ve toplumun hizmetinde olan bir grup olduğu anlayışı yerleştirilmelidir. Böylelikle kolluk hedef kitesini genişleterek imajını artırabilecektir. Bu durum da kolluğun kullanımlar ve doyumlar kuramı ile toplumsal öğrenme kuramı çerçevesi içerisinde insanların muhtemel karşılaşılabilecekleri suç olaylarına karşı durumsal farkındalıklarını geliştirmelerini sağlayacak veya suç işleme eğilimlerini ortadan kaldıracak içerikleri kendi sosyal medya veya İnternet sitesinden daha geniş kitlelere

sunabilecektir. Burada toplumun dikkatinde olan gelişmeler paralelinde kolluk sosyal medya etkileşimi ve toplumla ilgili konular (kadın cinayetleri, trafik kazaları, terör, insan hakları, çocuk istismarı, narkotik vb.) hakkında gündem oluşturabilecektir. Buna ilaveten bu ve benzeri konular bağlamında mevzuat tanıtımı yapılarak suç teşkil edecek davranışlar, bu davranışlarla karşılaşıldığında yapılması gerekenler ve bu suçların karşılığındaki cezalar hususunda vatandaşların bilgilendirilmesi sağlanacaktır. Böylece suç önlenmesine yönelik olumlu katkılar sağlanabilecektir. Burada bahsedilen faydalar için sadece bu mecralarla sınırlı kalınmayarak, oluşturulacak kamu spotları ile diğer kitle iletişim mecralarına da etki sağlanabilmelidir.

KAYNAKÇA

- ABD'de Times Meydanı metro istasyonu bombacısı ömür boyu hapse mahkum oldu, (2021). Erişim Tarihi: 19 Mayıs 2021), <https://tr.sputniknews.com/abd/202104221044339447-abd-de-times-meydani-metro-istasyonu-bombacisi-omur-boyu-hapse-mahkum-oldu/>.
- Akıllı İşaretler, (2021). Akıllı İşaretler Nedir?, Erişim Tarihi: 17 Ekim 2021, <https://www.rtukisaretler.gov.tr/AIsaretlerPublic/content?id=1&mid=3>.
- Akova, S., (2017). “Sigarayı Bırak, Hayatı Bırakma” Sloganlı Kamu Spotları Örneklerinin Alımlama Analizi Yöntemi İle İncelenmesi. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (2) , 15-36. DOI: 10.30692/sisad.362259.
- Bandura, A. (1973). *Agression: A Social Learning Analysis*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs.
- Binark, M. (2007). *Yeni Medya Çalışmaları (1.Baskı)*, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Bomba yapmayı internetten öğrendi, (2008). Erişim Tarihi: 19 Mayıs 2021, <https://t24.com.tr/haber/bomba-yapmayi-internetten-ogrendi,8132>.
- Branding Türkiye. (2018). Dikkat Çeken 10 Kamu Spotu Reklamı, Erişim Tarihi: 02 Temmuz 2021, <https://www.brandingturkiye.com/dikkat-ceken-10-kamu-spotu-reklamı>.
- Carnagey, N. L., Anderson, C. A. ve Bushman, B. J. (2007). The Effect Of Video Game Violence On Physiological Desensitization To Real-Life Violence. *Journal of Experimental Social Psychology*, 43(3), 489-496.
- Cline, V. B., Croft, R. G. ve Courier, S. (1973). Desensitization of children to television violence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 27(3), 360–365. <https://doi.org/10.1037/h0034945>.
- Crowe, T.D. (2013). *Crime Prevention Through Environmental Design, USA: Third Edition*, Elsevier Inc.
- Cusson, M. (2006). “Situational Deterrence: Fear During The Criminal Event”, *Crime Prevention Studies*, 1, 55–68.
- Dilber, F. (2014). Kitle İletişim Araçları ve Suç Olgusu, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (Özel Sayı I): 60-66.
- Dorfman L. (2001) ‘Off Balance: Youth, Race and Crime in the News’, *Building Blocks for Youth*, Erişim Tarihi: 14 Ekim 2021, www.buildingblocksforyouth.org.

- Fink, D.S. Santaella-Tenorio, J. Keyes, K.M. (2018). Increase in Suicides the Months After the Death of Robin Williams in the US, Plos One, 13 (2), s. 1-12.
- Gentile, D. A. (2013). Catharsis and Media Violence: A Conceptual Analysis, Societies 3, no. 4: 491-510. <https://doi.org/10.3390/soc3040491>
- Gerbner G. (1998). Cultivation Analysis: An Overview, Mass Communication and Society, 1:3-4, 175-194, DOI: 10.1080/15205436.1998.9677855.
- Gürsoy, F. Müdriye, Y.B. ve Neriman, A. (2007). Ergenlerin Suça Yönelik Davranışlarını Akran Değerlendirmeleri ile Belirlenmesi, 6.Anadolu Adli Bilimler Kongresi, Sözel ve Poster Bildiriler Kitabı, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Herrnstein, R. J. (1990). Rational Choice Theory: Necessary But Not Sufficient. American Psychologist, 45(3), 356.
- Hope, T. (2009). "The Political Evolution of Situational Crime Prevention in England and Wales", Crime Prevention Policies in Comparative Perspective, Edited by Adam Crawford, Chapter 2, 38-61, Willan Publishing, UK.
- Işık, M. (2005). Kitle İletişim Teorilerine Giriş. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Jandarma Genel Komutanlığı, (2021). Erişim Tarihi: 02 Temmuz 2021, www.jandarma.gov.tr.
- Jewkes, Y. (2004). Media and Crime, London: Sage Publications.
- Kahya, Y. (2018). Medyanın Gençler Üzerinde Sosyal Sapma ve Şiddet Bağlamında Etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1(45), 43-57.
- Kalender, A. (2005). Siyasal İletişim, Seçmenler ve İkna Stratejileri, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Küçükay, A. (Nisan 2019). Suç Önleme Stratejileri ve Güvenlik Politikalarına Psikolojik Bir Bakış, TAAD, Yıl:11, Sayı: 38.
- Marsh, I., & Melville, G. (2019). Crime, Justice and the Media. Routledge.
- Megep, (2007). Mesleki ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Ankara: Toplum ve Çocuk.
- Mutlu, E. (2005). Globallesme, Popüler Kültür ve Medya, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Pakes, F. ve Pakes, S. (2009). Criminal Psychology, Portland, Oregon: Willan Publishing.

- Pauwels, L. J. R., Svensson, R. ve Hirtenlehner, H. (2018). Testing Situational Action Theory: A Narrative Review of Studies Published Between 2006 and 2015, *European Journal of Criminology*, 2018, Volume 15, (1), 32-55.
- Pekşen, H. D. (2021). Asimetrik Stratejilerin Dönüşümünde Medya Kullanımı: Ortak Mantık, Farklı Yöntemler. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(1), 239-258.
- RTÜK. (2021). Radyo Televizyon Üst Kurulu, Öncelikli Yayınlar ve Kamu Spotları, Erişim Tarihi: 02 Temmuz 2021, <https://www.rtuk.gov.tr/oncelikli-yayinlar-ve-kamu-spotlari/3717/3015/radyo-ve-televizyonlari-kurulus-ve-yayin-hizmetleri-hakkinda-kanun-kapsaminda-tavsiye-karari-verilen-kamu-spotlari.html>.
- Rummens, A. (2016). Criteria for the Evaluation of Crime Prevention Practices, *European Crime Prevention Network, Research Report*.
- Shanahan, J., James, S., ve Morgan, M. (1999). *Television And Its Viewers: Cultivation Theory and Research*. Cambridge University Press.
- Tannenbaum, D. P.H. (1975). Zillmann, Emotional Arousal in the Facilitation of Aggression Through Communication, Der. L. Berkowitz, *Advances in Experiment Social Psychology*, Cilt 8, Academic Press, New York.
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı. (2021). Kadın Destek Uygulaması, , Erişim Tarihi: 02 Temmuz 2021, <https://www.icisleri.gov.tr/kadin-destek-uygulamasi-kades>.
- TÜİK, (2021). Karayolu Trafik Kaza İstatistikleri, Erişim Tarihi: 17 Ekim 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Road-Traffic-Accident-Statistics-2020-37436#:~:text=%C3%9Cikemiz%20karayolu%20a%C4%9F%C4%B1nda%202020%20y%C4%B1n%C4%B1nda,ise%20%C3%B6l%C3%BCml%C3%BC20yaranmal%C4%B1%20trafik%20kazas%C4%B1d%C4%B1r>.
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2020). Comprehensive strategies for crime prevention towards social and economic development, Erişim Tarihi: 22 Mayıs 2021, <https://www.unodc.org/unodc/en/justice-and-prison-reform/cpcj-crimeprevention-home.html>.
- Vito, G.F., Maahs, J.R., Holmes, R.M. (2007). *Criminology Theory, Research, and Policy*, *Sadbury, Massachuttes: Jones and Bartlett Publishers*.
- Qin, Y.S. (2020), Fostering Brand–Consumer Interactions İn Social Media: The Role Of Social Media Uses And Gratifications, *Journal of Research in Interactive*

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Mayıs 2022, Cilt:11, Sayı:1, 75-108
doi:10.28956/gbd.1050388

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, May 2022, Volume:11, Issue:1, 75-108
doi:10.28956/gbd.1050388

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article

Suçta Sürüklenen Çocuklar ve Çocuk Suçlarının Kriminal Açından İncelenmesi
Juveniles Driven to Crime and a Criminal Analysis of Juvenile Delinquencies

Yazar(lar) / Writer(s)

1- Ercan ALTINSOY, Jandarma Ve Sahil Güvenlik Akademisi, Adli Bilimler Enstitü Müdürlüğü, Enstitü Sekreterliği. e-posta: ercanaltinsoy@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3114-3613>

2- Ali KARA, Prof. Dr. Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fak. Kimya Bölümü, akara@uludag.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2457-6314>

Bilgilendirme / Acknowledgement:

-Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

-Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

-Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received :29.12.2021

Makale Kabul Tarihi / Accepted :14.04.2022

Atıf Bilgisi / Citation:

Altınsoy, E. ve Kara, A. (2022). Suçta sürüklenen çocuklar ve çocuk suçlarının kriminal açıdan incelenmesi. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 11(1), ss 75-108, doi:10.28956/gbd.1050388

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR VE ÇOCUK SUÇLARININ KRİMİNAL AÇIDAN İNCELENMESİ

Öz

Çocuk ve suç kavramı 20.yy. başlarından itibaren çokça bir arada anılmaya başlanmıştır. Çocuk haklarının korunmasına yönelik bazı düzenlemelerin uluslararası camiada yapılması ihtiyacıyla birlikte çocukların suçtan korunması gerektiği anlayışı da ortaya çıkmıştır. Alanında suçun kaynağını açıklayan, oluşumuna neden olan temel bir neden ortaya konulmamıştır. Artık günümüzde bir gerçek var ki o da suçun oluşumuna etki eden birçok faktörün olduğudur. Ayrıca suçun tamamen önlenmesi de mümkün değildir. Ancak suçun asgari seviyeye indirilmesi mümkündür. Böylece suçun olumsuz etkilerinden birisi olan suç korkusu azaltılabilir ve bireylerin yaşam kalitesi artırılabilir. Bu bağlamda çocuk suçluluğunun engellenmesi veya olabildiğince minimize edilmesi hayati önem kazanmaktadır. Çünkü genç yaşta suça sürüklenen çocukların çoğunun ileri yaşlarda suç kariyeri oluşturduğu bilinen bir gerçektir. Bu makalede, Türkiye'nin çocuk suçluluğu haritası çıkarılmakta ve çocuk suçluluğuna neden olan faktörler kriminolojik bir bakış açısıyla analiz edilmektedir

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Suç, Kriminal, Uyuşturucu, Kriminalistik

JUVENILES DRIVEN TO CRIME AND A CRIMINAL ANALYSIS OF JUVENILE DELINQUENCIES

Abstract

Since the beginning of the 20th century, the concept of child and crime, named juvenile delinquency, has been mentioned together very often. The idea that some arrangements should be made to ensure rights of juveniles in the international community has given rise to the emergence of the understanding, of juveniles' protection from crime. There is no study explaining the source or giving the underlying rationale for the emergence of crime. Today, there is a reality that there are many factors that affect the emergence of it. In addition, it is not possible to completely prevent crime. However, it is possible to reduce crime to a manageable level. Thus, the fear of crime, which is one of the adverse effects of crime, may be reduced, and individuals' life quality can be enhanced. In this context, it is vital to prevent or minimize juvenile delinquency as much as possible because it is a well-established fact that most children who are drifted into crime at a young age, form a criminal career at later ages. In this article, Turkey's juvenile delinquency map is drawn, and the factors that cause juvenile delinquency are analyzed from a criminological perspective.

Keywords: Juvenile, Crime, Criminal, Drug, Criminalistics.

GİRİŞ

Çocuk suçluluğu küresel bir olgudur. Farklı ülkelerdeki çocuk adalet sisteminin karşılaştırması zor olmasına rağmen, çocuk suçlarına olan toplumun tepkisi ve bununla ilgili çalışmalara olan ilgi de giderek artmaktadır. Çocuk suçluluğu kavramı, zamana ve yaşanan bölgeye göre değişkenlik gösteren bir olgudur. Bir çocuğun suç işlemesine neden olan eylemi neyin meydana getirdiğini bilmek için, öncelikle içinde yaşanan toplumun sosyal, politik, kültürel ve yasal geçmişine yönelik ayrıntılı bilgi gereksinimine ihtiyaç vardır. Dolayısıyla bu bilgiler ışığında yargılamaşının yapılması gerekmektedir.

Bir çocuk dünyaya geldiğinde iyiyi, kötüyü; doğruyu, yanlışını bilmesi beklenemez. Dolayısıyla çocuk çevresine bakarak, dokunarak, koklayarak yani duyu organlarını kullanarak çevresini, hayatını tanıır ve öğrenir. Çocuğun doğuştan suç işlemeyi bilerek dünyaya gelmesi mümkün değildir, Peggy C. Giordano'nun (2010: 3-35) da ifade ettiği gibi "suç miras"tır. Yani sonradan öğrenilir görüşü doğru bir yaklaşımdır. Bu yüzden suç işleyen çocuk tabirinin yerine "suçta sürüklenen çocuk" teriminin kullanılması daha doğru olacaktır.

1990'lı yıllardan sonra Birleşmiş Milletler, özellikle çocuk adaleti ile ilgili olarak çocukların haklarını yöneten uluslararası sözleşmeler, kurallar, bildirimler geliştirmiştir. Bu bildirimler dünya çapında çocuk adalet sürecini şekillendirmiş ve şekillendirmeye de devam etmektedir. Dünyadaki hemen hemen tüm ülkeler, suçta sürüklenen çocukların yargılanması ile ilgili yetişkinlerden farklı yasal düzenlemelere sahiptir, ancak her ülke de yasal düzenlemelerle ilgili farklılıklar söz konusudur.

Çocuk suçlu olarak dünyaya gelmez iyiyi, kötüyü, doğruyu, yanlışını çevresini gözlemleyerek veya etkileşimle öğrenir. Çocuğun suçta itilmesine neden olan birçok faktör vardır. Bu faktörlerden hangisinin daha etkili olduğunu anlamak için birçok farklı istatistiki kaynaklara başvurarak araştırma yapılması gerekmektedir. Bazı araştırmacılar ise suçluluğun kalıtım yoluyla geçtiğini veya öğrenilmiş bir davranış olduğunu iddia ederek buna yönelik teoriler de bulunmaktadır.

Ülkenin hatta dünyanın geleceğine yön verecek olan çocuklarımızın suçta sürüklenmesinin engellenmesi çocukların suçtan korunmasını sağlayacağı gibi suçlulukla mücadeleye de büyük katkı sağlayacaktır. Aslında toplumun gelecekte nasıl olması isteniyorsa yapılması gereken tek şey bu çocukları nasıl yetiştirmek istediğimizdir. Onun içindir ki eğitim çocuklukta başlayan ve ölüncüye kadar devam eden bir süreçtir. Ancak çocuklukta alınan eğitim insanın geleceğine yön veren en temel unsurdur. Çocukları yetiştirmek bu kadar önemli iken bunun

ötesinde daha çocuk yaşta suça sürüklenmesi ve durumun yaygınlaşması toplumun da geleceğini tehlikeye atan bir olgudur. Çocuğun suça sürüklenmesine neden olan husus, çevresiyle iletişimidir. Çocuğun kötü bir birey olarak yetişmesi toplumsal bir sorundur. Çocukların iyi yetiştirilmemesi ve bunun sorumluluğunu da çocuğa yükleyerek hukuki çözümler aranması ya da yasal olarak cezalandırılması bu sorunu hiçbir zaman çözmeyecektir. Çocuğun suça sürüklenmesinin eğitim, aile, ekonomik, psikolojik, sosyolojik ve çevresel gibi bir farklı alanlarda aranması gerekir.

Çocukluk dönemi insanın geleceğine yön veren, kişiliğinin şekillendiği, hayaller kurularak ileride ne yapabileceğine veya ne yapmak istediğine dair kararın verildiği bir dönemdir. Bu yüzden çocukluk yaşantısı çok büyük bir öneme sahiptir. Bu dönemde kişi, toplumda kendine yer edinebilmek ve kendi kişiliğini oluşturabilmek için toplum içinde nasıl hareket etmesi gerektiğini, ileriki yaşantısını da çocukluk çağında oluşturduğu kişiliği ile şekillendirdiği için olağanüstü bir dönemdir (Aslan, 2008: 88-96). Bu dönemde bazı çocukların yanlış örneklerle karşılaşmaları, hatalı yönlendirme, kötü rol modeller veya olumsuz arkadaş çevresi gibi nedenlerle suça sürüklenmektedir (Mannheim, 1965: 609-624).

“Suç hukuksal bir olgu olduğu kadar aslında toplumsal ve kültürel yanı da ağır basmaktadır. Çünkü suç çoğu zaman toplumsal bir olayın sonucu olarak karşımıza çıkabilmektedir. Özellikle de elverişsiz sosyal ortamların bir sonucu şeklinde kendini gösterir” (Cömert ve Sevim, 2017:29-40). Alfieri’nin “Suçu cemiyet hazırlar, fert işler.” sözü aslında toplumda yaşça büyük suçlu bireyler tarafından ağır bir suçlama gibi karşılanırsa da suça sürüklenmiş çocuklar için çok uygun bir tanım olduğunu söyleyebiliriz.”(Saldırım, 2001: 3-10).

“Suç denildiğinde; kanuni düzenlemeler sonucu, toplum fert ve fertlerin kendi aralarındaki ilişkileri düzenlemek amacıyla oluşturulan kurallara aykırı, ceza ile sınırlandırılan davranış akla gelir.”(Özkan, 1994: 1-10).

Özellikle medya ve politika yapıcılar tarafından Türkiye’de son yıllarda artan suç sayısı ile ekonomik ve sosyal faktörler yakından ilişkilendirilmektedir. Psikoloji, biyoloji, sosyoloji, hukuk, siyaset bilimi ve ekonomi gibi farklı disiplinlerdeki bilim adamları suç işlemenin kaynağını açıklamak için geniş bir yelpazeden beslenen alternatif teoriler geliştirmişlerdir (Cömertler ve Kar, 2007: 37-57).

Akademisyenler bireyin sapma şeklindeki suça yönelik davranışını psikolojik, biyolojik, sosyolojik ve ekonomik gibi nedenlere bağlayarak ortaya çıkarmaya çalışmışlardır.

a) Ekonomik nedenlere dayanan bu teoriye göre suç işlenmesinin temel nedeni ekonomidir. İnsanların gelirinin artması suç işlemenin fırsat maliyetinde artışa neden olacağından, kişilerde de ister istemez suç işleme güdülerinde bir azaltma meydana getirecektir (Ehrlich, 1973: 521-65).

b) Psikolojik açıdan bakan teoriye göre ‘‘Suçla psikoloji arasındaki bağlantıyı kuran teoremin çıkış noktası Sigmund Freud’dur. Freud’un sözüyle ego (benlik) şahlanmış bir at üzerindeki şövalye gibidir. İd (alt benlik) ile süper egonun (üst benlik) isteklerini uzlaştırmaya çalışan hakemdir. İd, ego ve süper ego insan zihninin katmanlarıdır. İd, zevk temelli bir istekler ve aşırı ısrarcı temel enerjinin çıkış noktasıdır. Ana kaynağı cinsellik, açlık gibi ihtiyaçların en bencilce doyurulmasıdır. Ego ise "id" in bu isteklerini gerçeklikle karşılayan kısımdır. Çeşitli savunma mekanizmaları ile "id" i dengeler. İd ve süper ego arasındaki dengeleyici unsurdur. Üst benlikte bozukluk olması hâlinde dengesiz bir kişilik oluşur. Dengesiz kişilik insanı suça sürüklemektedir (Vikipedi, 2021).

c) Suçu sadece sosyolojik ya da sadece psikolojik nedenlere bağlayarak üzerinde duran teorilerin yaklaşımı doğru değildir. Suç hem iç hem de dış faktörlerin etkisiyle meydana gelmektedir (Aslan ve Öcal, 2012: 85-92).

ç) Suçu sosyolojik sebeplerle açıklayan başka bir teoriye göre ‘‘toplum her zaman suçu hazırlar, suçlu sadece bir araçtır’’. Bu teorinin kurucu Adolphe Quetelet’e (1984: 1-55) göre suçun temel sebebi çevreseldir.

d) Suçun biyolojik kaynaklı olduğunu iddia eden teoriye göre suç işleyen kişilerin biyolojik olarak toplumdaki farklılık gösterdiği iddia edilmektedir (Wolfgang, 1961: 1835-1909).

Hukukçular ile kriminologların suçun oluşumunda üzerinde durdukları ve birleştikleri sınıflamanın temel biçimi ‘‘psikolojik, biyolojik, sosyal nedenler’’ ‘‘Kriminojiye Karşı’’ adlı eserinde Stanley Cohen (Against Criminology) suçluluğun oranını ve sınırlarını toplum yapısının doğrudan etkili olduğunu söylerken bazı kişiler örneğin çocuklar, kadınlar, yetişkinler, erkekler niçin suç işlerler sorusunu psikolojik, sosyal (toplumsal) ve (bireysel) faktörlerle açıklamaya çalışmıştır (Cohen, 2017: 35). ‘‘Suç ve Toplum’’ (Crime and Society) eserinde F.Tannenbaum suçun kişilerin özelliklerden kaynaklanan bir durum olmadığı, tam tersine insanların çevresiyle olan etkileşim sonucunda meydana geldiğini iddia etmiştir (Cullen ve Agnew, 2001: 295). Siegel ve arkadaşları ise gençlerin ve çocukların kişiliklerinin oluşumu esnasında çevresiyle girmiş olduğu sosyalizasyon süreci ile şekillendiğini açıklamıştır. Bu süreç içerisinde yasalara ve yazısız bir takım kurallara uymadığı için toplum tarafından reddedilir. Daha sonra kişi bir

takım sapkın davranışlara sürüklenmek suretiyle toplum tarafından etiketlenir ve suçluluğu benimsemiş olur (Siegel vd., 2003: 124-125).

Peggy C. Giordano'nun "Suç Mirası" adlı kitabında çocukların kötü alışkanlıklarını (suç, şiddet ve uyuşturucu kullanımının) nesilden nesle aktarılan yani aile bireylerinden öğrendiğini, suçun devamlılığını genlerden kaynaklandığını öne sürmenin mümkün olmadığını açıklamıştır. Özellikle çocukların aile içindeki davranışları örnek aldığı, çocuk doğduktan sonra iyi veya kötüyü ayırt etmesinin mümkün olmadığını, öncelikle kötü davranışları ailesinden öğrendiğini rol model olarak ilk etapta ailesini seçtiğini iddia etmiştir. Bu yüzden suçun bir miras olarak kaldığını ifade etmiştir.

1. ÇOCUK SUÇLULUĞU

Çocuk suçluluğu, tam olarak kapsamı, sınırları ve unsurlarının ne olacağı konusunda görüş birliği olmadığı için tanımının yapılması ile ilgili hukukçular arasında çokça tartışılan bir konudur. Açıkçası, çocuk suçluluğu, çocuklarda toplumdaki yasa ihlalleri ve kabul edilemez davranışları içeren sapkın davranışla eş anlamlı olarak sunulur. Çocuk suçluluğunu etkileyen faktörlerin koşullara ve ülkelere göre değiştiği düşünüldüğünde, bunların tespit edilmesinin önemi büyüktür.

Çocuk suçluluğu, kesin tanımı yerel yargı yetkisine göre değişiklik gösterse de, bir suç işlemiş genç bir kişiye atıfta bulunmak için akademik literatürde yaygın olarak kullanılan bir terimdir. Bu farklılıkların altında yatan belirli nedenler belirsizdir; ancak bunlar, üzerinde mutabık kalınan bir uluslararası standardın eksikliğinden kaynaklanabilir.

Bu bağlamda bir 'çocuk', asgari cezai sorumluluk yaşının üzerinde olması nedeniyle yasal olarak cezai bir suç işleyebilen, ancak bir kişi yasal olarak yetişkin olarak kabul edildiğinde cezai reşit olma yaşının altında olan bireyi ifade eder. Asgari ceza sorumluluğu yaşı uluslararası olarak 6 ile 18 arasında değişir; ancak cezai reşit olma yaşı genellikle 18'dir.

Bazı durumlarda, 18 yaşından büyük bireyler çocuk mahkemesinde yargılanabilir ve bu nedenle yine de çocuk olarak kabul edilirler; aslında Birleşmiş Milletler (BM) 'gençliği' 15 ila 24 yaşları arasında tanımlamaktadır. Terim "çocuk suçlular" öngörülmemiş bir hareket sonucu suç işlediğinde 13 yaşın altındaki çocuklar için referans olarak kullanılmıştır. Çoğu ülkeler de çocuk genellikle 18 yaşın altı olarak tanımlanmaktadır. 'Genç suçlular' terimi geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Genelde 18 yaşın altındakiler çocuk suçlular olarak kabul edilir. 20'li yaşların ortasına kadar olanlarda genç yetişkinler olarak değerlendirilir.

Suçlu, bir suç işlemiş olan kişidir. Suçluluk, bu nedenle, bir yargı yetkisinden diğerine farklılık gösteren yasalara tabi olan ve zaman içinde yasalarda değişikliklere tabi olan muazzam bir davranış yelpazesini kapsar. Hırsızlık ve ciddi kişilerarası şiddet genellikle cezai suç olarak kabul edilirken; gençlerde alkol tüketimi ve cinsel davranış gibi diğer eylemler dünya çapında çok farklı derecelerde tolere edilmektedir. Bazen bu farklılıklar tarihsel veya kültürel faktörlerin bir sonucu olarak ortaya çıkar ve bazı Orta Doğu ülkelerinde ise geleneksel veya dini değerlere göre yasaları şekillenir.

Davranış bozukluğunun teşhisini yapabilmek için, çocuğun yaşına ve bulunduğu toplumun beklentilerine uygun olmayan veya toplumun kurallarına meydan okuyacak şekilde saldırgan davranış sergilemeyi gerektirir. Bu davranışlar arasında insanlara veya hayvanlara zulüm, okuldan kaçma, şiddetli öfke nöbetleri, aşırı kavgacı tutum, zorbalık ve yangın çıkarma; gibi davranış bozuklarından birinin teşhisini gerektirir (WHO Dünya Sağlık Örgütü, 1992). Zihinsel ve davranışsal bozuklukların ICD-10 sınıflandırması klinik tanımlar ve teşhis kılavuzları şeklindedir. Dünya Sağlık Örgütü. BM, yasayı çiğneyen veya yasalara uymama riski olan 18 yaşın altındaki heterojen bireyleri tanımlamak için birkaç yıldır “yasayla ihtilafa düşen çocuklar” ifadesini kullandı.

Cezai bir suçtan hüküm giymiş bir bireyin cezalandırılması, büyük ölçüde üç temel mülahazaya dayanmaktadır: intikam (ceza), caydırıcılık ve rehabilitasyon. Çocuk suçlular durumunda, rehabilitasyon ilkesine çoğu zaman en büyük ağırlık verilir.

1.1. Çocuk Suçluğunun Aile Etkisi ile İlgili Teorik Yaklaşımlar

Çeşitli kriminolojik teorilerin gözlemsel çalışmaları sonucunda, ailenin çocuk suçluluğunu etkilemedeki rolünü ebeveynlik uygulamaları çocukların ve ergenlerin madde kullanımına, suça veya şiddete katılmalarını etkilediğini göstermiştir (Derzon, 2010: 263–292; Hoeve vd., 2009: 749–775; Steinberg, 2001: 1–19). Aile odaklı müdahalelerin deneysel değerlendirmeleri sonucunda çocukların suça sürüklenme olasılığını azalttığı görülmüştür. Aile odaklı müdahalelerin “gerçek dünya” koşullarında uygulandığında suçu azaltma becerisine ilişkin araştırmalar da her geçen gün artmaktadır (Farrington ve Welsh, 2005: 127–151; Sandler vd., 2011: 299–329).

Bunun yerine, kriminolojik teoriler tarafından çeşitli faktörler öne sürülmüş ve deneysel araştırmada suçluluğu etkilediği gösterilmiştir. Dahası, bu faktörlerin birlikte meydana gelmesi ve birbirleriyle etkileşime girmesi muhtemeldir bu da kriminologların suç işlemenin basit bir açıklama sunmalarını veya suçun nasıl azaltılacağına dair kolay çözümler üretmelerini zorlaştırır. Buna ek olarak, hangi

faktörün suç işlemede "nedensel olarak" ne kadar etkili olduğu belirsizdir bu da birçok kriminoloğun suç davranışı oranlarının nasıl düşürüleceği konusunda kamu politikası önermekten kaçınmalarına neden olur.

Suçun temel nedenlerini izole edemememizden ve suç kontrol politikalarını şekillendirme konusunda yardım etme isteksizliğimizden hayal kırıklığına uğramak yerine, suç önleme konusunda kriminologların acil ve "rasyonel" politika önerilerinde bulunmaları gerekmektedir (Mears, 2007: 667-682). Çocuk suçlarının işlenmesine ve önlenmesine katkıda bulunacak bilimsel çalışmalar yapılarak en iyi yöntemin ortaya konulması gerekir (Blomberg vd., 2013: 571). Özellikle, bir veya daha fazla birey, okul, akran, aile ve toplum riskini ve suçluluğu etkilemek için gösterilen koruyucu faktörleri değiştirmeyi amaçlayan kanıta dayalı önleyici müdahalelerin kullanımının artırılması yönündeki politikaların desteklenmesi gerekir (Farrington, 2000: 127-151; Catalano vd., 1992: 3-35; Herrenkohl vd., 2000: 176-186; Lipsey ve Derzon, 1998: 86-105). Bu tür stratejilerin geliştirilmesi ve değerlendirilmesinde epey bir ilerleme kaydedilmiştir. Çok sayıda müdahalenin kriminolojik etkileri hedefleyerek çocuklarda madde kullanımı, suçu ve şiddeti azalttığını göstermiştir (Andrews vd., 1990: 369-404; Farrington ve Welsh, 2005: 127-151; Sherman vd., 1998: 19-23; ABD Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bakanlığı, 2001).

Suçluluğu etkilemede en önemli olan aile faktörleri konusunda aynı fikirde olmasalar da birçok kriminolojik teori, suçu doğrudan ve dolaylı olarak etkilemede ebeveynlik uygulamalarının önemini vurgulamaktadır (Akers, 1985, 2015: 230-240; Bandura ve Walters, 1959: 3-55; Patterson, 1982: 161-163). Kısaca özetlemek gerekirse, sosyal öğrenme teorileri çocukların olumlu ve olumsuz davranışları başkalarıyla etkileşim yoluyla öğrendiklerini ve ebeveynlerin çocukların olumlu sosyal davranışlarını etkilemesinin özellikle önemli olduğunu belirtmek gerekir. Sapkın davranışları tercih eden tutumları destekleyen veya çocukların yanlış davranışlarını düzeltmeyen ebeveynler, özellikle suç işlemenin sonuçlarından daha fazla fayda algıladıklarında, çocukların suçlu faaliyetleri belirli sonuçlara ulaşmak için kabul edilebilir olarak görme olasılığını artırmaktadır. Sapkınlık veya yasalara aykırı davranan ebeveynler kötü rol model olacaklarından, çocukların kendilerini taklit edecekleri için sapkın yasa dışı davranışlara yönelmesine neden olurlar.

Öz denetim teorisine göre, aile etkilerinin büyük ölçüde dolaylı yoldan etkili olduğunu iddia eder. Çocukların davranışlarını aktif olarak izleyen, hata yapmasını kabul edilemez olduğunu net bir şekilde çocuklarına ileten (itaati ödüllendiren ve ihlalleri cezalandıran); yüksek düzeyde öz benlik aşıl原因 ebeveyn çocuklarının

saldırgan olma olasılığını azalttığını savunur (Gottfredson ve Hirschi, 1990: 412-418). Sosyal bağ teorisi göre ise, ebeveynlik uygulamalarının doğrudan etkilerine, özellikle ebeveynler ve çocuklar arasındaki duygusal bağlara daha fazla vurgu yapmaktadır (Hirschi, 1969: 202-213). Ebeveynler çocuklarına sevgi gösterdiklerinde, onlarla etkili bir şekilde iletişim kurduklarında, aileye dâhil olma fırsatı sağladıklarında ve çocuklarına örnek olacak olumlu davranışlar sergilediklerinde çocukların suç işlemekten kaçındıkları ve bu sayede ebeveynler çocuklarıyla güçlü, olumlu ilişkiler kurabildiklerini savunurlar (Catalano ve Hawkins, 1996: 3-35). Ebeveynlere bağlanan gençler, ebeveynlerinin sevgisini kaybetme riskini göze almak istemedikleri için suç işlemekten ve sorunlu davranışlardan kaçınırlar (Hirschi, 1969: 202-213).

Genel gerginlik teorisi göre, ebeveynle çocuk çatışması (çocuğa kötü muamele kaynaklı) aile stresini, gençlerde sapmaya yol açma (suça yönelme) olasılığını yükseltir (Agnew, 1992: 47-88; 2006: 119-147). Bu olumsuz deneyimler, çocuklar arasında büyük olasılıkla güçlü olumsuz duygular (örneğin öfke, kaygı veya depresyon) uyandırır. Buna karşılık, gençler bu duyguları en aza indirmeye veya hafifletmeye çalışmak için madde kullanımı, saldırganlık veya diğer suç türleriyle meşgul olabilirler (Brezina, 1998: 71-99; Hay, 2003: 107-135).

Bütünleşik yaşam boyu suç teorisine göre ebeveynlerin olumlu rol model davranışları göstermesi (çocukları denetlemek ve etkili bir şekilde disipline etmek; gençlerle yakın, duygusal bağlar kurmak) çocukların suça sürüklenmemesine önemli bir katkı sağlayacaktır (Catalano ve Hawkins, 1996: 3-35; Sampson ve Laub, 1993: 285-311; Thornberry, 1987: 863-891). Bununla birlikte, çocuklar ileri yaşlarda, ebeveynlerinden bağımsız şekilde yaşamaya başladıklarında ve başkalarıyla ilişkiler kurduğa, ailenin çocuk üzerinde etkisi ve önemi azalır. Benzer şekilde, doğum öncesinde ve erken çocukluk dönemlerindeki olumsuz aile koşullarının (örneğin, hamilelik sırasında uyuşturucu kullanımı veya çocuğa kötü muamele) yanı sıra genetik etkilerin, yaşam boyu kalıcı suç işlemede önemli olduğunu öne sürmüşlerdir. Ergenlik döneminde suçluluğun en göze çarpan göstergesi olarak kabul edilir (Moffitt 1993: 674-701). Ebeveyn uygulamalarının çocukların okul ve akran deneyimleri yoluyla öğrendikleri yanlış davranışlar suça sürüklenmede daha uzun vadeli, dolaylı etkileri olduğu bilinmektedir Ebeveynler çocukların yanlış davranışlarını görmezden geldiklerinde veya uygunsuz bir şekilde tepki verdiklerinde bunun devam etme olasılığını pekiştirir ve artırır. Bu tür çocukların okulda suça yönelmeleri olasılığı daha yüksektir, bu da öğretmenlerle olumsuz etkileşim olasılığını, kötü okul performansını, olumlu akranları tarafından reddedilme ve suçlu akranlarıyla artan temas olasılığını artırır. Bunların hepsi kendi başlarına risk faktörleridir ve bu olumsuz koşulların birikmesi, ergenlik

döneminin ortasından gençliğe kadar olan süreçte çocuğun suça sürüklenmesin de etkili olan faktörlerdir (Patterson, 1982: 161-163).

Bununla birlikte, meta-analizlere dayalı bulgular, aile etkilerinin suç işleme üzerindeki “nedensel” etkisine ilişkin iddialarda bulunmak için kullanılamaz. Ebeveynlik uygulamalarının çocukların sonraki davranışları üzerindeki etkisini analiz edebilen ve ailedeki değişikliklerin suçluluktaki değişikliklerini ne ölçüde etkilediğini inceleyen boylamsal araştırmalar bile kesin bir şekilde ebeveynlerin suçun "temel nedeni" olarak göstermesi mümkün değildir. Ergenlerin suç işleyişini etkileyen birçok faktör olması sebebiyle doğrudan tek başına bu nedene bağlamak mümkün değildir. Çocukların bireysel özellikleri (örneğin kişilik) ve ebeveynlik uygulamalarının çocuğun suça sürüklenmesinde etkili faktörlerdendir (Harris,1995: 458– 489; Thornberry, 1987: 863–891).

2. SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN TEKRAR SUÇ İŞLEME EĞİLİMLERİ

Barrett ve arkadaşlarının (2017: 2050-2058) yapmış oldukları bir araştırmada, ilk başta basit bir olaydan gözaltına alınan gençlerin (örneğin okuldan atılma vb.), bu ilk suçlarından dolayı yargılanmaları durumunda tekrar suç işleme olasılığı 2,2 kat daha yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Diğer suçları işlemeleri nedeniyle tutuklanan gençlerin (örneğin, basit hırsızlık vb.) yeniden suç işleme olasılığı 1,8 kat daha yüksek olmuştur. İlk suçtan yargılanmış ve şiddet içermeyen suçlara karışan çocuklar (örneğin büyük hırsızlık) tutuklanan gençlerin yargılanmaları hâlinde yeniden suç işleme olasılığı 1,4 kat daha yüksek olduğu görülmüştür. Yalnız ciddi suç kapsamında olan (yaralama vb.) suç işleyen çocuklar için, ilk suçun işlenmesinden sonra yeniden suç işleme olasılığı ile ilgili güçlü bir bağ görülmemiştir (Barrett ve Katsiyannis, 2017: 2050-2058).

2.1. Çocukluk Döneminde Şiddet Gören Çocukların Suça Sürüklenme Eğilimleri

Amerika Birleşik Devletleri’nde aile içindeki çocukluk çağı sorunları ve istismar sonucu ortaya çıkan olumsuz çocukluk deneyimlerindeki travmaları ölçen bir yapı olan ACE’ler (Adverse Childhood Experiences), bu çocukların sonraki yaşantılarında çevresiyle uyumsuz davranışlar sergilediği ve sağlık sorunları yaşadığını ortaya çıkarmıştır. Kümülatif bir stres unsuru olarak teorileştirilen ACE’ler, yaşam boyu bir olumsuz sonuçlar zincirini teşvik eder. Çok sayıda tıbbi ve sağlık araştırması bu öneriye destek sağlamış olsa da daha az çalışma ACE’ler ile suçluluk arasındaki ilişkiyi incelemiştir ve çok azı cinsiyetin rolünü incelemiştir.

Çocukluk dönemlerinde şiddeti ve istismarı deneyimleyen çocukların (ACE'ler), yaşamış olduğu bu travmalar hayatı boyunca çocuğun yaşamını olumsuz bir şekilde etkilediğini göstermektedir (Felitti vd., 1998: 31). ACE'ler, çocuklukta istismara uğrayan ve düzgün aile bağları olmayan ebeveynlerle yetişen gençlerin, sağlıklı bir psikolojilerinin olmadığı, suçlu davranışı sergilediğini iddia etmiştir (Felitti vd., 1998: 245-258). Çalışmalar ayrıca çocuklukta ACE'lere yüksek oranda maruz kalmanın uyuşturucu ve alkol kullanma, şiddet ve suç dahil olmak üzere “sağlık açısından riskli davranışlar” sergilediklerini göstermiştir (Anda vd., 1999: 1652-1658; Baglivio vd., 2015: 229-241; Craig vd., 2017: 166-188; Craig vd., 201: 73-20; Dube vd., 2003: 564-572).

Florida Çocuk Adalet Bakanlığı'ndan (FDJJ) yaklaşık 64.000 çocuk suçlu arasında yapmış olduğu bir dizi çalışmada büyük bir çoğunluğunun (% 96-97) en az bir kez, % 40'ı ise dört veya daha fazla şiddet veya istismarı (ACE) yaşadığı tespit edilmiştir (Baglivio vd., 2014).

Kötü muameleye maruz kalan çocukların, suç içeren davranışlarda bulunma ihtimali çok yüksektir. Bu artan riskten sorumlu mekanizmalar hakkında çok az şey bilinmesine rağmen bu durumun ikame, bakım, yetiştirme dönemindeki olumsuzluklarla bağlantılı olduğu ortaya çıkmıştır. Çocuğun kötü muamele görmesi nedeniyle, suçta sürüklenmesi hâlinde yaşantısının hangi döneminde bundan etkilendiği ile ilgili bazı bilgilere ulaşılmıştır. Sonuç olarak kötü muameleye maruz kalmış çocukların, istismar veya ihmale uğramayan çocuklara göre % 47 daha fazla suçta sürüklendiği tespit edilmiştir. Aile içi şiddet ve istismara maruz kalmış, evlat edinilmiş erkek çocuklar için suçta sürüklenme riski daha da artış göstermektedir. Evlat edinilen kız çocukları için durum böyle değildir (Ryan ve Testa, 2005: 227-249).

3. PSİKOLOJİK AÇILDAN BAKIŞ

Psikodinamik perspektif, id-ego mücadeleleriyle ortaya çıkan çatışmalara odaklanmayı tercih etmiştir. Saldırganlık, normalde kontrol altında olan ancak genç yetişkinin bu tür dürtüleri yönetmesinin uygun yollarını öğrenememesi durumunda dışarı sızabilecek bir id dürtü olarak görülür. Ebeveynler veya bakıcılar gibi önemli yetişkinlerle yetersiz bir ilişki ve entelektüel veya sosyal faaliyetleri yeterince almayan çocuklardaki bu eksiklik nedeniyle egonun zayıflığı artar. Ebeveynlerin denetimi olmadığından, süper ego zayıftır ve id dürtüsü tarafından yönlendirilen ve anlık tatmin için çabalayan egoya rehberlik etmez, bu nedenle gençlerdeki saldırganlık, egonun zayıflığından kaynaklıdır. Süper ego ve id, açığa çıkma fırsatı yakalar.

Psikanalist Augst Aichorn, suçluluğun zihinsel durumunu açıklayan ilk kişidir. Uygun sosyalleşme süreçlerini öğrenme fırsatı bulamayan genç yetişkinler istismara uğradıkları, ihmal edildikleri veya şiddete maruz kaldıkları için çoğu kez dürtülerini kontrol edemez ve anında tatmin arayışında olurlar. Bu çocuklar ayrıca başkalarıyla empati kurmakta güçlük çekerler ve başkalarına zarar verirken pişmanlık veya suçluluk hissetmezler. Bu tür genç yetişkinlerin zihinsel durumunu tanımlamak için gizli suç terimi ortaya atılmıştır. Psikodinamik perspektif, sağlıklı bir egonun oluşumuna önemli katkı sunarak erken çocukluk deneyimlerini dikkate alır. Çocuk suçluları olgunlaşmamış egolara sahip olması nedeniyle akranları tarafından kolayca suç işlemeye yönlendirilebilirler (Gosain, 2020: 1-17).

4. DAVRANIŞSAL YAKLAŞIM

Davranışçılara göre, tüm davranışlar, şiddet ve saldırganlık dâhil olmak üzere şartlandırma ve pekiştirmenin bir sonucudur. Şiddet uygulayan genç yetişkinler bunu daha önce ya doğrudan kendileri şiddete maruz kalmışlardır. Ya da yakın çevrelerinde şiddet gören birilerini gözlemlemişlerdir. Olumlu ya da olumsuz bir şekilde kendilerini ilgi çekmek içinde sapkın davranışlar sergileyebilmektedirler. Bu nedenle, şiddetin uygulandığı ya da gözlemlendiği bölgelerde yaşayan gençler arasında şiddet alışılmadık bir durum değildir. Bandura, belirli çocuk türlerinin davranışlarını gözlemledi. Gördüklerini de modelleyerek çocukların, şiddet içeren ve saldırgan eylemlerde bulunmayı öğrendiklerini belirledi. Bunu gözlemlenen davranışın modellenen davranışla anlık olarak eşleştirilmesi yoluyla doğrudan öğrenme olarak adlandırdı. Sosyal öğrenme teorisi, şiddetin, bazen basit bir TV izleme süreci ile bile ortaya çıkabilen, gözleme yoluyla öğrenilen bir davranış olduğunu belirtir (Bandura, 1992).

5. ÇEVRE VE AKRAN ETKİLERİ

Çocuklar ergenlik dönemiyle birlikte, ebeveyn etkilerinden uzaklaşmaya ve akranlarıyla arkadaşlık kurmaya çalışır. Kendilerini anlamak yeni ve ayrı bir kimlik oluşturmak amacıyla yapılan bu davranış doğaldır. Bu süreçte ergen gelişiminin bir parçası olan anne-baba katılımı azalır ve bir ebeveynin çocuklarını izlemesi zorlaşır. Çocuk, suçu genellikle akranlarıyla birlikte yapma eğilimindedir. Tipik olarak iki ya da dört kişilik gruplar hâlinde suç işlerler. Bu suçlar uyuşturucu kullanımı, vandalizm, hırsızlık gibi suç türleri olabilir.

1989 Ulusal Ekonomik Araştırma Bürosu anketi kullanılarak elde edilen, düşük gelirli Boston mahallelerinde yaşayan gençlerle ilgili yapılan bir araştırmada aynı mahallede yaşayan arkadaşlarının sapkın davranışları, çocuğun suça sürüklenmesini önemli ölçüde etkilediği tespit edilmiştir. Aile yaşantısı ve kişisel özellikleri belli olan bir gencin farklı bir mahalleye taşınması hâlinde, ilk

mahallesine göre % 10 daha fazla suçta karıştığı görülmüştür (Kling vd., 2005:87-130). Farklı bir mahalleye taşınan gençlerin suçta karışma olasılığını % 2.3 oranında artırdığı da ortaya çıkmıştır (Ludwig vd., 2001: 655-679). Ayrıca aileleri çok yoksul mahallelerden, kısmen daha düşük yoksul mahallelere taşınan çocukların (MTO) deneyindeki veriler kullanılarak ortaya çıkan sonuçlar değerlendirildiğinde kontrol grubuna kıyasla şiddet içeren suçlardan dolayı çocuk tutuklamalarının % 30 - % 50 oranında azaldığı bulunmuştur. Bu durum aynı zamanda çocukların suçta sürüklenmesinde sosyal etkileşimin çok etkili olduğunu göstermektedir (Patacchini ve Zenou 2008: 209-236). Yapılan bir araştırmada aynı ceza infaz kurumunda kalan çocuk hükümlülerin birbirlerini etkilemeleri sonucu daha sonraki yaşantılarında suçlu davranışlara yönelttiğine dair güçlü kanıtlar bulunmuştur. Çünkü belirli bir suçta işlemiş akranların bir arada etkileşim içerisinde olmaları sebebiyle, aynı türden bir suçta tekrar etme olasılığını artırdığı ortaya çıkmıştır (Bayer vd., 2009: 105-147)

6. SOSYO-EKONOMİK DURUM

Gençler arasındaki suçluluğu anlamaya çalışırken sosyoekonomik durumu görmezden gelmek imkânsızdır. Bu sadece gelir durumunu yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda çocuğun büyüdüğü mahallenin değiştirilmesi şeklinde yapılan araştırmalar düşük sosyo-ekonomik durum, çocuk suçluluğu için ciddi bir risk faktörüdür. Ancak bu, daha düşük bir sosyo-ekonomik tabakadan gelen tüm çocukların suçlu olduğu anlamına gelmez. Bu çocukların suçta sürüklenme olasılığının daha yüksek olduğu koşullarda yetiştiği anlamına gelir.

7. ÇOCUK SUÇLARIN SORUŞTURULMASI

Ceza adalet sistemi içinde çocuklara özel önem verilmesi yeni bir kavram değildir. Roma hukukunda, doli incapax ilkesi, bir suç işlemek için gerekli kapasite ve anlayış eksikliğinden dolayı küçük çocukları kovuşturmadan korumuştur. Çoğu ülke, hukuka aykırı fiil ve eylem davranışı sergileyen çocuklara özel hukuki düzenlemelere sahiptir ancak bunun uygulanma derecesi dünya genelinde farklılık göstermektedir. Bazı ülkeler çocuğun ihtiyaçlarına, tanıya, tedaviye ve daha gayri resmî prosedürlere odaklanırken, bazı ülkelerde hesap verebilirliği, cezalandırmayı ve prosedürel formaliteyi vurgulayan bir "adalet" modelini tercih etmiştir.

Birleşik Krallık ve ABD geleneksel olarak düşük cezai sorumluluk gerektiren bir adalet sistemi belirlemişlerdir. İngiltere ve Galler'de 10 yıl ve bazı ABD eyaletlerinde 6 yıla kadar cezalarda indirim söz konusudur.

BM, kanuna aykırı davranış sergileyen çocukların yargılanması için özel sistemlerin geliştirilmesini desteklemektedir. 1930'larda ABD'de ilk çocuk

mahkemeleri kurulduğunda, bu mahkemeler çocuğun yüksek yararına hizmet etmek için ilerici bir sistem olarak geniş çapta kabul gördü. 1960'lara gelindiğinde küçüklerin yasal haklarının korunması konusunda önemli endişeler ortaya çıktı. Çocuk mahkemelerinin kurulumu ve gelişimine müteakip özellikle 1970'lerde Massachusetts ve Kaliforniya'da, çocukların hapsedilmesi yerine, onların rehabilitasyonunu öngören bir tutum sergilendi. Bununla birlikte, 1980'lerde ve 1990'larda çocuk suçu istatistiklerinde göze çarpan bir yükselişin ortaya çıkmasıyla birlikte, kamuoyunda ve siyasilere de daha fazla cezai yöntem belirlenmesi yönünde bir görüş ortaya çıkmıştır.

1980'lerde ve 1990'larda ABD ve bazı ülkeler ile Birleşik Krallık da çocuk suçlarında bir artış yaşanmıştır. Ancak İngiltere ve Galler Gençlik Adalet Kurulu rakamlarına göre son yıllarda genel bir iyileşme olduğu görülmektedir. 2009/2010 ve 2014/2015 yılları arasında çocuk adalet sistemine ilk kez giren gençlerin sayısında % 67, mahkemelerden hüküm giyen gençlerin sayısında % 65, gözaltına alınan gençlerin sayısında % 57 gibi bir azalma meydana gelmiştir (Bateman, 2014: 416-424).

Ülkemizde ise suça sürüklenen çocukların işlemiş oldukları suçtan dolayı Türk Ceza Kanunu'na göre ceza sorumlulukları şu şekilde belirlenmiştir:

a) 0-12 yaş arası çocukların cezai sorumluluğu yoktur. Suçu işlediğinde 15 yaşını girmemiş sağır ve dilsiz çocuklara 12 yaşını doldurmamış olan çocuklar gibi cezai sorumluluğu yoktur.

b) Eylemi gerçekleştirdiğinde 12 yaşını doldurmuş ama 15 yaşını doldurmamış olan çocuklar yaptıkları eylemin anlam ve sorumluluğunu anlayamayacak durumdaysa cezai sorumlulukları da yoktur. Eğer yaptıkları eylemin sorumluluğunu anlayabilecek kapasitede ve davranışlarını yönlendirebilecek olgunlukta iseler cezai sorumluluğu da var demektir. Bu yaş grubundaki çocuklar ile ilgili hükümler, 15 yaşını doldurmuş ancak 18 yaşını doldurmamış sağır ve dilsiz çocuklar içinde uygulanır.

c) Eylemi gerçekleştirdiğinde 15 yaşını tamamlamış ama 18 yaşını doldurmamış olanlar cezai ehliyetinin tam olduğu kabul edilmekle birlikte henüz yetişkin olmadıklarından dolayı cezalarında indirim yapılması öngörülmektedir.

8. ARAŞTIRMANIN METODU

8.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Suç ve suçlulukla mücadelede birçok yöntem vardır. Ancak hiçbir yöntem, hiçbir önlem, hiçbir bilimsel yaklaşım suçun tamamen önlenmesini sağlayamamıştır. Ancak artık tüm dünya da suçlulukla mücadelenin en önemli ayağı çocuk

suçluluğunun önlenmesinden geçtiği bilinmektedir. “Örneğin, Farrington (1998), Londra’daki erkek çocukları 8 yaşından itibaren devamlı olarak takip ettiği boylamsal araştırmasında, 10 ile 16 yaşları arasında ciddi bir suçtan hüküm giyen erkeklerin yarısının 17 ve 24 yaşları arasında şiddet suçlarından hüküm giydiğini, oysa aynı dönemde hiç hüküm giymeyen çocukların sadece %8’inin ileriki yaşlarda hüküm giydiğini tespit etmiştir. Üstelik aynı çalışmadaki bulgular, ilk kez 10-13 yaşları arasında herhangi bir suçtan hüküm giyen erkeklerin en istikrarlı suçlular olduklarını ve 32 yaşına kadar ortalama 10 yıllık bir suç kariyeri geliştirdiklerini ortaya koymuştur” (Farrington, 1992: 127-151).

Türkiye’de çocuk suçluluğunun il bazında değerlendirilmesinin yapılması çocuk suçluluğunun artış gösterdiği illerde sosyal, ekonomik ve eğitim açısından bir takım politikalar ortaya konulması, çocukların suçta sürüklenmesini engelleyeceği gibi toplumda suçluluğun azaltılmasına da önemli bir katkı sağlayacaktır.

8.2. Araştırmanın Örnekleme ve Veri Toplama Yöntemi

Bu çalışmada örneklem olarak kullanılan veriler TÜİK’in 2020 yılı adli istatistik verilerinden elde edilen bilgilerdir. Ayrıca yine TÜİK verilerindeki çocuk istatistik bilgilerinden de faydalanmak suretiyle örneklemeler elde edilmiştir.

Bu örneklemelerden ve TÜİK istatistiklerinden faydalanarak matematiksel hesaplamalar yaparak istatistiksel sonuçlara ulaşılması hedeflenmiştir.

8.3. Araştırmanın Sınırlılığı

Araştırmanın sınırlılığı aşağıda belirtilmiştir:

- ✓ Araştırma öncelikle illerin çocuk suçluluğu açısından durumunu ortaya koymak için TÜİK’in 2020 yılı verileri esas alınmıştır.
- ✓ Ayrıca Türkiye’nin 2008 ile 2019 yılları arasındaki çocukların suçta sürüklenmesini etkilediği değerlendirilen TÜİK verilerinden de faydalanılmıştır.
- ✓ Araştırma sadece TÜİK verileri esas alınarak yapılmıştır. Gerçek hayatta daha fazla suçta sürüklenen çocuk olduğu değerlendirilmektedir.

8.4. Bulgular

Çocuk suçluluğu ile mücadele edebilmek için öncelikle Türkiye’deki çocuk suçluluğunun haritasını ortaya çıkartılması gerekmektedir. Bunun için de başvurulabilen temel kaynak TÜİK verileridir. Maalesef TÜİK tarafından bu verileri ham olarak verilmemektedir. Paylaşmış olduğu verilerle de bilimsel bir takım bilgilere ulaşmak oldukça zor olmaktadır. Özellikle il bazında çocuk

suçluluğunu daha net bir şekilde ortaya koyacak veriler paylaşılmamaktadır. TÜİK'in yayımlanmış olduğu verilerden yola çıkarak Türkiye'nin il bazında çocuk suçluluğu durumu ortaya konulmuştur. Türkiye'nin çocuk suçluluğu haritasını çıkarabilmek için TÜİK'in paylaşmış olduğu en çok suça sürüklenen daha doğrusu çocuk suçluluğunun en çok meydana geldiği 32 il incelemeye alınmıştır. TÜİK tarafından bu 32 il paylaşıldığı için bu illerden elde edilen veriler incelenmiştir. Yine 32 il içerisinde çocuk suçluluğu irdelenmiş ve kategorize edilmiştir. Türkiye sıralamasında il bazında suça sürüklenen çocuk miktarı az ama nüfusa oranladığında çocuk suçluluğunun yüksek olan iller olabilir. TÜİK'in adli istatistik verilerinde tüm illeri yayımlanmadığından incelememiz en çok çocuk suçluluğun olduğu 32 il ile sınırlandırılmak zorunda kalmıştır. Aşağıda Türkiye'de çocuk suçluluğunun en yüksek olduğu 32 il kendi içerisinde sıralanmıştır. Bu sıralama yapılırken öncelikle bu 32 ilin 0-17 yaş çocuk nüfusu elde edilmiştir. Her ilin çocuk nüfusları farklı olduğundan her bir ildeki suça sürüklenen çocuk sayısı (birden fazla suç işleyen çocuklar olabilir TÜİK 2021 ile her 1000 çocuk nüfusta suça sürüklenme oranı çıkartılarak iller katogorize edilmiştir.

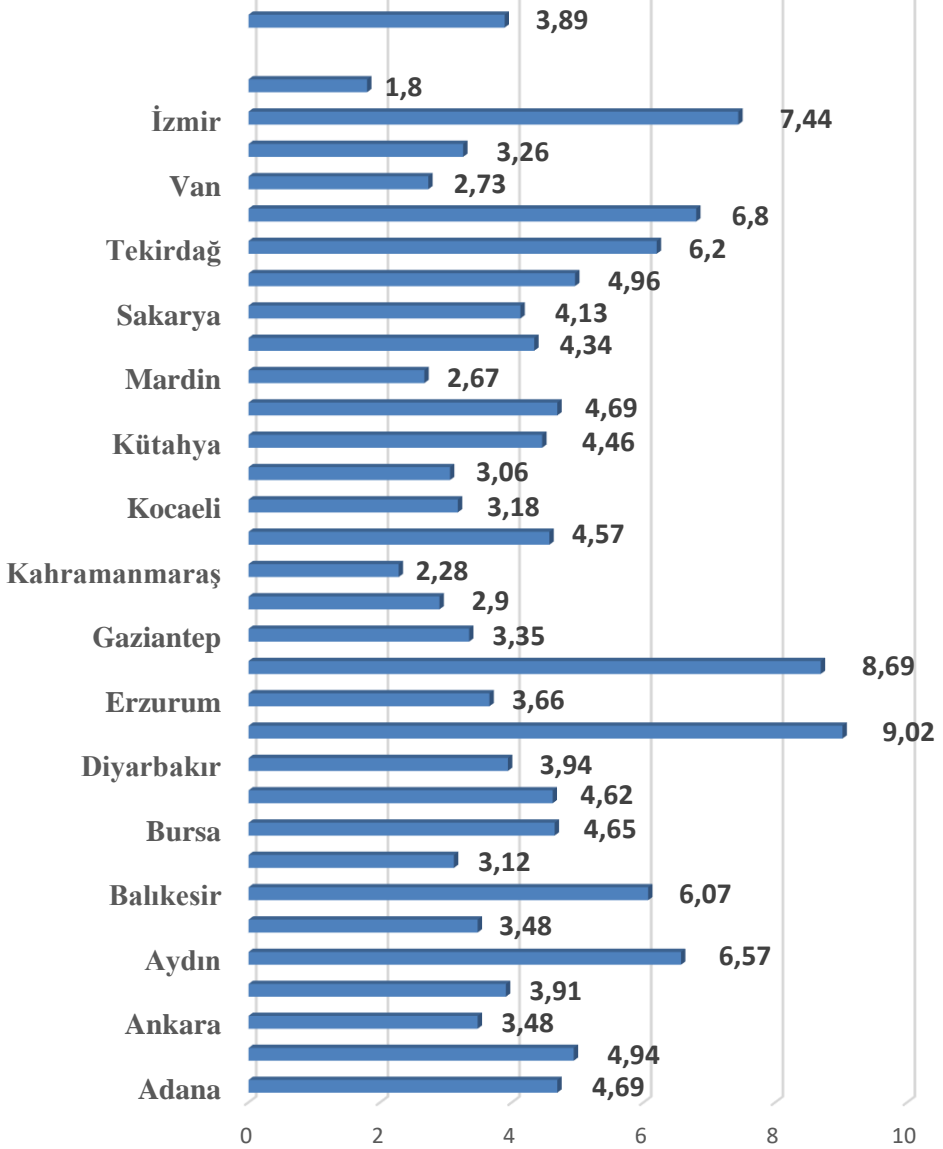
Öncelikle çocuk suçluluğunun en fazla olduğu 32 il verileri temel alınarak Türkiye ortalaması ortaya çıkarılmıştır. 32 ilin toplam çocuk nüfusu TÜİK verilerinden elde edilerek 32 ilin çocuk suçluluğu tek tek değerlendirmeye alınarak her 1000 çocuktaki suça sürüklenme oranı ortaya çıkarılmıştır. Bu hesaplama yöntemine göre Türkiye'de her 1000 çocukta çocuk suçluluğu oranı 3.89'dur.

Yine aynı hesaplama yöntemine göre Türkiye'de 32 il içerisinde çocuk suçluluğunun en yüksek olduğu il 9,02 ile Edirne olmuştur. Türkiye ortalamasının neredeyse üç katıdır. Daha sonra 8,69 ile Eskişehir, 7,44 ile İzmir, 6,8 ile Uşak, 6,57 Aydın, 6,2 Tekirdağ, 6,07 Balıkesir illeri takip etmiştir.

Türkiye'de çocuk suçluluğunun en az olduğu il 1,8 ile Şanlıurfa olmuştur. Şanlıurfa'da suç oranı Türkiye ortalamasının çok altındadır. Onu takiben 2,28 ile Kahramanmaraş, 2,67 ile Mardin, 2,73 ile Van, 2,90 ile Hatay çocuk suçluluğunun en az olduğu iller arasında olduğu görülmüştür.

Buradan şöyle bir ilginç sonuca da ulaşılmıştır: Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesinin neredeyse tamamı çocuk suçluluğu açısından (Diyarbakır hariç 3,94 Türkiye ortalamasına yakındır.) Türkiye ortalamasının çok altındadır. Türkiye'nin batı bölgesinde olan İzmir, Aydın, Balıkesir, Eskişehir, Uşak ile Trakya bölgesinde bulunan Tekirdağ, Edirne illeri çocuk suçluluğu açısından en yüksek bölgeler olarak görülmektedir.

Türkiye'de İllerin Çocuk Nüfusuna Göre Her 1000 Kişide Suçta Sürüklenen Çocuk Oranı

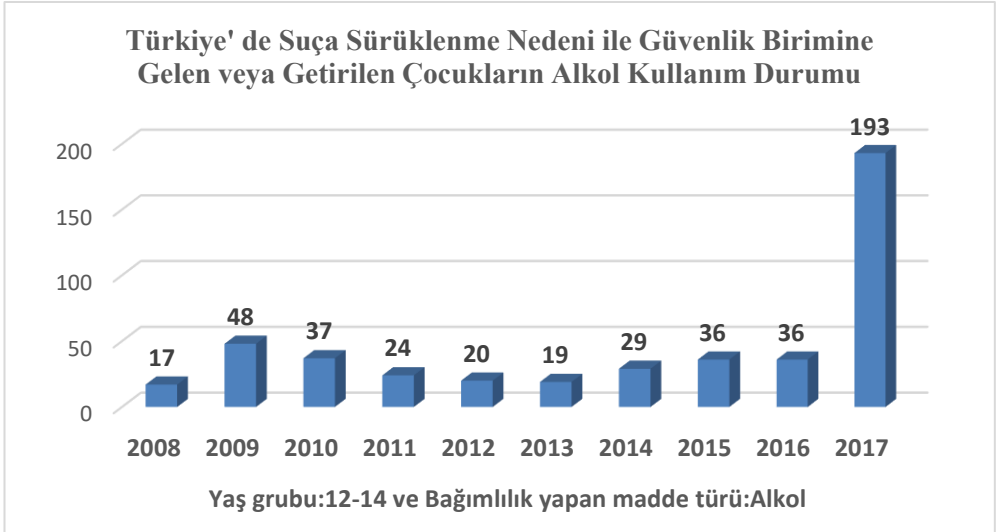

Şekil 1 İl Bazında Her 1000 Çocukta Suçta Sürüklenme Oranı ve Türkiye Ortalaması (Tüik, 2021 Verilerinden Elde Edilen Verilerle Hesaplanmıştır.)

Türkiye’de incelemeye alınan 32 il çocuk suçluluğu oranı açısından üç gruba ayrılmıştır. 1. grup iller çocuk suçluluğu oranı olarak 6,0’ın üzerinde olan en yüksek illerdir. Sırasıyla Edirne, Eskişehir, İzmir, Uşak, Aydın, Tekirdağ ve Balıkesir’dir. 2. grup iller çocuk suçluluğu oranı 4,0 ile 5,99 arasında olan nispeten çocuk suçluluğunun yüksek olduğu illerdir. Samsun, Sakarya, Mersin, Manisa, Kütahya, Kayseri, Denizli, Bursa, Afyonkarahisar, Adana’dır. 3. grup iller çocuk suçluluğunun Türkiye ortalamasına yakın olan illerdir (çocuk suçluluğu oranı 3,50 ile 3,99 arası olan iller seçilmiştir.) Erzurum, Diyarbakır’dır. 4. grup iller ise çocuk suçluluğunun Türkiye ortalamasının altında olan illerdir (3,50’nin altındaki iller seçilmiştir.) İstanbul, Van, Konya, Kocaeli, Kahramanmaraş, Hatay, Gaziantep, Batman, Ağrı, Urfa, Ankara’dır.

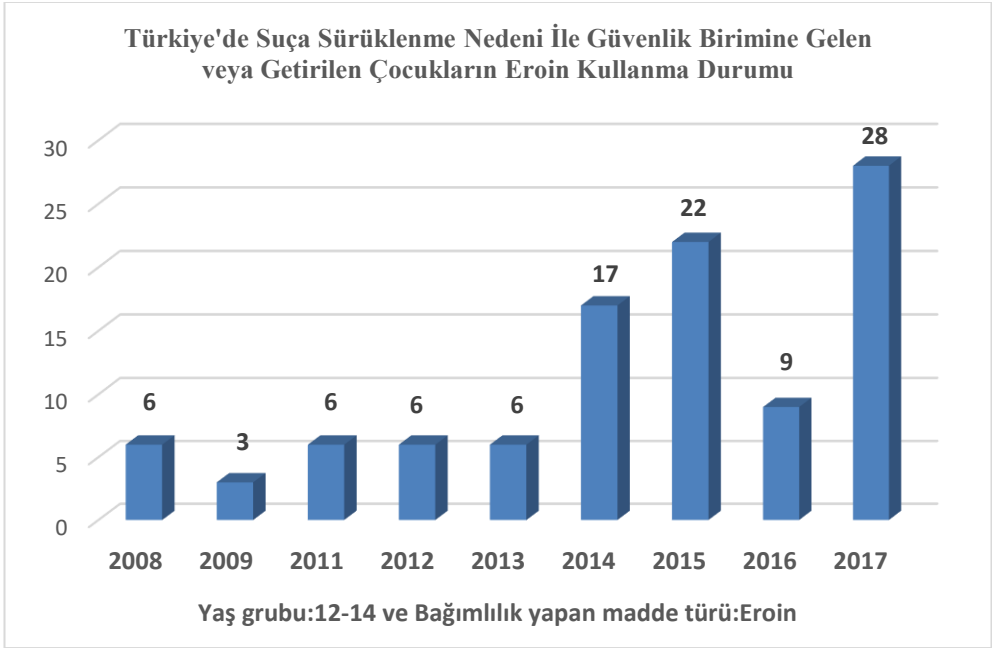
Tablo 1 Türkiye’de Suça Sürüklenen Çocukların İl Bazında Kategorik Durumu

Suç Derecesi	Şehir Sınıflandırması
1. Kategorideki İller:	Edirne, Eskişehir, İzmir, Uşak, Aydın, Tekirdağ, Balıkesir
2. Kategorideki İller:	Samsun, Sakarya, Mersin, Manisa, Kütahya, Kayseri, Denizli, Bursa, Afyonkarahisar, Adana
3. Kategorideki İller:	Erzurum, Diyarbakır,
4. Kategorideki İller:	İstanbul, Van, Konya, Kocaeli, Kahramanmaraş, Hatay, Gaziantep, Batman, Ağrı, Ankara.

Şekil 2 Güvenlik Birimlerine Gelen veya Getirilen Çocuklar İçerisinde Alkol Kullanım Durumu (TÜİK 2021).

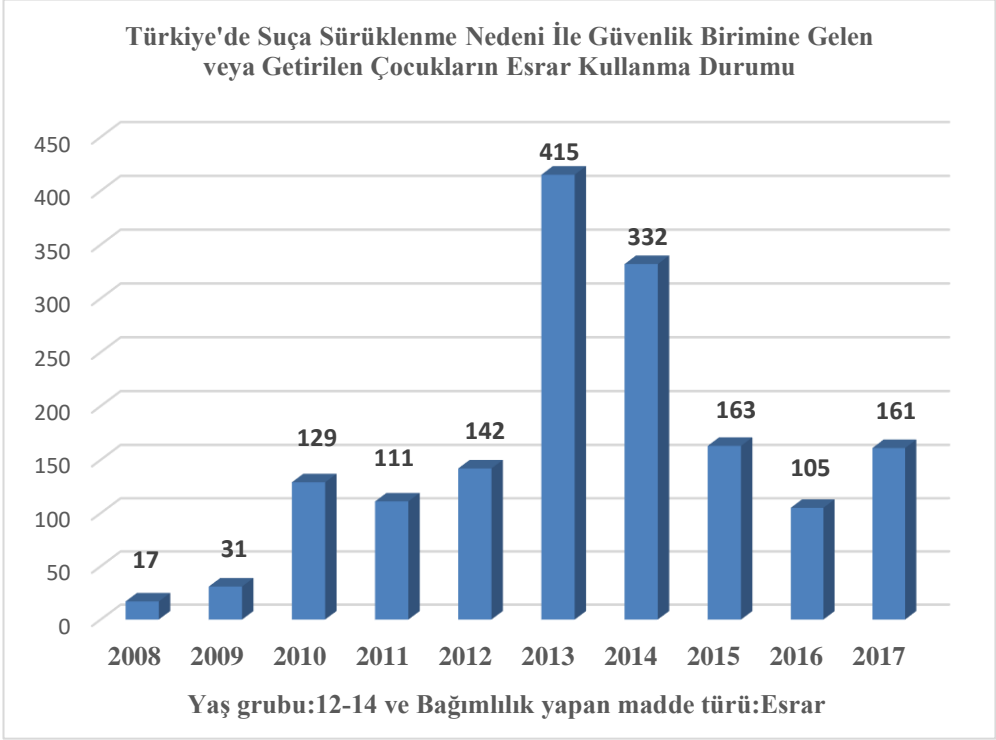
Şekil'2 ye baktığımızda 2008 ile 2017 yılları arasında 12-14 yaş aralığında olan ve güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuklar arasında alkol kullanım durumu görülmektedir. 2008 yılında bu oran 17 iken 2017'de bu oran 193'e çıkmıştır. 12-14 yaş çok küçük bir yaş grubu olmasına rağmen suça sürüklenen çocuklar içerisinde 193 çocuğun alkol kullandığı görülmektedir. 2008'den 2017'ye kadar 11 kat arttığı görülmektedir. Gerçekte bu rakamın daha fazla olacağı değerlendirilmektedir. Karakola gelmeyip alkol kullanan çocukların olduğu varsayılmaktadır. Alkol kullanımının bu yaştaki çocukların suça sürüklenmesinde etkisi olacağı muhakkaktır. Ancak burada asıl düşündürücü olan sorun 18 yaş altına alkol satışı yasak olmasına rağmen bu çocukların bir şekilde alkole ulaşabildiği görülmektedir.

Şekil 3 Türkiye'de Suça Sürüklenme Nedeni ile Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocukların Eroin Kullanım Durumu (TÜİK, 2021).

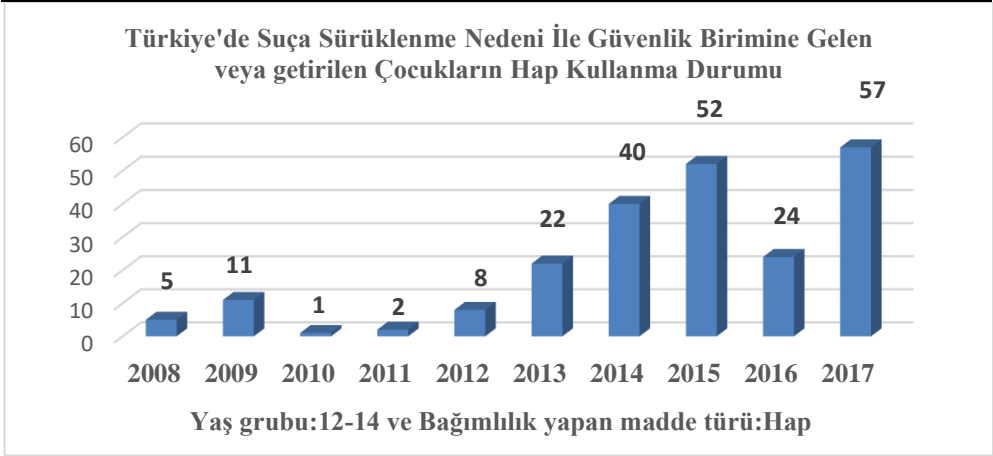
Yine Türkiye'de suça sürüklenme nedeni ile 12-14 yaş arası güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocuklardan şekil 3'teki eroin kullanma durumuna bakıldığında 2008 yılında bu sayı 6 iken 2017 yılında 28'e ulaştığı görülmektedir. 2008 yılından 2017 yılına eroin kullanan çocuk oranının 4 katından fazla arttığı görülmektedir. Uyuşturucu kullanımının çocukların suça sürüklenmesinde dolaylı değil doğrudan etki eden faktörler arasında olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle de

çok küçük yaşta çocukların eroin gibi ulaşılması çok güç uyuşturucu maddesine ulaşabildiği de görülmektedir. Güvenlik birimlerine gelmeyen çocuklar içerisinde de eroin kullanan çocukların olabileceği değerlendirilmektedir.

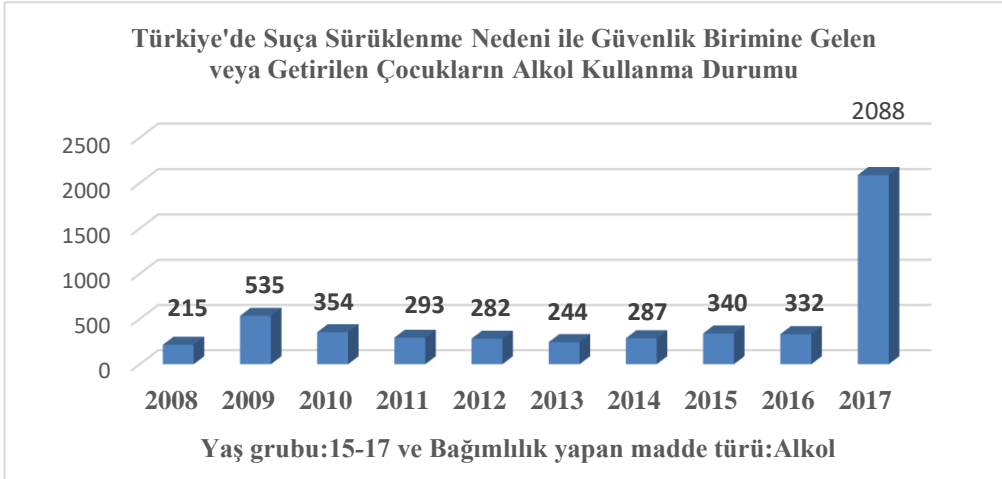
Şekil 4 Türkiye’de Suça Sürüklenme Nedeni ile Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocukların Esrar Kullanım Durumu (TÜİK, 2021).

Türkiye’de suça sürüklenme nedeni ile güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuklar içerisinde şekil 4’teki esrar kullanım durumu görülmektedir. Şekil 4 incelendiğinde 2008 yılında 17 iken 2013’te bu rakamın 415’e kadar çıktığı görülmektedir. 2013 yılından sonra göreceli olarak düştüğü 2016 yılında 105’e kadar indiği, 2017 yılında ise 161’e kadar çıktığı görülmektedir. 2008 ile 2017 yılları arasında dalgalı bir seyir izlese de bu iniş ve çıkışların nedeni bilinmemektedir. Ancak 2008’den 2017 yılına kadarki grafiğe bakıldığında esrar kullanımının 9 kat arttığı görülmektedir. Bu durum ise çocukların suça sürüklenmesini doğrudan etkilediğini göstermektedir. Aynı zamanda verilerden Türkiye’de çocuklar içerisinde uyuşturucu kullanımının hızla yaygınlaştığı anlaşılmaktadır. Hiç şüphesiz bu rakamlardan çok daha fazla 12-14 yaş arası çocukların esrar kullandığı düşünülmektedir.

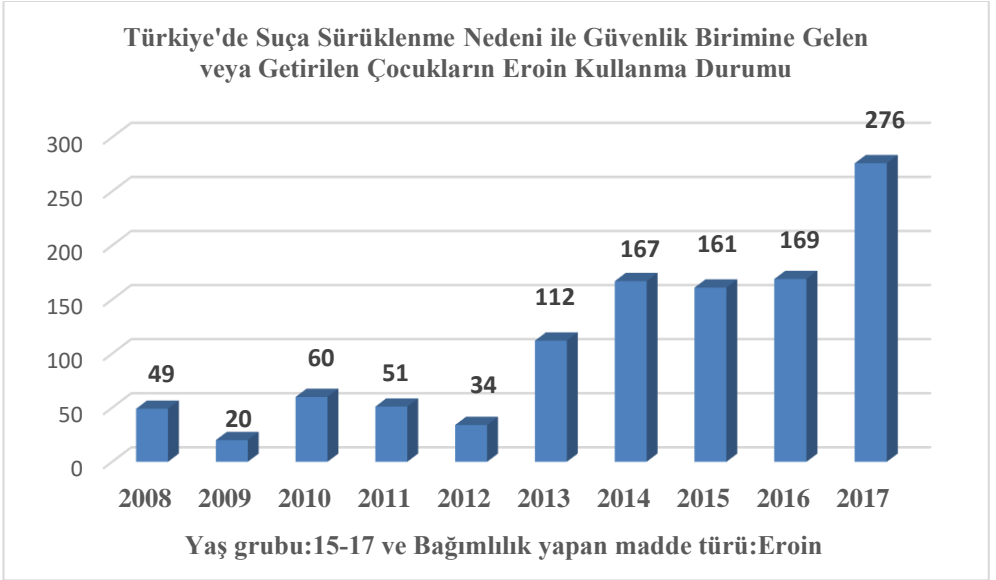
Şekil 5 Türkiye’de Suça Sürüklenme Nedeni ile Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocukların Hap Kullanım Durumu (TÜİK, 2021).

Şekil 5 incelendiğinde Türkiye’de suça sürüklenme nedeni ile güvenlik kuvvetlerine gelen çocukların hap kullanım durumu görülmektedir. 2008 yılında suça sürüklenerek aynı zamanda hap kullanan çocuk sayısı 5 iken 2017’de bu rakam 57 olmuştur. 2016 yılında 24’e düşse de sürekli bir artış gözlenmektedir. 2008 yılından 2017 yılına yaklaşık 11 kat suça sürüklenen çocuklar içerisinde hap kullanım oranı artış göstermiştir. Sayılar küçük olsa da bu hızlı artış ürkütücü boyuttadır. Hiç şüphesiz gerçek rakamın bundan çok daha fazla olduğu değerlendirilmektedir.

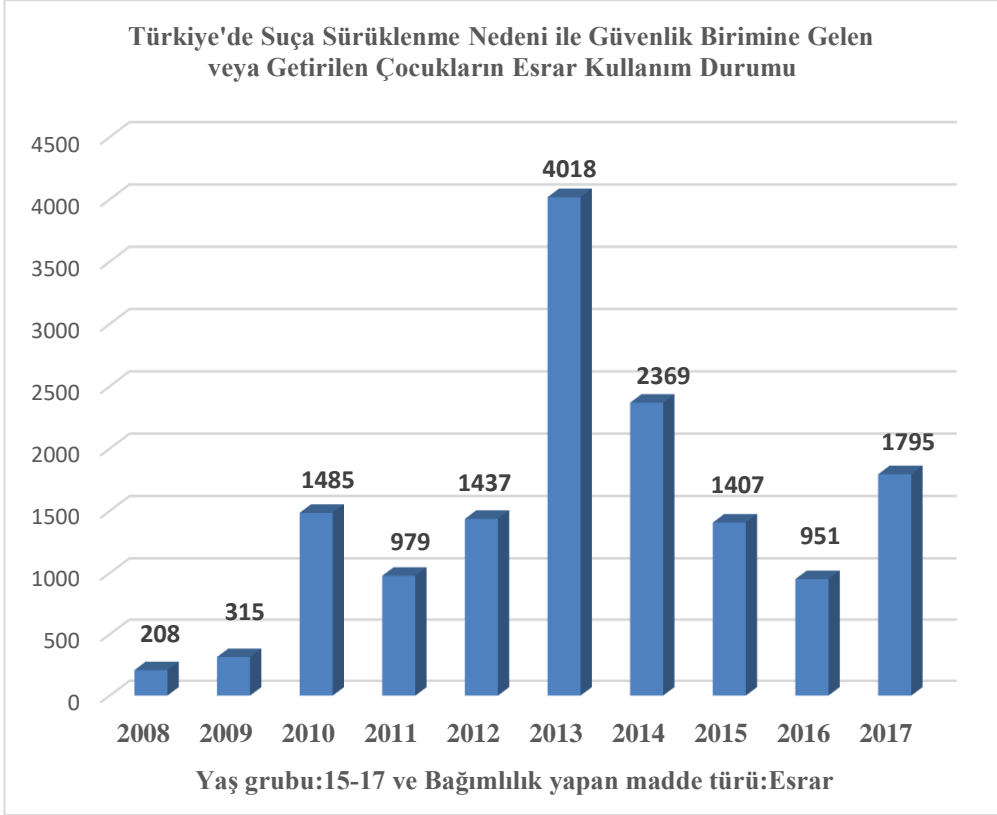
Şekil 6 Türkiye’de Suça Sürüklenme Nedeni ile Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocukların Alkol Kullanım Durumu (TÜİK, 2021).

Şekil 6'ya baktığımızda Türkiye'de 15-17 yaş arası suça sürüklenme nedeni ile Güvenlik kuvvetlerine gelen veya getirilen çocukların alkol kullanım durumu görülmektedir. Bu grafikte 2008 yılından 2016 yılına kadar genelde yatay bir seyir izlemesine rağmen 2017 yılında ciddi bir yükseliş görülmektedir. 2008 yılında 215 iken 2017 yılında 2088 olduğu görülmektedir. Neredeyse 10 kat alkol kullanımı artmıştır. Bu sayının aslında çok daha fazla olduğu söylenebilir. Güvenlik kuvvetlerine gelmeyen ancak bağımlılık yapıcı etkisi olan alkolü tüketen çocuk sayısının çok daha fazla olduğu düşünülmektedir. 2017 yılındaki bu artışın nedeni ham veriler elde olmadığından bilinmemektedir. Bir diğer bulgu ise 12-14 yaş arasında 2017 yılında 193 iken, 15-17 yaş arası 2088 olmasıdır. Yaşın yükselmesi ile birlikte alkol tüketimi de yaklaşık 10 kat artış göstermiştir.

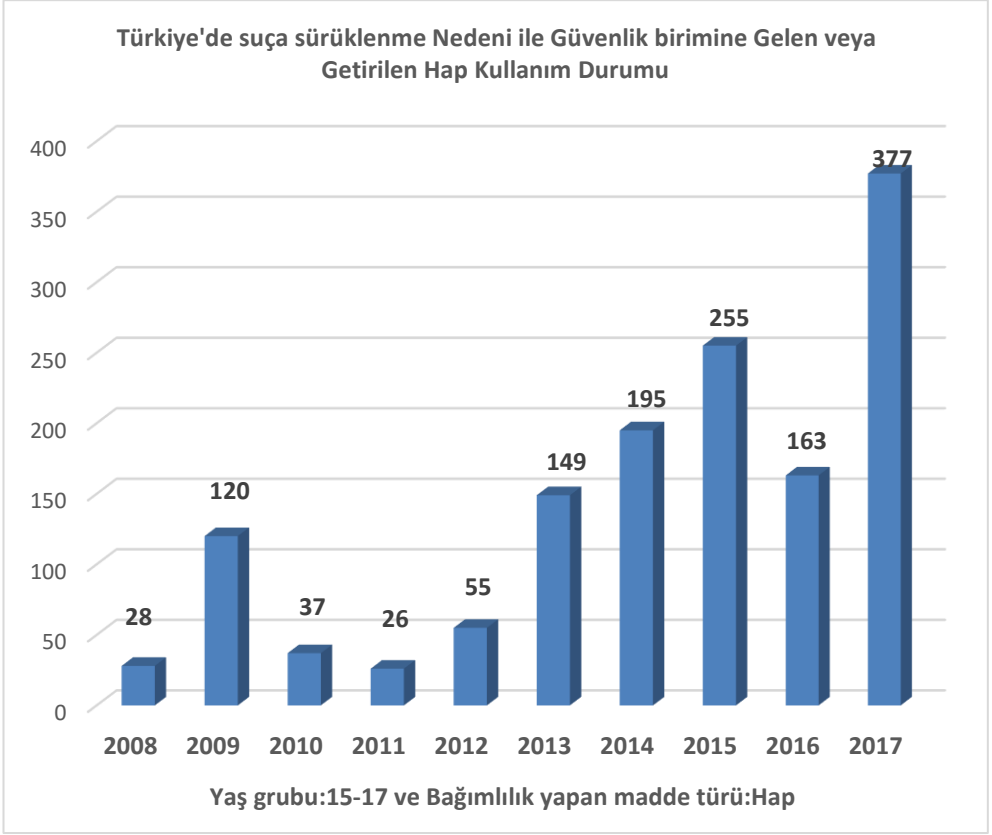
Şekil 7 Türkiye'de Suça Sürüklenme Nedeni ile Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocukların Eroin Kullanım Durumu (TÜİK, 2021).

Şekil 7 incelendiğinde suça sürüklenme nedeni ile güvenlik kuvvetlerine bir şekilde gelen çocukların eroin kullanma durumu görülmektedir. 2008 yılında 49 iken 2017 yılında 276 olduğu, yaklaşık 5 katından daha fazla artış olduğu görülmektedir. 2008 yılından 2017 yılına kadar göreceli bir şekilde artış meydana gelmiştir. 12-14 yaş arasında suça sürüklenerek eroin kullanan çocuk sayısı 2017 yılında 28 iken 15-17 yaş arasında aynı yıl eroin kullanıp suça sürüklenen çocuk sayısı 276'dır. Yaklaşık 10 kat fazladır. Bu da şunu göstermektedir ki çocukların yaşı büyüdükçe eroin kullananların sayısının arttığı görülmektedir.

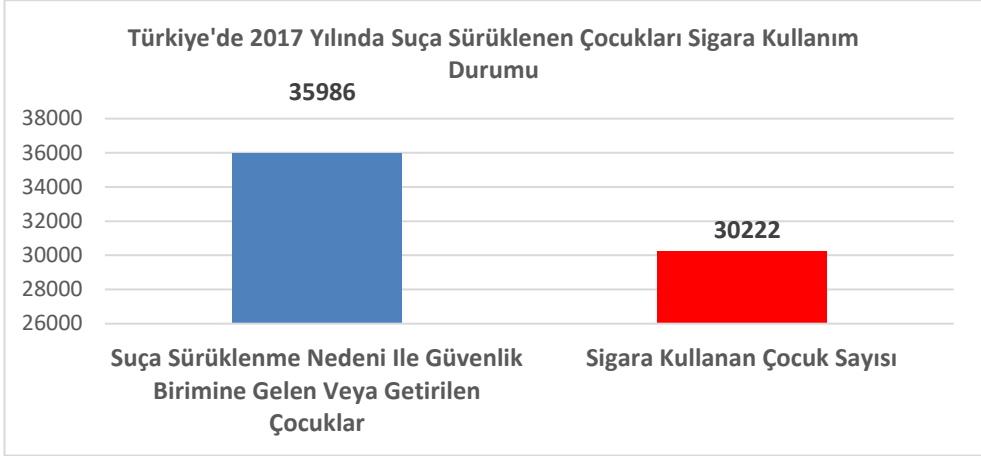
Şekil 8 Türkiye’de Suça Sürüklenme Nedeni ile Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocukların Esrar Kullanım Durumu (TÜİK, 2021).

Şekil 8’e baktığımızda suça sürüklenme nedeni ile güvenlik kuvvetlerine bir şekilde gelen çocuklar içerisinde esrar kullanım durumuna baktığımızda 2008 yılında bu sayı 208 iken 2017 yılında 1795’tir. Yaklaşık 9 kat artış göstermiştir. Grafikte en dikkat çekici durum ise 2013 yılında bu sayının 4018’e çıkmasıdır. Sonra tekrar 2016 yılında 951’e kadar inmiş 2017 yılında 1795 çıkmıştır. 2013 yılındaki 4018 sayısı çok dikkat çekicidir. Bu artışın nedeni bilinmemektedir. Daha sonra bu çocuklar esrar kullanımına devam etti mi? Yoksa tedavi edilip topluma kazandırıldı mı bilmiyoruz. Bu çocukların 2013 yılından günümüze kadarki durumu gözlemlenerek suç kariyerlerini artırıp artırmadıklarının ortaya konulması ya da bunlardan kaç tanesinin topluma kazandırıldığına bilimsel olarak araştırılması gerekmektedir. Yine 12-14 yaş grubunda esrar kullanan çocuk sayısı 161 iken, 15-17 yaş grubunda 1795 olmuştur. Bu da çocuklarda yaş ilerledikçe uyuşturucu kullanım oranının katlanarak arttığını göstermektedir.

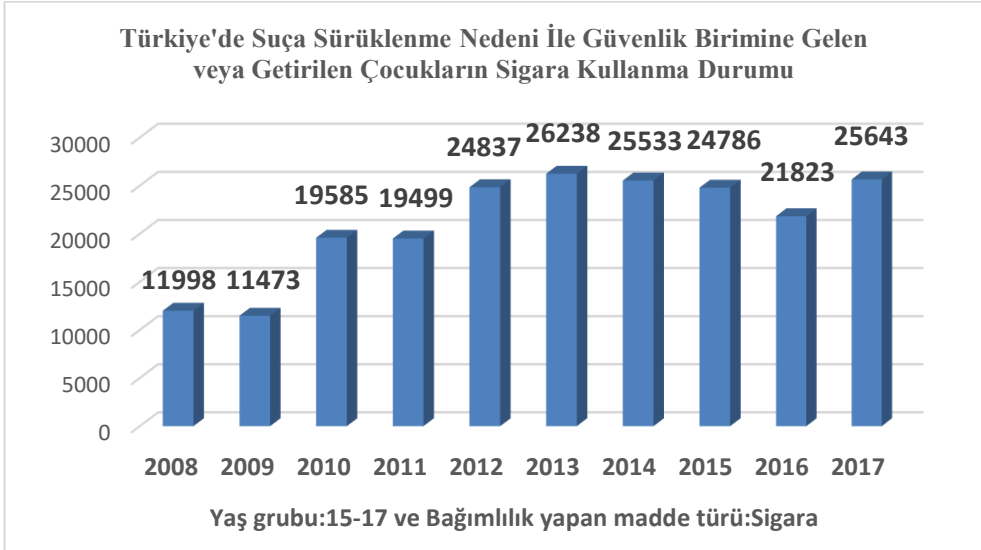
Şekil 9 Türkiye’de Suça Sürüklenme Nedeni ile Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocukların Hap Kullanım Durumu (TÜİK, 2021).

Şekil 9 incelendiğinde 15-17 yaş arasındaki çocukların bir şekilde güvenlik kuvvetlerine gelen veya getirilenler içerisindeki hap kullanım durumu görülmektedir. Grafik incelendiğinde 2008 yılında hap kullanan çocuk sayısı 28 iken 2017 yılında bu rakam 377’ye çıkmıştır. Yaklaşık 13 kat artmıştır. Burada dikkat çekici bir diğer durum ise diğer uyuşturucu maddelerden daha fazla hap kullanan çocuk sayısında artış meydana gelmiş olmasıdır. Bu da şunu göstermektedir: Diğer uyuşturuculara nazaran çocukların sentetik uyuşturucu olan hapi elde etmelerinin daha kolay olduğu değerlendirilebilir. Bir diğer husus ise 12-14 yaş arası çocuklarda aynı şekilde suça sürüklenme nedeni ile güvenlik kuvvetlerine gelenler içerisinde hap kullanım sayısı 2017 yılında 57 iken, 15-17 yaş aralığında aynı yıl 377’dir. Burada da dikkat çeken bir diğer husus çocukların yaşlarındaki artışla beraber hap kullanan çocuk sayısının da katlanarak artmış olmasıdır.

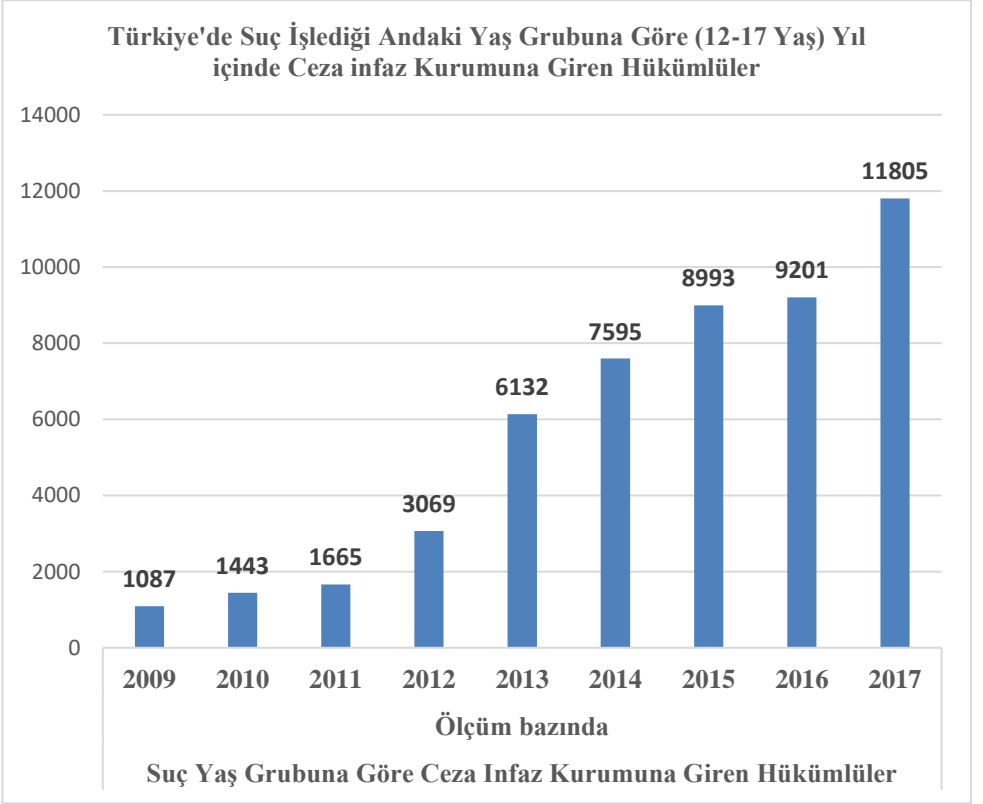
Şekil 10 Türkiye’de 2017 Yılında Suçta Sürüklenme Nedeni İle Güvenlik Birimine Gelen Veya Getirilen Toplam Çocuk Sayısı Ve Bu Çocuklarda Sigara Kullanım Durumu (TÜİK, 2021).

Şekil 10’a baktığımızda ise suçta sürüklenerek bir şekilde güvenlik kuvvetlerine gelen çocuklar içerisinde sigara kullanan çocuk sayısını görmekteyiz. 2017 yılında suçta sürüklenme nedeni ile güvenlik kuvvetlerine gelen çocuk sayısı toplamda 30.222 yapmaktadır (TÜİK, 2020). Bu rakam çok yüksektir. Suçta sürüklenen çocukların 4/5’nin sigara kullanmış olması dikkat çekici bir durumdur.

Şekil 11 Türkiye’de Suçta Sürüklenme Nedeni İle Güvenlik Birimine Gelen Veya Getirilen Çocukların Sigara Kullanım Durumu (TÜİK, 2021).

Şekil 11’de 2008 yılında suça sürüklenerek güvenlik kuvvetlerine gelen çocuklar içerisinde sigara kullanan sayısı 11.998 iken 2017 yılında bu sayının 25.643’e çıktığı görülmektedir. TÜİK verilerine baktığımızda 2017 yılında suça sürüklenme nedeni ile güvenlik birimine gelen veya getirilen toplam çocuk sayısı 35.986’dır. Bu da şunu göstermektedir: Suça sürüklenen çocukların % 83’ü sigara kullanmaktadır. Bu bilgiden şu sonuca varılabilir: Sigara kullanımı çocukların suça sürüklenmesinde önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine 2017 yılında 11 yaş ve altı suça sürüklenme nedeni ile güvenlik kuvvetlerine gelen çocuklar içinde sigara kullanan sayısı 137 iken, 12-14 yaş arasında 4.442, 15-17 yaş arasında 25.643’tür.

Şekil 12 Türkiye’de Suç İşlediği Andaki Yaş Grubuna Göre Yıl içinde Ceza İnfaz Kurumuna Giren Çocuk Hükümlü Sayısı (TÜİK, 2021).

Şekil 12’ye baktığımızda suç işlediği yaş grubuna göre ceza infaz kurumuna hükümlü olarak giren Türkiye’deki çocuk sayısını görmekteyiz. Aslına bakarsanız 12-17 yaşındaki çocukların cezaevine girmesi gerçekten insanın yüreğini sıslatıyor.

Ancak grafiği incelediğimizde 2009 yılında bu rakam 1.087 iken, 2017 yılında 11.805 olduğu görülmektedir. Yani 9 yılda 10 kattan fazla artış gösterdiği görülmektedir. Bu durum çocuk suçluluğunun ciddi anlamda artış gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

TÜİK'ten elde edilen veriler ışığında yapılan istatistiki inceleme sonuçlarına göre 2020 yılında en çok çocuk suçluluğunun meydana geldiği iller çıkarılmıştır. Buna göre Türkiye ortalaması olan 3,89'un çok üzerinde olan Edirne, Eskişehir ve İzmir illerindeki çocuk suçluluğunun bilimsel olarak nedenlerinin ortaya çıkartılması gerekmektedir. Çünkü bu illerde çocuk suçluluğu, Türkiye ortalamasının 2 katından fazladır. Türkiye ortalamasının çok altın da olan 1,8 ile Şanlıurfa'da çocuk suçluluğunun önlenmesine yönelik alınan tedbirlerin olup olmadığının da incelenmesi gerekmektedir. Varsa buna yönelik tedbirlerin tüm Türkiye'de yaygınlaştırılması faydalı olacaktır. Ancak burada ısrarla üzerinde durulması gereken husus çocuk suçluluğu Türkiye ortalamasının üzerinde olan iller ile ilgili acil eylem planı hazırlanarak sosyal, ekonomik ve eğitim alanlarında bu planlamanın hayata geçirilmesi gerekir. Çocuk suçluluğunun erken dönemde önlenmesi çok önemlidir. Zira etiketlenen çocuk, toplum tarafından dışlanabilmekte ileriki yaşlarda suç işlemeye meyilli olmaktadır.

Grafikler incelendiğinde çocukların suça sürüklenmelerini etkileyecek faktörlerin ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Hiç şüphesiz çalışmada grafiklerle paylaşılan hususların dışında birçok faktör çocukların suça sürüklenmesinde etkili olabilir. Bu grafiklere sırasıyla bir göz atacak olursak:

Hem 12-14 yaş grubunda hem de 15-17 yaş grubunda alkol kullanma durumuna bakıldığında her iki grubun toplamının 2008'de 232 olduğu 2017'de ise her iki yaş grubunun toplamının 2.281 olduğu görülmektedir. Yaklaşık 10 kat artış gözlenmiştir.

12-14 ve 15-17 yaş grubunda suça sürüklenme nedeni ile güvenlik birimine gelen çocuklar içinde eroin kullanma durumuna bakıldığında 2008'de her iki grup için toplam 55 iken, 2017'de bu rakamın 304 olduğu, 6 kata yakın artış olmuştur.

Yine 12-14 ve 15-17 yaş grubunda suça sürüklenme nedeni ile güvenlik kuvvetlerine bir şekilde gelen çocuklar içinde esrar kullanım miktarına baktığımızda 2008 yılında toplam 225 iken, 2017 yılında 1.956'ya çıktığı tespit edilmiştir. Yani yaklaşık 8 kat artış göstermiştir.

Suçta sürüklenme nedeni ile 12-14 ve 15-17 yaş grubunda güvenlik kuvvetlerine bir şekilde gelen çocuklar içinde hap kullanım miktarına baktığımızda 2008'de 33 iken, 2017'de 434'e çıkmış yaklaşık 13 kat artış olmuştur. Bağımlılık yapan maddeler içinde hap kullanımındaki bu artışın nedeni ise uyuşturucuya çocukların daha kolay ulaştığı şeklinde yorumlanabilir.

Yine Suçta sürüklenme nedeni ile güvenlik kuvvetlerine bir şekilde gelen çocuklar içerisinde sigara kullanım durumuna baktığımızda tüm yaş gruplarında toplam 30.222 olduğu görülmüştür. Güvenlik kuvvetlerine suçta sürüklenme nedeni ile gelen tüm çocuk sayısı 35.986'dır.(TÜİK 2020) Bu da 2017 yılında tüm suçta sürüklenen çocukların %83'nün sigara kullandığı anlamına gelmektedir. Sigara çocuklar için suçta sürüklenme de veya diğer bağımlılık yapan maddelere giden yolda önemli bir dönüm noktası olduğu görülmektedir. Özellikle çocukların sigara kullanımını engelleyici önlemler alınmalı ya da sigaranın zararlarının anlatılarak uzak tutulması gereken bir madde olduğu belirtilmelidir.

Yukarıda çocukların suçta sürüklenmesinde önemli olan bazı faktörlerin grafikleri paylaşılmıştır. Bu grafiklere baktığımızda suçta sürüklenen çocuklar içerisinde bağımlılık yapan maddeleri kullananların sayısına bakıldığında 2009 yılında 1087 iken 2018 yılında 2017 yılına kadar ciddi oranlarda artış olduğu gözlemlenmiştir. Bu artışa paralel olarak her ne kadar TÜİK verilerine göre Türkiye'de suçta sürüklenen çocuk sayısı düşüyor gibi görünse de 2008 yılında hüküm giyen çocuk sayısı 1.087 iken 2017 yılında 11.805 olmuştur. Yaklaşık 10 kat artış meydana gelmiştir. Bu da bize suçta sürüklenen çocuklar içerisinde bağımlılık yapan madde kullanımındaki artışa paralel olarak nispeten hüküm giyerek cezaevine giren çocuk sayısındaki artış oranları birbirine yakın olduğunu söyleyebiliriz. Mesela alkol kullanım oranında da 10 kat artış vardır. Esrar kullanımında 8 kat artış vardır. Hap kullanımında 13 kat artış vardır. Bağımlılık yapan bu maddelerin kullanım oranındaki artışın ortalamasına baktığımızda cezaevine giren çocuk sayısındaki artış oranı ile örtüştüğünü görmekteyiz. Bunlar dikkat çekici örneklerdir. Buradan şu sonuca ulaşılabilir çocukların suçta sürüklenmesinde burada belirtilmeyen birçok faktör vardır. Ancak bağımlılık yapan maddelerin çocuklar tarafından kullanılması suçta sürüklenmelerinde önemli bir husustur. Çocuklarımızı bağımlılık yapan maddelerden uzak tutulması, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerle daha etkin bir mücadele edilmesi, çocukların suçta sürüklenmesini engellemede önemli bir rol oynayacağı muhakkaktır.

KAYNAKÇA

- Agnew, R. A. (1992). Foundation for a general strain theory of crime and delinquency. *Criminology*, 30: 47– 88.
- Agnew, R. A. (2006). *Pressured into Crime: An Overview of General Strain Theory*. Cary, NC: Roxbury.
- Agnew, R. (2006). Storylines as a neglected cause of crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 43(2), 119-147.
- Akers, R. L. (1985). *Deviant Behavior: A Social Learning Approach*, 3rd Edition. Belmont, CA: Wadsworth.
- Akers, R. L., ve Jennings, W. G. (2015). Social learning theory. *The handbook of criminological theory*, 4, 230-240.
- Anda, R.F., Croft, J. B., Felitti, V.J., Nordenberg, D., Giles, W.H., Williamson, D.F. Giovino, GA. (1999). Olumsuz çocukluk deneyimleri ve ergenlik ve yetişkinlik döneminde sigara kullanımı. *Jama*, 282 (17), 1652-1658.
- Andrews, D. A., Zinger, I., Hoge, R. D., Bonta, J., Gendreau, P., Cullen, F. T. (1990). Does correctional treatment work? A clinically relevant and psychologically informed meta-analysis. *Criminology*, 28(3), 369-404.
- Aslan A., ÖCAL O. (2012). Türkiye’de Suç Oranlarının Sürekliliği Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 2012, Cilt: 5, Sayı: 1, s. 85-92.
- Aslan, M. Y. (2008) ‘‘Çocuk Suçluluğu Hakkında Uluslararası ve Ulusal Hukuk Düzenlemeleri’’ Ankara Barosu Dergisi Yıl:66 Sayı: 4 Güz 2008 88-96
- Baglivio, M. T., Epps, N., Swartz, K., Huq, M. S., Sheer, A., Hardt, N. S. (2014). The prevalence of adverse childhood experiences (ACE) in the lives of juvenile offenders. *Journal of juvenile justice*, 3(2).
- Baglivio, M. T., Wolff, K. T., Epps, N., Nelson, R. (2017). Predicting adverse childhood experiences: The importance of neighborhood context in youth trauma among delinquent youth. *Crime ve Delinquency*, 63(2), 166-188.
- Baglivio, M. T., Wolff, K. T., Piquero, A. R., Epps, N. (2015). The relationship between adverse childhood experiences (ACE) and juvenile offending trajectories in a juvenile offender sample. *Journal of Criminal Justice*, 43(3), 229-241.

- Bandura, A. ve Richard H. W. (1959). *Adolescent Aggression*. New York: Ronald Press.
- Bandura, A. (1992). Bandura's social learning theory. *Theories of Development: Concepts and Applications*, 175-192.
- Barrett, D. E., ve Katsiyannis, A. (2017). The Clemson juvenile delinquency project: Major findings from a multi-agency study. *Journal of Child and Family Studies*, 26(8), 2050-2058.
- Bateman, T. (2014). Where has all the youth crime gone? Youth justice in an age of austerity. *Children ve Society*, 28(5), 416-424.
- Bayer, P., Hjalmarsson, R., Pozen, D. (2009). Building criminal capital behind bars: Peer effects in juvenile corrections. *The Quarterly Journal of Economics*, 124(1), 105-147.
- Blomberg, T. G., Mestre, J., Mann, K. (2013). Bir olumsuzluk dünyasında nedensellik aramak: Kriminoloji, araştırma ve kamu politikası. 571.
- Brezina, T. (1998). Adolescent maltreatment and delinquency: The question of intervening processes. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 35: 71-99.
- Catalano, R. F. ve Hawkins, J. D. (1996). The Social Development Model: A theory of antisocial behavior. In (J. David Hawkins, ed.), *Delinquency and Crime: Current Theories*. New York: Cambridge University Press. 3-15.
- Cohen, S. (2017) *Against Criminology*, New York: Routledge Press.
- Cömert Ö., ve SEVİM Y. (2017) "Çocuk ve Suç İlişkisinin Sosyolojik Suç Kuramları ile İncelenmesi" Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi / *Journal of Bitlis Eren University Institute of Social Sciences* Cilt/Volume:6, Sayı/Number:1, Haziran/June 2017, 29-40.
- Cömertler, N. ve Muhsin K. (2007), "Türkiye'de Suç Oranının Sosyo-Ekonomik Belirleyicileri: Yatay Kesit Analizi", *Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakülte Dergisi*, 62-2: 37-57.
- Craig, J. M., Baglivio, M. T., Wolff, K. T., Piquero, A. R., Epps, N. (2017). Do social bonds buffer the impact of adverse childhood experiences on reoffending? *Youth violence and juvenile justice*, 15(1), 3-20.

- Cullen, F. T. ve Agnew, R. (2001). *Criminological theory: past to present essential readings*, (Second Edition). Los Angeles: Roxbury Publishing Company.
- Derzon, J. H. (2010). The correspondence of family features with problem, aggressive, criminal, and violent behavior: A meta-analysis. *Journal of Experimental Criminology*, 6: 263– 292.
- Dube, S. R., Felitti, V. J., Dong, M., Chapman, D. P., Giles, W. H., Anda, R. F. (2003). Çocuklukta istismar, ihmal ve evdeki işlev bozuklukları ve yasadışı uyuşturucu kullanımı riski: olumsuz çocukluk deneyimleri çalışması. *Pediatric*, 111 (3), 564-572.
- Ehrlich, I. (1973), “Participation İn İllegitimate Activities:A Theoretical And Empirical İncelation”, *Journal of Political Economy*, 81: 521–65.
- Elliott, D. S., David H., Suzanne S. A. (1985). *Explaining Delinquency and Drug Use*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Farrington, D. P. ve Brandon C. W. (2003). Family-based prevention of offending: A meta-analysis. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 36: 127– 151.
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *American journal of preventive medicine*, 14(4), 245-258.
- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F. (1998). Adverse childhood experiences and health outcomes in adults: The Ace study. *Journal of Family and Consumer Sciences*, 90(3), 31.
- Giordano, P. C. (2010). *Legacies of crime: A follow-up of the children of highly delinquent girls and boys*. Cambridge University Press.
- Gosain, M. (2020). *Psychological Dimensions of Juvenile Delinquency*. Available at SSRN 3697791, 1-17.
- Gottfredson, M. R. ve Travis H. (1990). *A General Theory of Crime*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Hirschi, T. ve Gottfredson, M. (1990). Maddi pozitivizm ve suç fikri. *Akılclılık ve Toplum*, 2 (4), 412-428.

- Harris, J. R. (1995). Where is the child's environment? A group socialization theory of development. *Psychological Review*, 102: 458– 489.
- Hay, C. (2003). Family strain, gender, and delinquency. *Sociological Perspectives*, 46(1), 107-135.
- Herrenkohl, T. I., Maguin, E., Hill, K. G., Hawkins, J. D., Abbott, R. D., Catalano, R. F. (2000). Developmental risk factors for youth violence. *Journal of adolescent health*, 26(3), 176-186.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of Delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Hirschi, T., ve Stark, R. (1969). Hellfire and delinquency. *Social Problems*, 17(2), 202-213.
- Hoeve, M., Judith S. D., Veroni I. E., Peter H. V L., Smeenk, W., Jan R. M. G. (2009). The relationship between parenting and delinquency: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37: 749– 775.
- İçli, T. G. (2007), *Kriminoloji*, Ankara: Seçkin Kitabevi.
- Kling, J. R., Ludwig, J., Katz, L. F. (2005). Neighborhood effects on crime for female and male youth: Evidence from a randomized housing voucher experiment. *The Quarterly Journal of Economics*, 120(1), 87-130.
- Lipsey, M. W., Derzon, J. H. (1998). Predictors of serious delinquency in adolescence and early adulthood: A synthesis of longitudinal research (pp. 86-105).
- Ludwig, J., Duncan, GJ., Hirschfield, P. (2001). Kentsel yoksulluk ve çocuk suçu: Rastgele bir konut hareketliliği deneyinden elde edilen kanıt. *The Quarterly Journal of Economics* , 116 (2), 655-679.
- Mannheim H., (1965) *Comparative Criminology*, Boston:Houghton Mifflin Company, sayfa 609, 624.
- Mears, D. P. (2007). Towards rational and evidence-based crime policy. *Journal of Criminal Justice*, 35: 667– 682.
- Moffitt, T. E. (1993). Adolescence-limited and life-course persistent anti-social behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100: 674– 701.

- Özkan Ö. (1994) Hukuki Ve Sosyolojik Açından Ülkemizde Çocuk Ve Çocuk Suçluluğu, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi İstanbul.
- Patacchini, E., ve Zenou, Y. (2008). The strength of weak ties in crime. *European Economic Review*, 52(2), 209-236.
- Patterson, G. R. (1982). *A Social Learning Approach. Volume 3: Coercive Family Practices*. Eugene, OR: Castalia. 161-163.
- Patterson, G. R., Chamberlain, P., Reid, J. B. (1982). A comparative evaluation of a parent-training program. *Behavior therapy*, 13(5), 638-650.
- Quetelet, A. (1984). Adolphe Quetelet's research on the propensity for crime at different ages. New York: Anderson Publishing Company. 1-75.
- Ryan, J. P., ve Testa, M. F. (2005). Child maltreatment and juvenile delinquency: Investigating the role of placement and placement instability. *Children and youth services review*, 27(3), 227-249.
- Sampson, Robert J. ve John H. Laub. (1993). *Crime in the Making: Pathways and Turning Points Through Life*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Sampson, R. J., ve Laub, J. H. (1993). Structural variations in juvenile court processing: Inequality, the underclass, and social control. *Law and society review*, 285-311.
- Sandler, I. N., Erin S., Sharlene A. W., David P. M. (2011). Long-term impact of prevention programs to promote effective parenting: Lasting effects but uncertain processes. *Annual Review of Psychology* 62: 299– 329.
- Siegel, L. J.; Welsh, B. C.; Senna, J. J (2003). *Juvenile delinquency (5. Edition)*. Thomsen/Wadsworth Pub.
- Solak. A. (2008). “Yeni Yetişen Neslin Suça Yatkın Kişiler Olma Riski” <http://www.haberler.com/prof-adem-solak-yeni-yetişen-neslin-suca-yatkın-haberi/> (11.03.2008).
- Sherman, D. C., Lawrence, W., Gottfredson, D. L., MacKenzie, J., Reuter, P., Shawn, D. B. (1998). Preventing crime: What works, what doesn't, what's promising. In *Corrections Forum* (Vol. 7, No. 6, pp. 19-23).
- Steinberg, L. 2001. We know some things: Parent-adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 11: 1– 19.

- Thornberry, T. P. (1987). Toward an interactional theory of delinquency. *Criminology*, 25: 863– 891.
- TÜİK (2020, Ocak 01) <https://www.tuik.gov.tr/>.
- TÜİK (2021, Temmuz 01) <https://www.tuik.gov.tr/>.
- Wikipedi (2021, Şubat 14) https://tr.wikipedia.org/wiki/id,_ego_ve_süperego.
- Wolfgang, M. (1961), “Pioneers in Criminology: Cesare Lombroso”, *The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science*, 52, No.4: 1835-1909.
- World Health Organization. (1992). *The ICD-10 classification of mental and behavioural disorders: clinical descriptions and diagnostic guidelines*. World Health Organization.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Mayıs 2022, Cilt:11, Sayı:1, 109-134
doi:10.28956/gbd.1109756

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, May 2022, Volume:11, Issue:1, 109-134
doi:10.28956/gbd.1109756

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article

Avrupa Konseyi Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi ve Türk Hukuku'nda Karşılığı
Council of Europe Convention on Cybercrime and Its Equivalent in Turkish Law

Yazar(lar) / Writer(s)

Yusuf KARADENİZ, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi e-posta:
yusuf.karadeniz@hbv.edu.tr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7709-0580>.

Bilgilendirme / Acknowledgement:

- Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:
- Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.
- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received :10.08.2021

Makale Kabul Tarihi / Accepted :11.03.2022

Atıf Bilgisi / Citation:

Karadeniz, Y. (2022). Avrupa Konseyi sanal ortamda işlenen suçlar sözleşmesi ve Türk hukuku'nda karşılığı. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 11(1), ss 109-134, doi:10.28956/gbd.1109756

AVRUPA KONSEYİ SANAL ORTAMDA İŞLENEN SUÇLAR SÖZLEŞMESİ VE TÜRK HUKUKU'NDA KARŞILIĞI

Öz

Hızla gelişen dijital teknoloji ve ağ sistemleri sonucunda internet, "Vahşi Batı" misali siber suçların odak noktası haline gelmiştir. Mevcut durum, devletlerin egemenlik hakları kapsamında yargı yetkilerini paylaşmama eğilimi ile birlikte ele alındığında, bu suçlarla mücadele kapsamında uluslararası adli iş birliği, gerçekleşmesi zor bir ihtimal haline gelmektedir meğerki siber suçlarla mücadele özelinde bağlayıcı nitelikte uluslararası boyutu olan bir uzlaşa sağlanabilsin.

Çalışmamız; konuya ilişkin literatür taraması, güncel yargı kararlarının incelenmesi ile uluslararası ve yerel mevzuat incelemelerinden edinilen bilgiler bağlamında şekillendirilmiştir. Öncelikle her devletin kendi sosyal, kültürel ve ekonomik değerleri özelinde farklılık gösteren siber suç terimi ile ilgili kavramsal bir incelemede bulunularak metnin devamında olması muhtemel anlam karmaşasının önüne geçilmek istenmiştir. Sonrasında ise Avrupa Konseyi Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşme (Council of Europe Convention on Cybercrime, Budapeşte Sözleşmesi) dışında ulusal ve uluslararası alanda siber suçlarla mücadele amacıyla yapılan girişimler değerlendirilecektir.

Sözleşme'nin getirdiği yükümlülükler açısından Türk Hukuku'ndaki etkileri ile Türkiye'de siber suçlarla mücadele amacıyla düzenlenen mevzuatın Sözleşme'yi karşılama durumu incelenecektir. Bu inceleme kapsamında ilk önce maddi ceza hukuku bağlamında siber suç tipleri belirlenecek, müteakiben suçla mücadele kapsamında uygulanacak koruma tedbirleri ve usul hükümleri ifade edilecektir.

Son olarak da siber suçların sınır tanımaz yapısı gereği bu suçlarla mücadele açısından ülkeler arası sağlanacak adli yardımlaşma ilkelerinden bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Siber Suç, Adli Yardımlaşma, Sınır Tanımaz, Budapeşte Sözleşmesi.

COUNCIL OF EUROPE CONVENTION ON CYBERCRIME AND ITS EQUIVALENT IN TURKISH LAW

Abstract

As a result of rapidly developing digital technology and network systems, the internet has become the focal point of cybercrime, like the "Wild West". When the current situation is considered together with the tendency of states not to share their jurisdiction within the scope of their sovereign rights, international judicial cooperation within the scope of combating these crimes becomes a difficult possibility, unless a binding international agreement with a binding international dimension can be achieved in the fight against cybercrime.

Our study has been shaped in the context of the literature review on the subject, the examination of current judicial decisions and the information obtained from international and local legislation reviews. First of all, it is aimed to avoid possible confusion in the continuation of the text by making a conceptual analysis of the term cybercrime, which differs in each state's own social, cultural and economic values. Afterwards, attempts made to combat cybercrime in the national and international arena will be evaluated, apart from the Council of Europe Convention on Cybercrime (Budapest Convention).

Within the scope of the obligations brought by the Convention, its effects on Turkish Law and the compliance of the legislation in Turkey with the aim of combating cybercrime will be examined. Within the scope of this review, firstly, the types of cybercrime in the context of substantive criminal law will be determined, then the protection measures and procedural provisions to be applied within the scope of combating crime will be expressed.

Finally, due to the borderless nature of cybercrimes, the principles of judicial assistance to be provided between countries in terms of fighting these crimes will be mentioned.

Keywords: Cybercrime, Legal Aid, Borderless, Budapest Convention.

GİRİŞ

Dijital teknolojinin ve internetin baş döndüren gelişimine paralel olarak bilişim sistemleri üzerinde ve aracılığıyla işlenen, sınır tanımaz niteliğe sahip, siber suç olarak da tanımlayabileceğimiz, suç tiplerinin yoğunluğunda ve işleniş tekniklerinde ortaya çıkan durdurulamaz artış ile birlikte devletlerin ulusal seviyede yaptıkları mücadelenin yetersizliği topyekûn göz önünde bulundurulduğunda, problemin küresel boyutu daha iyi anlaşılmaktadır.

Sunduğu fırsatlar ve kolaylıklar bakımından gündelik ve mesleki hayatın vazgeçilmez bir parçası hâline gelen bilişim teknolojileri, bu alanda gerek gerçekleşen suçların gerek bu suçların faillerinin takip edilememesi noktasında da aynı oranda imkân sağlamaktadır. Ayrıca bu sistemler aracılığı ile işlenen suçlar yoluyla kişiler veya devletler üzerinde meydana gelen önemli maddi zararlar ile suçla mücadelenin yüksek maliyet ve teknik personel gerektirmesi hâlleri, tüm devletler tarafından ilgilenilmesi zaruri ciddi sorunlar olarak karşımızda durmaktadır.

Söz konusu olumsuz koşulların doğal sonucu olarak ortaya çıkan Avrupa Konseyi Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi, bu alanda uluslararası boyutta bağlayıcı niteliğe sahip ilk anlaşmadır. Sözleşme'nin; üyeliği Avrupa Konseyi devletlerle sınırlandırmaması, taraf devletler açısından belli yükümlülükler öngörmesi, diğer devletler açısından uluslararası seviyede başvurulabilecek bir referans sunması ve kapsam olarak sadece bilişim sistemleri üzerinde işlenen suçları değil, bilişim sistemleri aracılığıyla işlenen diğer suçlar ve delillerin toplanmasında bilişim sistemlerine ihtiyaç duyulan tüm suçları da içerecek şekilde düzenlenmesi bu alanda küresel nitelikte atılan ilk adım olduğuna açık bir göstergedir. Ancak Sözleşme'nin taraf devletlere sunduğu geniş çekince hakkının olumsuz etkisi sebebiyle bu nitelik, gerçekleşmesi ve sürdürülmesi zor bir hayal olmaktan öteye geçememektedir.

Hülasa çalışmamızın temel amacı; yukarıda kısaca değindiğimiz Sözleşme'nin küresel boyutta getirdiği yükümlülükler açısından Türk Hukuku'ndaki etkileriyle birlikte ülkemizin siber suçlarla yerel ve uluslararası alanda mücadele sürecindeki hâlihazırda bulunduğu durumu tespit etmektir.

1. SİBER SUÇ

“Siber suç” kavramı üzerinde uluslararası kapsamda görüş birliğine varılmış bir tanım bulunmamaktadır. Bu nedenle çalışmamız açısından olması muhtemel anlam

karmaşasına sebebiyet vermemek adına kavramsal bir incelemeyle başlamanın uygun olacağını değerlendiriyoruz.

1.1. Siber Suç Kavramı

Günümüzde, salt teknik ve teknolojik gelişmelerin dahi, toplumların ve ortak değerlerinin üzerindeki muazzam etkileri yadsınamaz bir kabuldür. Özellikle bilişim teknolojileri ve internetin hızlı gelişimi de düşünüldüğünde, gerek uluslararası alanda gerek de Türk doktrininde, “siber suç” kavramı anlamında ‘sanal suç, dijital suç, bilgisayar suçu, elektronik suç, ileri teknoloji suçu, telekomünikasyonla ilgili suç, bilgisayarla ilgili suç, bilgisayar yardımcı suç, internetle ilgili suç, çevrim_İçi suç ve e-suç’ benzeri birçok adlandırmanın (Smith vd., 2004, p. 5) kullanılıyor olması, olağan karşılanacaktır.

Türk doktrininde her ne kadar “bilişim suçu” kavramı egemen olsa da uluslararası alanda genel kullanıma sahip olması ve çalışmamızın inceleme alanını oluşturan 2001 tarihli Avrupa Konseyi Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi’ne de paralellik arz etmesi sebebiyle “siber suç” terimini kullanmayı tercih ettik. Ancak öncelikle belirtmekte fayda var ki, Sözleşme’nin Türkiye üzerinde etkileri ile ilgili yapılacak değerlendirmelerde kullanacak olan “bilişim suçu” kavramının, siber suç ile aynı manada anlaşılması gerekmektedir.

1.2. Siber Suçun Tanımı

Türk Dil Kurumu tarafından bilişim terimi; ‘İnsanoğlunun teknik, ekonomik ve toplumsal alanlarda iletişimde kullandığı ve bilimin dayanağı olan bilginin özellikle elektronik makineler aracılığıyla düzenli ve akla uygun bir biçimde işlenmesi bilimi, enformatik’ olarak ifade edilmiş, ayrıca bilişim suçu ile ilgili herhangi bir açıklamada bulunulmamıştır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2019). Mukayeseli hukuk bakımından ise; Amerika Birleşik Devletleri’nde yaygın olarak kullanılan Black’s Law hukuk sözlüğünde bilgisayar suçu terimi ile elektronik olarak depolanan verilerin çalınması ve sabote edilmesi gibi bilgisayar kullanımını gerektiren suçlar (Akpek, 2015, s. 4), Avustralya hukuk sözlüğünde internet suçu terimi ile ‘internet, telefon ve kablosuz teknolojiler gibi iletişim teknolojilerinin etkinlik alanında kullanılan veya oluşan suç faaliyetleri’ (Mann ve Blunden, 2021), Oxford Hukuk Sözlüğünde ise siber suçlar terimi ile ‘internet aracılığı ile işlenen suçlar’ (Law ve Martin, 2021) şeklinde tanımlamalara yer verildiği görülmektedir.

Avrupa Ekonomik Topluluğu Uzmanlar Komisyonu ise “bilişim suçları” kavramını seçerek 1983 yılında Paris Konferansında yaptığı ve birçok devlet

tarafından referans alınan tanımlamasında; ‘bilgileri otomatik işleme tabii tutan veya dataların taşınmasına yarayan bir sisteme karşı veya sistem ile gayri-kanuni, ahlak dışı ve yetkisiz icra edilen her türlü davranış’ ifadelerine yer vermiştir (Altunok ve Vural, 2011, s. 75).

Son olarak Avrupa Konseyi Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi’nde yapılan tanımlamada; siber suç terimi tercih edilerek bilgisayar veri ve sistemlerinin gizlilik, bütünlük ve erişilebilirliğine yönelik suçları (yasadışı erişim, yasadışı araya girme, verilere müdahale, cihazların kötüye kullanılması); bilgisayarla bağlantılı suçları (sahtecilik, dolandırıcılık); içerikle bağlantılı suçları (çocuk pornografisi ile bağlantılı suçlar); telif hakkı ve bununla bağlantılı hakların ihlaline ilişkin suçları gerçekleştirmeye yönelik kötü niyetli eylemler, olarak kapsamı belirlenmiştir (Aliusta ve Benzer, 2018, s. 38).

1.3. Siber Suçun Özellikleri

Geleneksel hukuk sistemleri; uyum sağlama konusunda telefon, televizyon, radyo ve arabaların keşfinde gösterdiği başarıyı sanal uzayda ivme kazanarak devam eden bu büyük gelişim sürecinde gösterememektedir. Siber suçlarla mücadelede görevli gerek yargı makamlarının gerek de kolluk kuvvetlerinin yeterli teknik bilgi ve uzmanlığa sahip olmaması gerçeği de, suçun icrası hakkında oluşturulacak şablonlar ile mücadelede kullanılacak gücün planlamasını gösteren suç haritalarının geliştirilmesinde; aşılması personel, zaman ve maliyet gerektiren bir sorun teşkil etmektedir (Önok, 2003, s. 1232).

Ayrıca yukarıda ifade ettiğimiz birçok farklı tanımdan da anlaşılacağı üzere uluslararası veya ulusal alanda yeknesaklığın sağlanamaması ile teknolojinin hızla gelişimiyle eş zamanlı olarak siber suçun yeni görünümünün ortaya çıkmasının doğal sonucu olarak devletlerin maddi ceza hukuklarında farklı düzenlemelere gidilebilmektedir. Pek tabii ki bu farklılıkların, adli yardımlaşma özelinde uluslararası alanda suçla mücadeleye olumsuz etkilerinin olacağı, izahtan varestedir (Sınar, 2004, s. 766).

Siber suçları geleneksel suçların dışında tutan en karakteristik ve mücadele kapsamında en büyük zorluk çıkarıcı özelliği, Wall (2009, p. 105) ’ın ‘eski şarap yeni şişede, yeni şarap yeni şişede, yeni şarap şişe yok’ deyiminde ifade ettiği üzere kaba sığmayan ve sınır tanımayan yapısıdır. Devletlerin yargı yetkisinin belirlenmesinde genel kural olan mülklik ilkesi kapsamında az önce ifade ettiğimiz niteliklere sahip bulunan siber suçlarla mücadele, neredeyse imkânsız bir hâl almaktadır. Ayrıca bu durumun diğer bir sonucu olarak şüpheli ile zarar gören

arasında bulunan mekânsal uzaklık, gerek şüphelinin tespiti ve yakalanması gerek de delillerin zarar görmeden muhafaza altına alınmasında, ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunların çözümü bağlamında “uluslararası iş birliğinin”, tüm devletler açısından kaçınılmaz bir yöntem olarak kabulü gerekmektedir (Akpek, 2015, ss. 6 – 8).

Son olarak, siber suç yoluyla asgari masraf ve emek ile ciddi seviyede zararlara sebebiyet verilebilmesine karşın bu suçlarla mücadele; ciddi ekonomik güç, teknik uzmanlık ve gayret gerektirmektedir. (Önok, 2003, s. 1236).

2. SİBER SUÇLA MÜCADELE KAPSAMINDA YAPILAN GİRİŞİMLER

Yerel düzenlemelerin genel olarak uluslararası sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülükler kapsamında ele alındığı kabulü gereği öncelikle uluslararası alanda yapılan girişimler, bilahare ulusal girişimler hakkında kısaca bilgi verilecektir.

2.1. Uluslararası Alanda Yapılan Girişimler

Siber suç ile mücadelede, uluslararası adli iş birliğinin ve bu iş birliğinin tesisi için ulusal seviyede dünya devletlerinin mevzuat bağlamında uyumlarının gerekliliğinden önceki bölümlerde kısaca bahsetmiştik. Bu kapsamda her ne kadar bağlayıcı olmasa da uluslararası alanda referans bir ölçüt sunması açısından Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)’nün çalışmaları, belirttiğimiz uyumlaştırma alanında ilk olması hasebiyle önem arz etmektedir. İlgili Örgüt’ün 1983 yılından itibaren süregelen çalışmaları neticesinde 1992 yılında bilgi sistemleri güvenliği için standart ve prensipleri belirleme amacıyla aldığı tavsiye kararının, 1997 ve 2002 yıllarında tekrar gözden geçirilmesi sonrası 2002 yılında OECD Konseyi tarafından kabul edilen “Bilgi Sistemleri ve Ağlarının Güvenliği İçin OECD Rehber İlkeleri: Güvenlik Kültürüne Doğru” tavsiyesi kararı, siber suçla mücadele kapsamında ihtiyaçları karşılayacak yeni bir çerçeve sunmaktadır (Önok, 2003, s. 1240).

OECD’den farklı olarak bağlayıcı karar alabilme yetkisine ve kapsam olarak da uluslararası alanda en büyük örgüt özelliğine sahip olan Birleşmiş Milletler de 1980’li yılların ortalarından itibaren aldığı tavsiye kararlar ile siber suçlarla mücadele amacıyla ülkelerin maddi ceza hukukları, usul hukuklarının uyumlaştırılması ve adli işbirliğinin sağlanması alanlarında katkı sağlamaya çalışmıştır (Aliusta ve Benzer, 2018, s. 37). 2005 yılı sonrasında ise tavsiye kararlardan ziyade ülkelere teknik destek ve yardım sağlanmasının mücadeleye

açısından daha faydalı olacağı değerlendirilmesi sebebiyle çalışmalarını bu doğrultuda devam ettirmiştir (Favanski, 2009, p. 230).

Dünyanın en büyük 8 ekonomisini oluşturan devletlerin bir araya gelmesi ile oluşan G-8, 1997 yılında oluşturduğu “Yüksek Teknolojili Suçlara Dair Alt Komite” ile aldığı ilke kararları ve 10 prensipten oluşan eylem planı doğrultusunda siber suçla mücadele çalışmalarına başlamıştır (Rusya'nın 1998 yılında üye olması sebebiyle Komite'nin kurulduğu dönemde Örgütün adı G – 7 idi). G – 8 tarafından ortaya çıkarılan ve uluslararası adli iş birliği bağlamında ana kaynak oluşturan “Contact Points Network” düşüncesine, çalışmamızın ana konusunu teşkil eden Avrupa Konseyi Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi'nin 35'inci maddesi ile de atıf yapılmıştır. Ancak Sözleşme hakkında açıklama yapılacak kısımda konuya ilişkin ayrıntılı incelemede bulunulacağından, bu kısımda sadece mevcudiyetinden bahsedilmesiyle yetinilecektir. G-8, devam eden süreçte de siber suçla mücadele amacıyla failerin kullanabileceği kurtarılmış bölgelerin engellenmesi, mücadelede kullanılacak usul hükümleri, internetin suç işlenmesinde -özellikle terörist faaliyetlerde- kullanılmasını önleme amaçlı alınması gereken tedbirler kapsamında çalışmalarını devam ettirmektedir (Gercke, 2014, pp. 123 – 124).

Avrupa Birliği özelinde ise Konsey tarafından 2005 yılında kabul edilen “Bilişim Sistemleri Aleyhinde Saldırlara Dair Avrupa Birliği Çerçeve Kararı” önem taşımakta, bunun dışında ana konumuz ile paralellik gösteren 2009 tarihli “Lizbon Antlaşması” ile de AB, siber suç ve cezası ile ilgili tanımlamalarda en alt standardı sağlayacak şekilde devletlerin maddi ve usul ceza hükümlerinin uyumlaştırılması görevini üstlenmiş bulunmaktadır (Gercke, 2014, pp. 128 – 129). Siber suçla mücadele amacıyla EUROPOL bünyesinde “İleri Teknoloji Suçlar Merkezi” ile Avrupa Komisyonu, Eurojust ve AB'ye üye devletlerin ilgili suçla mücadele birimlerinin amirlerinden meydana gelen “Avrupa Siber Suç Timi” adıyla iki yapı kurulmuştur. Bu yapıların oluşturulmasındaki genel gaye, sınır tanımayan yapısı gereği siber suçla mücadele de zaruri bir gereklilik arz eden ülkeler arası iş birliğini sağlamak ve hızla gelişen teknolojinin sebep olacağı aksaklıkları gidermektir (AB'ye üye ülkeler kapsamında) (Aliusta ve Benzer, 2018, s. 37).

Avrupa Konseyi Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi ile ilgili çalışmamızın devamında detaylı incelemede bulunulacağından, bu kısımda sadece Sözleşme'nin Avrupa genelinde siber suçla mücadele konusunda uluslararası boyutta bağlayıcı etkiye sahip ilk sözleşme olması niteliğine vurgu yapılması yeterli görülmüştür (Kutlu vd., 2019, s. 4).

2.2. Yerel Girişimler

Dünya genelinde İnternet'in ilk kullanımına (Dülger, 2020, s. 91)¹, (Ergüney, 2020, s. 99)² paralel olarak bilgisayar sistemleri ile ilgili ilk düzenleme 1977 yılında ABD'de hazırlanan "Federal Bilgisayar Sistemlerinin Korunması" kanun taslağı ile ortaya çıkmıştır. Siber suçlar özelinde düzenlemeler ise 1970 ve 1980'li yıllarda bilgisayarın araç olarak kullanıldığı ekonomik suçlar ile bilgisayarda bilgilerin depolanması ve iletilmesi konularıyla kısıtlı kalmıştır. Yine bu dönemde bilgisayar teknolojilerinin gelişimi ile meydana çıkan fikri mülkiyet hakları kapsamında güvence sağlayacak düzenlemeler oluşturulmuştur.

1990'ların ortalarına kadar devam eden süreçte ise internet üzerinden hakaret, tehdit, pornografi, çocuk pornografisi ve nefret suçlarına sebebiyet veren illegal içeriklerin engellenmesine ilişkin tedbirlere ağırlık verilmiştir (Sieber, 1998, pp. 28-30). ABD'de 1996 Şubat'ında yürürlüğe giren "İletişim Ahlak Yasası" ile 1934 tarihli "Telekomünikasyon Yasası'na eklenen yeni maddelere göre İnternet aracılığı ile pornografik ve şiddet içeren yayınların yasaklanması ve ihlale neden olan kişiler için de 2 yıla kadar hapis cezası ile 250.000 dolara kadar adli para cezası öngörülmüştür. Her ne kadar bu hüküm; yaklaşık bir yıl sonra Yüksek Mahkemenin 'Demokratik bir toplumda serbest toplumsal fikir alışverişinin

¹ 'İkinci Dünya Savaşı sonrası süreçte Sovyetler Birliği'nin 1957 yılında Sputnik isimli uzay aracını yörüngeye göndermesi sonucunda ABD, karşısında ne boyutta bir teknolojik güce sahip bir devlet olduğunun farkına vardı. Bu farkındalık sonrasında olgunlaşan, 'thinking – tank' olarak da bilinen RAND Corporation isimli bir Amerikan kuruluşunun, sosyal karışıklıklar veya olması muhtemel bir nükleer savaş sonrası gerek yönetim kademesinin gerek de askerî birliklerin silah imalatçılarıyla kesintisiz ve emniyetli bir şekilde iletişim kurmasını sağlamak amacıyla tek bir merkez servis sağlayıcıdan ziyade tüm bilgisayarların birbirleriyle iletişim kurabileceği ağ sistemlerinin kurulması fikriyle, internetin ortaya çıkış süreci başlamıştır'

² Tarihte Ekim Füzeleri Bunalımı olarak bilinen ABD'nin Türkiye'ye nükleer başlıklı füze yerleştirmesine misilleme olarak SSCB'nin Küba'da nükleer başlıklarını konuşlandırması hadisesi üzerine ABD, iletişim ağı üzerindeki çalışmalarını yoğunlaştırmaya başladı (Erümit, 2022, s. 7). Bu kapsamda ilk etapta ABD'nin üniversite ve laboratuvarlarında başlanan İnternet üzerindeki çalışmalar; 1970'li yıllarda ARPANET (Advanced Research Projects Agency of the Department of Defence) bilgisayar ağının kurulması ile sonuçlanmıştır. Kurulan bu ağ sayesinde elektronik posta ve ağ haberleri benzeri hizmetler olumlu yönde gelişme göstermiştir. Bilahare, 1980 yılında askerî amaçla MILNET'in (Military Network) kurulmasıyla birlikte ARPANET, tamamen sivil alanın kontrolüne bırakılmıştır. Devam eden süreçte internet ağlarının, İngiltere ve Japonya'da kurulması ile özel sektör ve kamu yönetimi alanında yaygınlaşması neticesinde, 1993 yılında World Wide Web(www) temelinde ağlar kurulmuştur'

sağlayacağı toplumsal yarar, internette sansürün sağlayacağı toplumsal yararlar karşılaştırılmayacak kadar çok daha önemlidir' gerekçesi ile anayasaya aykırı bulunarak iptal edilmiş olsa da gelecekte yapılacak düzenlemeler ile ilgili ifade özgürlüğü kapsamında göz önünde bulundurulması gereken kriterleri göstermesi açısından önem arz etmektedir (Ergüney, 2020, s. 100).

Nihayetinde tüm devletler kendi güvenlikleri ve iç hukukları kapsamında yaptıkları düzenlemeler ile kendi bağlamında siber suçlarla mücadele etmeye çalışmıştır (Sieber, 1998, p. 31).

3. AVRUPA KONSEYİ SANAL ORTAMDA İŞLENEN SUÇLAR SÖZLEŞMESİ

Genel olarak Budapeşte Sözleşmesi olarak bilinen Avrupa Konseyi Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi; 4 ana bölüm ile bu bölümleri oluşturan 48 madde ve sonrasında dâhil edilen Ek Protokol'den müteşekkildir. Sözleşme; Avrupa siber suç politikasının modern suç politikasına uygun olarak temel ilkelerini belirlemek, geleceğe ilişkin taşıdığı nitelik, düzenlenen siber suç tiplerinin münhasıran kasten icra edilebileceğinin ön plana çıkarılması ve mezkûr suç tipleri açısından hukuka aykırılık unsurunun ortaya konması olacak şekilde dört temel ilke doğrultusunda düzenlenmiştir (Dülger, 2020, s. 201). Çalışmamızın bu bölümünde öncelikle Sözleşme hakkında genel bilgilere yer verilecek, sonrasında ise karşılaştırmalı olarak fayda ve eksiklikleri ifade edilecektir.

3.1. Sözleşme'nin Kuruluş Süreci ve Amacı

Avrupa Suç Sorunları Komitesi (European Committee on Crime Problems)'nin özetle 'bilgi teknolojilerinin hızlı gelişimi sonucu telekomünikasyon sistemleri ile sağladığı bütünleşme ve internetin ortaya çıkışı neticesinde 'siber uzay' adı ile kurulan sistemde; herkes tarafından, mesafeden bağımsız olarak, istediği her yerde bilgisayar sistemlerinin ve telekomünikasyon ağlarının bütünlüğüne, erişilebilirliğine ve gizliliğine karşı suç işlenebileceği gibi bilgisayar sistemleri aracılığı ile de her ülkenin kendi iç mevzuatında düzenleme altına aldığı diğer suçlarında işlenebileceği, suçun sınır tanımaz özelliğinin devletlerin mülklik ilkesi kapsamında çelişkili durumlara neden olduğu, siber suçla mücadele kapsamında ulusal kavramların uyumlaştırılması ve uluslararası düzeyde ortak çalışmanın mecburiyeti vurgulanarak bu konuları içeren bağlayıcı uluslararası araçların geliştirilmesi gerektiği' gerekçesi (İçel, 2001, s. 5) ile 1996 yılında Avrupa Konseyi'ne siber suçlarla mücadele hakkında çalışma yapmak üzere bir uzman

komite kurulmasına yönelik sunulan tavsiye kararı, Avrupa Konseyi Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi'ne giden sürecin ilk adımını oluşturmaktadır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu; yaklaşık bir yıl sonra öneriye uygun olarak “Siber-Uzay Suçları Uzman Komitesi”ni kurmuştur. Bu Komite tarafından, öngörülen bitirme zamanı olan 31 Aralık 2000 tarihini de aşan yaklaşık dört yıllık bir çalışma neticesinde siber suçlara karşı mücadele hakkında hazırlanan Sözleşme taslağı, Haziran 2001’de gönderildiği Avrupa Suç Sorunları Komitesinin genel kurulunca onaylanmış, müteakiben de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine sunularak 8 Kasım 2001 tarihinde kabul kararı alınmıştır (Özbek, 2015, s. 77). Bilahare Sözleşme, 23 Kasım 2001 tarihinde Macaristan’ın başkenti Budapeşte’de tüm devletlere imzaya açılmıştır. Yürürlüğe girişi ise 01.07.2004 tarihinde olmuştur. İlk imzalandığı yer olması sebebiyle “Budapeşte Sözleşmesi” olarak da bilinen Avrupa Konseyi Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi; Avrupa Konseyi’ne üyelik şartı öngörmemesi sebebiyle 21’i üyesi olmayan toplam 68 devlet tarafından imzalanmış, imzalayan 65 devlet tarafından da hukuki süreç başlatılmıştır (Council of Europe, 2020).

Sözleşme’nin kabul edilme sürecinde ifade özgürlüğünün engellenmesi açısından bazı devletler tarafından ileri sürülen eleştiriler sebebiyle üstünde uzlaşmaya varılamayan bilgisayar sistemleri aracılığı ile işlenen ırkçı ve yabancı düşmanlığı içerikli suçların cezalandırılmasına yönelik “Bilişim Sistemleri Aracılığı ile İşlenen İrkçı ve Yabancı Düşmanı Eylemleri Suç Hâline Getirilmesi için Avrupa Siber Suç Sözleşmesine Ek Protokol” ise 28.01.2003 tarihinde Strazburg’da kabul edilerek 01.03.2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Gercke, 2014, p. 417).

Sözleşmenin oluşturulma sürecinden de anlaşılacağı şekilde ana amacını kısaca ifade edecek olursak; sözleşmeye taraf olan devletlere yükümlülükler getirmek ve taraf olmayan devletlere referans noktası olmak yoluyla genel olarak adli yardım ve iş birliğini geliştirmek adına siber suçlarla ilgili iç hukuk düzenlemelerinde asgari seviyede uyum sağlamak ile siber suçların ve elektronik delillerin toplanmasını gerektiren diğer suçların muhakeme usullerinde uygulama birliğini sağlamaktır, diyebiliriz (Özbek, 2015, s. 77).

3.2. Sözleşme’nin Fayda ve Mahzurları

Sözleşme, siber suçla mücadele kapsamında farklı siyasal, kültürel, ekonomik ve sosyal yapılara sahip devletleri sınırlı da olsa uzlaşabilecekleri ortak noktalarda birleştirmeyi hedeflese de sağladığı kolay çekince koyma hakkı, hedefin nihayete

ulaşmasının önünde ciddi bir engel teşkil etmektedir (Aliusta ve Benzer, 2018, s. 38). Özellikle Rusya, Çin, Hindistan, Brezilya gibi siber suçların yoğun olarak işlendiği ülkelerin Sözleşme'ye taraf olmaması hâli ile birlikte değerlendirildiğinde küresellik iddiası uzak bir hayal olmaktan öteye gidememektedir. Tabii onay ve taraf olma süreçlerinin de uzun zaman alması sebebiyle Sözleşme'nin uluslararası etkinliği olumsuz yönde etkilenmektedir (Gercke, 2014, p. 417). Örnek olması açısından Türkiye bağlamında bu süreç, 2010 yılında imzalanması sonrası 2014 yılında gerçekleşen Cumhurbaşkanlığı onayı ile aşağı yukarı 4 yıl devam etmiştir.

Taraf devletlere Sözleşme'nin 25'inci maddesinde düzenlenen karşılıklı yardımlaşmaya ilişkin genel ilkeler kapsamında birbirlerine karşı en geniş ölçüde yardım etme yükümlülüğü getirilmiştir. Bu bağlamda 7/24 çalışma düzeninde kurulan irtibat noktaları aracılığı ile bilgisayar sistemlerine karşı veya diğer suçlarla ilgili elektronik delillerin toplanmasında sadece çok acele ve istisnai durumlarda kolaylık sağlamış olsa da Sözleşme'nin uygulanabilirliği açısından önem teşkil etmektedir (Akpek, 2018, s. 27). Ancak talebe konu olayın karşılıklı iki devlet açısından da suç sayılması olarak ifade edebileceğimiz “çifte suçluluk” ilkesi açısından düzenleme, olumsuz tepkilere maruz kalmıştır.

Diğer bir kritik konu ise özellikle Rusya tarafından devletlerin egemenlik haklarının ihlaline sebep olacağı gerekçesi ile karşı çıkılan Sözleşme'nin 32/b maddesi gereği bilgisayar verilerinin açıklanması hususunda yetkili kişinin “yasal ve gönüllü rızası” olması hâlinde taraf devletlerin birbirlerine bilgi vermeden ilgili verilere ulaşabilme ve bu verileri temin edebilme haklarına ilişkin hükümdür (Markoff ve Kramer, 2019).

Ayrıca taraf devletlerin Sözleşme'nin kabul sürecinde eşit ve yeterli şekilde temsil edilmemiş olması da vurgulanması gereken önemli diğer bir eksikliklerdir. Ancak yine de ortaya koyduğu şablon bakımından küresel anlamda devletlerin iç hukuklarında etkili olacak şekilde bir standart oluşturduğu, güncel örnekler ışığında, yadsınamaz bir gerçektir (Önok, 2003, s. 1235).

Son olarak, Sözleşme'nin bireylerin temel hak ve özgürlüklerini sınırlandıracak boyutta devletlere yetki veren otoriter bir yapıda olduğu iddiasında olan birçok düşünür tarafından, hâlihazırdaki şekliyle imzalanmaması gerektiğinin ileri sürüldüğünü ifade edebiliriz (Dülgen, 2020, s. 203).

3.3. Sözleşme Hakkında Genel Bilgiler

Sözleşme 4 ana kısım ve sonradan ilave edilen Ek Protokolden ibarettir.

İlk bölümde siber suçlar ve bilişim teknolojileri ile ilgili terimler ifade edilmiştir. İkinci bölümde ülkeler arası mevzuat uyumunun sağlanması amacıyla ulusal düzeyde alınacak önlemler düzenlenmiştir. Bu kapsamda öncelikle maddi ceza hukuku alanında bilgisayar sistemlerine yönelik ve bu sistemler aracılığı ile işlenen suç tipleri tanımlanmış, devamında da ceza muhakemesi alanında bazı usule ilişkin yetkilere yer verilmiş, ayrıca yargı yetkisi hususu ile ilgili birtakım genel ilkeler ortaya konulmuştur. Üçüncü bölümde bir önceki bölümde düzenlenen yetkilerin kullanımı açısından uluslararası adli yardımlaşmanın sınırları belirlenmiş, son bölümde ise Sözleşme'nin uygulamasına yönelik bazı usul ve teknik düzenlemelere yer verilmiştir (Aliusta ve Benzer, 2018, s. 38).

Çalışmamızın devamında Sözleşme'nin siber suçların önlenmesi kapsamında Türkiye'nin konuya ilişkin düzenlemelerine etkisi incelenecek, müteakiben bu düzenlemelerin Sözleşme ile belirlenen yükümlülükleri karşılama durumu ele alınacaktır.

4. SÖZLEŞME'NİN SİBER SUÇLAR BAĞLAMINDA TÜRK HUKUKU'NA ETKİLERİ

Siber suçlar açısından Türk Ceza Mevzuatı'nda ilk düzenleme; 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 1991 yılında 3765 Sayılı Kanun ile "Bilişim Alanındaki Suçlar" başlığı altına eklenen suç tipleri ile olmuştur. Belirlenen suç tiplerinin temeli ise öncesinde siber suç tiplerinin mal varlığına karşı suçlar kapsamında düzenlendiği 01.03.1994 tarihli Yeni Fransız Ceza Kanunu'nun (YFCK) da "verileri otomatik olarak işleme tabi tutan sistemlere yönelik saldırılar" başlığı altında 7 farklı siber suça esas teşkil eden 05.01.1988 tarihli 88 – 19 Sayılı Yasa'dır (Yazıcıoğlu, 2005, s. 394).

765 Sayılı TCK'nın 525/a, b, c, d fıkralarında bilgisayar sistemlerinde verileri ele geçirme; bu verileri üçüncü kişilere zarar vermek amacıyla kullanma, nakletme veya çoğaltma; bilgisayar sistemlerine, sisteme kayıtlı verilere veya diğer unsurlara kısmen veya tamamen zarar verme, değiştirme, silme, işlemlerini engelleme, yanlış işlemesine neden olma, sistem aracılığı ile kendine veya başkasına yarar sağlama; delil niteliğinde sahte belge oluşturmak maksadıyla bilgisayar sistemlerine veri yerleştirme, var olan verilere zarar verme, zarar verilmiş verileri bilerek kullanma suçları ve bazı ek yaptırımlar düzenlenmiştir.

Devam eden süreçte yürütülen TCK Kanun Tasarı çalışmaları neticesinde oluşturulan 26.09.2004 tarih ve 5237 Sayılı Yeni TCK ile siber suçlar son şeklini almıştır. Belirtmek gerekir ki Yasa'ya esas teşkil eden Tasarı çalışmalarının siber

suçlar ile ilgili hükümleri, yukarıda ifade ettiğimiz YFCK'de yer alan ilgili suç çeşitlerinden esinlenilerek hazırlanmıştır.

Fransa'nın Sözleşme'yi 2001 yılında onayladığı ve 2006 yılında imzaladığı bilgisi kapsamında nihai bir değerlendirme yapacak olursak görüleceği üzere Fransa'nın Sözleşme'ye daha taraf olmadan neredeyse siber suçlarla mücadeleye ilişkin tüm düzenlemelere sahip olduğu, 765 Sayılı TCK'nin ve siber suçlar kapsamında yapılan yasa değişikliklerinin yürürlük tarihlerinin 23.10.2001 tarihinde Macaristan'ın başkenti Budapeşte'de imzaya açılan Avrupa Konseyi Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi ile kıyaslandığında etkisi olmasının fiilen mümkün olmadığı, 5237 Sayılı Yeni TCK'nin siber suçlar ile ilgili hükümlerinin esin kaynağının Sözleşme öncesi yürürlüğe giren Fransız mevzuatı olması sebebiyle de Sözleşme'nin Türkiye'nin siber suçlarla ilgili iç hukuk düzenlemeleri kapsamında etkisinin olduğunu söylemenin mümkün olmadığını ifade edebiliriz.

Ayrıca siber suçların yoğun olarak düzenlendiği 5237 Sayılı TCK, bazı usule ilişkin yetki ilkelerinin düzenlendiği 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun hazırlanma süreçleri ve gerekçelerinde Sözleşme'ye atıfta dahi bulunulmamıştır (Akpek, 2015, s. 54). Elektronik imzaya ilişkin araçların ve hizmet sağlayıcılarının düzenlendiği, 15.01.2004 tarihinde TBMM'ce kabul edilerek geçici madde gereği 15.07.2004 tarihinde yürürlüğe giren (Demirdöğen, 2019, s. 33) 5070 Sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun³ yasalaşma sürecinde de 13 Aralık 1999 tarihli Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Elektronik İmza Direktifi (Directive 1999/93/EC of the European Parliament and of the Council), BM'nin 14 Haziran 1996 tarihli Elektronik Ticarete İlişkin Model Kanunu, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa gibi ülkelerin aynı konuya ilişkin düzenlemelerine atıfta bulunulmasına rağmen Sözleşme'den bahsedilmemiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM], 2021). Benzer şekilde 2010 yılında Anayasa'nın 20. maddesinde yapılan değişiklik gereği⁴ ve polis birimleri arasında etkin bir iş birliğini sağlayan EUROPOL ile stratejik iş birliğinin ötesinde operasyonel iş birliği anlaşmasının imzalanabilmesi amacıyla 24.03.2016

³ 'E-devlet' uygulamasının temel unsurunu oluşturan ve ilerleyen süreçte elektronik ticarete yönelik yapılacak düzenlemelere yol açacak niteliğe sahip elektronik imza uygulaması ve siber suçlar bakımından 16'ncı maddesiyle 'imza oluşturma suçlarının verilerinin izinsiz kullanımı' ile 17'nci maddesiyle 'elektronik sertifikalarda sahtekârlık' suçu bu Kanun kapsamında düzenlenmiştir.

⁴ Kişisel verilen korunması hakkının temel insan hak ve özgürlükler arasında kabul edilmesinden dolayı ne şekilde güvence altına alınacağına ilişkin detayların kanun yoluyla düzenleneceği öngörülmüştür.

tarhinde kabul edilen, 07.04.2016 tarihinde yürürlüğe giren 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu bakımından atıf yapılan birçok uluslararası belge⁵ arasında Sözleşme bulunmamaktadır (Türkiye Büyük Millet Meclisi [TBMM], 2021). Bu kanunların dışında 5187 Sayılı Basın Kanunu, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 5809 Sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu gibi birçok düzenlemede siber suçlara yer verilmiş olmasına (Demirdöğen, 2019, s. 34) rağmen kanunlaşma süreçlerinde Sözleşme dikkate alınmamıştır. Sadece idari nitelikte tedbirlerin düzenlendiği 5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'a temel teşkil eden Adalet Komisyonu raporunda bahsedildiğini, yine aynı Kanun'un 4'üncü maddesindeki içerik sağlayıcının sorumluluğu ve 5'inci maddesindeki yer sağlayıcının yükümlülüklerine ilişkin hükümlerin oluşturulması aşamasında Sözleşme maddelerinin göz önünde bulundurulduğunu ifade edebiliriz (Akpek, 2015, s. 54).

5. SÖZLEŞMESİ'NİN İÇ HUKUK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Avrupa Konseyi'nin kurucu üyeleri arasında yer alan Türkiye; Sözleşme'yi 10.11.2010 tarihinde imzalamıştır. 22.04.2014 tarih ve 6533 Sayılı Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun ile Meclis'te bulunan tüm partiler tarafından mutabakata varılarak kabul edilmesine müteakip 02.05.2014 tarihinde Cumhurbaşkanı'nın onayı ile de iç hukukta geçerli hâle getirilmiştir (Özbek, 2015, s. 77).

6533 Sayılı Kanun; TBMM tarafından Sözleşme'ye konulan 3 çekince ve 5 beyan koşulu ile 3 maddeden oluşacak şekilde kabul edilmiştir. Genel olarak bu çekince ve beyanlardan bahsedecek olursak, yasadışı erişim suçunun güvenlik tedbirlerinin ihlal edilmesi şartı ile işlenebileceği; bilgisayarla bağlantılı sahteciliğe ilişkin suç tipinin Türk Kanunlarına göre dolandırma ve benzeri hileli davranış kastını da içermesi gerektiği; hizmet sağlayıcılara yükümlülük getirilmesi kapsamında suça konu bilgisayar sisteminin halka açık veya özel nitelikli başka bir bilgisayar sistemine bağlı olmaması hâlinde trafik bilgilerinin gerçek zamanlı toplanması ve içerikle ilgili bilgilere müdahale edilmesi tedbirlerini uygulamama

⁵ OECD tarafından kabul edilen 23.09.1980 tarihli '*Kişisel Alanın ve Sınır Aşan Kişisel Bilgi Trafiğinin Korunmasına İlişkin Rehber İlkeler*'; Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen 108 sayılı '*Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabii Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi*'; Avrupa Birliği tarafından 24.10.1995 tarihinde kabul edilen 95/46/EC sayılı '*Kişisel Verilerin İşlenmesi Sırasında Gerçek Kişilerin Korunması ve Serbest Veri Trafiği Direktifi*'.

hakkının saklı olduğu, şahsılık ilkesi bağlamında Türk vatandaşlarının yurt dışında işledikleri suçlardan dolayı yargı yetkisinin kendisine ait olduğu, çifte suçluluk şartının sağlanamıyor olması hâlinde verilerin korunması talebinin reddi hakkının bulunduğu, suçluların iadesi ve geçici tutuklama talepleri ile karşılıklı yardım konusunda koordinenin sağlanması bağlamında Adalet Bakanlığı'nın yetkili kıldığı, 7/24 esasına göre Sözleşme kapsamında görev yapacak irtibat noktasının Emniyet Genel Müdürlüğü Bilişim Suçlarıyla Mücadele Daire Başkanlığı olduğu, şeklinde ifade edebiliriz. Yine kabul sürecinde Komisyonlar tarafından düzenlenen raporlarda Sözleşme'ye taraf olmak için üyelik şartının olmadığı vurgulanarak Sözleşme, küresel bağlamda geçerli bir referans belgesi olarak nitelendirilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi, [TBMM], 2013).

5.1. Maddi Ceza Hukuku Bağlamında Düzenlemeler

Bilişim alanında meydana gelen hızlı gelişime paralel olarak ortaya çıkan yeni terimler ile ilgili Sözleşme'nin ilk kısmı bağlamında getirilen tanımların, yüklenen anlam bakımından, iç hukukumuzda karşılık gelen kavramlar ile tutarlılık içinde olduğu görülmektedir (Yazıcıoğlu, 2005, s. 404). Mesela Sözleşme kapsamında “bilgisayar sistemi” terimi, verileri otomatik olarak işleyerek çalışan bir cihaz veya birbiri ile bağlantılı cihazlar olarak ifade edilirken; iç hukukumuz kapsamında seçilen “bilişim sistemi” terimi ise veri işleme özelliğine sahip tüm cihazlar şeklinde birbirini karşılayacak içerikte tanımlanmıştır. Sözleşme'nin de hâlihazırda kendi getirdiği terimlerin üye devletler tarafından tıpatıp kopyalanması gibi bir yükümlülük getirmediğini, ifade edebiliriz (Akpek, 2015, s. 57).

Sözleşmenin ikinci bölümünde “Bilgisayar veri ve sistemlerinin gizliliği, bütünlüğü ve kullanıma açık bulunmasına yönelik suçlar” başlığı altında bulunan suç tiplerinin karşılığı olarak 5237 Sayılı TCK'nın 243'üncü maddesinde “bilişim sistemlerine girme”, 244'üncü maddesinde “sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme”, 245/A maddesinde “yasak cihaz ve programların kullanılması” suç tipleri düzenlenmiştir. 5237 Sayılı Kanun'un 243'üncü maddesindeki suçun ilk hâlinde Sözleşme'den farklı olarak suç teşkil eden fiilin tipikliği oluşturabilmesi için sadece sisteme girme değil, orada kalmaya devam edilmesi de aranmaktaydı. 24.03.2016 tarih ve 6698 Sayılı Kanun'un 30'uncu maddesinin getirdiği değişiklik ile “ve” ifadesi “veya” olarak değiştirilerek Sözleşme ile uyum sağlanmış oldu. Yani suçun kanuni tanımındaki tipikliğin oluşabilmesi için sadece sisteme girilmesi yeterli olacaktır. Yine Sözleşme'nin 3'üncü maddesinde bulunan “yasadışı müdahale” suçunun 5237 Sayılı Kanun'un 243'üncü maddesinin ilk hâlinde olmadığını, aynı Kanun değişikliği ile maddenin

4'üncü fıkrasında sisteme girmeksizin teknik araçlarla veri transferinin izlenilmesi şeklinde düzenlendiğini, ifade edebiliriz (Aliusta ve Benzer, 2018, s. 39).

Sözleşme'nin 6'ncı maddesinde düzenleme altına alınan "cihazların kötüye kullanılması" suç tipinde bilgisayar sistemlerine karşı veya bu sistemler aracılığı ile işlenecek suçlarda kullanılmak üzere bir cihazın üretimi, ithali, sevki, nakli, depolanması, kabul edilmesi, satılması, satışa arz edilmesi, satın alınması, başkalarına verilmesi veya bulundurulması yasaklanmıştır. Hazırlık hareketlerinin cezalandırılmaması ilkesi kapsamında 5237 Sayılı Kanun'un ilk hâlinde bulunmayan bu düzenleme yine mezkûr Kanun değişikliği bağlamında ilgili yasanın 245/A maddesi ile mevzuata dâhil edilmiştir. Ayrıca sahte banka veya kredi kartının cihaz olarak kabulü hâlinde 5237 Sayılı Kanun'un 245/2'nci maddesinin sınırlı da olsa Sözleşme'nin 6'ncı maddesine karşılık gelebileceği söylenebilir.

Sözleşme'nin ikinci başlığı altında düzenlenen "bilgisayarlarla ilişkili sahtecilik ve dolandırıcılık" suçlarına karşılık olarak ise Türk Hukuku'nda 5237 Sayılı Kanun'un verilere müdahaleye ilişkin 244'üncü maddesi, bilişim sistemleri aracılığı ile gerçekleştirilen dolandırıcılığa ilişkin 158/1 – f maddesi ile belgede sahteciliğe ilişkin 204 – 212 maddeleri arasındaki hükümler sayılabilir (Özbek, 2015, ss. 81 – 82). Yine aynı Kanun'un 142/2 – e maddesinde düzenlenen hırsızlık suçunun nitelikli hâli olarak bilgisayar sistemleri aracılığı ile işlenmesi durumu da bu kapsamda belirtilebilir. Bu suç tipi kapsamında "verinin" hırsızlık suçunun konusu olup olamayacağı hususundaki tartışmaya açıklık getirmenin faydalı olacağını değerlendiriyoruz. Genel kanı olarak hırsızlık suçuna konu olabilecek verinin temsil ettiği parasal özelliği gereği taşınır bir mal olmasının kabulü gerekmektedir⁶. Bu bağlamda bilgisayar programları vasıtası ile hesap numaralarının ve şifrelerin ele geçirilerek kendisine veya başkasına para transferi yapılması, kişilerin internet bankacılığına girilerek para transferi yapılması gibi suçlarla ilgili Yargıtay tarafından verilen kararlarda bilişim sistemlerinin araç olarak kullanılması yoluyla hırsızlık yapıldığı yönünde değerlendirmede bulunmaktadır (Akpek, 2015, ss. 80 – 81). Dijital paralardan farklı bir niteliğe sahip olan bitcoin ve türevleri gibi kripto varlıklar hakkında ise merkezi para ve bankacılık sistemlerine bağlı olmaması ve devlet kontrolünde bulunmaması noktasında 6413 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun kapsamında bir menkul

⁶ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 17.11.2009, E. 2009/11, K. 2009/268.

kıymet olarak kabullerine imkân olmadığı için bu varlıklara yönelik bilişim sistemleri yoluyla yapılacak bir müdahale neticesinde haksız bir menfaat elde edilmesi hâlinde TCK madde 244/4 hükümlerinin söz konusu olacağını ifade edebiliriz (Geçmez, 2020, s. 146). Bunun dışında Knight Online, LoL, Metin 2 gibi sanal oyun karakterlerinin ciddi bir ekonomik değer teşkil etmelerine rağmen 6413 Sayılı Kanun kapsamında menkul bir kıymet olarak kabullerine imkân olmadığı için bu verilere ilişkin TCK madde 244/1 veya 2 kapsamında yapılacak bir müdahaleyle bağlantılı olarak bir menfaat sağlanması hâlinde TCK madde 142/2 – e değil, TCK madde 244/4 hükümleri uygulama alanı bulacaktır⁷.

İçeriğe bağlı suçlar kapsamında Sözleşme'nin 9'uncu maddesi ile düzenleme altına alınan bilgisayar sistemleri aracılığı ile çocuk pornografisiyle ilgili verileri üretmek, kullanıma sunmak, erişim sağlamak, dağıtmak, yaymak veya kendisi ya da üçüncü kişiler için temin etmek suçuna karşılık olarak 5237 Sayılı Kanun'un 226'ncı maddesinde tanımlanan "Müstehcenlik" suçu gösterilebilir. Sözleşme'de suç olarak düzenlenmesine rağmen iç hukukumuz bağlamında çocuk pornografisi ile ilgili verilerin depolanmaksızın sadece kasten erişim sağlanması hâlinin suç kapsamına alınmamasının önemli bir eksiklik olduğu vurgulanmalıdır. Sözleşme'nin kapsamını genişletecek şekilde her türlü ırkçı ve yabancı düşmanlık içerikli bilgilerin bilgisayar sistemleri aracılığı ile yayımlanmasına ilişkin 2003 yılında dâhil edilen ve 01.03.2006 tarihinde yürürlüğe giren Ek Protokol'ün de Türkiye tarafından 19.04.2016 tarihinde imzalanmasına rağmen çalışmamızı yaptığımız an itibari ile hâlen daha onaylanmadığını belirtelim (Aliusta ve Benzer, 2018, s. 39).

Nihai olarak Sözleşme'nin 4'üncü başlığında fikri mülkiyet haklarının ihlali ve uluslararası düzeyde dağıtımı düzenleme altına alınmıştır. Türk Hukukumuzda ise 5846 Sayılı Fikri ve Sanat Eserleri Kanunu ile telif ve benzeri haklar korumaya alınmıştır (Özbek, 2015, s. 83). Belirtmek gerekir ki 5846 Sayılı Kanun ile getirilen düzenlemede ihlalin bilgisayar sistemleri aracılığı ile işlenmesinin suçun gerçekleşmesi bağlamında bir önemi bulunmamaktadır. Yani Kanun'un 71'nci maddesinde düzenlenen manevi, mali ve bağlantılı suçlara tecavüz ile 72'nci maddesinde düzenlenen koruyucu programları etkisiz hâle getirme suçlarının serbest hareketle işlenmesi yeterli kabul edilecektir.

⁷ Yargıtay 13. Ceza Dairesi, 06.04.2016, E. 2015/1926, K. 2016/6115, "...sanal oyun karakterlerinin her ne kadar maddi bir karşılığı olduğu bilinse de veri niteliğinde olmasından dolayı hırsızlık suçunun konusunu oluşturamayacağı kabulünün sonucu olarak somut olayda TCK madde 244/4 hükmünün uygulanması gerektiğine..."

5.2. Ceza Muhakemesi Hukuku Bağlamında Düzenlemeler

Bilişim teknolojilerinin baş döndüren hızda gelişimi ve siber suçların kendine has sınır tanımaz yapısı karşısında geleneksel ceza muhakemesi koruma tedbirlerinin yetersiz kalacağını söylemek, yanlış olmayacaktır. Özellikle dijital ortamda muhafaza edilen delil niteliğindeki verilere yönelik anlık olabilecek tahrip, değiştirilme, yok etme gibi zarar verici fiilleri engellemek maksadıyla özel koruma tedbirleri alınması önem arz etmektedir. Bu bağlamda Sözleşme'nin 14-21'inci maddeleri arasında ceza muhakeme hukuku kapsamında belirlenen koruma tedbirleri düzenlenmiştir.

Çalışmamızın devamında öncelikle koruma tedbirlerinin kapsamı, sonrasında ise Sözleşme'de düzenlenen koruma tedbirleri incelenecektir.

5.2.1. Siber Suçlara Karşı Koruma Tedbirlerinin Kapsamı

Sözleşme kapsamında koruma tedbirlerine konu olan veriden anlaşılması gereken dijital ortamda depolanmış veya devam eden iletişim sürecinde ortaya çıkan trafik verileri, içerik verileri ve abone verilerinin de dâhil olduğu her çeşit bilgisayar verisidir (Aliusta ve Benzer, 2018, s. 40).

Sözleşme'nin 20'nci ve 21'inci maddelerinde düzenlenen koruma tedbirlerini istisna tutarsak diğer koruma tedbirlerinden sadece Sözleşme'de öngörülen suç tipleri değil, bilgisayar sistemleri aracılığı ile işlenen tüm suçlar ve her türlü suçun dijital ortamdaki delillerinin toplanması amacıyla da faydalanılabilecektir. Niteliği gereği iletişim özgürlüğü ve özel hayatın dokunulmazlığı hakları üzerinde ciddi müdahaleye sebep olunabileceğinden 20'nci ve 21'inci maddelerde düzenlenen koruma tedbirlerinden Sözleşme'ye taraf devletlerin takdirinde sadece ağır suç tipleri kapsamında yararlanılabilecektir (Keskin, 2001, ss. 157 – 158).

Nihayetinde Sözleşme kapsamındaki tüm koruma tedbirlerinden yararlanılabilmesi amacıyla somut bir adli soruşturmanın şart olduğu, önleyici kolluk hizmetleri açısından ise bu tedbirlerin uygulanamayacağını ifade edebiliriz (Özbek, 2015, s. 84).

5.2.2. Sözleşme Kapsamında Düzenlenen Koruma Tedbirleri

Sözleşme'nin 16'ncı maddesi ile bilgisayar verileri, 17'nci maddesi ile de trafik verileri üzerinde geleneksel Ceza Muhakemesinde yer alan arama ve el koyma tedbirleri öncesinde bu tedbirlerin uygulanabileceği şartları oluşturmak amacıyla ön koruyucu nitelikte alınması gereken önlemler düzenlenmiştir. Bu önlemler

kapsamında verilerin; silinmeden, değiştirilmeden, tahrir edilmeden, özgün hâli ile muhafaza edilmesi amaçlanmaktadır.

Bilgisayar verisi kavramına ilişkin çalışmamızın önceki başlıklarında tanımlamada bulunmuştuk. Trafik verisi kavramını ise bilgisayar verisi türü olarak iletişimin başından son varış noktasına kadar olan süreçte üretilen başlangıç/varış noktaları, izlediği yol, saat, tarih, boyutlar, süre ve kullanılan iletişim tipi olarak ifade edebiliriz. Koruma tedbirlerinin konusunu, Sözleşme'nin hizmet sağlayıcı/veri depolayıcılara getirdiği yükümlülük gereği yerel düzenlemeler kapsamında azami 90 gün ile sınırlı olacak şekilde toplanmış ve depolanmış geçmiş zamanlı veriler oluşturmaktadır. Ayrıca şüphelinin soruşturmadan haberdar olmaması ve kişilerin gizlilik ihtiyacını karşılamak amacıyla ilgililere sır saklama yükümlülüğü de getirilmiştir (Keskin, 2001, s. 162).

Türk Ceza Muhakeme Hukuku kapsamında yukarıda ifade ettiğimiz koruma tedbirlerine karşılık gelecek bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak internet kullanımı kapsamında idari tedbirlerin öngörüldüğü 5651 Sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun ile Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nca talep hâlinde içerik sağlayıcılarına gerekli bilgileri sağlama ve tedbirleri alma, yer/erişim sağlayıcılarına trafik bilgilerini depolama ve doğruluğunu, bütünlüğünü ve gizliliğini sağlama yükümlülükleri getirilerek boşluk doldurulmaya çalışılmıştır. Ancak trafik verilerinin iletişimin bir parçası olduğu kabulü gereği 5651 Sayılı Kanun kapsamında Hâkim kararına ihtiyaç duymaksızın sadece Cumhuriyet Savcısının talebi ile bu verilerin içerik/yer/erişim sağlayıcılardan alınabilmesinin yerinde olmadığını, 5271 Sayılı Kanun'un 135/6'ncı fıkrasında düzenlenen telekomünikasyon yolu ile iletişimin tespiti uygulamasına aykırılık teşkil ettiğini belirtelim (Akpek, 2015, ss. 80 – 95).

Sözleşme'nin 18'inci maddesi ile taraf devletlerin ulusal sınırları içerisindeki kişilerin depolama ve doğrulama yükümlülüğü getirilmeden sahip olduğu veya kontrolü altında bulunan geçmiş zaman verilerinin ve hizmet sağlayıcıların sundukları hizmet bağlamında edindikleri aboneleri hakkındaki her tür bilginin (kimlik, adres, iletişim numarası, posta, hizmet sözleşmesi...) teslimi ile ilgili adli soruşturma makamları tarafından zorlanabilecekleri düzenlenmiştir (Keskin, 2001, ss. 167 – 168). Türk Hukuku açısından ise 5271 Sayılı Kanun'un 134'üncü maddesi ile genel arama ve el koymaya konu olacak eşyanın bilgisayar verisi olması özelinde bir düzenlemeye gidilmiştir. Tabii buradaki diğer bir farklılık olarak ise madde 134 kapsamında karar vermeye tek yetkili merciin hâkim

olduğunu vurgulayalım. Hizmet sağlayıcılara talep hâlinde verileri teslim yükümlülüğü getiren 5651 Sayılı Kanun ile ilgili yukarıda bilgi verildiğinden tekrar açıklamada bulunulmayacaktır (Aliusta ve Benzer, 2018, s. 40).

Sözleşme'nin 19'uncu maddesi ile bilgisayar sistemi, bu sistem ile bağlantılı/bağlantısız veri depolama parçaları veya depolanmış bilgisayar verilerinin kopyalanması, eğer mümkün değilse el konulması koruma tedbirine karşılık olarak bir önceki paragrafta ifade ettiğimiz 5271 Sayılı Kanun'un 134'üncü maddesi gösterilebilir (Özbek, 2015, s. 85). Tabii burada tedbirin konusunun geçmiş zamanda depolanmış veriler olacağını belirtelim.

Sözleşme'nin 20'nci maddesi ile iletişim özgürlüğü ve özel yaşamın gizliliğini ihlal edecek nitelikte trafik verilerinin gerçek zamanlı toplanması koruma tedbiri düzenleme altına alınmıştır. Bu tedbir kapsamına konu verileri, bilgisayar sistemleri arasında iletişimin şimdiki zamanda gerçekleştirilen işlemlere ait olan trafik verileri olarak ifade edebiliriz. Bahse konu tedbirin yukarıda bahsettiğimiz temel hak ve özgürlüklere etki edebilme niteliğinin doğal sonucu olarak Sözleşme'nin 14'üncü maddesiyle taraf ülkelerin sadece belli suçlarda kullanılabilmesi yönünde sınırlama getirme hakkı saklı tutulmuştur (Keskin, 2001, ss. 172 – 173).

Sözleşme'nin 21'inci maddesiyle de trafik verisi dışında iletişimin anlamı ve amacını ortaya çıkaran, bilgisayar teknolojileri yoluyla aktarılan bilgi veya mesaj olarak tanımlayabileceğimiz içerik verilerinin yolunun kesilip ele geçirilmesi koruma tedbiri düzenlenerek iletişim bilgileri anlık olarak toplanabilecektir (Akpek, 2015, s. 106). Bir önceki koruma tedbirine benzer şekilde temel hak ve özgürlükleri ihlal edebilme niteliği gereği bu tedbirin uygulanabilmesi açısından taraf devletlerin yerel mevzuatlarında belirleyecekleri ağır suçlar ile sınırlayabilme hakkı saklı tutulmuştur (Keskin, 2001, s. 176).

Türk Hukuku bağlamında Sözleşme'nin 20'nci ve 21'inci maddelerinde düzenlenen koruma tedbirlerine karşılık olarak 5271 Sayılı Kanun'un 135'inci maddesi gösterilebilir (Aliusta ve Benzer, 2018, s. 40). Gerek trafik verilerinin gerçek zamanlı toplanması gerek gerçek zamanlı olarak içerik verilerine müdahale edilmesi bakımından bir ayırım gözetmeyen bu Kanun maddesiyle bu iki tedbir birlikte düzenleme altına alınmıştır. Son olarak Sözleşme'de tedbirin uygulanması noktasında görev yüklenen kurumlara belirli bir süre sır saklama yükümlülüğü getirilebileceğinin düzenlendiğini ifade edelim.

5.3. Adli Yardımlaşma

Sözleşme'nin 23'üncü maddesi ile taraf devletlere, adli iş birliğinin mümkün olan en geniş biçimde sağlanması gerektiği yönünde yükümlülük getirilmiştir. Gerek bilgisayar sistemleri ve aracılığı ile işlenen suçlar gerek de diğer sıradan suçların delillerinin dijital sistemler aracılığı ile toplanmasını kapsayacak şekilde iş birliğinin uygulama alanı oldukça geniş tutulmuştur.

Sözleşme'nin uluslararası iş birliğine dair hükümlerinin cezai işlerde adli yardımlaşma ve iadeye ilişkin uluslararası çok taraflı ve iki taraflı anlaşmalar ile ulusal seviyedeki hükümler karşısında üstün olmadığı, bu kapsamda ülkeler arasındaki çok veya iki taraflı anlaşmalar ile yerel mevzuatların muhafaza edilmeye devam edildiği söylenebilir (Önok, 2003, s. 1249). Diğer bir deyişle Sözleşme, aralarında özel bir antlaşma bulunmayan taraf devletlerin karşılıklı adli yardımlaşma anlaşması işlevini yerine getirecektir. Ancak belirtmek gerekir ki aralarında adli yardımlaşmaya ilişkin ikili bir anlaşma olmayan devletlerin dahi açıkça kabul etmeleri hâlinde Sözleşme'nin 27'nci maddesinde düzenlenen usul hükümleri uygulama alanı bulacaktır (Dülger, 2020, s. 208)⁸.

Sözleşme'nin öncelikle 24'üncü maddesi ile yine 2-11'inci maddeleri arasında düzenlenen üst sınırı bir yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlar bakımından sınırlama getirilerek iade yükümlülüğüne konu olabilecek suç tipleri belirlemiştir. Sözleşme'nin taraf ülkelere tanıdığı geniş çekince hakkı gereği iade müessesesi de “çifte suçluluk” şartına bağlanmıştır (Önok, 2003, s. 1250). Aynı zamanda adli yardımlaşmanın işlerliğini artırmak maksadıyla Sözleşme tarafından genel ilkeler dışında özel usul hükümleri de düzenlenmiştir. Bu bağlamda Sözleşme'nin 29'uncu maddesinde depolanmış bilgisayar verilerinin ivedi korunması, 30'uncu maddesinde muhafaza edilen trafik verilerinin ivedi korunması ve 31'inci maddesinde ise depolanmış bilgisayar verilerine erişim hususunda karşılıklı yardımlaşma usulleri belirlenmiştir.

Yine Sözleşme'nin 35'inci maddesi ile taraf ülkelere 7/24 esasına göre çalışacak olan irtibat noktaları belirleme yükümlülüğü getirilmiştir. Bu sistemlerin işlevselliği ile ilgili 14 irtibat noktası bağlamında 2007 ve 2008 yıllarının ilk 10 ayını kapsayan bir çalışmada, genel olarak uygulamanın çok acil ve istisnai

⁸ Misal olarak Türkiye'nin Sözleşme'ye taraf olması öncesinde ABD ile arasında ikili bir anlaşma olmasına rağmen iki tarafında sahit bir şekilde kabul etmesi hâlinde bu ikili anlaşmanın hükümleri yerine Sözleşme'nin 27'nci maddesinde öngörülen usul hükümleri uygulanacaktır.

durumlar dışında kullanılmamasına rağmen iki yılda ortalama 540 talebin gönderildiği ve bu taleplere karşılık yaklaşık olarak 480 talebin alındığı görülmüştür (Akpek, 2015, s. 27). Türkiye için belirlenen irtibat noktası; Emniyet Genel Müdürlüğü Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığıdır (Özbek, 2015, s. 87). Türkiye’de uluslararası adli yardımlaşmadan sorumlu kurum ise 2992 Sayılı Adalet Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun’un 13’üncü maddesi bağlamında Adalet Bakanlığı’na bağlı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğüdür (Akpek, 2015, s. 111).

SONUÇ

Bilişim teknolojilerinin muazzam gelişiminin günlük hayatta sağladığı artan oranda kolaylıklara paralel olarak ortaya çıkardığı yeni suç alanı, sebep olduğu ciddi zararlar ve ulusal sınırları aşan yapısı bağlamında küresel seviyede ciddi bir problem olarak karşımızda durmaktadır. Devletlerin ulusal güvenlik endişeleri ve farklı kültürel, sosyal, siyasi, ekonomik yapılarına bağlı olarak birbirlerine uyumsuz mevzuat düzenlemelerine sahip olmaları sebebiyle siber suçla uluslararası alanda geleneksel yöntemler ile mücadele, eşyanın tabiatına aykırı bir hâle gelmiştir.

Suçun sürekli değişime ve gelişime açık yapısı gereği suçla mücadele kapsamında teknik ve uzman personele ihtiyaç duyulması, yer fark etmeksizin ucuz ve az emek gücü ile işlenebilmesinin aksine mücadelenin büyük bütçe ve emek gerektirmesi, siber suçların önlenmesi sürecinde çözülmesi gereken diğer problemlerdir.

Gerek ulusal gerek uluslararası alanda siber suçla mücadele kapsamında birçok girişim bulunmaktadır. Yukarıda ifade ettiğimiz genel gerekçeler göz önünde bulundurulduğunda diğer devletlerden bağımsız olarak ulusal kapsamda alınacak tedbirlerin yetersiz olacağı izahtan varestedir. Uluslararası girişimler de genel olarak istişari nitelikte kalmıştır. Siber suç faillerine gizlenebilecekleri hiçbir “sığınak/korunak alanı” bırakmamak amacıyla tüm devletler tarafından bağlayıcı nitelikte, uluslararası mevzuata uyumu sağlayacak şekilde yükümlülükler getiren bir uzlaşma metnine ihtiyaç duyulmuştur.

Bu şartlar altında ortaya çıkan Budapeşte Sözleşmesi olarak da bilinen Avrupa Konseyi Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi; üyelik şartı öngörmemesi, taraf devletler açısından iç mevzuatlarında düzenleme yapma yükümlülüğü getirmesi, taraf olmayan devletler açısından başvurulabilecek uluslararası düzeyde bir şablon

sunması, nihayetinde bağlayıcı nitelikte maddi ceza hukuku, usul hukuku ve adli yardımlaşma bağlamında ilkeler belirleyerek ülkeler arasındaki düzenleme farklılıklarını azaltması sebebiyle siber suçla mücadele kapsamında önemli bir küresel adım olarak kabul edilmektedir. Ancak Sözleşme'nin taraf devletlere sunduğu geniş çekince sunma hakkı; küresellik iddiasını ciddi ölçüde zayıflatmaktadır.

Türkiye tarafında Sözleşme, 10.11.2010 tarihinde imzalanmış, konulan 3 çekince ve 5 beyan koşulu ile 3 maddeden oluşacak şekilde 22.04.2014 tarihinde kabul edilen 6553 Sayılı Kanun'la Türk Hukuku'nda geçerli hâle getirilmiştir. Ancak gerek 765 Sayılı TCK'nin gerek de 5237 Sayılı YTC'nin siber suçlara ilişkin düzenlemelerinin esin kaynağının Fransız mevzuatı olması, bu bağlamda Fransa'nın Sözleşme'yi onaylama/imzalama ile iç hukuk düzenlemelerinin yürürlüğe giriş tarihi kıyaslandığında Sözleşme'nin Türk Ceza Hukuku kapsamındaki düzenlemeler üzerinde etkisinin olmadığı gerçeğinin kabulü gerekecektir. Ancak yine de yukarıda ifade ettiğimiz üzere Sözleşme'nin ilk kısmında getirilen tanımlara yüklenen anlam, düzenlenen suç tipleri, suçla mücadelede öngörülen koruma tedbirleri ile adli yardımlaşma ve iş birliğine ilişkin uygulamalarına karşılık gelen iç hukukumuzdaki düzenlemeler bakımından genel bir uyum hâlinin olduğu görülmektedir. Diğer taraftan önemle belirtmekte fayda var ki Sözleşme'de suç olarak düzenlenmesine rağmen iç hukukumuz bağlamında çocuk pornografisi ile ilgili verilere depolanmaksızın sadece kasten erişim sağlanması hâlinin suç kapsamına alınmaması, hâlen daha ciddi bir eksiklik olarak karşımızda durmaktadır.

Sonuç olarak siber suçla ulusal veya uluslararası alanda mücadele kapsamında Sözleşme'nin mevcut etkinliği yadsınamaz bir gerçektir. Devam eden süreçte Sözleşme'ye katılımın artırılarak taraf olan veya olmayan devletlerin iç hukuklarında gerekli düzenlemeleri yapması hâlinde sağlanacak iş birliği ile siber suçların engellenmesi, faillerinin sığınabilecekleri korunaklı bölgelerin yok edilmesi, müteakibinde tespiti ve yakalanması sağlanacaktır. Son olarak belirtmekte fayda var ki, bu mücadele sürecinde yapılacak düzenlemelerde kişilerin ifade özgürlüğü ve kişisel verilerin korunması konularında hassasiyet gösterilmesi gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki siber suçla mücadele ile mezkûr temel haklar kapsamındaki mevcut düzenlemelerin koruduğu hukuki yarar açısından bir tercih hâli söz konusu değildir. İki hukuki yararın da birbirine feda edilmeden dengeli bir şekilde muhafazası gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akpek, N. O. (2015). *Siber suçlar sözleşmesinin getirdikleri ve iç hukuk açısından konuya ilişkin yaklaşım* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Fakültesi, İstanbul.
- Aliusta, C. ve Benzer, R. (2018). Avrupa siber suçları sözleşmesi ve türkiye'nin dâhil olma süreci. *Uluslararası Bilgi Güvenliği Mühendisliği Dergisi*, 4(2), 35 – 42.
- Altunok, E. ve Vural, A. F. (2011). Bilişim suçları. *Denetim*. 8, 74 – 84.
- Council of Europe. (2020). Erişim Tarihi: 27.10.2020, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/conventions/treaty/185/signatures?pauth=ecp1 stsJ>.
- Demirdöğen, M. Y. (2019). Avrupa konseyi sanal ortamda işlenen suçlar sözleşmesinde telif hakkı ve türkiye'nin entegrasyonu, *Yüksek Lisans Tezi (Yayımlanmamış)*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dülger, M. V. (2020). *Bilişim suçları ve internet iletişim hukuku*. (8. Basım). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Ergüney, M. (2020). RTÜK'ün internet denetimi: ilgili mevzuat üzerine bir değerlendirme. *Bilişim Teknolojileri Online Dergisi*, 11(41), 2 – 34.
- Erümit, S. F. (2020). İnternetin gelişimi: dünü, bugünü ve yarını. *İnternet ve Ağ Toplumu*, (3. Basım), 96 – 122.
- Favanski, S. (2009). *Computer misuse: response, regulation and the law*. (1. Edition). United Kingdom: Willan Publishing.
- Geçmez, İ. (2020). *Bilişim sistemini engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçları*. (1. Basım). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Gercke, M. (2014). *Understanding cybercrime: phenomena, challenges and legal response*. (3. Edition). ITU Telecommunication Development Bureau Press.
- İçel, K. (2001). Avrupa konseyi siber suç sözleşmesi bağlamında “avrupa siber suç politikasının ana ilkeleri”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. 59(1 – 2), 3 – 10.
- Keskin, S. (2001). Avrupa konseyi siber suç sözleşmesinde ceza muhakemesine ilişkin hükümlerin değerlendirilmesi. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. 59(1 – 2), 155 – 180.

- Kutlu, Ö. Kahraman, S. ve Dinçer, S. (2019). Avrupa birliği'ne uyum sürecinde türkiye'nin siber güvenlik politikalarının analizi. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi* 13. *Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı*. 1 – 14.
- Law, J. Martin, E. A. (2021). Oxford dictionary of law. *Cybercrime*. Erişim Tarihi: 25.10.2020, <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199551248.001.0001/acref-9780199551248-e-1000?rskey=HuyGij&result=1061>.
- Mann, T. Blunden, A. (2021). Australian law dictionary. *Cybercrime*. Erişim Tarihi: 25.10.2020, <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780195557558.001.0001/acref-9780195557558-e-0921?rskey=3mbcxx&result=901>.
- Markoff, J. Kramer, A. E. (2019). In shift, u.s. talks to russia on internet security. *The New York Times*. Erişim Tarihi: 28.10.2020, <https://www.nytimes.com/2009/12/13/science/13cyber.html>.
- Önok, M. (2003). Avrupa konseyi siber suç sözleşmesi ışığında siber suçlarla mücadelede uluslararası işbirliği. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 19(2), 1229 – 1270.
- Özbek, M. (2015). Avrupa siber suç sözleşmesinin türk ceza hukukuna etkileri, *GSI Articletter Summer Issue*. 73 – 88.
- Sınar, H. (2004). *Avrupa konseyi siber suç sözleşmesi üzerine bir deneme*. (1. Basım). İstanbul: Prof. Dr. Çetin Özek Armağanı.
- Sieber, U. (1998). *Legal aspects of computer – related crime in the information society: concrime study*. (1. Version). Europe Eu.
- Smith, R. G. Grabosky, P. Urbas, G. (2004). *Cyber criminal on trial*. (1. Edition). Cambridge: Cambridge University Press.
- TBMM. (2019). *TBMM mevzuat bilgi sistemi*, Erişim Tarihi: 13.10.2021, <https://mevzuat.tbmm.gov.tr/mevzuat/faces/kanunmaddeleri?pkanunlarno=24562&pkanunnumarasi=5070>.
- TBMM. (2013). *Sanal ortamda işlenen suçların onaylanmasının uygun bulunduğuna dair kanun tasarısı ve dışişleri komisyonu raporu*, yasama dönemi. 24, Yasama Yılı. 3, Sıra Sayısı. 380. Erişim Tarihi: 29.10.2020, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss380.pdf>.

TDK. (2019). *Bilişim*. Erişim Tarihi: 25.10.2020, <https://sozluk.gov.tr/>.

Wall, D. (2009). *Cybercrimes: new wine, no bottles*. (1. Edition). London: Invisible Crimes, Palgrave Macmillan.

Yazıcıoğlu, Y. (2005). Yeni türk ceza kanunundaki bileşim suçlarının genel değerlendirilmesi, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2(2). 393 – 412.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Mayıs 2022, Cilt:11, Sayı:1, 135-166
doi:10.28956/gbd.1023928

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, May 2022, Volume:11, Issue:1, 135-166
doi:10.28956/gbd.1023928

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article

Türkiye'de Kripto Para Madenciliğine Uygulanabilecek Adli ve İdari Yaptırımlara Dair Genel Bir Değerlendirme

A General Evaluation On Jurisdiction and Administrative Sanctions Applicable to Crypto Mining in Turkey

Yazar(lar) / Writer(s)

İsmail ERGÜN. Yüksek Lisans, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Bilgi Yönetimi, uzmailergun@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6036-993X>

Bilgilendirme / Acknowledgement:

-Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

-Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

-Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received :15.11.2021

Makale Kabul Tarihi / Accepted :12.04.2022

Atıf Bilgisi / Citation:

Ergün, İ. (2022). Türkiye'de kripto para madenciliğine uygulanabilecek adli ve idari yaptırımlara dair genel bir değerlendirme. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 11(1), ss 135-166, doi:10.28956/gbd.1023928

TÜRKİYE'DE KRIPTO PARA MADENCİLİĞİNE UYGULANABİLECEK ADLİ VE İDARİ YAPTIRIMLARA DAİR GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Öz

Kripto para birimleri, güvenli bir yere ihtiyaç duymayan merkezî olmayan bir nakit sistemidir. Fiziki olarak elde edilemeyen kripto paralar herhangi bir otoriteye veya merkez bankasına bağımlı değildir dolayısıyla herhangi bir basım işlemi yapılmamaktadır. Kripto para birimlerinin kendilerine ait kriptografik algoritmaları vardır ve bu algoritmaların çözülmesi sonucunda üretilirler. Bu para kazanma işine madencilik denir. Madencilik, kripto para birimi oluşturma sürecinin sonunda ödül olarak alınan belirli bir miktarda kripto para karşılığında yapılır. Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de kripto para madenciliği ile ilgili herhangi bir yasal düzenleme yapılmamıştır. Bu düzenlemelerin olmaması, madencilik cihazlarının kullanımı konusunda da tartışmalara yol açmıştır. Bazı ülkeler madenciliği tamamen yasaklarken, birçok ülke herhangi bir düzenleme olmamasına rağmen madencilğe izin vermiştir. Bu çalışmada kripto paraların ticareti veya vergilendirilmesinin ötesinde, sadece madencilik faaliyetleri ve madencilik cihazlarının yasal yönleri ele alınmaktadır. Çalışmanın sonunda Türkiye'de kripto para üretim cihazlarına ilişkin farklı yasal düzenlemeler çerçevesinde hangi mevzuatın uygulanabileceğine dair tespitler ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kripto Para, Kripto Madencilik, Bitcoin, Gümrük Dolandırıcılığı, Soruşturma, Mevzuat

A GENERAL EVALUATION ON JURISDICTION AND ADMINISTRATIVE SANCTIONS APPLICABLE TO CRYPTO MINING IN TURKEY

Abstract

Cryptocurrencies are a decentralized cash system that does not need a safe place. These currencies that cannot be physically obtained are not dependent on any authority or central bank, so there is no printing process. They have their own cryptographic algorithms and thus are produced as a result of solving these algorithms. This money making business is called mining. Mining is done in exchange for a certain amount of cryptocurrency, which is received as a reward at the end of the cryptocurrency creation process. As in many countries of the world, no legal regulation has been made regarding crypto currency mining in Turkey. The absence of these regulations has also led to controversy over the use of mining devices. While some countries have banned mining completely, many countries have allowed mining even though there is no regulation. Beyond trading or taxing cryptocurrencies in this study, only mining activities and legal aspects of mining devices are discussed. At the end of the study, determinations and evaluations were made about what legislation can be applied regarding different legal regulations about crypto money production devices in Turkey.

Keywords: Cryptocurrency, Crypto Mining, Bitcoin, Customs Fraud, Investigation, Legislation

GİRİŞ

Kripto para kavramı dünyaya ilk kez Nakamoto (2008) tarafından 2008 yılında yayımlanan bir makale ile tanıtılmıştır. Satoshi Nakamoto bu yazısında Bitcoin adı altında çevrim içi olarak iki kişinin nakit transfer edebileceği, merkezî olmayan bir elektronik ödeme sisteminden bahsetmiştir. Kırılması neredeyse imkânsız olan kriptografik SHA-256 güvenli karma algoritmasını bu sistemin kalbi olarak nitelmiştir. Sistemin çalışması için de ilk Bitcoin blok zinciri, 03 Ocak 2009 tarihinde Genesis adlı 50 Bitcoin ile piyasaya sürülmüştür (Grushack, 2014, s. 3). Bu sistemin çalışma prensibi, defter sayfalarına benzer şekilde algoritma çözüldükçe Bitcoinlerin barındırıldığı blokları bulmak ve her seferinde bir sonraki bloka geçmektir (Frankenfield, 2020, s. 1). Bu bloklar çözüldükten sonra ortaya çıkan Bitcoin, katkıda bulunan hash gücüyle orantılı olarak madencilere dağıtılmaktadır.

Satoshi Nakamoto, toplamda 21 milyon ile sınırlı olan Bitcoin'in satın alınmasını altın madenciliğine benzetmiştir. Madencilik; yeni Bitcoin üretmenin, hileli işlemleri önlemenin, var olmayan Bitcoin'leri harcatmamanın ve mükerrer harcamaların önüne geçmenin bir yoludur (Çarkacıoğlu, 2016, s. 46). Madencilik sonucunda çıkarılan bu Bitcoinler aynı zamanda piyasaya sürüldüğü için madenciler bir nevi darphane görevi görmekte olup para basma görevini de üstlenmektedirler (Serçemeli, 2018, s. 48).

Madencilik faaliyeti 16 Aralık 2010 tarihinde az sayıda cihazı olan madencilerin ekip çalışması yapmak için bir araya geldikleri havuz madenciliğinin başlamasıyla aktif olarak para kazandırmaya başlamıştır (Wang ve Liu, 2014, s. 5). Para kazanıldıkça madenciler daha fazla cihaza sahip olmuş ve popülaritesi arttıkça daha fazla insan madencilığe katılmıştır. Bu durum yeni blokların keşfedilmesine yol açtığından ve her işlem bir öncekini teyit ettiğinden işlem süreleri uzamış ve dolayısıyla blokların çözülmesi daha zor hâle gelmiştir. Blokların daha hızlı çözülmesi de bu zor ve karmaşık matematiksel işlemlerin hızlı bir şekilde çözülmesine bağlıdır. Bu nedenle ilerleyen zamanlarda daha güçlü bilgisayarlara ve hash gücü üreten sistemlere ihtiyaç duyulmuştur.

Bitcoin'in artan popülaritesi nedeniyle farklı kripto para birimleri de üretilmiştir. Wanguba'ya (2020) göre 20 Ocak 2021 tarihi itibarıyla 6.241 kripto para birimi bulunmaktadır (para. 1). Bitcoin dışındaki diğer kripto paralara yani alternatif paralara altcoin denmektedir. Altcoin İngilizce "alternative coins" kelimelerinin kısaltmasıdır (Houben ve Snyers, 2018, s. 29). Bitcoin gibi altcoinler de

madenciliği yapılabildiği gibi aktarılabilir, saklanabilir ve takas edilebilir. Önde gelen altcoinler Litecoin, Erhereum, Dash ve Dogecoin'dir (Zainuddin, 2017, para. 16).

Dünyadaki birçok ülke kripto para birimlerine mesafeli yaklaşmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Kongresi, Hukuk Kütüphanesinin Kasım 2021 raporuna göre madencilik de dâhil olmak üzere kripto para birimlerini tamamen yasaklayan ülkeler Cezayir, Bangladeş, Çin, Mısır, Irak, Fas, Nepal, Katar ve Tunus'tur. Yasal olarak kabul eden ve farklı tanımlamalar yaparak ya da vergilendirerek bir finansal araç olarak gören Antigua ve Barbuda, Avustralya, Barbados, Belçika, Bulgaristan, Cayman Adaları, Şili, Hırvatistan, Dominika, Estonya, Finlandiya, Almanya, Endonezya, İtalya, İrlanda, Japonya, Litvanya, Malta, Mauritius, Marşal Adaları, Yeni Zelanda, Norveç, Filipinler, Sırbistan, Güney Kore, İsveç, İsviçre, Ukrayna, İngiltere, Birleşik Arap Emirlikleri, ABD, Özbekistan ve Venezuela olmak üzere 33 ülke bulunmaktadır. Öte yandan 29 ülke yani Arnavutluk, Afganistan, Angola, Anguilla, Arjantin, Belize, Britanya Virjin Adaları, Brunei, Kamboçya, Kosta Rika, Küba, Guatemala, Haiti, Hindistan, Honduras, Kenya, Jamaika, Letonya, Lesoto, Makao, Malezya, Meksika, Moldova, Karadağ, Pakistan, Tacikistan, Tanzanya, Samoa ve Zimbabve kripto paralarla ilgili kararsız kalmış ve herhangi bir inisiyatif almadan sürecin ilerlemesine izin vermiştir (Global Legal Research Directorate, 2021, ss. 1-62). El Salvador ise resmî para birimi olarak Bitcoin'i benimsemiştir (www.bbc.com, 2021). Türkiye ise kararsız ülkeler arasında yer almaktadır ve Merkez Bankasının ödemelerde kripto varlıkların kullanılmamasına dair yayımladığı yönetmelikte “gayri maddi varlıklar” şeklindeki ifadesi (TCMB Yönetmelik, 2021, para. 3) ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun Bitcoin'in “elektronik para” olmadığına dair basın açıklaması (BDDK basın açıklaması, 2013, para. 4) dışında herhangi bir yasal düzenleme yapılmamıştır.

Konuya ilişkin yargı kararları incelendiğinde, esas ve karar numarası belirtilmemiş olsa da İstanbul 14'üncü İcra Dairesi tarafından bir alacağın tahsili için firmasının elinde bulunan kripto paranın menkul kıymet olarak değerlendirilip haczedilmesi (Bati, 2021, s. 1) kararı verilmiştir. Bu kararın dışında bir yargı kararına rastlanılmamıştır.

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kripto para madenciliği yapılmaktadır. Türkiye'de kısıtlı da olsa kripto paralarla ilgili bazı düzenlemeler bulunmaktadır ancak madencilik ve madencilik cihazları için yasal bir düzenleme yapılmamıştır.

Kripto paralarla veya madencilikle ilgili yargı kararlarının da yetersiz olduğu görülmüştür.

Bu çalışmada; kripto para kavramına ilişkin bazı tanım ve açıklamalar yapıldıktan sonra, Türk hukuk sisteminde kripto para üretim cihazlarına ilişkin yasaklayıcı veya kısıtlayıcı bir hükmün bulunup bulunmadığı araştırılmıştır. Daha sonra gümrük idarelerinin ve kolluk kuvvetlerinin uygulamalarına yer verilmiş ve hangi mevzuat kapsamında işlem yapılması gerektiği hususları incelenmiştir. Sonuç olarak bu cihazlarla ilgili olası yasal hükümler belirlenmiş ve bu yasal hükümlülüklerin uygulanabilirlikleri değerlendirilmiştir.

1. KURAMSAL ÇERÇEVE VE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Kripto para kavramının kapsamını çerçeveleyecek olursak; tanımı, ticareti ve vergilendirilmesinin yanı sıra hukuki boyutları, mali durumu, madenciliği, kara para aklama gibi kötü niyetli kullanımı ve blok zinciri teknolojisi gibi farklı yönlerden ele alındığı ve araştırıldığı görülmektedir. Özellikle kripto para kavramının 2008 yılında ortaya çıkmasıyla birlikte literatürde bu hususlarla ilgili birçok bilimsel çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır: Kripto paranın ne olduğu konusunda (King ve Nadal, 2012; Maese, Avery, Naftalis, Wink ve Valdez, 2016; Narayanan, Bonneau, Felten, Miller ve Goldfeder, 2016) bazı değerlendirmeler ve analizler yapmışlardır. Rawat, Chaudhary ve Doku (2020); Campbell-Verduyn (2017); Holotescu, Holotescu ve Holotescu (2018); Singh ve Kumar (2021) blok zinciri teknolojisinin temel kavramlarına odaklanmıştır. Seiferling (2019); Shirakawa ve Korwatanasakul (2019) kripto para birimlerinin geleceğinden, finansal ve yasal yönlerinin nasıl olması gerektiğinden bahsetmiştir. Jacobs (2011), finansal düzenleyici yönlerle ilgili bazı yasal konulara değinmiştir. Teker ve Deniz (2020), altın, petrol ve diğer para birimlerine karşı değer ölçüsünü incelemiştir. Watkins (2014) Scrypt algoritmasının kodlarını ve kripto madenciliğinin algoritmik yapısını anlatmıştır. Brenig ve Müller (2015), kripto destekli kara para aklamanın ekonomik analizini yapmıştır. Liedel (2018); Yerlili ve Orkunoğlu-Şahin (2018) kripto paraların vergilendirilmesi üzerine çalışmıştır. Öte yandan (Sterry, 2012; Ankalkoti ve Santhosh (2017); Lewis, 2015) Bitcoin ve diğer kripto para madenciliğinin teknik altyapısını değerlendirmiştir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışma esas olarak kripto para madenciliği yapmak için kullanılan cihazların tamamen yasaklı cihazlar olmadığını, bu cihazların hangi durumlarda yasaklı sayılabileceğini ve hangi durumlarda bu cihazlara el koyma işlemi yapılabileceğini

ortaya çıkarmak içindir. Bu açıdan değerlendirildiğinde amacımız “yasaklılık” konusundaki yanlış algıyı ortadan kaldırmak, adli ve idari birimlere bakış açısı kazandırmak, yapılacak iş ve işlemlere yardımcı olmaktır.

Çalışmanın Önemi

Türkiye’de kripto para üretiminde kullanılan cihazların hukuka uygun olup olmadığına dair mevzuatta herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Kripto para birimlerinin tanımı ve kullanımı (Çetinkaya, 2018, s. 12-17), alım-satımı (Özkul ve Baş, 2020, s. 60-66) konularında bazı çalışmalar, resmî olarak yapılan açıklamalar (BDDK basın açıklaması, 2013) ve yasal düzenlemeler (TCMB yönetmelik, 2021) olmasına rağmen, madenciliğin yasal olup olmadığı hususunda kafa karışıklığı olduğu açıkça ortadadır. Bu noktadan hareketle kripto para üretim cihazlarına yönelik yasa dışı yaklaşımların neler olduğu, bu cihazlara hangi adli ve idari sebeplerle işlem yapılması gerektiği konularında bazı tespit, öneri ve değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Yöntem

Bu çalışma, yorumlayıcı bir araştırma makalesidir. Gözlem ve doküman incelemesi gibi nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır (Karataş, 2015, s. 72). Tamamen yapılandırılmamış bir saha çalışmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s. 125). Araştırmacı, çalışma alanına bizzat gitmesi, birey ve toplumla doğrudan ilişki kurması, yaşananları deneyimlemesi nedeniyle katılımcı bir role sahiptir (Karataş, 2015, s. 69). Araştırma 19 Nisan-05 Ekim 2021 tarihleri arasında araştırmacının doğal ortamında yapılmıştır. Gözlem esnasında herhangi bir ölçme aracı veya görüşme formu vs. kullanılmamıştır. Gözlem esnasında ve doküman incelemesi aşamasında, kripto para makinelerinin ithalatının yasak olup olmadığı, bu cihazların ne miktarda ithal edilmesi gerektiği, ne tür cihazların kripto para üreten cihaz olarak değerlendirildiği, bu cihazlar hakkında daha önce herhangi bir idari veya adli işlem yapılıp yapılmadığı, yasal olup olmadığı, kolluk kuvvetleri tarafından bu cihazlara ve ilgili kişilere ne tür adli ve idari işlemler yapıldığı ve hangi mevzuatın uygulandığı sorularına yanıt aranmıştır. Bu çerçevede konuyla ilgili kitap, makale, süreli yayın, kanun ve internet siteleri incelenmiştir. Basında çıkan haberler için internet haber siteleri ziyaret edilmiştir. Bu haber sitelerinin genel istatistiksel bilgilerini almak ve Google arama motorundaki haberlerin zaman dilimine bakmak için de Google Trends portalı kullanılmıştır. Konuyla ilgili yasal düzenlemeler için de mevcut kanunlar ve açık kaynaklardan erişimi mümkün olan yargı kararları incelenmiştir.

2. KRİPTO PARA

Bitcoin, Litecoin, Ethereum gibi tüm çevrim içi para birimlerine verilen ortak isimdir (Perkins, 2020, s. 9). Kriptografik algoritmalarla oluşturulan ve güvenliği sağlanan bu çevrim içi ödeme sistemleri ile dünyanın herhangi bir yerindeki herkese sanal para gönderilebilmektedir. Kripto para birimlerinin ortak özellikleri bir merkezinin olmaması, eşler arasında veri paylaşması, hesap kayıtlarının anonim olması ve kriptografik algoritmalar kullanmasıdır (Gül, 2020, s. 446). Bu paraları elde etmenin iki yolu vardır: Bunlardan ilki takas işlemlerinin yapıldığı internet siteleri ve kuruluşlardır. İkinci yöntem ise madenciliktir (FATF Raporu, 2014, s. 7).

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de kripto varlıklarla ilgili herhangi bir tanımlama yapılmamıştır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının 16 Nisan 2021 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanan Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik’te

“Kripto varlık; dağıtık defter teknolojisi veya benzer bir teknoloji kullanılarak sanal olarak oluşturulup dijital ağlar üzerinden dağıtımı yapılan, ancak itibari para, kaydi para, elektronik para, ödeme aracı, menkul kıymet veya diğer sermaye piyasası aracı olarak nitelendirilmeyen gayri maddi varlıkları ifade eder” (para. 3) şeklinde ilk kez bir tanımlama yapılmıştır (TCMB Yönetmelik, 2021). Bu da kripto paranın maddi varlık olduğu dışında henüz özel bir tanımlamasının olmadığı anlamına gelmektedir.

Öte yandan, kripto para birimleri genellikle elektronik para ile karıştırılır. Yani elektronik paraya e-para (Öztürk ve Koç, 2005, s. 209), kripto paraya ise sanal para denilebilir (Üzer, 2017, ss. 7-14). Pek çok tanım olmasına rağmen itibari para birimlerinin sanal hâli elektronik para olarak tanımlanabilir (Girgin, 2021, s. 73). Elektronik paranın sayısal değerleri Euro, Dolar ve Türk Lirası gibi itibari para birimlerinin sayısal değerleridir. Örneğin, debit kartta gördüğümüz TL tutarların internet ortamında gördüğümüz veya harcadığımız karşılığı aslında elektronik paradır (Yüksel, 2015, s. 190). 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun’un 3/ç maddesi uyarınca Elektronik Para;

“İhraç eden kuruluş tarafından kabul edilen fon karşılığı ihraç edilen, elektronik olarak saklanan, bu kanunda tanımlanan ödeme işlemlerini gerçekleştirmek için kullanılan ve elektronik para ihraç eden kuruluş dışındaki gerçek ve tüzel kişiler

tarafından da ödeme aracı olarak kabul edilen parasal değeri” (para. 3) şeklinde tanımlanmaktadır (6493 sayılı kanun, 2013).

Elektronik para, devletler tarafından yönetilen, merkezî olan, sistemdeki sayısal değerlerin fiziki karşılığı olan ve istendiğinde fiziki olarak elde edilebilen değerlerdir (Bilir ve Çay, 2016, ss. 22-24). Kripto paralar ise tam tersine herhangi bir otoriteye bağlı olmayan, fiziki olarak elde edilemeyen, blok zinciri teknolojisi kullanan, kayıtların herkese açık olduğu ancak kişisel bilgilerin kimse tarafından görülemediği bir sistemdir.

2.1. Blok Zinciri (Blockchain)

Siber ortam, güven duygusunun zayıf olduğu bir ortamdır. İçerdiği bilgilerin güvenilir olup olmadığı, sosyal medyadan veya e-postalardan gelen mesajların düşündüğümüz kişilerden gelip gelmediği, bilgisayar korsanlığı durumları internetteki güven sorunlarından bazılarıdır (Maqsood, Rizwan ve Ahmad, 2019, ss. 650-651). Blok zinciri esasen Bitcoin'i güvenilir kılmak için tasarlanmıştır. Bitcoin'i transfer etmek için alıcı ve gönderici dışında bir üçüncü taraf olan blok zinciri devreye girer ve işlem diğer kullanıcılar tarafından onaylanır. Sisteme dâhil olan tüm cihazlar, Bitcoin işlemleri için sanal bir imza oluşturur ve tüm işlemleri onaylar. Onaylanan her işlem kaydedilir ve herkese açık olarak görüntülenir. Tüm bunların oluşturduğu yapıya Blok zinciri denir (Crosby, Nachiappan, Pattanayak, Verma ve Kalyanaraman, 2015, ss. 5-13).

2.2. Transfer İşlemi

Bitcoin transferi için farklı platformlara üyelik oluşturmak suretiyle her kullanıcısının, örneğin; 1FçjUfrFNkqEphBvY5Ypt4VPLzPSo2gtKc şeklinde 34 basamaktan oluşan IBAN numarası mantığında bir anahtar temin ederek kullanması gerekmektedir. Gönderme işlemi için bir blok zinciri oluşturarak gönderimin güvenli olması amaçlanmıştır. Bu alma-gönderme işlemlerinde küçük bir komisyon alınır, en az altı farklı Bitcoin madenci doğrulama işlemi yaptıktan sonra işlem tamamlanarak gönderilen tutar karşı tarafa iletilir (Çarkacıoğlu, 2016, s. 39). Daha sonra madenci bu transfer işlemindeki komisyon tutarının bir kısmını alır ve işlemi yeni bloka ekler. Böylelikle tüm bu işlemlerin kaydını tutmuş olurlar. Bu işlemlerde anonim olup herkes tarafından görülebilmektedir.

3. KRİPTO PARA MADENCİLİĞİ

Madencilik için kurulmuş birçok internet sitesi vardır. En büyük hash gücüne sahip ilk üç havuz 30.01.2022 tarihi itibarıyla Antpool, F2Pool, BTC.com'dur

(<https://www.statista.com>). Madencilik havuzu için kurulan şirketlerin çoğu Çin'de olmak üzere tamamı yurt dışındadır (<https://btc.com>). Madenciler edindikleri madencilik cihazlarıyla bu havuzlara bağlanarak cihazların türüne göre Megahash (Mh) veya Terahash (Th) gücü oranında ürettikleri hash miktarı ölçüsünde karmaşık matematiksel işlemleri çözmeye çalışırlar ve bir blok çözüldüğünde bunun ödülünü alırlar. Ölçüm, saniyede karma/hash ile hesaplanır (<https://www.blockchain.com>).

KH / s, saniyede 1.000 karmaya eşittir.

1 MH / s, saniyede 1.000.000 karmadır.

1 GH / s, saniyede 1.000.000.000 karmadır.

1 TH / s, saniyede 1.000.000.000.000 karmadır.

Bitcoin için bu bloklar her dört yılda bir yarıya indirilir (Rajput, Abbas, ve Oh, 2018, s. 1). 2020 yılında blok başına kazanılacak miktar 6,25 Bitcoin'dir. 2024 yılında ise bu oran yarıya inecektir. Sadece bir madencinin bir bloku çözmesi uzun zaman alacağından dolayı sisteme dâhil olan diğer madenciler hash güçlerini birleştirerek bloku çözmeye çalışırlar. Blok çözüldüğünde ise herkesin öne sürdüğü Th veya Mh gücü oranında bir pay dağıtılır. Böylece son bloğun 2140 yılında tamamlanması beklenmektedir (Volastro, 2014, para. 4). Diğer kripto para birimlerinde algoritma farklılıkları olsa da sistemsel ve mantıksal yol aynıdır. Ancak sermaye ve politik riskler başta olmak üzere madencilik zorlu bir süreçtir. Madencilikte; yüksek özellikli ve yeterli donanıma sahip bir cihaz, bu cihazların montajı için uygun bir alan, aşırı elektrik tüketimi olduğundan yeterli elektrik altyapısı ve bunların aşırı ısınmasından dolayı ortamdaki sıcak havayı tahliye edecek bir soğutma sistemi olmalıdır. Aynı zamanda cihazların kurulumu, çalıştırılması ve arıza tespiti için teknik altyapı ve zamana ihtiyaç duyulmaktadır (Mirakhmedov, 2021, s. 1).

Türkiye'deki kripto para madencilerinin uygulamalarına ve sistemin işleyişine baktığımızda genellikle şu şekilde işlem yapmaktadırlar.

- Türkiye'de yerleşik bir maden havuzu platformu olmadığı için yabancı bir havuza bağlanılır.
- Genellikle havuzdan elde edilen kripto para Türkiye'deki kripto para borsalarına aktarılır.
- Türkiye'deki borsadan da liraya çevrilerek banka hesabına gönderilir.

Bu şekilde madencilikten elde edilen gelirin sahibi olurlar (<https://f2pool.io>).

Kripto para üretmek için kullanılan bilgisayar parçaları ve cihazlar şunlardır:

3.1. CPU (Central Processing Unit) Madencilik

CPU, merkezi işlem birimi anlamına gelir. Bilgisayarın tüm parçalarını kontrol ettiği için bilgisayarın beyni olarak kabul edilir (<https://www.forbes.com>). CPU kullanarak madencilik yapmak da mümkündür. İşlemci ne kadar fazla performansa sahipse, o kadar kazım yapar. CPU'lar saniyede yaklaşık 1400 kilohash (kH/s)=1.400.000 karmaya eşittir (Grushack, 2014, s. 7). Bu nedenle CPU'lar kârlı değildir ve günümüzde pek kullanılmamaktadır.

3.2. GPU (Graphics Processing Unit) Madencilik

Grafik kartı olarak da adlandırılan GPU, grafik işleme birimidir. Bilgisayarlarda 3D deneyimi sağlamak ve şekiller oluşturmak için tasarlanmıştır (Luebke ve Humphreys, 2007, s. 5). Bu nedenle CPU'ya kıyasla 800 kata kadar işlem gücüne ve hız aşırma özelliğine sahiptir (<https://www.medium.com>). Zamanla bilgisayarlardaki CPU'lar ile yapılan işlemlerin yetersiz kaldığı görülmüş ve GPU'lar kullanılmaya başlanmıştır (Rüth, Zimmermann, Wolsing ve Hohlfeld, 2018, s. 2). CPU'dan bir diğer farkı ise birden fazla cihazın bir ana karta bağlanabilmesidir (Türkiye Bilişim Vakfı, 2019, s. 22). Binlerce madencilik cihazının bu şekildeki birleşimine Madencilik Teçhizatı (Mining rigs) denir (Juels, 2022, s. 3). Bir ana karta birden fazla cihazın bağlı olduğu küçük bir birleştirme Şekil 1'de gösterilmektedir.

Şekil-1. Madencilik Teçhizatı (<https://www.ebay.com>)

.3.3 ASIC (Application Specific Integrated Circuit) Madencilik

Anlamı; Uygulamaya Özel Entegre Devre olan ASIC'ler dördüncü nesil kripto para madenciliğidir (Ghimire, 2019, s. 21). Bir grafik kartı ile daha hızlı hash gücü elde etmenin yöntemi Şekil 2'de gösterilen ASIC cihazlarıdır. Bu cihazlar, Bitcoin madenciliği için özel olarak üretilmiştir ve madencilik dışında hiçbir işe yaramazlar (Yaish ve Zohar, 2020, s. 1). Hash oranı açısından ASIC'ler, GPU'lardan ve CPU'lardan çok daha verimlidir. ASIC'lerin dezavantajı, modelleri farklılık gösterse de çok fazla elektrik tüketmeleri, gürültülü olmaları ve buldukları ortamı ısıtmalarıdır (Bondarev, 2020, ss. 526-527). Örneğin Antminer S19j Pro modeli yaklaşık 3250 watt elektrik tüketmektedir (<https://minerstat.com>).

Şekil-2. Antminer S19j Pro Model ASIC Cihaz (<https://shop.bitmain.com>)

Örnek verilecek olursa kesintisiz bir şekilde 24 saat çalışan Antminer S19 model bir cihazla madencilik yapıldığında, 06 Ekim 2021 tarihi itibarıyla günlük 35.26 Amerikan Doları gelir elde edilmekte, cihaz tüketim olarak yaklaşık 7.80 Amerikan Doları elektrik tüketmekte ve sonuç olarak günlük 27.46 Amerikan Doları net getiri sağlamaktadır (<https://www.nicehash.com>). Cihazın internet sitesindeki güncel fiyatı ise 9.300 Amerikan Dolarıdır (<https://www.shop.bitmain.com>). Bu getiriyi USD/TRY kuru, kripto paranın değeri ve madencilikteki zorluk durumu olumlu veya olumsuz şekilde etkileyecektir.

Bazıları kapatılmış olsa da Çin başta olmak üzere, ABD, İngiltere, İsrail, Japonya ve Güney Kore'de yerleşik bazı şirketler ASIC cihazları üretmektedir (<https://www.asicminervalue.com>).

3.4. Bulut Madenciliği

Herhangi bir cihaz kullanılmadan, cihazların kirama yöntemiyle hash gücü satın alınarak yapılan madencilik türüdür (Krishnan, Saketh, ve Vaibhav, 2015, s. 122).

Bu sistemde fiziki olarak elde edilmiş bir cihaz kullanılmamaktadır. Yüksek elektrik maliyetleri, cihaz bakımı ve ortam ısısından kaçınmanın bir yolu olarak Bulut Madenciliği önerilmiştir. Hashing24, CryptoUniverse, Genesis Mining gibi internet siteleri üzerinden yapılabilmektedir (Thompson, 2022, s. 1). Sistem sırasıyla şu şekilde işlemektedir:

- Hesap açılır.
- Normal para ile belirlenen ölçüde hash gücü satın alınır.
- Hash gücü satın alınan firma kendi tesislerinde, kendi madencilik cihazlarıyla madencilik yapar.
- Hangi kripto paranın madenciliği yapılıyorsa o cinsten kripto para hash gücü oranında hergün hesaba yatar.
- Belirli bir kripto para biriktiğinde, istenilen alım-satım platformundaki kripto para cüzdanına aktarılır.
- Kripto para cüzdanının bulunduğu platformdan elde edilen kripto paralar satılarak TL ve döviz karşılığına çevrilir ve banka hesabına gönderilir (<https://learn.bybit.com>).

Bu firmalar sisteme dâhil olan kişilerden aldıkları ücretle madencilik cihazı olarak kendi tesislerinde çalıştırmaktadırlar. Böylelikle cihazların tüm arıza, bakım, internet, elektrik ve personel giderlerini kendileri karşılamaktadır. Buradaki amaç, madencilik yapmak isteyen kişilerin herhangi bir bilgiye sahip olmadan, yukarıda sayılan masrafları karşılamadan ve uğraşmadan madencilik yapmalarını sağlamaktır. Satın alınan hash gücü miktarında ödenen bu ücretlerin karşılığında yine hash gücü oranında günlük olarak hesaplanan madencilik getirileri kripto para cinsinden katılımcılara ödenmektedir. Bu sistemin dezavantajı, bulut madenciliği yapan firmalara olan güven sorunu ve bu sözleşmelerin genelde iki yıla kadar yapılabilir olmasıdır. İki yıl sonra sözleşme feshedilmekte ve ödenen tutarları geri alma imkânı da bulunmamaktadır (<https://www.genesis-mining.com>).

CPU, GPU, ASIC ve Bulut Madenciliğini genel olarak değerlendirecek olursak günümüz koşullarında CPU'ların madencilik için kârlı olmadığı açıktır. GPU'lar ayrıca normal bilgisayarların parçalarıdır ve herhangi bir elektronik mağazasından satın alınabilmektedir. Ancak ASIC madencilik cihazları sadece madencilik yapmak için üretilmesinden dolayı her yerde satılmamaktadır. Ayrıca GPU, bilgisayarların bir donanımı olduğu için ASIC'lerden daha çok tercih edilmektedir. Bunun sebebi ise madencilik yapılmadığı zamanlarda bilgisayarlarda kullanılabilmesi ve kolaylıkla alınıp satılabilesidir (Rhodes, 2021, s. 1).

3.5. Madencilik Algoritmaları

Madencilikte, kripto paranın türüne göre SHA-256, Scrypt, X11 gibi algoritmalar kullanılmaktadır. Bitcoin sisteminde; SHA-256, Litecoin Scrypt ve Dashcoin X11 adlı bir algoritma kullanır. Bu algoritmaların özü, iş kanıtı anlamına gelen Proof of Work (PoW) adı verilen bir kriptografik şifreleme mekanizmasından oluşmasıdır (Houben ve Snyers, 2018, s. 18-48). Örneğin, SHA-256 algoritması Ulusal Bilim ve Teknoloji Enstitüsü tarafından 2002 yılında yayımlanmıştır (Gowthaman ve Manickam, 2015, ss. 10921-10932). Scrypt algoritması Pervical (2009) tarafından bir kriptografik şifreleme sistemi olarak tanıtılmıştır (ss. 1-16). Bu algoritmaların amacı, sistemlerin olması gerektiği gibi çalışmasını ve güvenli olmasını sağlamaktır.

4. GÜMRÜK İDARELERİ VE KOLLUK KUVVETLERİNİN UYGULAMALARI

Kripto para üretim cihazlarının yurt dışından ithal edilmesi ve kullanılması, internet üzerinden satışının yapılması ve madencilik faaliyetlerinin yaygınlaşması zaman içinde kolluk kuvvetlerinin ve diğer kamu görevlilerinin dikkatini çekmiştir. Hatta son dönemlerde gümrük idareleri ve kolluk kuvvetleri tarafından madencilik cihazlarına el konulduğu yönünde basında çıkan “Kripto para baskını”, “Kripto para üretim cihazı ele geçirildi.” şeklindeki haberler üzerine madencilik cihazlarının suç eşyası olduğu ve bu sebeple el konulduğu yönünde baskın bir şekilde kamuoyu oluştuğu görülmüştür (Akıncı, 2021, s. 1). Bu sistemin ve madencilikte kullanılan cihazların ne işe yaradığına dair yasal düzenlemelerin veya açıklamaların da olmaması madenciliğin yasaklanmış bir faaliyet olarak algılanmasına neden olmuştur. Bu durumun bir sonucu olarak gümrük idareleri ve kolluk kuvvetleri bu cihazlara el koymaya başlamışlardır. Örneğin; Gümrük Muhafaza ekiplerinin el koyduğu cihazlara ve bu cihazları getirenler hakkında yapılan işlemlere ilişkin basında yer alan bazı haberler şunlardır:

18 Aralık 2017 tarihinde İstanbul Atatürk Havalimanında New York ve Abu Dabi'den gelen iki yolcunun beraberinde yurda sokmaya çalıştıkları 17 ekran kartı ve iki adet güç kaynağı yakalandı. Şahıslar hakkında 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 3/1. maddesi “Eşyayı, gümrük işlemlerine tabi tutmaksızın ülkeye sokmak” suçlamasıyla adli işlem yapıldı (<https://www.cumhuriyet.com.tr>).

İzmir Gümrük Muhafaza Kaçakçılık ve İstihbarat Müdürlüğü ekipleri 09.05.2021 tarihinde gelen ihbar üzerine verilen adreste beş milyon lira değerinde 501 adet kripto para üretim cihazı ele geçirdi. Soruşturma kapsamında gözaltına

alınan beş kişi İzmir Cumhuriyet Başsavcılığına sevk edildi (<https://www.aa.com.tr>).

Basında çıkan haberler ve bu cihazlara bazı gümrük idareleri tarafından el konulmasının ardından cihazların yasaklanıp yasaklanmadığı konusunda tereddütler ortaya çıkmıştır. Örnek verilecek olursa Mersin Gümrük Muhafaza Kaçakçılık ve İstihbarat Müdürlüğüne 29.06.2018 tarihinde, 15 adet kripto para üretim cihazı ve 19 adet bu cihazlara ait güç kaynağı ele geçirilmiştir. Bunun üzerine olayın yargılamasının yapıldığı Mersin 1. Asliye Ceza Mahkemesi Esas Nu.:2018/767 sayılı dosya kapsamında söz konusu eşyalar hakkında yurda ithal ve ihracı yasaklanan eşyadan olup olmadığına ilişkin Gümrükler Genel Müdürlüğünden görüş istemiştir. Gümrükler Genel Müdürlüğü 21.12.2018 tarihli, 20117910-111.99 sayılı ve “Kripto para makinesi ithalatı ve ihracatı” konulu cevap yazısında bu cihazların bilgi işlem makinesi olarak değerlendirilmesi gerektiği ve ithalat işlemleri için herhangi bir kısıtlamanın söz konusu olmadığı şeklinde görüş bildirmiştir (Gümrükler Genel Müdürlüğü, 2018, para. 2). Öte yandan kolluk kuvvetleri de konuyla ilgili harekete geçmiş ve farklı illerde operasyonlar yürütmüştür. Bu operasyonlar sonucunda cihazlara el konulmuş ve ilgili şahıslar yakalanmıştır. Sadece 2021 yılında ve farklı gerekçelerle yapılan işlemlere ilişkin basında yer alan haberlerden bazıları şunlardır:

İstanbul Fatih’te yasadışı yollarla Türkiye’ye getirilen 73 adet kripto para üretim makinesi ele geçirildi. Piyasa değeri 580 bin lirayı bulan cihazlara el konulurken bir kişiye ise 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanun’una muhalefet suçundan işlem yapıldı (<https://www.ntv.com.tr>).

İzmir’in Gaziemir ilçesinde düzenlenen operasyonda, piyasa değeri 512 bin lira olan madencilik teçhizatını satmaya çalışan bir kişiye 6493 sayılı Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Kanun’una aykırılık suçundan adli işlem başlatılmıştır (<https://www.haberturk.com>).

Ordu’nun Altınordu ilçesinde piyasa değeri yaklaşık 560 bin lira olan kripto para üretim cihazları ve bu cihazları satışı sunan dört kişi yakalandı. Şahıslar hakkında 6493 Sayılı Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Kanun’una aykırılık ile “Yasak Cihaz ve Programlar” suçuna muhalefetten yasal işlem yapıldı (www.trthaber.com).

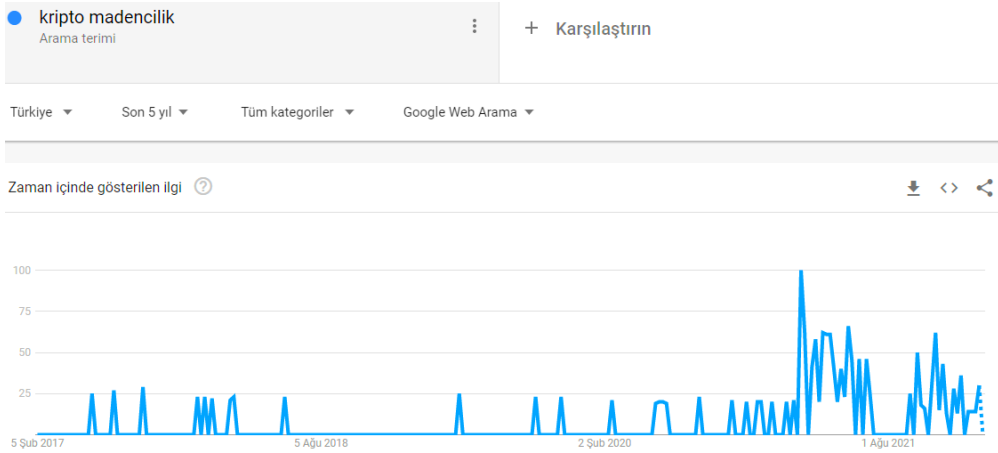
Kaçakçılıkla mücadele kapsamında Kayseri’nin Melikgazi ilçesinde yapılan operasyonda piyasa değeri 370 bin TL olan Bitcoin üretme makinası ele geçirilmiş

ve yakalanan bir kişiye 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanun'una muhalefet suçundan işlem başlatılmıştır (<https://www.sabah.com.tr>).

Kocaeli'nin Gebze ilçesinde kapatılmış bir fabrikada 650 adet kripto para üretim cihazı ele geçirilmiş ve yakalanan bir kişiye elektrik enerjisi hırsızlığı ve parada sahtecilik suçlarından işlem başlatılmıştır (<https://www.milliyet.com.tr>).

Bu haberlere ilişkin istatistiksel veri elde etmek için Google arama motorunun "haberler" bölümünde "kripto para üretim cihazı ele geçirildi" ibaresinin aranması sonucunda 31.01.2022 tarihi itibarıyla 313 sonuca ulaşılmıştır (<https://www.google.com>).

Burada tırnak içinde olmasının nedeni, tüm kelimeleri içeren haber kaynaklarının getirilecek olmasıdır. Sonuçlara bakıldığında en çok 2020-2021 yıllarında konuyla ilgili haberlerin yoğunlaştığı görülmüştür. Daha sonra arama sonuçlarını gösteren Google Trends portalı kullanılmıştır. Portala konum olarak "Türkiye", zaman olarak "son 5 yıl" ve terim olarak "kripto madencilik" terimi yazılmıştır. Arama sonucunda Şekil 3'deki grafik elde edilmiştir. Daha uzun kelime sayıları Google Trends tarafından kabul edilmemektedir.

Şekil-3. Kripto Madencilik Teriminin Google Arama Popülerliği
(<https://trends.google.com>)

Grafğin solundaki 100 değeri, terimin en popüler olduğu zamanı, 0 olanlar ise en az popüler olduğu zamanı gösterir. Grafğe bakıldığında özellikle 2020-2021 yılları arasında kripto para madenciliği konusunda yapılan araştırmalarda bir artış olduğu görülmektedir.

Bu haberlerde bahsi geçen kanunların yanı sıra Gümrükler Genel Müdürlüğünün “Kripto para makinesi ithalatı ve ihracatı” konulu yazısında yer alan kripto madencilik cihazlarının 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makineleri Hakkında Kanun kapsamında değerlendirilebileceği şeklindeki görüşü de bulunmaktadır (Gümrükler Genel Müdürlüğü, 2018, para. 5).

Bu sonuçlar incelendiğinde, konu dışı haberler dışında aynı olayın haberinin farklı kuruluşlar tarafından verildiği görülmüştür. İncelenen tüm haber kaynaklarında gümrük idareleri ve kolluk kuvvetlerinin yaptıkları işlemlerde yer, kişi ve zaman farklılıkları olsa da uygulanan mevzuatta benzerlik olduğu gözlemlenmiştir. Bu benzerlikler ortadan kaldırıldığında, işlemlerin Tablo 1'de gösterildiği gibi yedi farklı kanuna göre yapıldığı anlaşılmaktadır.

Tablo-1. Kripto Para Üretim Cihazlarına Ve Kişilere Uygulanan Kanunlar

Uygulanan kanun	İşlem türü	İşlemi yapan birim	Cihaz/cihazlara yapılan işlem	Kişi/kişilere yapılan işlem
4458 Sayılı Gümrük Kanunu	İdari para cezası	Gümrük idaresi	El konuldu	Serbest bırakıldı.
5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu	Adli işlem	Jandarma ve Polis		Yakalandı/ gözaltına alındı.
5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu 163/3 maddesi (Kaçak elektrik kullanma)				
5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu 245/A maddesi (Yasak cihaz ve programlar)				
6493 Sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun				
1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanun				
5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu 197/1 maddesi (Parada sahtecilik)				

Tablo incelendiğinde gümrük idareleri iki farklı kanuna göre hareket etmektedir. İlkinde 4458 sayılı Gümrük Kanunu kapsamında idari yaptırım uygulanarak cihazlara el konulduğu ve şahısların serbest bırakıldığı görülmüştür.

İkincisinde, kaçakçılık yapıldığı şüphesi nedeniyle 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu kapsamında adli işlem yapılarak cihazlara el konulmuş ve şahıslar yakalanmıştır. Öte yandan kolluk kuvvetlerinin tüm işlemlerde adli işlem başlattığı, cihazlara el koyduğu ve ilgili şahıslara yakalama işlemi yaptığı görülmektedir.

Basında yer alan bu haberler ışığında kripto para üretim cihazlarının yasaklanıp yasaklanmadığı, uygulamalarda neden farklı kanunların uygulandığı ve değerlendirme sonucunda hangi hukuki veya idari yaptırımların uygulanabileceği incelenmiştir.

5. KRİPTO PARA MADENCİLİĞİNE İLİŞKİN TÜRK HUKUK SİSTEMİNDEKİ MEVCUT DURUMA DAİR BAZI TESPİTLER

Türk hukuk sisteminde kripto para madencilik cihazlarının kullanımı, bulundurulması, üretilmesi, alım veya satımı konusunda herhangi bir yasaklayıcı hüküm bulunmamaktadır. Bu cihazların ithalat ve ihracatı açısından incelendiğinde, Gümrükler Genel Müdürlüğünün “Kripto para makinesi ithalatı ve ihracatı” konulu yazısında “BTC, Bitcoin, mining gibi ifadeler olsa da, ASIC cihazlar ve GPU’ların (ekran kartı) ithalatında ve ihracatında gümrük, dış ticaret ve sair mevzuatlarında yasaklayıcı veya kısıtlayıcı herhangi bir hüküm bulunmamaktadır.” denilmektedir. Aynı yazıda kripto para üretiminde kullanılan ekran kartı ve ASIC cihazların mer’i gümrük, dış ticaret ve sair mevzuat hükümlerine tabi olduğu bildirilmiştir. Ayrıca ASIC cihazların ve ekran kartlarının 8471.80.00.00 Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (GTİP) kodu ile bilgi işlem makinelerinin yer aldığı pozisyonda sınıflandırılması, bu cihazların çalışması için kullanılan PSU’ların ise 8504.40.30.10.19 GTİP kodu ile güç kaynağı sınıfında yer alması gerektiği de belirtilmiştir (Gümrükler Genel Müdürlüğü, 2018, para. 3).

Bu açıklamaların dışında madencilik cihazlarıyla ilgili herhangi bir açıklama veya düzenleme bulunmamaktadır. Çalışmanın dördüncü bölümünde gümrük idareleri ve kolluk kuvvetleri tarafından uygulanan 4458 sayılı Gümrük Kanunu, 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu 163/3, 245/A ve 167/1 maddeleri ve 6493 Sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun ile birlikte Gümrükler Genel Müdürlüğünün işaret ettiği 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makineleri Hakkında Kanun’un kapsamı incelenmiştir. Bu kanunların içerikleri ve uygulanabilirlikleri şu şekildedir:

5.1. 4458 Sayılı Gümrük Kanunu

Kanunun 237/6'ncı maddesinde

“Türk Gümrük bölgesine giriş yapan taşıt içerisinde özet beyan verilmeksizin eşya getirildiğinin bildirildiği ve bu eşyanın verilmiş olan özet beyanlardan biri ile ilişkili olmadığını anlaşıldığı hâllerde, söz konusu eşya için özet beyan vermekte yükümlü olan kişinin tespit edilmesi hâlinde bu kişi, tespit edilememesi hâlinde ise eşyayı Türkiye Gümrük Bölgesine getiren kişi tarafından, eşyanın yanlışlıkla mahrecinden fazla olarak yüklenmiş olduğu gümrük idaresince belirlenecek süre içinde kanıtlanmadığı takdirde, söz konusu eşyaya el konularak mülkiyetinin kamuya geçirilmesine karar verilir ve 177 ila 180'inci madde hükümlerine göre tasfiyeye tabi tutulur. Ayrıca eşyanın CIF¹ kıymeti kadar para cezası verilir” (s. 87) şeklinde belirtilmiştir (Gümrük Kanunu, 1999). Bu cihazların ithalatı yapılabilen GTIP kodlu eşyalar olduğu düşünüldüğünde kanunun bu maddesi kapsamında, kripto para madencilik cihazlarının yurtdışından getirildiğinde, vergiden kaçınmak için beyan verilmediği veya faturasının ibraz edilemediği durumlarda gümrük idarelerince bu ürünlere el konularak idari yaptırım uygulanabileceği anlaşılmaktadır.

5.2. 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu

Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 3/1 maddesinde, “Eşyayı gümrük işlemlerine tabi tutmaksızın ülkeye sokan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır. Eşyanın, gümrük kapıları dışından ülkeye sokulması hâlinde, verilecek ceza üçte birinden yarısına kadar artırılır.” denilmektedir (Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu, 2007, md. 3/1). Bu kapsamda kripto para madencilik cihazlarının çeşitli sebeplerle gümrük işlemlerine tabi tutulmadan getirilmesi durumunda ilgili madde kapsamında yasal işlem yapılmasının mümkün olduğu görülmektedir.

5.3. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu 163/3 Maddesi

Türk Ceza Kanunu'nun “Karşılıksız yararlanma” başlığı altındaki 163/3'üncü maddesinde; “Abonelik esasına göre yararlanılabilen elektrik enerjisinin, suyun veya doğal gazın sahibinin rızası olmaksızın ve tüketim miktarının belirlenmesini engelleyecek şekilde tüketilmesi hâlinde kişi hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur” denilmiştir (Türk Ceza Kanunu, 2004, md. 163/3).

¹CIF kıymet, İngilizce Cost, Insurance ve Freight kelimelerinin baş harfleridir. İthal edilen ürünün fatura bedeli üzerine, sigorta ve nakliye ücretinin de eklenmesinden sonraki toplam tutardır.

Kripto para madenciliğinde özellikle ASIC cihazların aşırı elektrik tüketimi olması ve elde edilen gelirin büyük bir kısmının elektrik maliyeti için ayrılması nedeniyle bazı madencilerin karşılıksız yararlanan (kaçak) elektriği kullanabileceği değerlendirilmektedir. Bu durumun kolluk ve diğer yetkili birimler tarafından tespit edilmesi hâlinde ilgili madde hükümlerince “Karşılıksız Yararlanma” suçundan işlem yapılabilecektir. Ancak bu suç kapsamında, madencilik cihazlarına ve diğer yardımcı cihaz ve aletlere el konulmasını gerektirecek bir mevzuat bulunmamaktadır.

5.4. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu 245/A Maddesi

Türk Ceza Kanunu'nun “Yasak cihaz veya programlar” başlığı altındaki 245/A maddesinde,

“Bir cihazın, bilgisayar programının, şifrenin veya sair güvenlik kodunun; münhasıran bu Bölüm'de yer alan suçlar ile bilişim sistemlerinin araç olarak kullanılması suretiyle işlenebilen diğer suçların işlenmesi için yapılması veya oluşturulması durumunda, bunları imal eden, ithal eden, sevk eden, nakleden, depolayan, kabul eden, satan, satışa arz eden, satın alan, başkalarına veren veya bulunduran kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır” (s. 67) şeklinde ifade edilmiştir (Türk Ceza Kanunu, 2004). Kaya ve Çakır'a (2020) göre, “bir cihazın” şeklindeki ifade bilişim sistemine eklenen, bağlanan veya çıkarılabilen fiziksel bir donanımı ifade etmektedir. ATM'lere kart kopyalamak için yerleştirilen kamera, kart kopyalayıcı cihazlar ve benzerleridir. “Bilgisayar programının” ibaresi bir bilgisayarı veya bilişim sistemini ele geçirmek için kullanılan solucan, truva atı gibi kötü yazılımları ifade etmektedir. Bu yöntemlerle kişinin haberi olmadan bilişim sistemine girmeyi, verileri değiştirmeyi veya başka bir yere transfer etmeye ilişkindir. “Şifrenin” ibaresi bir bilişim sistemine girmek için kullanılan rakam, harf veya simgelerden oluşan karakterleri ifade etmektedir ve şifre kırıcı programlar kastedilmektedir. “Sair güvenlik kodu” ibaresi ise şifre ve güvenlik kodu dışında kalan göz retinası, parmak izi okuyucu veya kredi kartlarının CVV kodu gibi güvenlik önlemlerinin kullanılması veya devre dışı bırakılmasını ifade etmektedir (ss. 42-44). Dolayısıyla suçun unsurlarına bakıldığında kripto para madencilik cihazlarının bu kanun kapsamında olmadığı görülmektedir.

5.5. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu 197/1 Maddesi

Kanun'un “Kamu Güvenliğine Karşı Suçlar” başlığı altındaki 197'nci maddesinin 1'inci fıkrasında “Memlekette veya yabancı ülkelerde kanunen tedavülde bulunan

parayı, sahte olarak üreten, ülkeye sokan, nakleden, muhafaza eden veya tedavüle koyan kişi, iki yıldan on iki yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır” şeklinde belirtilmiştir.

Kanun’un bu maddesi incelendiğinde, öğretiyeye göre Türk hukuk sistemindeki “para” kavramı

- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 73. maddesi,
- 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun’un 17. maddesi,
- 5326 sayılı Kabahatler Kanunu’nun 43/B maddesi,
- Sahte Banknot İzleme Sistemi’nin kurulmasına temel teşkil eden, T.C. Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılan ve 9/8/2005 tarih ve 25901 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Sahte Banknotların İncelenmesi ve Değerlendirilmesinde Uyulacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre devletler tarafından ihraç edilen, para ya da paraya eş değer kâğıt formatlı kıymetli evraklar şeklinde tanımlanmıştır. Dolayısıyla Türk hukuk sistemindeki para kavramı kripto paraları kapsamamaktadır (Kaplanhan, 2018, ss. 114-115).

5.6. 6493 Sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun

Bu Kanun esasen ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerini, ödeme hizmetlerini, ödeme kuruluşları ile elektronik para kuruluşlarını kapsamaktadır. Şöyle ki Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun kripto paralar ile ilgili 25 Kasım 2013 sayılı ve 2013/32 sayılı basın açıklamasına göre;

“Herhangi bir resmî ya da özel kuruluş tarafından ihraç edilmeyen ve karşılığı için güvence verilmeyen bir sanal para birimi olarak bilinen Bitcoin, mevcut yapısı ve işleyişi itibarıyla kanun kapsamında elektronik para olarak değerlendirilmemekte, bu nedenle de söz konusu kanun çerçevesinde gözetim ve denetimi mümkün görülmemektedir” (para. 3) şeklinde ifadesi bulunmaktadır (BDDK basın açıklaması, 2013). Bu resmî açıklama gösteriyor ki kripto paraları elektronik para olarak değerlendirmek mümkün değildir.

5.7. 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanun

Bu kanunun 1. maddesinde

“Türk Ceza Kanunu’nun 228’inci maddesinin kapsamı dışında kalsa bile Umuma mahsus veya umuma açık yerlerde her ne ad altında olursa olsun kazanç

kastiyle oynanmasa dahi rulet, tilt ve benzeri baht ve talihe bağlı veya maharet isteyen, otomatik, yarı otomatik el veya ayakla kullanılan oyun alet veya makinaları ile benzerlerini bulundurmamak veya çalıştırmak veya yurda sokmak yahut imal etmek yasaktır” (md. 1) denilmektedir. (1072 sayılı kanun, 1968). Kripto para cihazlarının işlevlerine bakıldığında oyun maksatlı, baht veya talihe dayalı bir cihaz olmadığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan bu kanun kapsamındaki alet ve makinelerin bulundurulması, üretilmesi, çalıştırılması ve yurda sokulması yasak olmasına rağmen kripto para cihazlarının üretiminde, yurda sokulmasında veya bulundurulmasında herhangi bir kısıtlayıcı düzenleme de bulunmamaktadır. Bu kanun kapsamında yargı kararları incelendiğinde, Anayasa Mahkemesi, E.2015/58, K.2015/117, 23.12.2015 sayılı kararında,

“1960’lı yıllarda langırt ve benzeri oyunların gerek yetişkinler gerekse gençler arasında yaygınlaşmasının, yetişkinlerin iş ve aile düzenlerinin bozulmasına, gençlerin eğitimlerinin aksamasına ve kötü alışkanlıklar edinmesine neden olduğu, bu durumun toplumda bu gibi oyunlara karşı olumsuz bir tepkiye yol açtığı, bu tepkinin bir yansıması olarak da bu oyunların oynandığı alet ve makineleri bulundurma, çalıştırma, yurda sokma ve imal etmenin yasaklanarak cezai yaptırıma bağlandığı anlaşılmaktadır” (s. 3) şeklinde belirtilerek günümüz demokratik toplumlarında yetişkin veya gençlerin eğlence amaçlı ve zekâ geliştirici nitelikteki elektronik oyun alet ve makineleri yaygın şekilde kullandığından bahsetmektedir (AYM, 23 Aralık 2015). Anayasa Mahkemesinin bu kararı incelendiğinde kanunun kapsamı açısından kripto para cihazlarının bu kanunun işaret ettiği cihazlardan olmadığı düşünülmektedir.

6. TARTIŞMA

Bu makalede madenciliğin anlamı, madencilik cihazlarının ne olduğu, madenciliğin nasıl ve ne şekilde yapıldığı, madenciliğin dünyadaki ve Türkiye'deki durumu araştırılmıştır. Türkiye'de madencilik faaliyetlerine ve madencilik cihazlarına yönelik hukuki ve idari yaklaşımlar tartışılarak bu konuda hangi mevzuatın uygulanabileceği ve hangilerinin uygulanamayacağı konusunda tespitler ve değerlendirmeler yapılmış, ortaya çıkan tereddütler giderilmeye çalışılmıştır.

Kripto para madenciliği ve madencilik cihazlarıyla ilgili araştırmanın bulgularını yorumlayacak olursak iki aşamada değerlendirmemiz gerekir: Birinci aşamada bu cihazları bulunduran, getiren veya kullanan kişilere yönelik uygulanacak işlemler, ikinci aşamada ise bu cihazlara yönelik yapılacak işlemlerdir. El koyma işlemleri için değerlendirmemiz hangi mevzuat kapsamında işlem yapılıyor ise o mevzuat hükümlerine göre hareket edilmesidir. İkinci olarak da kişilere yönelik mevcut uygulanabilir mevzuatın temel hak ve özgürlükler

açısından değerlendirilmesidir. Şöyle ki Anayasanın 38/1'inci maddesinde “Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.” denilmektedir. Aynı zamanda 38/3'üncü maddesinde “Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.” şeklinde belirtilmiştir. Bu madde aynı zamanda “suç ve cezada kanunilik” ilkesidir (Toroslu, 2014, ss. 7-8). Yani fiilin kanunlarda suç olduğunun açıkça belirtilmesi gerektirir. Öte yandan, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 2/3'üncü maddesinde de “Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz.” şeklinde ifade edilmiştir.

Madencilik cihazlarının mevzuatın dışında kullanıldığı yönünde, şüphe üzerine açılan soruşturmalarda ise şüphenin olgularının ortaya konulması gerektiği düşünülmektedir. Yani şüpheyi uyandıran unsurların neler olduğu açıkça belli olmalıdır. Öğretiye göre şüphe bir şeyin olup olmadığı hakkında tereddüde düşme, kuşkulama, işkillenme olarak tanımlanmıştır. Ceza muhakemesinde şüphe derecelendirilmiştir. Bunlar, basit şüphe, makul şüphe, yeterli şüphe ve kuvvetli şüphedir (Zafer, 2019, ss. 4-120). Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 160/1 maddesinde “...bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez” ibaresiyle suç işlendiği izlenimini doğuran olguların varlığına işaret edilmiştir (Şahin, 2014, s. 111). Bu da basit şüpheyi işaret etmektedir. Basit şüphe şüphenin en hafif derecesi olup bir soruşturmanın açılabilmesi için basit şüphe yeterlidir. Fakat bu şüphe delile dayanmalıdır (Kahraman, 2014, s. 140). Ceza muhakemesine göre delil olmadan şüpheden bahsetmek mümkün değildir. Delil olmadan hiçbir ceza muhakemesi işlemi yapılamaz. Olaylara dayanmayan ve salt basit tahminden ibaret olan şüphe üzerine soruşturmaya girişilmesi, keyfi bir uygulama olacaktır (Akıncı, 2020, s. 194). Dolayısıyla sadece suç unsuru olabileceği düşüncesiyle harekete geçmek, soruşturma açmak, bu sebeple ev veya işyerlerinde arama yapmak doğru değildir. Bu durum temel hukuk öğretisi olan “masumiyet karinesinin” korunması açısından da sıkıntı doğuracaktır. Masumiyet karinesi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasıyla da güvence altına alınmıştır. Anayasanın 38'inci maddesinin 4'üncü fıkrasında “Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.” şeklinde belirtilmiştir. Masumiyet karinesi aynı zamanda kişinin “lekelenmeme” hakkının korunmasını da gerektirmektedir (Yüzer, 2014, s. 1678).

Bu kapsamda, ithal edilen kripto para üretim cihazları yurt dışından getirildiğinde gümrük vergisinden kaçınmak amacıyla gümrük idarelerine beyan edilmemesi/yanlış beyanda bulunulması veya farklı gümrük usul ve esaslarına

aykırılık bulunduğu tespit edilmesi hâlinde, 4458 Sayılı Gümrük Kanunu veya 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu kapsamında gerekli işlemlerin Gümrük İdarelerince yapılmasında kanuni bir engelin olmadığı anlaşılmaktadır.

Kolluk kuvvetlerinin veya soruşturmacı birimlerinde ancak istihbari çalışma, ihbar, şikâyet ve sair şekilde “delil” elde etmeleri hâlinde, 5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu 3/1 maddesi veya 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu 163/3 Maddesi (Karşılıksız Yararlanma) suçlarından adli işlem yapmaları gerektiği, aksi halde tahmine dayalı bir şekilde re’sen açılan soruşturmaların öğretilerdeki genel kaniya göre keyfilik olacağı değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan, kripto para üretim cihazlarının 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu 245/A maddesinde belirtilen yasak cihaz veya programlar arasında yer almadığı anlaşıldığından, bu kanun kapsamında soruşturma açılması isabetsiz olacaktır. Kripto paraların elektronik para olmadığı açıkça ortaya konulduğundan, 6493 Sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun kapsamında değerlendirilmesi de mümkün olmayacaktır. Bu cihazların 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanun’un işaret ettiği oyun aletleri veya makinelerden olmadığı düşünüldüğünde, bu kanun kapsamında da soruşturma açılmasının hukuka uygun olmayacağı anlaşılmaktadır. Kripto paraların Türk Hukuk sistemindeki “para” kavramıyla bağdaşmaması nedeniyle 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu 197/1 maddesi gereğince “Parada Sahtecilik” suçundan da işlem yapılması isabetli olmayacaktır. Gerek suçun unsurlarının gerçekleşmemiş olması gerekse hukuk devletinin gereği olan “adalet” ve “hakkaniyet” ilkeleriyle bağdaşmaması nedeniyle, kripto para madencilik cihazlarının sayılan bu kanunlar kapsamında değerlendirilmemesi gerektiği aksi durumda kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılabilmesi kanaatindeyiz.

SONUÇ

Kripto paralarla ilgili Türkiye’de yasaklayıcı bir hüküm bulunmadığına göre madencilik faaliyetlerinin de serbestleştirilmesi gerekir. Zira herhangi bir ekran kartıyla madencilik yapıldığı düşünüldüğünde madenciliğin tamamen yasaklanması da mümkün gözükmemektedir. Yasal düzenlemelerin olmayışı gümrük idareleri ve kolluk kuvvetlerinin bu cihazlara yönelik yaklaşımlarını sınırlandırmaktadır. Bu nedenle farklı yol ve yöntemler izlenmekte ve yapılacak işlemlerde farklı kanunlar uygulanmaya çalışılmaktadır. Bu belirsizliklerin ortadan kaldırılması, kişilerin hak ve özgürlüklerinin engellenmesinin önüne geçeceği gibi devletin yapacağı uygulamalarda bir kesinlik ve tutarlılık ortaya koyacaktır.

Kripto para madenciliği, sayısal değerlerin bir şifreleme sisteminin arkasına gizlendiği ve bu şifrenin deşifre edilmesi için de güçlü bilgisayarların kullanıldığı yazılımsal bir sistemden ibarettir. Maddi bir karşılığı olmayan, sadece algoritmalarla sisteme entegre edilmiş ve gerçekte elde edilemeyen bu sayıların madencilikle elde edilmesinin amaçlandığı, alınıp satıldığı ve ödemelerde kullanıldığı da bir gerçektir. Altın veya diğer madenlerle kıyaslanmaması gerekir. Çünkü değerli metallerin madenciliği için maliyetleri ve maddi gerçeklikleri vardır ve sınırlıdır. Kripto paraların türlerinde sınır olmadığı gibi bu türlerin birçoğunda ne kadar üretileceğine dair bir sınır da yoktur. Sınırı belli olmayan bir varlığın değeri neye göre belirlenecektir? Ayrıca “bilindiği kadarıyla” merkezinin olmaması ve herhangi bir otorite tarafından kontrol edilmemesi, devletlerin bazı düzenlemelerine de engel olmaktadır. Bu itibarla kripto paraların ticari olarak kullanılması ve alım-satımı sonucunda elde edilen gerçek paranın dolaşımında olması da düşündürücüdür.

Sonuç olarak madencilik işi kaçınılmaz olarak uygulanmaya devam edecek gibi görünüyor. Bir endüstrisi ve kâr amacı olduğundan, bulgularımıza göre kripto para madenciliği ile ilgili dört ana sorun vardır. Bunlar;

- Hash gücü nedeniyle sürekli artarak devam eden zorluk derecesi ve buna bağlı olarak daha fazla hash gücü üreten cihazlara ihtiyaç duyulması,
- Yurtdışındaki madencilik havuzlarından işlem yapılması,
- Enerji kaynaklarının tüketilmesi,
- Bu cihazlara ve kişilere yönelik uygulanacak olan adli ve idari yaptırımlar.

Çözüm olarak önerimiz, Türkiye'de madencilik havuzlarının kurulmasıdır. Madencilik ekipmanları Türkiye'de yerel olarak üretilmese de madenciler yerel maden havuzlarını kullanmaya teşvik edilmelidir. Böylece madencilik faaliyetlerinin boyutu bilinecek, yapılacak düzenlemelerle denetim, vergilendirme ve yaptırımlar daha net belirlenmiş olacaktır. Yabancı havuzlardaki kripto para birimlerinin yine yabancı kripto borsalarında takas edilerek döviz cinsi üzerinden Türkiye'ye transfer edilmesi gerekir. Madenciliğin ancak böyle bir döngüde devlete faydalı olabileceğini düşünüyoruz. Öte yandan, kripto para birimleri konusunda sınırlı da olsa bazı yasal düzenlemeler yapılmıştır ancak hem bu düzenlemelerin genişletilmesi hem de madencilik ve madencilik cihazlarıyla ilgili tüm bu uygulamaları kapsayacak şekilde ayrıntılı yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- 1072 sayılı kanun. (1968). *T.C Resmi Gazete*, 13086, 27.12.1968.
- 6493 sayılı kanun. (2013). *T.C Resmi Gazete*, 28690, 27.06.2013.
- Akıncı, F. (2020). Lekelenmeme hakkı. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 177-202.
- Akıncı, İ. (2021). *Kripto para madenciliğinde kullanılan cihazlara el koyma kararı hukuka uygun mudur?* Erişim tarihi: 04 Şubat 2022, <https://universalhukuk.com/KRiPTO-PARA-MADENCiLigİNDE-KULLANILAN-CiHAZLARA-EL-KOYMA-KARARI-HUKUKA-UYGUN-MUDUR>.
- An overview of mining: CPU, GPU and ASIC*. (2020). Erişim tarihi: 18 Ekim 2021, <https://www.forbes.com/sites/theyec/2020/07/23/an-overview-of-mining-cpu-gpu-and-asic/?sh=24f721394e58>.
- Ankalkoti, P. ve Santhosh , S. G. (2017). A relative study on bitcoin mining. *Imperial Journal of Interdisciplinary Research (IJIR)*, 1757-1761.
- Antminer S19 pro profitability calculator*. (2022). Erişim tarihi: 30 Ocak 2022, <https://minerstat.com/hardware/antminer-s19-pro>.
- Antminer S19j Pro 100TH/s*. (2021). Erişim tarihi: 06 Ekim 2021, <https://shop.bitmain.com/product/detail?pid=00020210920124332765Ffe211v80644>.
- AYM, E.2015/58, K.2015/117 (23 Aralık 2015). Erişim tarihi: 18 Kasım 2021, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2015-117-nrm.pdf>.
- Batı, B. (2021). *Mahkeme tarafından kripto para hesaplarının haczedilebileceğine hükmedildi*. Erişim tarihi: 06 Şubat 2022, <https://moral.av.tr/tr/hukuki-haberler/mahkeme-tarafından-kripto-para-hesaplarının-haczedilebileceğine-hukmedildi-442>.
- BDDK basın açıklaması. (2013, Kasım 25). Bankacılık düzenleme ve denetleme kurumunun 2013/32 sayılı basın açıklaması.
- Bilir, H. ve Çay, Ş. (2016). Elektronik para ve finansal piyasalar arasındaki ilişki. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21-31.

Bitcoin: El Salvador, kripto parayı resmi para birimi olarak kabul eden ilk ülke oldu. (2021). Erişim tarihi: 09 Kasım 2021, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58474009>.

Bitcoinin kalpazanlığında başladı! atatürk havalimanında bir gün arayla iki operasyon. (2018). Erişim tarihi: 29 Ocak 2022, <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/bitcoinin-kalpazanligi-da-basladi-ataturk-havalimaninda-bir-gun-arayla-iki-operasyon-913401>.

Bondarev, M. (2020). Energy consumption of bitcoin mining. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 525-529.

Brenig, C. ve Müller, G. (2015). Economic analysis of cryptocurrency backed money laundering.

Campbell-Verduyn, M. (2017). *Bitcoin and Beyond: Cryptocurrencies, Blockchains, and Global Governance*. doi:10.4324/9781315211909.

Crosby, M., Nachiappan, Pattanayak, P., Verma, S. ve Kalyanaraman, V. (2015). *BlockChain technology*. California: Sutardja Center for Entrepreneurship ve Technology Technical Report.

Çarkacıoğlu, A. (2016). *Kripto-para bitcoin*. Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi.

Çetinkaya, Ş. (2018). Kripto paraların gelişimi ve para piyasalarındaki yerinin swot analizi ile incelenmesi. *Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi- C:2-S:5*, 11-21.

Distribution of Bitcoin's network hashrate in the last 24 hours until april 14, 21. (2021). Erişim tarihi: 30 Ocak 2022, <https://www.statista.com/statistics/731416/market-share-of-mining-pools/>.

FATF Report. (2014). *Virtual currencies key definitions and potential AML/CFT risks*. France: Financial Action Task Force.

Frankenfield, J. (2020). *Block (Bitcoin Block)*. Erişim tarihi: 09 Kasım 2021, <https://www.investopedia.com/terms/b/block-bitcoin-block.asp>.

Ghimire, S. (2019). Analysis of bitcoin cryptocurrency and its mining techniques. *Master of Science in Engineering-Electrical Engineering*, 1-66.

Girgin, B. (2021). Dijital para ve dijital para hakkında hukuki düzenlemeler. *Aktüel Hukuk Dergisi*, 70-77.

- Global Legal Research Directorate. (2021). *Regulation of cryptocurrency around the world: November 2021 update*. Washington: Law Library of Congress.
- Google Trends. (2022). Erişim tarihi: 01 Şubat 2022, <https://trends.google.com/trends/explore?date=today%205-y&geo=TR&q=kripto%20madencilik>.
- Gowthaman, A. ve Manickam, S. (2015). Performance study of enhanced SHA-256 algorithm. *International Journal of Applied Engineering Research*, 10921-10932.
- Grushack, J. E. (2014). Currency 3.0: Examining digital crypto currency markets. 1-36. New York: Union College.
- Gül, H. (2020). Bitcoin ve türevi varlıkların muhasebeleştirilmesine ilişkin bir değerlendirme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 4444-454.
- Gümrük Kanunu. (1999). *T.C Resmi Gazete*, 23866, 04.11.1999.
- Gümrükler Genel Müdürlüğü. (2018). *Kripto para makinesi ithalatı ve ihracatı*. Erişim tarihi: 03 Kasım 2021, https://www.mergumder.org.tr/_yuklenenDosyalar/_dernekDuyurulari/Kripto_para_mak_ith_ihr.pdf.
- Holotescu, C., Holotescu, V. ve Holotescu, T. (2018). Understanding blockchain technology and how to get involved. 1-17.
- Houben, R. ve Snyers, A. (2018). *Cryptocurrencies and blockchain*. Brussels: European Parliament Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies.
- How to mine Bitcoin*. (2022). Erişim tarihi: 02 Şubat 2022, <https://f2pool.io/mining/guides/how-to-mine-bitcoin/>.
- İstanbul'da kripto para madenciliği operasyonu*. (2021). Erişim tarihi: 28 Ocak 2022, https://www.ntv.com.tr/turkiye/istanbulda-kripto-para-madenciligi-operasyonu,KDNN95v_X0G1IOE-9r927A.
- İzmir'de kaçak yollarla ülkeye sokulan 501 kripto para üretim makinesi ele geçirildi*. (2021). Erişim tarihi: 30 Ocak 2022, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/izmirde-kacak-yollarla-ulkeye-sokulan-501-kripto-para-uretim-makinesi-ele-gecirildi/2234516>.

- İzmir'de kripto para madenciliği operasyonu.* (2021). Erişim tarihi: 02 Şubat 2022, <https://www.haberturk.com/izmir-haberleri/90834361-izmirde-kripto-para-madenciligi-operasyonu>.
- Jacobs, E. (2011). Bitcoin : A Bit Too Far ? *Journal of Internet Banking and Commerce*, 1-4.
- Juels, A. (2022). *Cleaning up cryptocurrency: the energy impacts of blockchains*. New York: U.S. House of Representatives Energy and Commerce Committee.
- Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu. (2007). *T.C Resmi Gazete*, 26479, 31.03.2007.
- Kahraman, D. G. (2014). Yeterli şüphe kavramının İddianamenin iadesi kurumu bakımından Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 16, Sayı:1*, 123-150.
- Kaplanhan, F. (2018). Kripto paranın türk mevzuatı açısından değerlendirilmesi “bitcoin örneği”. 105-123.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi Cilt 1, Sayı 1*, 62-80.
- Kaya, İ. S. ve Çakır, A. (2020). Yasak cihaz veya programlar suçu. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32-55.
- Kayseri'de kripto para operasyonu: 1 gözaltı.* (2021). Erişim tarihi: 26 Ocak 2022, <https://www.sabah.com.tr/yasam/kayseride-kripto-para-operasyonu-1-gozalti-5710862>.
- King, S. ve Nadal, S. (2012). PPCoin: Peer-to-Peer Crypto-Currency with Proof-of-Stake. 1-6.
- Krishnan, H., Saketh, S. ve Vaibhav, V. T. (2015). Cryptocurrency mining–transition to cloud. *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*, 115-124.
- Lewis, A. (2015). A Gentle Introduction To Bitcoin Mining. *Brave New Coin*, 1-13.
- Liedel, D. A. (2018). The taxation of bitcoin: How the IRS views cryptocurrencies. *Drake L. Rev.*, 66, 1-107.
- Luebke, D. ve Humphreys, G. (2007). How GPUs work. *IEEE Computer Society*, 96-100.

- Maese, V. A., Avery, A. W., Naftalis, B. A., Wink, S. P. ve Valdez, Y. D. (2016). Cryptocurrency: A primer. *Banking LJ*, 133-468.
- Manufacturers directory of companies producing asi.* (2021). Erişim tarihi: 30 Ocak 2022, <https://www.asicminervalue.com/manufacturers>.
- Maqsood, A., Rizwan, M. ve Ahmad, F. (2019). Security, Trust and Privacy In Cyber (StpcCyber). *International Journal of Scientific and Research Publications, Volume 9, Issue 2*, 649-655.
- Mirakhmedov, A. (2021). *The Challenges of Industrial-Scale Bitcoin Mining*. Erişim tarihi: 07 Kasım 2021, <https://www.nasdaq.com/articles/the-challenges-of-industrial-scale-bitcoin-mining-2021-10-22>.
- Nakamoto, S. (2008). Bitcoin: A Peer-to-Peer electronic cash system. 1-9.
- Narayanan, A., Bonneau, J., Felten, E., Miller, A. ve Goldfeder, S. (2016). Bitcoin and cryptocurrency technologies: a comprehensive introduction. *Princeton University Press*.
- Ordu'da kripto para operasyonu: 4 gözaltı.* (2021). Erişim tarihi: 02 Şubat 2022, <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/orduda-kripto-para-operasyonu-4-gozalti-619427.html>.
- Özkul, F. U. ve Baş, E. (2020). Dijital çağın teknolojisi blokzincir ve kripto paralar: ulusal mevzuat ve uluslararası. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 57-74.
- Öztürk, N. ve Koç, A. (2005). Elektronik para, diğer para türleriyle karşılaştırılması ve olası etkileri. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 207-243.
- Perkins, D. W. (2020). Cryptocurrency: the economics of money and selected policy issues. *Congressional Research Service*, 1-27.
- Pervical, C. (2009). Stronger key derivation via sequential memory-hard functions. 1-16.
- Profitability calculator.* (2021). Erişim tarihi: 06 Ekim 2021, <https://www.nicehash.com/profitability-calculator/bitmain-antminer-s19>.
- Rajput, U., Abbas, F. ve Oh, H. (2018). A solution towards eliminating transaction malleability in bitcoin. *Journal of Information Processing Systems*, 838-850.

- Rawat, D. B., Chaudhary, V. ve Doku, R. (2020). Blockchain technology: emerging applications and use cases for secure and trustworthy smart systems. *Journal of Cybersecurity and Privacy*, 4-18.
- Rhodes, L. (2021). *What are key differences between asic and gpu mining?*. Erişim tarihi: 29 Ocak 2022, <https://compassmining.io/education/differences-between-asic-gpu-mining-cryptocurrency>.
- Rüth, J., Zimmermann, T., Wolsing, K. ve Hohlfeld, O. (2018). Digging into browser-based crypto mining. In *IMC '18: Internet Measurement Conference, October 31–November 2, 2018, Boston, MA, USA*. ACM, New York, NY, USA, 1-7.
- Seiferling, M. (2019). *Cryptocurrencies and the Future of Money*. Madrid: Madrid: Center for the Governance of Change, IE University.
- Serçemeli, M. (2018). Kripto Para Birimlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Vergilendirilmesi. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar (639)*, 33-66.
- Shirakawa, J. ve Korwatanasakul, U. (2019). *Cryptocurrency Regulations: Institutions and Financial Openness*. Tokyo: Asian Development Bank Institute.
- Singh, S. K. ve Kumar, S. (2021). Blockchain Technology: Introduction, Integration and Security Issues with IoT. 1-21.
- Start Mining today*. (2022). Erişim tarihi: 04 Şubat 2022, <https://www.genesis-mining.com/pricing>.
- Stats*. (2022). Erişim tarihi: 02 Şubat 2022, <https://btc.com/stats>.
- Sterry, D. R. (2012). *Introduction to bitcoin mining*.
- Şahin, D. (2014). Türk ceza yargılaması hukukunda koruma tedbirleri bakımından esas alınan şüphe kavramının incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 98-144.
- TCMB Yönetmelik. (2021, 16 Nisan). *Ödemelerde kripto varlıkların kullanılmamasına dair yönetmelik*. T.C Resmi Gazete. Sayı : 31456.
- Teker, D. ve Deniz, E. A. (2020). Crypto currency applications in financial markets: factors affecting crypto currency prices. *6th Global Business Research Congress*, 34-37.

- The difference between gpu and cpu mining.* (2019). Erişim tarihi: 25 Ekim 2021, <https://medium.com/@coinfly/the-difference-between-gpu-and-cpu-mining-af68650f110d>.
- Thompson, B. (2022). *15 best cloud mining sites (bitcoin, ethereum mining)*. Erişim tarihi: 29 Ocak 2022, <https://www.guru99.com/best-cloud-mining-sites-trusted.html>.
- Toroslu, N. (2014). Kanunilik ilkesi. *Ceza Hukuku* (s. 1-242). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Total Hash Rate (th/s).* (2021). Erişim tarihi: 27 Ekim 2021, <https://www.blockchain.com/charts/hash-rate>.
- Türk Ceza Kanunu. (2004). *T.C Resmi Gazete, 25611, 12.10.2004*.
- Türkiye Bilişim Vakfı. (2019). *Blokzinciri teknolojisi terminoloji çalışması*. İstanbul: Türkiye Bilişim Vakfı.
- Üzer, B. (2017). Sanal para birimleri. *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Ödeme Sistemleri Genel Müdürlüğü. Uzmanlık Yeterlik Tezi*, Ankara.
- Volastro, A. (2014). *CNBC Explains: How to mine bitcoins on your own*. Erişim tarihi: 09 Kasım 2021, <https://www.cnbc.com/2014/01/23/cnbc-explains-how-to-mine-bitcoins-on-your-own.html>.
- Wang, L. ve Liu, Y. (2014). Exploring miner evolution in bitcoin network. 1-12.
- Wanguba, J. (2020). *How many cryptocurrencies are there in 2021?* Erişim tarihi: 05 Kasım 2021, <https://e-cryptonews.com/how-many-cryptocurrencies-are-there-in-2021/>.
- Watkins, D. (2014). Scrypt Mining with asics. 1-23.
- What Is cloud mining and how does it work?* (2022). Erişim tarihi: 28 Ocak 2022, <https://learn.bybit.com/crypto/what-is-cloud-mining/>.
- Yaish, A. ve Zohar, A. (2020). Pricing ASICs for cryptocurrency mining. 1-7.
- Yasa dışı kripto para üretim tesisindeki 650 cihaza el konuldu.* (2021). Erişim tarihi: 04 Şubat 2022, <https://www.milliyet.com.tr/gundem/yasa-disi-kripto-para-uretim-tesisindeki-650-cihaza-el-konuldu-6618635>.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Yüksel, A. E. (2015). Elektronik para, sanal para, bitcoin ve linden doları'na hukuki bir bakış. *İÜHFM C. LXXIII, S. 2*, 173-220.
- Yüzer, D. (2014). Basın yoluyla adli haberlerin verilişi ve suçsuzluk karinesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 15*, 1653-1694.
- Zafer, H. (2019). *Ceza muhakemesi hukuku*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Zainuddin, A. (2017). *Altcoins vs. tokens: what's the difference?* Erişim tarihi: 20 Kasım 2021, <https://masterthecrypto.com/differences-between-cryptocurrency-coins-and-tokens/>.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Mayıs 2022, Cilt:11, Sayı:1, 167-200
doi:10.28956/gbd.1068063

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, May 2021, Volume:10, Issue:1, 167-200
doi:10.28956/gbd.1068063

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article

Bireysel Silahlanma ve Şiddet: Ateşli Silah Şiddetinin Güncel Durumu
Individual Armament and Violence: The Current Status of Firearm Violence

Yazar(lar) / Writer(s)

1-Ahmet YASUNTİMUR, Doktora Öğrencisi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ahmetyasuntimur@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0924-8021>.
2-Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ, Doç. Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Adli Bilimler Enstitüsü, gokhan.ogunc@jsga.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0344-9818>.

Bilgilendirme / Acknowledgement:

-Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

-Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

-Bu çalışma, 2.nci yazarın danışmanlığında 1.nci yazarın "Şiddet ve Suç Davranışları Çerçevesinde Ses-gaz Tabancasından Muaddel Silah Tehdidi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasının bir bölümünden elde edilmiştir

-Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 19.02.2022

Makale Kabul Tarihi / Accepted : 13.04.2022

Atıf Bilgisi / Citation:

Yasuntimur, A. ve Öğünç, G. İ. (2022). Bireysel silahlanma ve şiddet: Ateşli silah şiddetinin güncel durumu. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 11(1), ss 167-200, doi:10.28956/gbd.1068063

BİREYSEL SİLAHLANMA VE ŞİDDET: ATEŞLİ SİLAH ŞİDDETİNİN GÜNCEL DURUMU

Öz

Toplumlar ilerledikçe şiddet ve suç davranışlarının azalacağı yönündeki görüşlerin aksine şiddet ve suç davranışları her geçen gün artmaktadır. Ancak aktörler, roller ve araçlar değişiklik göstermektedir. Özellikle son zamanlarda yaşanan şiddet olaylarında karşılaşılan araçlardan biri ateşli silahlardır. Dünyada her yıl ateşli silah şiddetinden dolayı 200.000'den fazla kişi hayatını kaybetmektedir. Bunların 150.000'i cinayet, 65.000'i intihar ve 20.000'den fazlası silah kazasıdır. Türkiye'de ise her yıl 2.000'den fazla kişi ateşli silahlardan dolayı hayatını kaybederken 3.000'in üzerinde kişi çeşitli yerlerinden yaralanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, hem dünyada hem de Türkiye'de her geçen gün artan ateşli silah şiddetinin güncel durumunun betimlenmesi ve bireysel silahlanma sayılarının belirlenmesidir. Nitel araştırmalarda kullanılan Doküman Analizi yönteminin kullanıldığı çalışmada, bireysel silahlanma sayıları ve ateşli silahların kullanımıyla ilgili problem alanları tespit edilmiştir. Sonuç olarak bireysel silahlanmanın yüksek olduğu bölgelerde ateşli silah şiddetinin de yüksek olduğu görülmektedir. Dünyada ateşli silah şiddetinin Brezilya, ABD ve Hindistan gibi büyük nüfus yoğunluğu olan ülkelerde yoğunlaştığı belirlenirken Türkiye'de ateşli silah şiddeti nüfus yoğunluğu fazla olan İstanbul, Samsun, Adana ve İzmir gibi şehirlere yoğunlaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bireysel silahlanma, Şiddet, Ateşli silah, Silah şiddeti.

INDIVIDUAL ARMAMENT AND VIOLENCE: THE CURRENT STATUS OF FIREARM VIOLENCE

Abstract

Contrary to the views that violence and criminal behavior will decrease as societies develop, violence and criminal behaviors are increasing day by day. However, actors, roles and tools are varying. One of the tools encountered, especially in recent violence, is firearms. More than 200.000 people die worldwide each year due to firearm violence. Of these, 150.000 are homicides, 65.000 are suicides and more than 20.000 are gun accidents. In Turkey, more than 2.000 people die from firearms every year, while more than 3.000 people are injured in various places. The aim of this study is to describe the current situation of increasing firearm violence both in the world and in Turkey and to ascertain the number of individual armaments. In the study, in which the Document Analysis method used in qualitative research was employed, the numbers of individual armaments and problem areas related to the use of firearms were determined. As a result, it is seen that firearm violence is high in regions where individual armament is high. While it is determined that firearm violence in the world is concentrated in countries with large population density such as Brazil, USA and India, firearm violence in Turkey is concentrated in cities with high population density such as Istanbul, Samsun, Adana and Izmir.

Keywords: Individual armament, Violence, Firearm, Firearm violence

GİRİŞ

Son zamanlarda hem dünyada hem de Türkiye'de şiddet davranışları birbirini taklit ederek toplumlarda yayılmaktadır. Çocuklar ve gençlerle ilgili şiddet haberleri giderek yaygın şiddet davranışları hâline gelmekte ve ateşli silahların şiddet olaylarında kullanım oranı da artmaktadır. Dünya genelinde sivillerin sahip olduğu ateşli silah sayısı, silahlı kuvvetler ile kolluk birimlerinin sahip olduğundan yaklaşık beş kat daha fazladır. Bu açıdan sivillerin 857 milyon, silahlı kuvvetlerin 133 milyon ve kolluk kuvvetlerinin ise 22,7 milyon küçük ve hafif ateşli silaha sahip olduğu değerlendirilmektedir (Karp, 2018, s. 4; Small Arms Survey, 2018). Başka bir ifadeyle dünya genelinde dolaşımda olan 1 milyardan fazla küçük ve hafif ateşli silahın yaklaşık %85'ine sivillerin sahip olduğu tahmin edilmektedir (SAS, 2019, s. 10). Her yıl silah şiddetinden dolayı 200.000'den fazla kişi hayatını kaybederken yaklaşık olarak 150.000 cinayet, 65.000'in üzerinde intihar ateşli silah kullanılarak gerçekleşmekte ve bireylerin hayatını kaybettiği 20.000'den fazla silah kazasının meydana geldiği değerlendirilmektedir (Florquin, 2020, s. 13; Naghavi, vd. 2018, s. 796). Türkiye'de ise 2020 yılında toplam 3.682 silahlı şiddet olayı meydana gelmiştir. Bunun sonucunda 2.040 kişi hayatını kaybederken 3.688 kişi çeşitli yerlerinden yaralanmıştır. Ayrıca Türkiye'de 2000-2019 yılları arasında meydana gelen toplam intiharların %25'inde (14.572 intihar) ateşli silahlar kullanılmıştır (TÜİK, 2020). Bu bağlamda salgın hastalık gibi toplumlarda yayılan ateşli silah şiddeti, bireysel silahlanma çerçevesinde incelenmiştir.

1. BİREYSEL SİLAHLANMA

Bireysel silahlanma, neredeyse her ülkeyi etkileyen bir problem olmasının yanında, dünya genelinde gözlenen bir eğilimdir (Nakaya, 2014, s. 7). Bireysel silahlanmanın temelinde çapı 14,5×114mm'ye kadar olan küçük ve hafif ateşli silah (Light weapons and small-arms-LWS) türleri yer almaktadır. Bununla beraber küçük ve hafif ateşli silahların evrensel bir tanımı yapılamamaktadır (Parker ve Wilson, 2016, s. 14). Ancak yaygın olarak kabul edilen tanımlarından biri 1997 yılında Birleşmiş Milletler Küçük Silahlar Üzerine Hükümet Uzmanları Paneli'nin (United Nations Panel of Governmental Experts on Small Arms) yayımladığı rapora göre yapılmakta, *küçük ateşli silah*, kişisel kullanım için tasarlanmış ve bir kişi tarafından taşınabilir ateşli silah olarak tanımlanırken; *hafif silahlar*, birkaç kişi veya bir mürettebat tarafından kullanılan iki veya daha fazla kişi, bir yük hayvanı veya hafif bir araçla taşınabilir silahlar olarak tanımlanmaktadır (United Nations General Assembly, 1999). Bireysel silahlanma, sivillerin ideolojik amaçlar dışında güvenlik ihtiyacı, sosyal, ekonomik vb. gibi nedenler doğrultusunda çeşitli silahları elde etmesi olarak tanımlanabilir (Kalaycı, 2011, s. 4). Yapılan bu tanımlamada, bireysel silahlanmanın temel koşulu sivil bireylerin silahlanmasıdır. Bu kapsamda

sivillerin silahlanması devlet tarafından verilen bir hakka dayanmaktadır, kamu görevlilerinin veya güvenlikten sorumlu personelin görevleri bakımından sahip oldukları silahlar bireysel silahlanmanın dışında değerlendirilmektedir (Aydın, 2019, s. 27). Bireysel silahlanma dünyanın farklı bölgelerinde meydana gelen silahlı saldırılar sonrasında ülkelerin gündemine gelen bir sorun alanıdır (Orhan ve Yeter, 2019, s. 131). Bireysel silahlanma devletlerin bireysel silahlanma politikaları, silah kültürleri, yasa dışı silah sektörünün hacmi ve terör örgütlerinin varlığına bağlı olarak toplum içerisinde etkisini göstermektedir. Cinsiyet, yaş, gelir seviyesi, kırsalda veya kentte yaşama ve güvenlik algısı gibi birçok faktör bireysel silahlanmayı etkilemektedir (Koeppel ve Nobles, 2015, s. 25). Erkekler kadınlardan daha fazla silahlanırken kırsal alanlarda yaşayanlar kentsel alanlarda yaşayanlara göre daha fazla silahlanmaktadır (Parker, Horowitz, Igielnik, Oliphant ve Brown, 2017). Ayrıca, bireysel silahlanmanın mabedi olan ABD'de orta yaşlıların silah sahibi olma olasılığı 30 yaş altındakilere göre daha yüksekken, "beyazların" da "Afroamerikanlara" göre silah sahibi olma oranı iki kat fazladır. Dolayısıyla birçok bireysel ve toplumsal faktöre dayanan bireysel silahlanma, en genel anlamda sivillerin kanuni bir hakka dayanıp güvenlik, hobi faaliyetleri, avcılık ve spor atıcılığı gibi nedenlerle resmî yollardan silah sahibi olması olarak tanımlanabilir.

1.1. Bireysel Silahlanmanın Nedenleri

Bireysel silahlanmanın artmasıyla birçok çalışma bireysel silahlanmanın nedenlerine, hangi faktörlerin veya motivasyonların etkili olduğu konusuna odaklanmıştır (Thompson, 1996). Yapılan bazı çalışmalarda somut bir saldırıdan ziyade, algılanan mağduriyet riskinden dolayı bireylerin dış tehditlerle başa çıkma yöntemi olarak silahlandıkları değerlendirilmektedir (Buttrick, 2020; Dowd-Arrow, Hill ve Burdette, 2019; Hauser ve Kleck, 2013; Sierra-Arévalo, 2016; Warner ve Thrash, 2019). Ayrıca bireylerin şiddet ve suç davranışlarıyla ilgili tükettikleri haber kaynakları da etkili olmaktadır. Bunun yanında ABD'de faaliyet gösteren Ulusal Tüfek Derneği'nin (National Rifle Association) uyguladığı "*kurban olmayı reddet*" (Refuse to be a Victim) kampanyası gibi özellikle silah lobisinin güçlü olduğu ülkelerde, şiddet ve suç olaylarıyla bireysel mücadelede silahlanmayı artırıcı reklamlarda etkilidir (Thompson, 1996, s. 151; Yamane, Yamane ve Ivory, 2020). Ek olarak bireylerin güvenlik başta olmak üzere; sırasıyla avcılık, spor atıcılığı, koleksiyonculuk veya mesleğinden dolayı silahlandığı görülmektedir (Gramlich ve Schaeffer, 2019; Parker, vd. 2017, s. 9). Bunların yanında dayanıklı tüketim malı olan silahların, kültürel unsurların bir parçası olarak bir kuşaktan diğerine aktarılması veya suçun yaygın olduğu bölgelerde bir diğeri üzerinde

tahakküm kurma aracı olması da silahlanmanın nedenleri arasında sıralanabilir (Dierenfeldt, Thomas, Brown ve Walker, 2017, s. 6; Legault, 2008, s. 3).

2. BİREYSEL SİLAHLANMA SAYILARI

Türkiye'de silah, kültürel unsurların bir parçası olarak kabul edilmektedir. Öfke ve düşmanlık durumlarında ateşli silah kullanılabildiği gibi silahlar aracılığıyla "*şeref* ve *namusun*" korunacağı veya eğlencenin kutlanacağı düşünülmektedir (Tokyay, 2019; Umut Vakfi, 2009). Emniyet Genel Müdürlüğü'nün (EGM) yaptığı açıklamada 2014-2017 yılları arasında toplam 336.816 adet bulundurma, taşıma ve yivli av tüfeği ruhsatı verilmiştir (Tablo 1). Son 11 yılda ruhsatlı silah sayısının azaldığı belirtilen açıklamada, toplam ruhsat sayısının 706.877 olduğu belirtilmiştir. 2014-2017 yılları arasında yivsiz av tüfeklerine verilen ruhsat sayısı ise 548.770 olduğu belirtilmiş ve toplamda 1.641.106 olarak hesaplanmıştır (BirGün, 2017). Verilen ateşli silah ruhsatlarının yıllara göre dağılımı aşağıda gösterilmektedir.

Tablo-1. Emniyet Genel Müdürlüğü Tarafından Verilen Ateşli Silah Ruhsat Sayısı (BirGün, 2017)

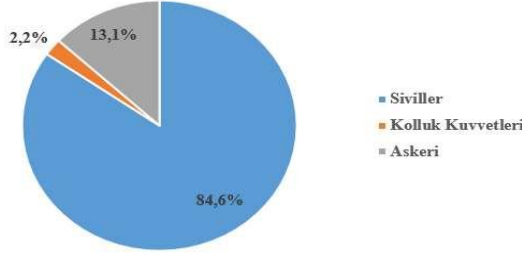
	2014	2015	2016	2017	Toplam
Bulundurma, Taşıma, Yivli Av Tüfeği	78.332	100.836	84.268	73.380	336.816
Yivsiz Av Tüfeği	126.258	149.534	145.276	127.702	548.770
Toplam	204.590	250.370	229.544	201.082	885.586

İçişleri Bakanlığının yaptığı açıklamada ise 2018 Kasım ayı itibariyle toplam 273.447 silah ruhsatı düzenlenmiştir. "*2018 yılında silah ruhsatı yenilenenler de dahil olmak üzere vatandaşlara; 26.261'i silah taşıma ruhsatı, 50.924'ü silah bulundurma ruhsatı olmak üzere toplam 77.185 silah ruhsatı verilmiştir*" (İçişleri Bakanlığı, 2019). Bunun yanında Jandarma sorumluluk bölgesinde 2015-2020 yılları arasında toplam 366.925 taşıma, bulundurma, yivli ve yivsiz ateşli silah ruhsatı verilmiştir (Tablo 2).

Tablo-2. Jandarma Sorumluluk Bölgesinde 2015-2020 Yılları Arasında Verilen Ruhsat Sayısı (Avcı, 2018, s. 47; Jandarma Genel Komutanlığı, 2019, s. 23; JGK, 2020, s. 18; JGK, 2021, s. 33)

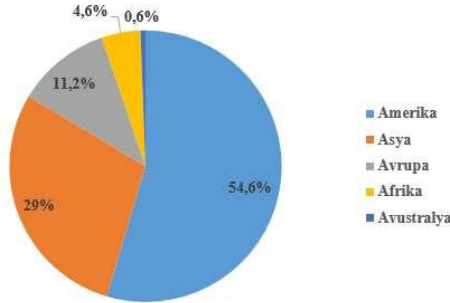
Ruhsat Tipi	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Toplam
Taşıma	2.396	2.655	15.856	8.816	19.919	12.106	61.748
Bulundurma	7.257	5.220	5.964	7.630	13.845	12.684	52.600
Yivli Av Tüfeği	131	115	150	187	282	448	1.313
Yivsiz Tüfek	36.455	57.283	33.053	37.961	38.241	48.271	251.264
Yıllık Toplam	46.239	65.273	55.023	54.594	72.287	73.509	366.925

Türkiye'de hem Jandarma Genel Komutanlığı hem de Emniyet Genel Müdürlüğü sorumluluk bölgelerinde verilen silah ruhsatları "6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun" ve "2521 sayılı Avda ve Sporda Kullanılan Tüfekler, Nişan Tabancaları ve Av Bıçaklarının Yapımı, Alımı, Satımı ve Bulundurulmasına Dair Kanun" kapsamında düzenlenmektedir. Resmî verilere göre Türkiye'de 2521 sayılı Kanun kapsamında düzenlenen yivsiz tüfek ruhsatnamesiyle verilen silahlar ön plana çıkmaktadır. Yivsiz tüfek ruhsatnamesi kapsamında verilen silahların ucuz ve kolay erişilebilir olması tercih edilmesinin ana sebeplerini oluşturmaktadır (Uzar, Ögünç ve Özer, 2019, s. 58). Bunun yanında 6136 sayılı Kanun kapsamında verilen silah ruhsat harçlarının yüksek olması da bireyleri 2521 sayılı Kanun kapsamında düzenlenen silahlara yönlendirmektedir. Giriş bölümünde de ifade edildiği gibi sivillerin sahip olduğu silah sayısı, silahlı kuvvetlerden ve kolluktan yaklaşık olarak beş kat daha fazladır (Şekil 1).

Şekil-1. Dünya'da Küçük ve Hafif Ateşli Silahların Dağılımı (Karp, 2018, s. 4)

Yapılan bir diğer analizde de dünya genelinde dolaşımda olan 1 milyardan fazla küçük ve hafif ateşli silahın yaklaşık olarak %85'ine sivillerin sahip olduğu değerlendirilmektedir. Dünya genelinde 2006 yılında bireylerin elinde 650 milyon küçük ve hafif ateşli silah bulunurken 2017 yılında bu sayı 857 milyona yükselmiştir (SAS, 2019, s. 10).

Şekil-2. Kıtalar Açısından Sivillerin Sahip Olduğu Silah Oranları (SAS, 2019)

Şekil-2'de de görüldüğü üzere bireysel silahlanmanın %54,6 ile en fazla Amerika kıtasında olduğu görülmektedir. Ülkeler açısından incelendiğinde ise aşağıdaki ülkeler ön plana çıkmaktadır:

Tablo-3. Dünyada Sivillerin Sahip Olduğu Ateşli Silah Sayısının Nüfusa Oranı (SAS, 2018)

Ülke	Nüfus	Silah Sayısı	Her 100 Kişide Oran	Ülke	Nüfus	Silah Sayısı	Her 100 Kişide Oran
ABD	331.449.281	393.300.000	118,7	İtalya	59.257.566	8.600.000	14,5
Hindistan	1.376.238.018	71.100.000	5,2	Irak	41.190.700	7.600.000	18,5
Çin	1.407.692.960	49.700.000	3,5	Nijerya	211.401.000	6.200.000	2,9
Pakistan	225.200.000	43.900.000	19,5	Venezuela	28.435.940	5.900.000	20,7
Rusya	146.171.015	17.600.000	12,0	İran	84.395.062	5.900.000	7,0
Brezilya	213.913.675	17.500.000	8,2	Suudi Arabistan	34.218.169	5.500.000	16,1
Meksika	126.014.024	16.800.000	13,3	Güney Afrika	59.622.350	5.400.000	9,1
Almanya	83.129.285	15.800.000	19,0	Kolombiya	51.049.498	5.000.000	9,8
Yemen	29.825.964	14.900.000	50,0	Ukrayna	41.319.838	4.400.000	10,6
Türkiye	83.614.362	13.200.000	15,8	Afganistan	32.890.171	4.300.000	13,1
Fransa	67.399.000	12.700.000	18,8	Mısır	102.713.085	3.900.000	3,8
Kanada	38.246.108	12.700.000	33,2	Filipinler	111.868.270	3.800.000	3,4
Tayland	66.735.454	10.300.000	15,4				

Bireysel silahlanma verileri ile ülkelerin nüfusları oransal olarak incelendiğinde, ABD ilk sırada yer alırken Yemen, Kanada ve Venezuela onu takip etmektedir. Çin'de ve Hindistan'da bireysel silahlanma sayısı yüksek olmasına rağmen, nüfus yoğunluğunun fazla olmasından dolayı her yüz kişiye düşen silah sayısında azalma görülmektedir (Tablo-3). Dünyada sivillere ait silahların %46'sı ABD'de

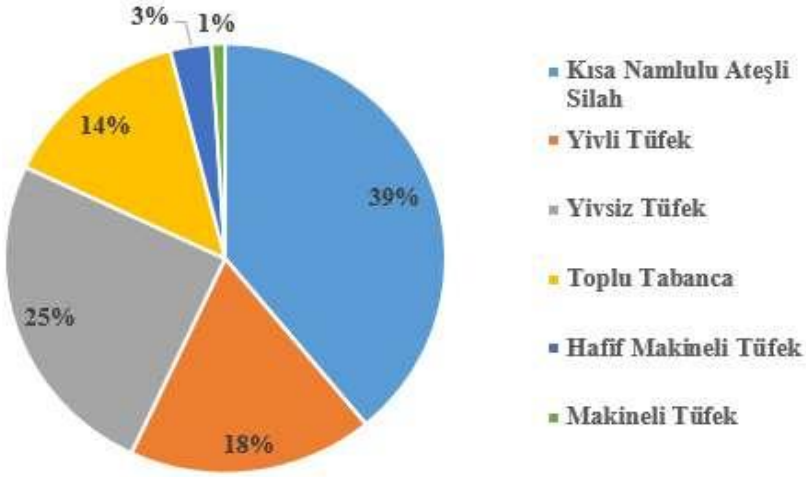
bulunmaktadır (Wallace, 2019). Bu da ABD'yi bireysel silahlanma bağlamında diğer ülkeler ile kıyaslandığında her kategoride ilk sıraya yerleştirmektedir (Nakaya, 2014, s. 7). Türkiye'de ise her yüz kişinin sahip olduğu silah sayısı 15,8'dir (Tablo-3).

Resmî veriler incelendiğinde, Türkiye'de bireysel silahlanma sayısının düşük olduğu görülmektedir (Tablo-1; Tablo-2). Ancak uluslararası kuruluşların yayımladığı raporlarda Türkiye'de bireylerin sahip olduğu silah sayısının yüksek olduğu görülmektedir (Tablo-3). Türkiye'de bireylerin elinde bulunan ruhsatlı silahlardan ziyade ruhsatsız silah sayısının yüksek olduğu tahmin edilmektedir (Umut Vakfı, 2020). Bu da Türkiye'de bireysel silahlanma sorununun ötesinde, kayıt dışı silahlanma sorunu olduğunu göstermektedir.

3. KAYIT DIŞI SİLAHLANMAYLA İLGİLİ PROBLEM ALANLARI

Dünyada küçük ve hafif ateşli silah ihracatının 2017 yılındaki hacminin 6,5 milyar dolara ulaştığı değerlendirilmektedir ve bu yıl en fazla ihracat yapan ilk dört devletin 2,8 milyar dolarla yapılan toplam ihracatın %43'ünü oluşturduğu görülmektedir (ABD 1,1 milyar dolar, İtalya 583 milyon dolar, Brezilya 544 milyon dolar ve Almanya 514 milyon dolar) (Florquin, Hainard ve Jongleux, 2020, s. 22). Küçük ve hafif ateşli silah ithalat verileri incelendiğinde 2.074 milyar dolarlık ithalat hacmiyle ABD'nin ilk sırada yer aldığı ve Suudi Arabistan (474 milyon dolar), Kanada (283 milyon dolar), Birleşik Arap Emirlikleri (233 milyon dolar), Almanya (219 milyon dolar) ve Türkiye'nin (212 milyon dolar) takip ettiği tespit edilmiştir (Florquin, vd. 2020, s. 31). Silah üretimi ve ihracatı devletlere önemli miktarda doğrudan ve dolaylı ekonomik kazanç sağlamaktadır. Örneğin silah fabrikaları doğrudan iş sağlamakla kalmamakta; silah fuarları, vergiler vb. gibi doğrudan veya dolaylı olarak gelir kaynağı oluşturmaktadır (Cops, Duquet ve Gourdin, 2017, ss. 29-30). Dolayısıyla ülkelerin askerî harcamalarının yanında küçük ve hafif ateşli silah üretimi hem ihracat gelirleri hem istihdam açısından önemli bir yere sahiptir. Ancak resmî olarak üretilen bu silahların belli bir sürenin sonunda gri pazara, oradan da kara pazara geçerek birçok yasa dışı şiddet ve suç eylemine hem ekonomik kaynak hem de suçun işlenmesine imkân sağlayan araç olarak kaynak sağladığı görülmektedir (Wilton Park, 2019, s. 4). Ayrıca kayıt dışı hâle gelen bu silahlar aracılığıyla terör örgütleri faaliyet gösterdikleri bölgede ve bölge halkı üzerinde kontrol sağlamaya çalışmakta, benzer şekilde organize suç örgütleri de uyuşturucu ticareti, adam kaçırma, şantaj, haraç kesme vb. gibi gelir

getiren suç eylemlerinin kolaylaştırılmasında bu silahları kullanılmaktadır (Clarke, 2020, s. 5).

Şekil-3. Dünya Geneline En Fazla Ele Geçirilen Silahların Dağılımı (UNODC, 2020a, s. 25)

Şekil-3'de görüldüğü üzere kısa namlulu ateşli silahlar %39'luk bir oranla en fazla kaçakçılığa konu olan silahlar arasında yer almaktadır (UNODC, 2020a, s. 25). Kısa namlulu ateşli silahlar; saklaması kolay, ucuz ve hafif silahlar olmalarından dolayı tercih edilmektedir.

Türkiye'de kayıt dışı silahlanma kapsamında yer alan silah kaçakçılığı incelendiğinde farklı eğilimler görülmektedir.

Tablo-4. Jandarma Sorumluluk Bölgesinde Tespit Edilen Silah ve Mühimmat Kaçakçılığı (JGK, 2019, s. 31; JGK, 2020, s. 27; JGK, 2021, s. 23)

	2017	2018	2019	2020
Olay	161	255	301	500
Şüpheli	344	492	646	860
Uzun Namlulu Silah	2.515	3.143	3.108	3.870
Kısa Namlulu Silah	790	1.354	1.299	2.154
Mühimmat (adet sayısı)	700.721	318.773	249.864	199.462

Tablo-4'e göre Jandarma sorumluluk bölgesinde 2017-2020 yılları arasında ele geçirilen mühimmat sayısında düşme meydana gelirken olay, şüpheli, uzun ve kısa

namlulu silah sayısında artış meydana gelmiştir (JGK, 2019, s. 31; JGK, 2020, s. 27; JGK, 2021, s. 23).

Tablo-5. Polis Sorumluluk Bölgesinde Tespit Edilen Silah ve Mühimmat Kaçakçılığı (KOM, 2017, s. 50; KOM, 2019, s. 64; KOM, 2020, s. 84; KOM, 2021, s. 85)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Operasyon	177	105	175	255	365	519
Şüpheli	730	551	681	1.626	2.086	1.821
Silah Sayısı	909	870	2.125	2.029	3.228	2.446

Polis sorumluluk bölgesinde 2015-2020 yılları arasında operasyon sayısı artarken 2020 yılında ele geçirilen şüpheli ve silah sayısında düşüş meydana gelmiştir. Ayrıca, fabrikasyon silahların yanı sıra, el yapımı ve ses-gaz tabancasından (kurusıki) çevirme silahların (muaddel silah) kaçakçılığa konu olma durumu da artmıştır (KOM, 2021, s. 85). Ticaret Bakanlığının verilerine göre 2016-2020 (Aralık ayı hariç) yılları arasında toplam yakalanan silah ve mühimmat değerinin 17.825.881 milyon TL olduğu değerlendirilmektedir (Ticaret Bakanlığı, 2020).

Yasa dışı silahların bir diğer kaynağı da yasal sahiplerinden çalınan silahlardır. Sadece ABD'de her yıl yaklaşık 380.000 silahın çalındığı değerlendirilmektedir (Cook, 2018, s. 307). Avrupa'da ise yaklaşık 500.000 silahın kayıp veya çalıntı olduğu tahmin edilmektedir (Duquet ve Alstein, 2016, s. 9). Türkiye açısından Jandarma ve Polis bölgesinde toplam 106.740 silahın kayıp olduğu değerlendirilmektedir (İçişleri Bakanlığı, 2018, s. 65).

Bilişim teknolojilerinin gelişmesiyle ortaya çıkan ağ toplumunda birçok suç çevrim içi platformlara taşınırken küçük ve hafif ateşli silahlar, bunların parçaları ve mühimmatlarının satışı da kolaylaşmıştır (Thompson, 2019). TOR, I2P veya FreeNet gibi yazılımlar aracılığıyla giriş yapılabilen ve ödemelerin Bitcoin veya

Monero gibi kripto para birimleri üzerinden yapıldığı Dark Web kullanımı dikkat çekmektedir (Sönmez ve Çelik, 2020). Dark Web'te yasa dışı ürünlerin satıldığı 811 liste incelendiğinde en fazla silahların satıldığı belirlenmiştir. Dark Web'te en fazla tabancalar satılırken (%84), sırasıyla yivli (%10) ve yivsiz tüfekler (%6) satılmaktadır. Bunlardan elde edilen yasa dışı gelirin tam olarak ölçülmesi mümkün olmasa da aylık 80.000 dolar olduğu tahmin edilmektedir (Paoli, Aldridge, Ryan ve Warnes, 2017). Türkiye açısından incelediğimizde doğrudan bu konuda bilimsel bir kaynağa ulaşılamasa da çevrim içi siteler, bloglar ve sosyal medya araçları aracılığıyla bireysel satıcılar ve alıcılar ön plana çıkmaktadır (Silah dünyası, 2020). Bu da dayanıklı tüketim malları olan ateşli silahların, ikinci el olarak da uzun süre kayıt dışı silahlanmayı besleyebileceğine işaret etmektedir.

İlk defa 2013 yılında ABD'de katmanlı imalat teknolojisiyle üretilen silahın ateşlenmesiyle başlayan yeni süreçte kayıt dışı silahlanmayı farklı bir boyuta taşımıştır (Walther, 2014, s. 1435). Bu silahlar, seri numaraları olmaması ve ağırlıklı olarak plastik malzemeden imal edilmelerinden dolayı genel kamuoyunda hayalet silahlar (ghost guns) olarak adlandırılmışlardır (Osborn, 2019). 3 boyutlu yazıcılarla doğrudan silah veya silah parçaları üretilmesinin yanında "hafif ateşli silah mühimmatları ile terör örgütleri tarafından insansız hava araçlarında kullanılan 40 mm çapındaki bombaların imali" de 3 boyutlu yazıcıların kullanıldığı katmanlı imalat teknolojisiyle üretilebilmektedir (Öğünç, 2019, s. 225). Europol, teknolojik ilerlemelerle birlikte 3 boyutlu yazıcılardan üretilen silahların yaygınlaşacağı ve bu silahların yasa dışı üretimi ve kullanımının artacağı konusunda uyarılar yapmıştır (Duquet ve Goris, 2018, s. 85; European Commission, 2014, s. 35). Dolayısıyla küçük ve hafif ateşli silah üretimi devletlere çok ciddi ihracat gelirleri sağlamanın yanında, silah kaçakçılığına konu olmakta ve kayıt dışı silahlanmayı artırmaktadır. Ayrıca, internet teknolojisinin yaygınlaşmasıyla bireylerin silah tüketiminde internet teknolojisinin etki alanının giderek artacağı değerlendirilebilmektedir.

4. ATEŞLİ SİLAH ŞİDDETİ

Tarihin her aşamasında değişen ve dönüşen bir kavram olarak şiddet, her toplumda belli bir oranda etkili olmuştur. Bu etki zamana, mekâna ve şiddetin kendini hissettirmiş olduğu bireye veya bireylere göre farklı anlamlar taşımaktadır (Aydın, 2019, s. 7). Kendini çok farklı şekillerde gösterebilen şiddet, günümüzde giderek artan bir şekilde hem bireysel hem de toplumsal bağlamda neredeyse hayatın her

aşamasında görülen bir olgu hâline gelmiştir (Bernstein, 2013, s. 12). En genel anlamda şiddet, "Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı" tanımlamaktadır (6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 2012). Yukarıda tanımlanan şiddet davranışlarında ateşli silahların kullanımı giderek artmaktadır. Dünya genelinde ateşli silahlar, cinayetlerin, intiharların, silah kazalarının, suç ve şiddet davranışlarının sıklıkla öldürücü araçlarıdır. Bireyin aniden hayatını kaybetmesinin ötesine geçen sosyal ve ekonomik maliyetleri olan silah şiddeti, bir halk sağlığı sorununa işaret etmektedir (Choron, Spitzer ve Sakran, 2019, s. 196; Freire-Vargas, 2018, s. 25). Ateşli silah şiddeti en genel anlamda; kişinin kendisine, bir başkasına, bir gruba veya topluluğa karşı, kasıtlı olarak ateşli silah kullanması sonucunda meydana gelen ölüm, yaralanma, psikolojik, sosyal veya ekonomik zararların tümü olarak tanımlanabilir (Taback ve Coupland, 2005, s. 20). Şiddet davranışlarında ateşli silahların kullanılması her türden şiddet olgusunun sonucunu ağırlaştırmaktadır. Bireysel silahların artmasıyla birlikte hem şiddet olaylarının meydana gelme oranlarında hem de ölümlerle sonuçlanan olaylarda Türkiye'yi de kapsayan bir biçimde neredeyse her ülkede büyük oranlarda artışlar görülmektedir (Polat, 2016, s. 16). Silah şiddeti ister bölgesel çatışmalar, terör eylemleri, toplumsal ayaklanmalar isterse de suç eylemleri, bireysel ilişkiler sonucunda ortaya çıksın, nihayetinde toplumsal karışıklık hâli olan anomiyi meydana getirmektedir (Cloward, 1959, s. 165).

Her yıl silah şiddetinden dolayı 200.000'den fazla kişi hayatını kaybederken yaklaşık olarak 150.000 olay cinayet, 65.000'in üzerinde olay intihar ve 20.000'den fazla olayın ise silah kazası olduğu değerlendirilmektedir (Florquin, 2020, s. 13; Naghavi, vd. 2018, s. 796). Silah şiddeti riski çerçevesinde incelendiğinde 20-24 yaş aralığında bulunan bireylerin en riskli grup olduğu ve erkek bireylerin bunların büyük çoğunluğunun hem faili hem de mağduru olduğu görülmektedir (Naghavi, vd. 2018; Geneva Declaration, 2008, s. 109). Silah şiddetinin dünya genelinde ekonomiye maliyetinin 95 milyar dolardan 163 milyar dolara kadar çıkabileceği tahmin edilmekteyken (Geneva Declaration, 2008, s. 89), günümüzde bu oran sadece ABD için 229 milyar dolar olarak hesaplanmaktadır (Kim, 2019).

Tablo-6. En Fazla Ateşli Silahla Ölümünün Meydana Geldiği Ülkeler (Naghavi, vd. 2018, s. 795; Santhanam, 2018)

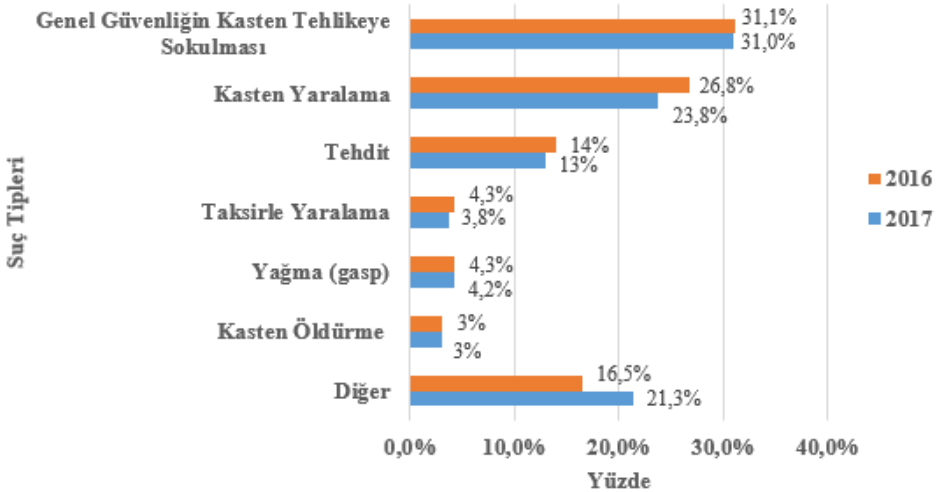
Ülkeler	Her 100,000 Kişiyeye Düşen Ölüm Sayısı	Toplam Ölüm Sayısı	Ülkeler	Her 100,000 Kişiyeye Düşen Ölüm Sayısı	Toplam Ölüm Sayısı
Brezilya	19,4	43.200	Tayland	5,2	3.830
ABD	10,6	37.200	Güney Afrika	6,9	3.740
Hindistan	2,1	26.500	Etiyopya	4,3	3.270
Meksika	11,8	15.400	Irak	9,8	3.240
Colombiya	25,9	13.300	Arjantin	7	3.120
Venezuela	38,7	12.800	Çin	0,2	2.910
Filipinler	8,3	8.020	Pakistan	1,5	2.780
Guatemala	32,3	5.090	El Salvador	39,2	2.500
Rusya	2,6	4.380	Türkiye	3	2.430
Afganistan	14,2	4.050	Fransa	2,7	2.330
Tayland	5,2	3.830			

Dünya genelinde Brezilya, ABD ve Hindistan gibi nüfus yoğunluğunun fazla olduğu ülkelerde silahlara ulaşmanın kolay olması, dezavantajlı grupların ve bölgelerin varlığı silah şiddetinin de artmasına neden olmaktadır (Cukier ve Eagen, 2018, s. 110; Wintemute, 2015, s. 8). Diğer taraftan dünya genelinde her 100.000 kişide en az silah şiddetinin meydana geldiği ülkeler ise Singapur, Çin, Umman, Japonya, Tayvan, Birleşik Krallık, Katar ve Maldivler olarak sıralanmaktadır (Shinkman, 2018). Türkiye açısından değerlendirdiğimizde silah şiddeti, genel olarak birçok şiddet biçimiyle birlikte ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de ateşli silahların kullanıldığı şiddet olaylarına nüfus yoğunluğu fazla, göç oranı yüksek ve sanayisi gelişmiş bölgelerde rastlamak mümkündür.

Şekil-4. 2020 Yılında En Fazla Silah Şiddetinin Basına Yansıdığı İller (Umut Vakfı, 2021)

Türkiye'de silah şiddeti olayının en fazla İstanbul, Samsun, Adana ve İzmir'de meydana geldiği görülmektedir (Şekil-4). Bu illerde kontrolsüz göçün belli bölgelere veya mahallelere birikmesi, sosyal kontrol mekanizmalarının zayıf olması, kozmopolit bir yapıya sahip olmaları ve ekonomik problemler silah şiddetini artırabilmektedir (Yücel, 2004, s. 36). Türkiye'de ateşli silahlarla 2016 yılında 26.818 olay meydana gelirken 2017 yılının ilk on ayında 23.498 olay meydana gelmiştir. 2016 yılında ele geçirilen silahların (1.914) %18,4'ü ruhsatlı, (8.441) %81,6'sı ruhsatsızdır. Bu olaylarda 2017 yılında toplam 10.790 ateşli silah ele geçirilmiştir. Bu silahların (1.400) %12,9'u ruhsatlı, (9.390) %87,1'i ise ruhsatsızdır (İçişleri Bakanlığı, 2017).

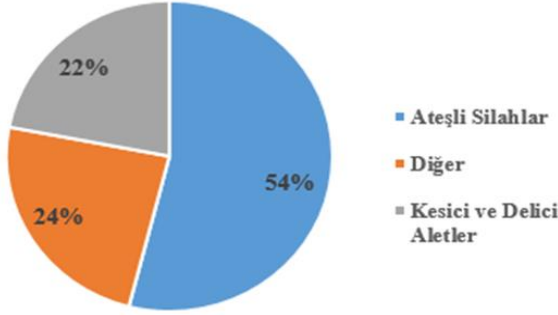
Şekil-5. Ateşli Silahların Kullanıldığı Suç Türleri (İçişleri Bakanlığı, 2017)

Şekil-5 incelendiğinde, Türkiye'de ateşli silahların en fazla genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması, kasten yaralama ve tehdit suçlarında kullanılmıştır. Türkiye'de şiddet ve suç olgularında kullanılan silahların büyük çoğunluğunun ruhsatsız olduğu görülmektedir (İçişleri Bakanlığı, 2017). Nihayetinde her yıl küçük ve hafif ateşli silahlar, yüz binlerce insanın hayatını kaybetmesine sebep olurken bundan çok daha fazlasının yaralanmasına, sakat kalmasına ve uzun süreli sosyal ve psikolojik incinmelerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

4.1. Cinayetler

Dünya genelinde cinayetler şiddet suçları açısından değerlendirilirken her yaştan ve cinsiyetten bireyi etkilemektedir. Bu etki bölgeden bölgeye farklılık gösterirken belli ülkeler hatta şehirler ön plana çıkmaktadır (UNODC, 2019a; UNODC, 2019b; UNODC, 2020b). Dünya genelinde cinayetlerin büyük bir kısmının hem faili hem de mağduru erkeklerdir (Dobash ve Dobash, 2015, s. 2). 2017 yılında işlenen cinayetlerin 377.043'ünü erkekler oluştururken 86.779'unu kadınlar oluşturmaktadır. Toplamda erkekler cinayet olgularının %81'ini meydana getirmektedir (UNODC, 2019a, s. 15). Meydana gelen bu cinayet olgularının büyük çoğunluğunun silahlı çatışmalar veya terör eylemlerinden ziyade, suç faaliyetlerinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir. 1990-2017 yılları arasında silahlı çatışmalar ve terör eylemleri, 2.250.000 kişinin hayatını kaybetmesine sebep olurken büyük bir kısmında ateşli silahların kullanıldığı suç eylemlerinde 11.770.000 kişi hayatını kaybetmiştir (UNODC, 2019a, s. 12). Bu suç eylemlerinde ise organize suçlar ve çeteler ön plana çıkmaktadır. Erkeklerin kadınlardan daha fazla bu tür suç eylemlerinde yer almaları cinayet riskini 4 kat artırmaktadır (UNODC, 2020b). Kadınlara yönelik ateşli silah cinayetlerinin büyük bir kısmı ise aile üyeleri, arkadaşlar ve özellikle yakın eşler tarafından işlenmektedir (Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, 2019, s. 46). Dünya genelinde cinayet mağdurlarının %20'sini kadınlar oluştururken kadın cinayetlerinin yaklaşık %82'si yakın eşler tarafından işlenmektedir (UNODC, 2019a, s. 15). Özellikle eşler veya eski sevgili tarafından işlenen cinayet olgularında, cinayet sonrasında failin ateşli silahla intihar etmesi yaygın eylem biçimleri arasındadır (Akçan, Yıldırım, Lale ve Heybet, 2016, s. 367). Cinayetlerde her 100.000 kişide en fazla ateşli silahın kullanıldığı ülkeler Venezuela (39,48), Guatemala (29,13), Honduras (26,14), Kolombiya (21,7) ve Brezilya (20,41) olarak sıralanmaktadır (Roser ve Ritchie, 2019). Yine cinayetleri her 100.000 kişi açısından değerlendirmizde ön plana çıkan şehirler Las Cabos/Meksika (111,3), Caracas/Venezuela (111,2), Akapulko/Meksika (107), Natal/Brezilya (102,6) ve Tijuana/Meksika (84,8) olarak sıralanmaktadır (Statista,

2021). Ateşli silahların kullanıldığı cinayetlerin büyük çoğunluğunun Latin Amerika'da (Güney Amerika) yer alan ülkelerde meydana geldiği ve dünya genelinde cinayet olgularında ateşli silahlar yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir (Asongu ve Acha-Anyi, 2018, s. 105).

Şekil-6. 2017 Yılında Dünya Genelinde En Yaygın Kullanılan Cinayet Aletleri (UNODC, 2019a, s. 19; UNODC, 2020b, s. 81)

2017 yılında toplam ateşli silahlarla meydana gelen cinayet sayısı 238.804'tür. Bu sayı kesici ve delici aletleri için 97.183, diğer araçlar ise 104.341 olarak hesaplanmıştır (Şekil-6) (UNODC, 2019a, s. 19). Cinayet olgularında kullanılan ateşli silahların büyük çoğunluğunun ruhsatsız olduğu görülmektedir. 2016- 2018 yılları arasında hem Polis hem de Jandarma görev sahasında işlenen kadın cinayetlerinde kullanılan cinayet aletlerinin %52,8'inin ateşli silah olduğu ve bunlarında %83,9'unun ruhsatsız, %16,1'inin ise ruhsatlı olduğu belirlenmiştir (Taştan ve Küçük Yıldız, 2019, s. 4). Türkiye'de cinayet olaylarının yoğunlaştığı bölgelerin nüfus yoğunluğunun fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca failerin çoğunluğunun eğitim seviyesinin düşük ve ekonomik koşullarının da yetersiz olduğu dikkat çekmektedir (JSGA, 2019; Taştan ve Küçük Yıldız, 2019; Umut Vakfı, 2021). Jandarma sorumluluk alanında 2008-2017 yılları arasında kadın cinayetlerinde en fazla uzun namlulu ateşli silahlar (193 olay) ve daha sonra kısa namlulu ateşli silahlar (157 olay) kullanılmıştır (JSGA, 2019: 54). 2017 yılında Polis sorumluluk alanında ise cinayet olgularının %61,7'sinde ateşli silah kullanılmıştır (Akdeniz, 2019, s. 289).

Türkiye'de ateşli silahların kullanıldığı cinayet olayları, flört aşamasında olan bireylerin tek veya karşılıklı olarak ilişkiyi bitirmesi sonucunda, yakın partner ilişkilerinde (Tuncer, Şimşek ve Akdemir, 2021), boşanma aşamasında olan

ailelerde (Bulut, Aslan ve Arslantaş, 2020, ss. 335-336), okullarda, akran ilişkilerinde (Ökdem, 2020, s. 591), iş yerlerinde ve sokakta ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'de ölümle sonuçlanan şiddet olayları coğrafi bölgeye göre farklılık göstermektedir (Tablo-7). En fazla silahlı şiddet olayı Marmara Bölgesi'nde meydana gelirken en az olay Doğu Anadolu Bölgesinde meydana gelmiştir. 2020 yılında toplam 3.682 silahlı şiddet olayı meydana gelmiştir. Bunun sonucunda 2.040 kişi hayatını kaybederken 3.688 kişide çeşitli yerlerinden yararlanmışır. Bu olaylarda 1.303 tüfek, 1.825 kısa namlulu ateşli silah ve 544 kesici ve delici alet kullanılmışır. 2020 yılında ateşli silahlar, silah şiddetinin %85'ini oluşturmaktadır (Umut Vakfı, 2021).

Tablo-7. 2016-2020 Yılları Arasında Bölgelere Göre Silah Şiddetinin Dağılımı (Umut Vakfı, 2018; Umut Vakfı, 2019; Umut Vakfı, 2020; Umut Vakfı, 2021)

	Bölgeler	Akdeniz	Doğu Anadolu	Ege	Güneydoğu Anadolu	İç Anadolu	Karadeniz	Marmara
2016	Olay	393	149	362	316	404	422	674
	Ölü	338	118	304	244	291	264	496
	Yaralı	241	117	196	271	356	330	450
2017	Olay	475	195	444	423	577	543	837
	Ölü	351	121	327	310	307	277	494
	Yaralı	423	286	347	555	648	526	744
2018	Olay	503	216	442	357	646	483	1032
	Ölü	318	218	316	286	263	216	615
	Yaralı	348	501	487	515	416	585	910
2019	Olay	510	210	449	413	658	477	906
	Ölü	344	143	313	277	339	224	571
	Yaralı	418	276	385	656	623	468	910
2020	Olay	513	214	526	433	539	499	958
	Ölü	285	136	314	261	287	276	481
	Yaralı	480	271	450	668	508	389	922

4.2. Kitlesele Silahlı Saldırılar

Kitlesele silahlı saldırılar toplam ölümlerin çok az bir kısmına karşılık gelse de kamuoyunda silah şiddetiyle ilgili tartışmaların merkezinde yer almaktadır (Liu ve Wiebe, 2019). Kitlesele silahlı saldırılar, ateşli silahların kullanıldığı birbirleriyle bağlantılı bir veya birden fazla olayın aynı veya farklı yerlerde meydana gelmesi sonucunda dört veya daha fazla kişinin hayatını kaybettiği çoklu cinayetler olarak tanımlanmaktadır (Booty, O'Dwyer, Webster, McCourt ve Crifasi, 2019, s. 3). Bu çoklu cinayetler okullarda, ibadethanelerde, alışveriş merkezlerinde, eğlence merkezlerinde, iş yerlerinde vb. yoğun nüfuslu yerlerde meydana gelsede; aile cinayetlerinde bir failin dört veya daha fazla aile üyesini öldürdüğü olgularda da yaygın olarak karşılaşılmaktadır (Krouse ve Richardson, 2015, s. 13; McPhedran, 2020). Faillerin çok büyük bir kısmını erkek failler oluşturmaktadır. Her failin motivasyonu kendine özgü birtakım dinamiklere sahiptir ancak failler hayatlarındaki olumsuzlukların kaynağı olarak gördükleri kişi veya kişilere karşı ateşli silah şiddetini yönelmektedir (Peterson ve Densley, 2019, s. 11). Dünyanın birçok yerinde kitlesele silahlı saldırılar meydana gelmesine rağmen ABD'de 1966-2012 yılları arasında toplam kitlesele silahlı saldırıların %31'i (292 kitlesele silahlı saldırı) meydana gelmiştir. Aynı dönemde en fazla kitlesele silahlı saldırı Filipinler (18 saldırı), Rusya (15 saldırı), Yemen (11 saldırı) ve Fransa'da (10 saldırı) meydana gelmiştir (Lankford, 2016, s. 192). Avrupa'da 2009-2018 yılları arasında yapılan bir incelemede kullanılan silahların büyük oranda tabanca (%59) ve tüfek (%36) olduğu değerlendirilmektedir (Duquet, Kbiltsetskhlishvili, Khan ve Woods, 2019, s. 53). Genelde saldırganlar birden fazla silah kullanmaktadır. Kitlesele silahlı saldırıların bulaşıcı olduğu ve bir saldırının diğer bir saldırı olasılığını artırdığı değerlendirilmektedir (Langman, 2017, s. 210).

Tablo-8. Son Zamanlarda Meydana Gelen Kitlesele Silahlı Saldırılar (Infoplease, 2020)

Ülke	Olay Tarihi	Ölü	Yaralı
ABD	2 Ara 15	14	20
ABD	12 Haz 16	50	50
ABD	1 Eki 17	58	800
ABD	5 Kas 17	26	20
ABD	14 Şub 18	17	14
Yeni Zelanda	15 May 19	51	49
ABD	3 Ağu 19	22	24
Kanada	18-19 Nis 2020	22	3

Kitlesel silahlı saldırıların büyük çoğunluğu ABD'de meydana gelmektedir (Tablo-8). Saldırıyı gerçekleştirecek araçlara yani ateşli silahlara erişimin kolay olması kitlesel silahlı saldırı olasılığını artırabilmektedir. Bu açıdan Tablo-8 incelendiğinde, son zamanlarda 10'dan fazla bireyin hayatını kaybettiği saldırıların büyük çoğunluğunun ABD'de meydana gelmesi tesadüf değildir. ABD'de silahlara erişimin kolay olması bu tür saldırılarda ateşli silah kullanımını artırdığı değerlendirilebilir. Diğer taraftan Türkiye'de meydana gelen kitlesel silahlı saldırılar ise genel olarak aile cinayetleriyle birlikte ortaya çıkmaktadır. Ayrıca akrabalar arasında yaşanan kavgalarda silahlı çatışmalar yaşanmakta ve ekonomik anlaşmazlıkların (alacak-verecek meselesi) çözümünde silahlar kullanılmaktadır. Türkiye'de doğrudan kamusal alanlarda veya okullarda kitlesel silahlı saldırılarla karşılaşmamaktadır. Ancak Türkiye'de aileler arasında veya sosyal hayatta ateşli silahlar çatışmaların çözümü olarak görülmekte ve sosyal problemler kısa sürede kitlesel silahlı saldırılara dönüşebilmektedir.

4.3. İntiharlar

İntihar, hayatına son veren kişi tarafından sonucunda ölümün olduğu bilinerek yapılan olumlu veya olumsuz bir davranışın doğrudan ya da dolaylı olarak sonucunda ölüm olayının meydana gelmesi olarak tanımlanmaktadır (Durkheim, 2014, s. 25). Dünya genelinde intiharlar; sıtma, meme kanseri, savaş veya cinayet sonucunda meydana gelen ölümleri geride bırakarak en fazla ölümün meydana geldiği 20'nci ölüm nedeni olarak sıralanmaktadır (World Health Organization, 2019, s. 7). Genel olarak intiharlar ekonomik, sosyal ve psikolojik nedenlerden kaynaklanırken demografik faktörler (yaş, cinsiyet vb.) ülkeler ve bölgesel özellikler arttıcı veya azaltıcı rol oynayabilmektedir (Naghavi, vd. 2018). Bu açıdan ateşli silahlarda intiharlar üzerinde ciddi bir etki oluşturmaktadır. Ateşli silahların intiharlarda kullanılması öldürücü bir yöntemdir. İntiharlarda boğularak ölme oranı %67, asarak ölme oranı %78 ve kasıtlı aşırı dozlarda %2 iken, bu oran ateşli silahların kullanıldığı intiharlarda %92'dir (Spicer ve Miller, 2000: 1886). 2016 yılında dünya genelinde ateşli silahlar intiharların %8,5'inde (67.500 intihar) kullanılmıştır. Ancak bunu 2016 yılında ateşli silahlar sonucunda hayatını kaybedenler açısından değerlendirdiğimizde (251.000 kişi), ateşli silahların kullanıldığı intiharlar %27'ye yükselmektedir (Naghavi, vd. 2018, s. 796; Ritchie, vd. 2015). Ateşli silahların intiharlarda kullanılmasının önemli nedeni silahların kolay ulaşılabilir olmasındandır. Bu bağlamda bireysel silahlanmanın en yüksek ülke olduğu ABD'de ateşli silahlar, intiharların %61,5'ini (21.912 intihar) oluşturmaktadır. Bu da her 100.000 kişiden 6'sının ateşli silahlarla intihar ettiğini

göstermektedir (Meyerson, 2020). Ateşli silahlar konusunda en sınırlandırıcı mevzuata sahip olan Japonya'da ise kendini asarak intihar etme oranlarının yüksek olduğu görülmektedir (Dhungel, Sugai ve Gilmour, 2019, s. 10). Diğer taraftan Türkiye İstatistik Kurumu verileri açısından Türkiye'yi değerlendirdiğimizde (Tablo-9), 2000-2019 yılları arasında 57.811 kişi intiharlar sonucunda hayatını kaybetmiştir (TÜİK, 2020). Bunların %70'ini erkekler (40.247 intihar) oluştururken, %30'unu kadınlar (17.564 intihar) oluşturmaktadır. İntihar şekline baktığımızda en fazla intihar %48 (27.560 intihar) oranında asarak gerçekleşmiştir. İkinci sırada ise ateşli silahlar yer almaktadır. 2000-2019 yılları arasında meydana gelen toplam intiharların %25'inde (14.572 intihar) ateşli silahlar kullanılmıştır. Bu oranın ise %82'sini (11.991 intihar) erkekler oluştururken, %18'ini (2.581 intihar) kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2020).

Tablo-9. 2015-19 Yılları Arasında Meydana Gelen İntiharlar (TÜİK, 2020)

İntihar Şekli	2019		2018		2017		2016		2015	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Asarak	1.247	380	1.222	368	1134	358	1126	369	1099	429
Kimyevi Madde Kullanarak	62	51	79	66	88	68	90	84	118	90
Yüksekten Atlayarak	238	187	205	177	191	126	234	146	232	181
Suya Atlayarak	38	10	22	15	21	14	37	20	49	15
Ateşli Silah Kullanarak	839	98	810	107	874	116	774	106	729	144
Kendini Yakarak	9	1	10	2	7	2	15	5	8	3
Kesici Alet Kullanarak	34	6	29	10	40	7	34	5	51	5
Doğalgaz, Tüpgaz vb. Kullanarak	15	2	14	1	5	0	19	1	11	3
Motorlu Taşıtlar Altına Atlayarak	13	2	7	1	6	1	13	4	11	3
Diğer	131	43	131	66	79	31	84	27	50	15
Toplamlar	2626	780	2529	813	2445	723	2426	767	2358	888
	3406		3342		3168		3193		3246	

Son beş yılda ateşli silahların kullanıldığı intiharlar ikinci sırada yer almaktadır. Erkeklerin kadınlardan daha fazla ateşli silah kullanarak intihar ettiği görülmektedir (Tablo-9). Bu durumda, erkeklerin kadınlardan daha fazla silahlanması ve silahlara kolay erişebilmesiyle açıklanabilir. Türkiye'de ateşli silahların kullanıldığı intiharlarda erkekler için 20-24 yaş aralığı risk grubunu oluştururken; kadınlarda, 15-19 yaş aralığı risk grubunu oluşturmaktadır (TÜİK, 2020). Ateşli silaha sahip olan bir erkeğin ateşli silahla intihar etme olasılığı

olmayana oranla 6 kat daha fazla iken bu oran kadınlarda 35 kat daha fazladır (Studdert, 2020). Özellikle ateşli silahların dolu olarak çocukların veya ergenlerin kolay erişebileceği yerlerde saklanması, bu silahlarla intihar etmeyi kolaylaştırırken ateşli silah kazalarını artırabilmektedir (Anglemyer, Horvath ve Rutherford, 2014, s. 101).

4.4. Silah Kazaları

Ateşli silah yaralanmalarında genel olarak cinayetler ve intiharlar sonucunda ölümler meydana gelse de silah kazalarına bağlı ölümler daha az olmakla birlikte; avcılık faaliyetlerinde, silah bakımı yapılırken, asker uğurlamalarında ve düğünlerde yapılan kontrolsüz atışlarda, silahın boş sanılması veya dolu silahın yanlışlıkla ateşlemesi sonucunda, seken mermi çekirdeğinin ya da av fişegi saçma tanesinin kişiye isabet etmesi sonucunda ve özellikle çocukların ateşli silahlara erişmesiyle ortaya çıkmaktadır (Aşıröz, Sarı ve Cantürk, 1995, s. 65). Dünya genelinde her yıl ortalama 20.000'in üzerinde birey silah kazalarında hayatını kaybetmektedir. Bu dünya genelinde ateşli silah ölümlerinin yaklaşık olarak %9'unu oluşturmaktadır (Naghavi, vd. 2018).

Tablo-10. Dünyada En Fazla Silah Kazasının Meydana Geldiği Ülkeler (Alpers, Picard and Mourlevat, 2020)

Ülke	Yıl	Kaza Sayısı
ABD	2019	430
Brezilya	2015	322
Güney Afrika	2015	5.500
Hindistan	2008	1.639
Irak	2008	5.123
Meksika	2015	572
Mısır	2015	405
Türkiye	2015	550

Türkiye'de düğünlerde, sünnet törenlerinde veya diğer kutlamalarda ateşli silahların rastgele ateşlenmesi riski artırmaktadır (Öğünç, Özer, Çoskun, Eryılmaz ve Uzar, 2013, s. 392). 2017 yılında 11 kişinin hayatını kaybettiği 623 yaralamalı olay meydana gelirken 2018 yılında 4 kişinin hayatını kaybettiği 448 yaralamalı olay meydana gelmiştir (Gemici ve Bulur, 2018). Yine havaya doğru ateşlenen silahlardan çıkan mermi çekirdekleri de düşme hareketi yaparken yaralama potansiyeline sahiptir. Bu açıdan Türkiye'de 2000-2012 yılları arasında yapılan bir inceleme sonucunda, düşme hareketi yapan yorgun merminin 65 ateşli silah yaralanmasına sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Öğünç, vd. 2013, s. 393).

Dolayısıyla ateşli silahların yaygınlığı, ateşli silah intiharlarını artırmaktadır. Bunun yanında ateşli silahlar ve tehlikeleri konusunda eğitimin yetersiz olması (silahlarla şakalaşma, hedefi görmeden rastgele ateş etme, silahı temizlerken namluyu kedisine veya başkasına doğrultma vb.) ve silah kültürünün yaygın olduğu bölgelerde silahların açık alanlarda (odanın bir köşesine koyulması gibi) bırakılması silah kazalarının atmasına sebep olabilmektedir (Demirci, Doğan, Günaydın ve Koç, 2009, ss. 210-211; Doh, vd. 2021, s. 42).

SONUÇ

Günümüzde satışı milyarlarca doları bulan ateşli silahların kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır (Florquin, vd. 2020). Bir taraftan bireyler güvenlik, avcılık ve koleksiyonculuk gibi nedenlerle silahlanırken diğer taraftan suçlular, ateşli silahları suçu kolaylaştırıcı bir araç olarak gördükleri için silahlanmaktadır. Silahlanan bireylerin sayısı ise ülkeden ülkeye değişmektedir. Bireysel silahlanmanın en yüksek olduğu kıta Amerika kıtasıyken (Şekil-2); sivillerin en fazla silaha sahip olduğu ülke ABD'dir. ABD'de her yüz kişiye 118,7 silah düşmektedir. Türkiye'de ise her yüz kişiye düşen silah miktarı 15,8 ve toplam sivillerin elinde bulunan silah sayısının 13.200.000 olduğu değerlendirilmektedir (Tablo-3). Ayrıca, Polis kontrol bölgesinde 2014-2017 yılları arasında verilen ruhsat sayısı 885.586 iken (Tablo-1), Jandarma kontrol bölgesinde 2015-2020 yılları arasında verilen ruhsat sayısı 366.925'dir (Tablo-2).

Diğer taraftan resmî yollardan silah alamayan bireylerin kayıt dışı silahlanmayı artırdığı değerlendirilebilir. Bireyler silah kaçakçılığı başta olmak üzere, çalıntı silahlar veya çevrim içi siteler aracılığıyla silahlanmaktadır. Dünya genelinde silah kaçakçılığından ele geçirilen silahların %39'unu kısa namlulu ateşli silahlar oluşturmaktadır (Şekil-3). Bu silahlar ucuz, taşınması ve erişimi kolay olmasından dolayı tercih edilmektedir. Türkiye'de ise 2020 yılında toplam 8.470 ateşli silah ele geçirilmiştir (Tablo-4; Tablo-5). Bunun yanında Türkiye'de 106.740, Avrupa'da 500.000 ateşli silahın kayıp olduğu değerlendirilirken, ABD'de her yıl 380.000 silah çalınmaktadır. Aynı zamanda çevrim içi sitelerden yasa dışı silah satışının yıllık 80.000 dolardan fazla kazanç getirdiği değerlendirilmektedir.

Ateşli silah şiddetinin ise bireysel silahlanmanın yüksek olduğu ülkelere yoğunlaştığı görülmektedir (Tablo-3). Brezilya'da her yıl 43.200, ABD'de 37.200 ve Hindistan 26.500 birey ateşli silah kullanılmasından dolayı hayatını kaybetmektedir (Tablo-3). Ayrıca cinayet olgularının %54'ünde ateşli silahlar kullanılırken (Şekil-6) bu cinayetler bireysel silahlanmanın en yoğun olduğu

Amerika Kıtası'nda meydana gelmektedir. Bunun yanında kitlesel silahlı saldırıların büyük çoğunluğuda ABD'de meydana gelmektedir (Tablo-8). Ateşli silahlar intihar olgularında da %92 oranında öldürücü araçlardır. Dünyada meydana gelen intiharların %27'sinde ateşli silah kullanılmaktadır (Naghavi, vd. 2018).

Türkiye açısından değerlendirildiğinde, yasa dışı silahlanmanın yüksek olduğu ve aslında bireysel silahlanmanın değil kayıt dışı silahlanmanın suç ve şiddet olaylarını artırdığı görülmektedir (İçişleri Bakanlığı, 2017). Türkiye'de ateşli silahlar 2016-2020 yılları arasında 10.725 kişinin hayatını kaybetmesine sebep olurken 16.676 kişinin çeşitli yerlerinde yaralanmasına sebep olmuştur (Tablo-7). Bu ölüm olayları bölgesel açıdan değerlendirildiğinde en fazla ölüm olayı Marmara (2.657 ölüm), Akdeniz (1.636 ölüm) ve Ege (1.574) Bölgelerinde meydana gelirken en az ölüm olayı Doğu Anadolu Bölgesinde (736 ölüm) meydana gelmiştir. Yaralama olayları ise en fazla Marmara (3.936 yaralı), Güneydoğu Anadolu (2.665 yaralı) ve İç Anadolu Bölgesinde (2551 yaralı) meydana gelirken; en az Doğu Anadolu Bölgesinde (1.451 yaralı) meydana gelmiştir (Tablo-7). Türkiye'de 2000-2019 yılları arasında meydana gelen toplam intiharların %25'inde (14.572 intihar) ateşli silahlar kullanılmıştır. Bu oranın ise %82'sini (11.991 intihar) erkekler oluştururken %18'ini (2.581 intihar) kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2020). Türkiye'de ateşli silahların kullanıldığı intiharlarda erkekler için 20-24 yaş aralığı risk grubunu oluştururken; kadınlarda, 15-19 yaş aralığı risk grubunu oluşturmaktadır (TÜİK, 2020). Ayrıca, çocukların ateşli silahlara kolay erişmesi, düğün, sünnet ve diğer kutlamalarda ateşli silah kullanılması ve ateşli silah bilgisi yetersiz bireylerin ateşli silah kullanması silah kazalarına sebep olmaktadır (Aşıröz, Sarı ve Cantürk, 1995: 65; Ögünç, vd., 2013). Sonuç olarak dünyada bireysel silahlanmanın yüksek olduğu ülkelerde ateşli silahların kullanıldığı şiddet olgularında yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye'de ise bireysel silahlanmanın yüksek olmadığı, suç ve şiddet olaylarında kayıt dışı yollardan elde edilen ateşli silahların kullanıldığı görülmektedir (Tablo-1; Tablo-2; Tablo-3). Dolayısıyla silah kaçakçılığı ve ruhsatsız silah kullanımıyla mücadele edilmelidir. Bireyler, ateşli silah kullanımı ve tehlikeleri konusunda bilgilendirilmelidir. Ayrıca resmî veriler incelendiğinde (Tablo1; Tablo-2), 2521 sayılı Kanun kapsamında verilen ateşli silah sayısının yüksek olduğu görülmektedir, bu kapsamda verilen yivsiz tüfek ruhsatnamesi alacak kişilerin de tam teşekküllü hastanelerde psikiyatrik muayeneden geçirilmesi uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

- Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (2012, 20 Mart). Resmi Gazete (Sayı: 28239). Erişim tarihi: 15 Mayıs 2021, <https://www.mevzuat.gov.tr/Mevzuat/Metin/1.5.6284.pdf>.
- Akçan, R. Yıldırım, M. Ş. Lale, A. ve Heybet, E. R. (2016). Cinayet-kompleks intihar: ikili ölümün nadir bir alt tipi. *Dicle Tıp Dergisi*, 43(2), 367-370.
- Akdeniz, B. (2019). An analysis of homicide incidents reported in police bulletins in 2017. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8(2), 289-308. doi:10.28956/gbd.64.6333.
- Alpers, P. Picard, M. and Mourlevat, C. (2020). Guns in Turkey: unintentional gun deaths. Erişim tarihi: 1 Şubat 2021, <https://www.gunpolicy.org/firearms/compara/re/187/numberofunintentionalgundeaths/7,3>.
- Anglemyer, A. Horvath, T. ve Rutherford, G. (2014). The accessibility of firearms and risk for suicide and homicide victimization among household members. *Annals of Internal Medicine*, 160(2), 101-110. doi:10.7326/m13-1301.
- Asongu, S. A. ve Acha-Anyi, P. N. (2018). The murder epidemic: a global comparative study. *International Criminal Justice Review*, 29(2), 105-120. doi: 10.1177/1057567718759584.
- Aşıröz, M. Sarı, H. ve Cantürk, G. (1995). Av tüfeği fişek yatağı parçası yaralanmasına bağlı bir ölüm olgusu. *Adli Tıp Dergisi*, 11, 65-70.
- Avcı, S. (2018). Bireysel silahlanma ve toplumsal şiddet: Samsun/Çarşamba ilçesi örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Aydın, Ö. (2019). Özgürlük ve güvenlik ekseninde bireysel silahlanma. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Bernstein, R. J. (2013). *Violence thinking without banisters*. Cambridge: Polity Press.
- BirGün (2017, 28 Aralık). Emniyet Genel Müdürlüğü: bireysel silahlanma azalıyor. Erişim tarihi: 11 Aralık 2020, <https://www.birgun.net/haber/emniyet-genel-mudurlugubireysel-silahlanma-azaliyor-197667>.
- Booty, M. O'Dwyer, J. Webster, D. McCourt, A. ve Crifasi, C. (2019). Describing a "mass shooting": the role of databases in understanding burden. *Injury Epidemiology*, 6(47), 1-8. doi.org/10.1186/s40621-019-0226-7.

- Bulut, M. Aslan, R. ve Arslantaş, H. (2020). Kabul edilmemesi gereken toplumsal bir gerçek: yakın partner şiddeti. *Sakarya Tıp Dergisi*, 10(2), 334-347. doi.org/10.31832/smj.681134.
- Buttrick, N. (2020). Protective gun ownership as a coping mechanism. *Perspectives on Psychological Science*, 15(4), 1-21. doi.org/10.1177/1745691619898847.
- Choron, R. L. Spitzer, S. ve Sakran, J. V. (2019). Firearm violence in America. *Advances in Surgery*, 53, 195-208. doi:10.1016/j.yasu.2019.04.019.
- Clarke, C. P. (2020). Small arms and light weapons (SALW) trafficking, smuggling, and use for criminality by terrorists and insurgents: a brief historical overview. Erişim tarihi: 26 Aralık 2020, <https://icct.nl/app/uploads/2020/07/SALW-Historical-Overview-1.pdf>.
- Cloward, R. A. (1959). Illegitimate means, anomie, and deviant behavior. *American Sociological Review*, 24(2), 164-176. doi:10.2307/2089427.
- Cook, P. J. (2018). Gun theft and crime. *Journal of Urban Health*, 95(3), 305-312. doi:10.1007/s11524-018-0253-7.
- Cops, D. Duquet, N. ve Gourdin, G. (2017). Towards Europeanised arms export controls? Comparing control systems in EU Member States. Brussels: Flemish Peace Institute.
- Cukier, W. ve Eagen, S. A. (2018). Gun violence. *Current Opinion in Psychology*, 19, 109-112. doi:10.1016/j.copsyc.2017.04.008.
- Demirci, Ş. Doğan, K. H. Günaydın, G. ve Koç, S. (2009). Av tüfeği ile ölümler. *Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, 1(1), 206-212.
- Dhungel, B. Sugai, M. K. ve Gilmour, S. (2019). Trends in suicide mortality by method from 1979 to 2016 in Japan. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(10), 1-13. doi.org/10.3390/ijerph16101794.
- Dierenfeldt, R. Thomas, S. A. Brown, T. C. ve Walker, J. T. (2017). Street culture and gun violence: exploring the reputation-victimization paradox. *Journal of Interpersonal Violence*, 1-27. doi.org/10.1177/0886260517730028.
- Dobash, R. E. ve Dobash, R. P. (2015). *When men murder women*. Oxford: Oxford University Press.

- Doh, K. F. vd. (2021). The relationship between parents' reported storage of firearms and their children's perceived access to firearms: a safety disconnect. *Clin Pediatr (Phila)*, 60(1), 42-49. doi:10.1177/00 099228209 44398.
- Dowd-Arrow, B. Hill, T. D. ve Burdette, A. M. (2019). Gun ownership and fear. *SSM - Population Health*, 8, 1-7. doi:10.1016/j.ssmph.2019.100463.
- Duquet, N. Kbiltsetskhlishvili, N. Khan, I. ve Woods, A. (2019). Armed To Kill: a comprehensive analysis of the guns used in public mass shootings in Europe between 2009 and 2018. Erişim tarihi: 6 Şubat 2021, https://vlaamsvredesinstituut.eu/wpcontent/uploads/2019/10/Report_Armed_to_kill_web.pdf.
- Duquet, N. ve Alstein, M. V. (2016). Guns for sale: the Belgian illicit gun market in a European perspective. Erişim tarihi: 28 Aralık 2020, <https://vlaamsvre desinstituit .eu/wp-content/uploads/2019/03/guns-for-sale-report.pdf>.
- Duquet, N. ve Goris, K. (2018). Firearms acquisition by terrorists in Europe. Erişim tarihi: 28 Aralık 2020, <https://www.flemishpeaceinstitute.eu/safte/files/vred esyntheserapportsaftelr.pdf>.
- Durkheim, E. (2014). İntihar. (3. Basım). (Ö. Ozankaya, Çev.). İstanbul, Cem Yayınevi.
- European Commission (2014). Study to support an impact assessment on options for combatting illicit firearms trafficking in the European Union. Erişim tarihi: 25 Aralık 2020, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/723450e3-078 3-11e6- b713-01aa75ed71a1/language-en/ format-PDF/source-120831276>.
- Florquin, N. (2020). Uses, users, and instruments: relevance and replicability of small arms research. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). University of Brighton: United Kingdom.
- Florquin, N. Hainard, E. ve Jongleux, B. (2020). Trade update 2020: an eye on ammunition transfers to Africa. Geneva: Small Arms Survey.
- Freire-Vargas, L. (2018). Violence as a public health crisis. *AMA Journal of Ethics*, 20(1), 25-28. doi: 10.1001/journalofethics.2018.20.1.fred1-1801.
- Gemici, O. O. ve Bulur, S. (2018). 'Magandalar' 8 ayda 448 kutlamayı zehir etti. Erişim tarihi: 1 Şubat 2021, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/magandalar-8-ayda-448-kutla mayi-zehir-etti/1267149>.

- Geneva Declaration (2008). Global burden of armed violence. Erişim tarihi: 10 Ocak 2021, <http://www.genevadeclaration.org/fileadmin/docs/Global-Burden-of-Armed-Violence-full-report.pdf>.
- Gramlich, J. ve Schaeffer, K. (2019). 7 facts about guns in the U.S. Erişim tarihi: 21 Kasım 2020, <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/10/22/facts-about-guns-in-unitedstates/>.
- Hauser, W. ve Kleck, G. (2013). Guns and Fear: A One-Way Street? *Crime & Delinquency*, 59(2) 271-291. doi: 10.1177/0011128712462307.
- Infoplease (2020). Timeline of worldwide school and mass Shootings. Erişim tarihi: 25 Aralık 2021, <https://www.infoplease.com/us/crime/timeline-of-worldwide-school-and-mass-shootings>.
- İçişleri Bakanlığı (2017). Son günlerde bazı basın yayın organlarında çıkan ateşli silahlarla işlenen suçlarla ve yapılan düzenlemeler ile ilgili açıklama. Erişim tarihi: 8 Şubat2021, <https://icisleri.gov.tr/son-gunlerde-bazi-basin-yayin-organlarinda-cikan-ateslisilahlarla-islennen-suclarla-ve-yapilan-duzenlemeler-ile-ilgili-aciklama>.
- İçişleri Bakanlığı (2018). 2017 yılı faaliyet raporu. Erişim tarihi: 28 Aralık 2020, <https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/strateji/OYA/2017%20Y%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>.
- İçişleri Bakanlığı (2019). Basın açıklaması. Erişim tarihi: 10 Aralık 2020, <https://www.icisleri.gov.tr/aciklama>.
- Jandarma Genel Komutanlığı (JGK) (2019). Jandarma Genel Komutanlığı 2018 yılı faaliyet raporu. Erişim tarihi: 9 Aralık 2020, <https://www.jandarma.gov.tr/kurumlar/jandarma.gov.tr/Jandarma/indirilebilir-icerikler/2018-Yili-Faaliyet-Raporu.pdf>.
- Jandarma Genel Komutanlığı (JGK) (2020). Jandarma Genel Komutanlığı 2019 yılı faaliyet raporu. Erişim tarihi: 9 Aralık 2020, <https://www.jandarma.gov.tr/kurumlar/jandarma.gov.tr/Duyurular/guncel/JGNKLIĞI-2019-YILI-FAALİYET-RAPORU.pdf>.
- Jandarma Genel Komutanlığı (JGK) (2021). Jandarma Genel Komutanlığı 2020 yılı faaliyet raporu. Erişim tarihi: 21 Kasım 2021, <https://www.jandarma.gov.tr/kurumlar/jandarma.gov.tr/Jandarma/indirilebilir-icerikler/JGNKLIĞI-2020-YILI-FAALİYET-RAPORU.pdf>.

- Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi (JSGA) (2019). Jandarma sorumluluk sahasındaki kadın cinayetlerinin analizi Araştırma Merkezleri Müdürlüğü 2008-2017.Erişim tarihi: 2 Şubat 2021, <http://www.jsga.edu.tr/kurumlar/jsga.edu.tr/Yayinlar/KYSeKitap.pdf>.
- Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı (KOM) (2017). Kaçakçılık ve organize suçlarla mücadele 2016 raporu. Erişim tarihi: 23 Aralık2020, <https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/kom/YAYINLARIMIZ/T%C3%9CRK%C3%87E/2016%20RAPORU%20T%C3%9CRK%C3%87E.pdf>.
- Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı (KOM) (2019). Kaçakçılık ve organize suçlarla mücadele 2018 raporu. Erişim tarihi: 20 Mayıs 2020, <https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/kom/YAYINLARIMIZ/T%C3%9CRK%C3%87E/2018-RAPORU-TURKCE.pdf>.
- Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı (KOM) (2020). Kaçakçılık ve organize suçlarla mücadele 2019 raporu. Erişim tarihi: 23 Aralık 2020, <https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/kom/YAYINLARIMIZ/T%C3%9CRK%C3%87E/2019-RAPORU-TR.pdf>.
- Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı (KOM) (2021). Kaçakçılık ve organize suçlarla mücadele 2020 raporu. Erişim tarihi: 13 Kasım 2020, <https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/IcSite/kom/YAYINLARIMIZ/T%C3%9CRK%C3%87E/2020-RAPORU-TURKCE.pdf>.
- Kalaycı, İ. (2011). Türkiye ve dünya bağlamında bireysel silah(lanma) sorunu ve psikoekonomik çözümlemesi: 'sürdürülebilir silahsızlanma' için bir manifesto. Erişim tarihi: 14 Eylül 2021, <https://www.slideshare.net/UmudVakfi/bireysel-silahlanmasorunu-ve-psikoekonomik-zmlmesi>.
- Karp, A. (2018). Estimating global civilian held firearms numbers. Erişim tarihi: 14 Kasım 2021, <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/T-Briefing-Papers/SAS-BPCivilian-Firearms-Numbers.pdf>.
- Kim, S. (2019). Gun violence costs the US \$229 billion annually: report. Erişim tarihi: 9 Şubat 2021, <https://www.cnbc.com/2019/09/18/gun-violence-costs-the-us-229-billion-annually-report.html>.
- Kocacık, F. (2001). Şiddet olgusu üzerine. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2(1), 1-7.

- Koepfel, M. D. H. ve Nobles, M. R. (2015). Understanding Female Gun Ownership: 1973- 2010. *Feminist Criminology*, 12(1), 43-71. doi:10.1177/1557085115609416.
- Krouse, W. J. ve Richardson, D. J. (2015). Mass murder with firearms: incidents and victims, 1999-2013. Erişim tarihi: 6 Şubat 2021, <https://fas.org/sgp/crs/misc/R44126.pdf>.
- Krug, E. G. Dahlberg, L. L. Mercy, J. A. Zwi, A. B. ve Lozano, R. (2002). *World report on violence and health*. Geneva: World Health Organization.
- Langman, P. (2017). Different types of role model influence and fame seeking among mass killers and copycat offenders. *American Behavioral Scientist*, 62(2), 210-228. doi.org/10.1177/0002764217739663.
- Lankford, A. (2016). Public mass shooters and firearms: a cross-national study of 171 countries. *Violence and Victims*, 31(2), 187-199. doi.org/10.1891/0886-6708.VV-D-15-00093.
- Legault, R. L. (2008). *Trends in American gun ownership*. New York: LFB Scholarly Publishing LLC.
- Liu, G. ve Wiebe, D. J. (2019). A time-series analysis of firearm purchasing after massshooting events in the United States. *JAMA Network Open*, 2(4), e191736. doi:10.1001/jamanetworkopen.2019.1736.
- McPhedran, S. (2020). Australian mass shootings: an analysis of incidents and offenders. *Journal of Interpersonal Violence*, 35(19-20), 3939-3962. doi: 10.1177/0886260517713226.
- Meyerson, S. (2020). It's time to recognize suicide as a driver of gun-related deaths. Erişim tarihi: 23 Ocak 2021, <https://harvardpolitics.com/suicide-gun-related-deaths/>.
- Naghavi, M. vd. (2018). Global mortality from firearms, 1990-2016. *JAMA*, 320(8), 792-814. doi:10.1001/jama.2018.10060.
- Nakaya, A. C. (2014). *Thinking critically: gun control and violence*. San Diego: ReferencePoint Press, Inc.
- Orhan, G. ve Yeter, Ö. B. (2019). Bir iç güvenlik sorunu olarak bireysel silahlanma: Türkiye için durum değerlendirmesi ve politika alternatifleri. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 130-143.

- Osburn, A. (2019). Danger to users & targets of 3D-Printed guns. Erişim tarihi: 2 Ocak 2021, <https://www.designworldonline.com/danger-to-users-targets-of-3d-printed-guns/>.
- Öğünç, G. İ. (2019). Güvenlik riski açısından katmanlı imalat teknolojisi. G. Sarı., C. K. Demir., E. Özgür., E. Çolakoğlu., U. Sönmez., S. Kavaklı ve A. Sert (Ed.), Uluslararası Güvenlik Kongresi (Kuram, Yöntem ve Uygulama) tam metin bildiriler kitabı içinde (ss. 219-238). Ankara: Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Yayınları.
- Öğünç, G. İ. Özer, M. T. Çoşkun, K. Eryılmaz, M. ve Uzar, A. İ. (2013). Serbest düşme hareketi yapan mermi çekirdeklerinin yaralama potansiyelleri. *Ulus Travma Acil Cerr Derg.* 19(5), 392-397. Doi: 10.5505/tjtes.2013.22309.
- Ökdem, M. (2020). Lise öğrencilerinin okulda işledikleri ve yargıya intikal eden suçlarının değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(3), 589-599.
- Paoli, G. P. Aldridge, J. Ryan, N. ve Warnes, R. (2017). The illicit trade of firearms, explosives and ammunition on the dark web. Erişim tarihi: 30 Aralık 2020, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2091.html.
- Parker, K. Horowitz, J. Igielnik, R. Oliphant, B. ve Brown, A. (2017). American's complex relationship with guns: a in-depth look at the attitudes and experience of U.S. adults. Erişim tarihi: 13 Kasım 2020, <https://www.pewsocialtrends.org/2017/06/22/thedemographics-of-gun-ownership/>.
- Parker, S. ve Wilson, M. (2016). A guide to the UN small arms process 2016 update. (3. Basım). Geneva: Small Arms Survey.
- Peterson, J. K. ve Densley, J. A. (2019b). The violence project database of mass shootings in the United States, 1966–2019. Erişim tarihi: 6 Şubat 2021, https://www.researchgate.net/publication/337261684_TheViolence_ProjectDatabaseof_Mass_Shootings_in_the_United_States_1966-2019.
- Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34.
- Ritchie, H. Roser, M. ve Ortiz-Ospina, E. (2015). Suicide is a leading cause of death, especially in young people. Erişim tarihi: 20 Ocak 2021, <https://ourworldindata.org/suicide>.

- Santhanam, L. (2018). There's a new global ranking of gun deaths. Here's where the U.S. stands. Erişim tarihi: 13 Ocak 2021, <https://www.pbs.org/newshour/health/theres-anew-global-ranking-of-gun-deaths-heres-where-the-u-s-stands>.
- Shinkman, P. D. (2018). The Americas lead in gun violence. Erişim tarihi: 13 Ocak 2021, <https://www.usnews.com/news/best-countries/articles/2018-08-28/study-brazil-usmexico-lead-the-world-in-gun-deaths>.
- Sierra-Arévalo, M. (2016). Legal cynicism and protective gun ownership among active offenders in Chicago. *Cogent Social Sciences*, 2(1), 1-21. doi:10.1080/23311886.2016.1227293.
- Silah Dünyası (2020). Forumda bulunan konular, forum ismi: silah dünyası. Erişim tarihi: 30 Aralık 2020, <https://www.darbeturk.net/109-silah-dunyasi/>.
- Small Arms Survey (SAS) (2018). Global Firearms Holdings. Erişim tarihi: 14 Kasım 2021, <http://www.smallarmssurvey.org/weapons-and-markets/tools/global-firearms-holdings.html>.
- Small Arms Survey (SAS) (2019). Annual report 2018. Erişim tarihi: 8 Aralık 2021, <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/M-files/SAS-Annual-Report-2018.pdf>.
- Sönmez, G. ve Çelik, E. (2020). Anonimlik ile illegalite Arasında: Deep Web, Dark Web ve Devlet dışı silahlı aktörlerin uluslararası siber faaliyetleri. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 22(1), 66-88.
- Spicer, R. S. ve Miller, T. R. (2000). Suicide acts in 8 states: incidence and case fatality rates by demographics and method. *American Journal of Public Health*, 90(12), 1885-1891. doi: 10.2105/ajph.90.12.1885.
- Statista (2021). Ranking of the most dangerous cities in the world in 2020, by murder rate per 100,000 inhabitants. Erişim tarihi: 4 Şubat 2021, <https://www.statista.com/statistics/243797/ranking-of-the-most-dangerous-cities-in-the-world-by-murder-rate-per-capita/>.
- Studdert, D. (2020). Handgun ownership associated with much higher suicide risk. Erişim tarihi: 21 Ocak 2021, <https://med.stanford.edu/news/all-news/2020/06/handgunownership-associated-with-much-higher-suicide-risk.html>.
- Taback, N. ve Coupland, R. (2005). Towards collation and modelling of the global cost of armed violence on civilians. *Medicine, Conflict and Survival*, 21(1), 19-27. doi: 10.1080/1362369042000315032.

- Taştan, C. ve Küçüker Yıldız, A. (2019). Dünyada ve Türkiye’de kadın cinayetleri 2016-2017-2018 verileri ve analizler. Erişim tarihi: 5 Şubat 2021, https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/Kadin_Cinayetleri_Rapor.pdf.
- Thompson, C. Y. (1996). Women’s crime concerns and gun ownership: evaluating media images. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 12(2), 151-172. doi.org /10.1177/ 104398629601200203.
- Thompson, K. (2019). Guns, the Dark Web, and Europe. Erişim tarihi: 29 Aralık 2020, <https://www.neweurope.eu/article/guns-the-dark-web-and-europe/>.
- Ticaret Bakanlığı (2020). Eşya gruplarına göre yakalamalar (TL). Erişim tarihi: 26 Aralık 2020, <https://ticaret.gov.tr/data/5d76399213b8768ba06eaf49/2-Esya%20Gruplarina%20Gore%20Yakalamalar.pdf>.
- Tokyay, M. (2019). 28 Eylül bireysel silahsızlanma günü: Türkiye’de son durum ne? Erişim tarihi: 9 Aralık 2020, <https://tr.euronews.com/2019/09/28/28-eylul-bireyselsilahsizlanma-gunu-turkiye-de-son-durum-ne>.
- Tuncer, C. O. Şimşek, S. S. ve Akdemir, N. (2021). Türkiye’de yerli dizilerin kadına yönelik şiddetle mücadele algısı üzerine etkileri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(41), 3362-3395. doi:10.26466//opus.975120.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2020). Ölüm ve ölüm nedeni istatistikleri, 2019. Erişim tarihi 21 Ocak 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Olum-ve-Olum-NedeniIstatistikleri-2019-33710>.
- Umut Vakfı (2009). Türkiye’de bireysel silahsızlanma ve şiddet haberleri umut vakfı yerel medya seminerleri Kars-Gaziantep. Erişim tarihi: 8 Aralık 2020, <http://www.festuerkei.org/media/pdf/Publikationen%20Archiv/Ortak%20Yay%20C4%B1nlar/2009/2009%20T%C3%BCrkiye'de%20Bireysel%20Silahsızlanma%20ve%20C5%9Eiddet%20Haberleri.pdf>.
- Umut Vakfı (2018). Türkiye silahlı şiddet haritası 2017. Erişim tarihi: 15 Ocak 2021, <http://www.umut.org.tr/umut-vakfi-turkiye-silahli-siddet-haritasi-2017/>.
- Umut Vakfı (2019). Türkiye silahlı şiddet haritası 2018. Erişim tarihi: 15 Ocak 2021, <http://www.umut.org.tr/umut-vakfi-turkiye-silahli-siddet-haritasi-2018/>.
- Umut Vakfı (2020). Türkiye silahlı şiddet haritası 2019. Erişim tarihi: 9 Aralık 2020, <http://www.umut.org.tr/umut-vakfi-turkiye-silahli-siddet-haritasi-2019/>.

- Umut Vakfı (2021). Türkiye silahlı şiddet haritası 2020. Erişim tarihi: 12 Ocak 2021, <http://www.umut.org.tr/umut-vakfi-turkiye-silahlı-siddet-haritasi-2020/>.
- United Nations General Assembly (1999). Report of the group of governmental experts on small arms. Erişim tarihi: 8 Eylül 2021, http://www.sma.illarmssurvey.org/fileadmin/docs/N-Instruments/1999-UN-GGE_small_armsA_54_258.pdf.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2019a). Global study on homicide. Erişim tarihi: 14 Nisan 2020, <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet1.pdf>.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2019b). Global study on homicide: understanding homicide. Erişim tarihi: 2 Şubat 2021, <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet3.pdf>.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2020a). Global study on firearms trafficking 2020. Erişim tarihi: 28 Aralık 2020, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Firearms/2020REPOR_TGlobalStudy_on_FirearmsTrafficking2020web.pdf.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2020b). Illicit trafficking in firearms, their parts, components and ammunition to, from and across the European Union. Erişim tarihi: 25 Aralık 2020, https://www.unodc.org/documents/firearms-protocol/2020/UNODC-EU-Report-A8_FINAL.pdf.
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2021). Victims of intentional homicide, 1990-2018. Erişim tarihi: 5 Şubat 2021, <https://data.unodc.org/content/data/homicide/homicide-rate>.
- Uzar, A. İ. Ögünç, G. İ. ve Özer, M. T. (2019). Penetran ateşli silah yaralanmalarında yara balistiği. *Güvenlik Bilimleri Dergisi, (IDEF Özel Sayı)*, 53-77. doi.org/10.28956/gbd.551748.
- Wallace, L. (2019, 5 Ağustos). Could a national gun-buyback program reduce the 393 million firearms on America's streets? Erişim tarihi: 9 Aralık 2020, <https://www.abc.net.au/news/2019-08-05/us-shootings-gun-buy-back/11383084>.

- Walther, G. (2014). Printing insecurity? The security implications of 3D-printing of weapons. *Science and Engineering Ethics*, 21(6), 1435-1445. doi:10.1007/s11948-014-9617-x.
- Warner, T. D. ve Thrash, C. R. (2019). A matter of degree? Fear, anxiety, and protective gun ownership in the United States. *Social Science Quarterly*, 101, 285-308. doi:10.1111/ssqu.12735.
- Wilton Park (2019). The nexus between SALW, organised crime, and terrorism. Erişim tarihi: 23 Aralık 2020, <https://www.wiltonpark.org.uk/wp-content/uploads/2020/09/WP1671-Programme.pdf>.
- Wintemute, G. J. (2015). The Epidemiology of firearm violence in the twenty-first century United States. *Annual Review of Public Health*, 36(1), 5-19. doi:10.1146/annurevpublhealth-031914-122535.
- World Health Organization (WHO) (2019). Suicide in the world: global health estimates. Erişim tarihi: 20 Ocak 2020, <https://www.who.int/publications/i/item/suicide-in-the-world>.
- Yamane, D. Yamane, P. ve Ivory, S. L. (2020). Targeted advertising: documenting the emergence of gun culture 2.0 in guns magazine, 1955–2019. *Palgrave Commun*, 6(61), 1-9. doi.org/10.1057/s41599-020-0437-0.
- Yücel, M. T. (2004). *Kriminoloji*. İstanbul: Umut Vakfı Y

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Mayıs 2022, Cilt:11, Sayı:1, 201-222
doi:10.28956/gbd.1022042

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, May 2022, Volume:11, Issue:1, 201-222
doi:10.28956/gbd.1022042

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Derleme/ Review Article

Türk Hava Sanayiinin Oluşum Sürecinde Fırsatlar ve Engeller (1912-1959)
Opportunities and Obstacles in The Formation of the Turkish Air Industry (1912-1959)

Yazar(lar) / Writer(s)

Celal Kürşad KONUKÇU, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Kolluk Uygulamaları Yüksek Okulu, Ankara, Türkiye. celalkursad.konukcu@jsga.edu.tr; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3321-9669>.

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

Bu makale, yazarın, “Türk Hava Sanayii (1912-1959)” adlı yüksek lisans tezinden geliştirilerek oluşturulmuştur.

Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received :11.11.2021

Makale Kabul Tarihi / Accepted :14.03.2022

Atıf Bilgisi / Citation:

Konukçu, C.,K., (2022). Türk hava sanayiinin oluşum sürecinde fırsatlar ve engeller (1912-1959). *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 11(1), ss 201-222, doi:10.28956/gbd.1022042

TÜRK HAVA SANAYİNİN OLUŞUM SÜRECİNDE FIRSATLAR VE ENGELLER (1912-1959)

Öz

Modern havacılık, yüz yılı aşan bir tarihe sahipse de sınırsız askerî taleplerin de etkisiyle baş döndürücü bir hızla gelişim kaydetmiştir. İlk yerden kesilmenin, Wright Kardeşlerin Amerika'da geliştirdiği, denetimli, kendinden hareketli ve havadan ağır bir araçla, 1903'te başarılmasından sonra hava araçları 1912'den itibaren askerî amaçlarla kullanılmaya başlanmıştır. Bu, üretimi ve gelişimi katlamış, Havacılık, Birinci Dünya Savaşı'yla üretim hızı; iki savaş arası dönemdeyse mesafe, irtifa ve hız rekorlarıyla anılmaya başlamış, uçaklarda kullanılan motorların güç ve sayılarının artmasının sonucu olarak da yolcu ve yük taşımacılığı ortaya çıkmıştır. Sektörü yönlendiren, silahlı kuvvetler, nakliyeciler, pilotlar ve uçak fabrikaları olmuştur. Türk havacılığı, ilk zamanlarda, uluslararası gelişmelerle eş zamanlı bir gelişme göstermiş ve 1912'de erken vücut bulmuşken yazık ki yanlış tutum ve politikalar nedeniyle 47 yıllık bir dönemin ardından kesintiye uğramıştır.

Çalışmada; Türk hava sanayiinde, 1912-1959 arasında, aslında dünyayla uyumlu başlayan kurulum sürecinde ortaya çıkan fırsatlar karşısındaki engellerin sonucu olarak ilk dönem hava sanayinin kesintiye uğramasının tarihi perspektifte ele alınması amaçlanmıştır. Cumhuriyet öncesi ve sonrası Türk havacılık sanayinin gelişimi sürecinde yaşananların, kişisel olumsuz tutumlar ve dar ufuklar ile yapılanlara inanmamaktan kaynaklandığına değinilmiştir. Çalışmada literatür taraması ve tahlil yöntemi kullanılarak Türk havacılığının gelişmesini durduran nedenlerin irdelenmesiyle gelecek inşasına yönelik uygun bir bakış açısı sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Hava Sanayii, Tayyare Fabrikası, Havacılık, Tarih.

OPPORTUNITIES AND OBSTACLES IN THE FORMATION OF THE TURKISH AIR INDUSTRY (1912-1959)

Abstract

Although modern aviation has a history of more than a century, it has developed at a rapid pace with the influence of unlimited military demands. After the first taking off was achieved in 1903 with a controlled, self-propelled, and heavier-than-air vehicle developed by the Wright Brothers in America, aircrafts began to be used for military purposes from 1912. This situation doubled production and development. In the First World War, aviation started to be talked about production speed, and in the interwar period, distance, altitude, and speed records. As a result of the increase in the power and number of engines used in aircraft, passenger and freight transportation emerged. The armed forces, transporters, pilots, and aircraft factories have directed the industry. In the early days, Turkish aviation developed simultaneously with international developments, and while it came into existence early in 1912, it was unfortunately interrupted after a 47-year period due to wrong attitudes and policies.

In the study, it is aimed to deal with the interruption of the first period of Turkish air industry in the historical perspective because of the obstacles against the opportunities that emerged in the installation process between 1912-1959 that started in parallel with the world. It has been mentioned that what happened in the development process of the Turkish aviation industry before and after the Republic was due to personal negative attitudes, close-mindedness and not believing in what was achieved. In the study, by using the literature review and analysis method, it has been tried to present a suitable perspective for the construction of the future by examining the reasons that stopped the development of Turkish aviation.

Keywords: Turkish Air Industry, Aircraft Factory, Aviation, History.

GİRİŞ

Havadan hafif, denetimsiz sıcak hava balonlarıyla 1783'ten beri uçulmaktaydı. Bunların denetim altına alınmasının başarılması 1900'de Zeppelin'le olmuştur. Havacılığın asıl gelişimi 1903'te Amerika'da havadan ağır, denetimli, kendinden hareketli bir araçla, Wright Kardeşler tarafından başarılmış, 1907 yılı sonunda Avrupa'da sekiz kişi aynı şekilde uçabilmiştir. (Kansu, Şensöz ve Öztuna, 1'inci Cilt, 1971, ss.91.) Hava araçlarının 1912'den itibaren askerî amaçlarla kullanılmaya başlanması, hava sanayiine yönelik üretimi ve gelişimi bir anda ivmelendirmiştir. İki dünya savaşı arası dönemde, sınır tanımayan askerî talepler sonucu, mesafe, irtifa ve hız rekorlarıyla anılmaya başlanan ve Birinci Dünya Savaşı ile had safhaya varan üretim hızıyla kendini gösteren havacılıkta, jet motoru ve kabin basınçlandırmasının da keşfi sonrası (Konukçu, 2005, ss.43,47) uçaklarda kullanılan motorların güç ve sayılarının artmasıyla, yolcu ve yük taşımacılığı ortaya çıkmıştır. Havacılıkta yaşanan gelişmelerin büyük kısmı, II'nci Dünya Savaşı sonuna kadar olan bu 40 yıllık sürede olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı yılları, askerî başarılarda cesaretin yerini yüksek savaş teknik ve teknolojilerinin aldığı yıllardır. Bu yeni harp silâhının önemini kavrayan askerler kadar, taşımacılık ve lojistik sektörlerinde iş yapan sermaye sahipleri de uçak denilen bu yeni vasıtaya ilgi göstermiştir. Savaştan sonra ulusal ve uluslararası uçuşlara düzenlemeler getirilirken sermayenin bu işten nasıl nasipleneceğinin kuralları da konulmuştur. Sektörün baş aktörü, silahlı kuvvetler, sivil hava taşımacıları ya da pilotlar değil artık uçak fabrikaları olmuştur.

Türkler, erken sayılabilecek bir zamanda,1903'te yerden kesilerek ilk uçuşun başarılmasından yalnızca sekiz yıl sonra, 1911 yılında harekete geçmişlerdi. Türkiye'de hava sanayii kurulması konusu, ilk defa 1912'nin 5 Martında, Yarbey Süreyya Bey (İlmen) tarafından hazırlanıp âmiri Çürüksulu Mahmut Paşa tarafından imzalanarak Harbiye Nezareti'ne arz edilen muhtıradan dile getirilmiştir. Ancak Osmanlı'nın son döneminde çok iyi niyetlerle ortaya çıkan birkaç olumlu girişim, dönemin siyasî ve kişisel çekişmeleri yüzünden meyve veremezken Osmanlı'nın son döneminde 11 yıllık savaş döneminde edinilen havacılık deneyimleri, Cumhuriyetle birlikte, yerli savaş sanayiini oluşturma isteğini netice vermişti.

Genç Türkiye Cumhuriyeti, yoksul ve borçluyken pahalı havacılık teknolojisini ülkeye getirmeyi ve üretmeyi imkânsızlıklarına rağmen başarmanın yollarını aramaya başlamış, önemli başarılar kaydetmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında birkaç ayrı tesiste, dönemin yabancı uzmanlarını şaşırtacak nitelikte, yüzlerce, motorlu-motorsuz uçaklar ve uçak motorlarının üretimi başarılmıştır. Yabancı

devletlerin demode teknolojilerini satma, eski fabrikalarını ülkeleri dışına taşıma gayretlerinin Türkiye'nin yönetimince de bilindiği, yeni fabrikalar yapmak ya da yapabilecek duruma gelmeyi beklemekten başka çare olmadığına inanıldığı görülmektedir. (Gökçen, 2000, ss.74). Başarısız TOMTAŞ (Tayyare, Otomobil, Motor Türk Anonim Şirketi) girişimi sonrasında bir müddet bekleme düşüncesinin kabul gördüğü anlaşılır. 1930'ların sonlarında yeniden canlanan üretim arzusu ve çabaları, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir süre daha devam etmiş; yanlış politikalar, kişisel düşmanlıklar ve politik çekişmeler ortamında sonuçsuz kalmıştır.

Dünya havacılık sanayii, yüz yılı biraz geçen ömründe dev bir pazar oluşturmuştur. Günümüzde çok büyük bir pazara sahip olan hava sanayii ve havayolu şirketleri, ulusal ve uluslararası politikalarda belirleyici rol oynamaktadır. Bugün faaliyetine devam eden irili ufaklı çok sayıdaki uçak fabrikalarının çoğunun, Türkiye'nin 1925'teki ilk başarısız girişimi olan TOMTAŞ'tan daha sonra ortaya çıktığı düşünüldüğünde, bu sanayi hamlesini terk etmekle kaybedilen değer in büyüklüğü anlaşılır.

1912-1959 yılları arasında, Türk hava sanayiinin kuruluş safhasında ortaya çıkan olanak ve engellerin ele alındığı bu çalışmada; Cumhuriyet öncesi ve sonrası Türk hava sanayii gelişmeleri taranmış, Türk hava sanayiinin gelişimine etki eden sorunlara ve nedenlerine değinilmiştir. Çalışmada arşiv araştırması, literatür taraması ile elde edilen bilgiler analiz edilerek Türk havacılığının gelişmesini sekteye uğratan nedenler irdelenmiş, gelecek inşasına yönelik uygun bir bakış açısı oluşumuna katkı sunulmaya çalışılmıştır.

1. OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E KALAN HAVACILIK MİRASI

Osmanlı Devleti'nin son döneminde havacılık alanında dünyada ortaya çıkan gelişmelere paralel olarak bu sahaya yönelik ilgi, resmî düzeyde de artmaya başlamıştır. Bu bağlamda, yeni kurulan hükümette 1910 Yılı Ocak Ayı başlarında Harbiye Nâzırı olarak atanan Mahmut Şevket Paşa, Berlin Askerî Ataşesi Enver Bey ve Paris Askerî Ataşesi Fethi Bey'den (Okyar) havacılıktaki gelişmeler ile ilgili bilgi istemiş (Kurter, ss.31), eski seraskerlerden Rıza Paşa'nın oğlu Kurmay Yarbay Süreyya Bey'i (İlmen) de 1911 yılında Seraskerlik bünyesinde, havacılık işleri ile görevlendirmiştir. (Kansu, Şensöz ve Öztuna, 1'inci Cilt, 1971, ss.117).

Yarbay Süreyya Bey, göreve gelir gelmez İstanbul'a getirtilen havacılık ile ilgili kaynak ve dokümanlar üzerinde yaptığı çalışmalar neticesinde bilgi sahibi oldukça İstanbul'da bir uçuş okulu açmak gerektiği kanaatine vardı. İstanbul'da bir uçuş okulu ve buna bağlı atölyelerin kurulması durumunda, burada hem çok sayıda pilot yetiştirilebilecek ve hem de yetişmiş olanların harbe hazırlıkları sürdürülebilmiş

olacaktı. Yarbay Süreyya konuya ilişkin değerlendirmelerini, Çürüksulu Mahmut Paşa aracılığıyla Nâzır Mahmut Şevket Paşa'ya ulaştırdığında, bütçede bu konu ile ilgili ödenek bulunmadığı, konunun ertesi mali yıla (1912) bırakılmasını ve şimdilik Avrupa'ya öğrenci subay gönderilmekle yetinilmesi cevabını almıştı (Kurter, 60).

Süreyya Bey tarafından hazırlanan Çürüksulu Mahmut Paşa imzalı 5 Mart 1912 tarihli muhtıradan, uçuş okulunun mali dökümü yapıyordu. Buna göre yılda 30-40 tayyareci subay, 15.000 altın liraya yetiştirilebilecekti. Öğretmen ve makinist aylıkları 5.000 altın lira olup kırım gideri 20.000 altın liraydı. Öğrenim için başlangıçta 15-20 uçak alımı gerekeceğinden, bunlar için 20.000 liraya gereksinim olacaktı. Böylece Seraskerlik makamınca toplam 40.000 altın (1 milyon frank) lira sarfı kararlaştırılmış ve Harbiye Nezaretinden onay istenmiştir. (BEO-4013-300907; H.19.03.1330).

Yaşanan gelişmelerden ayrı olarak 1912 yılında Paris Osmanlı askerî ataşeliği, J. Şişmanoğlu isimli Ermeni kökenli bir Osmanlı vatandaşının, Türkiye'de uçuş okulu ve ileride fabrikaya dönüşecek bir atölyenin gerekli olduğu, kendisinin motor bilgisi olan on yıllık bir öğretmen pilot olduğu ve Türk ordusunda görev yapmak istediğine ilişkin ataşeliğe yaptığı başvuruyu (Kansu, Şensöz ve Öztuna, 1'inci Cilt, 1971, ss.124) Seraskerliğe ulaştırmış ancak Seraskerlik Makamından olumlu veya olumsuz hiçbir cevap alınamamıştır. Ne var ki o dönemde Paris askerî ateşe vekili olan Süleyman Tevfik,¹ R.E.P. Fabrikası² ile yapılması planlanan okul ve fabrikaya ilişkin anlaşmayı, Şişmanoğlu'nun teklifine göre yapılması durumunda çok daha ucuz ve kalıcı olacağı gerekçesiyle engellemeye çalışmışsa da başarılı olamamıştı. Başvuruları olumsuz sonuçlanan Şişmanoğlu, Birinci Dünya Savaşı'nda gönüllü pilot olarak Fransız ordusuna hizmet etmiştir. (Kurter, 2002, ss.68).

5 Mart 1912 tarihli muhtırayla teklif edilen “uçak komisyonu” aynı ay içinde kurulmuştur. (BEO-162-83; H-27.03.1330). Bu tarih, Türk Hava Kuvvetleri'nin kurulduğu tarih olarak kabul edilmektedir (Tatar, 2018, ss.13). İstanbul'a gelen REP Fabrikası yetkililerinin uçuş okulu ile ilgili önerisi 18 Mart 1912'de kurulan komisyonca değerlendirilmiş ve Ayastefanos (Yeşilköy) – Safraköy yolu ile İstanbul – Küçükçekmece yolunun kesiştiği yerin kuzeyinde Sabuncuzadeler'e ait arazi, okul yeri olarak uygun bulunarak satın alınmıştır (Tayhani, ss.153). Uçuş okulunun, yurdun çeşitli noktalarında uçak bölükleri kurulduktan sonra ordu için

¹Yüzbaşı Süleyman Tevfik. Paris Askerî Ataşesi Fethi Bey (OKYAR) gönüllü olarak Trablusgarp'a geçince yerine vekâleten görevlendirilmiştir.

² Robert Esnault-Pelterie adlı Fransız pilot ve uçak üreticisinin sahibi olduğu, aynı adlı fabrika.

bir ana merkez olması da düşünülmüştür. REP şirketiyle yapılan anlaşma sonrasında 1912 Nisan'ında iki hangarın yapımına başlanmıştır. 12 Mart'ta İstanbul'a gelen iki adet Deperdussin tayyaresi, 20 Nisan 1912'de burada ilk Türk tayyarecilerinden Fesa ve Yusuf Kenan Beylere teslim edilmiştir (BEO-DH-İD-19-61; H-10.03.1331). Bir hafta sonra Yüzbaşı Fesa Bey'in (Evrensev), REP uçağı ile gerçekleştirdiğı uçuş, Türk semalarında bir Türk pilotunun ilk uçuşu olarak tarihe geçti (Dağlılar, Yılmaz, Tankurt, 2007,ss. 39).

Süreyya Bey başkanlığında bir heyet, Mayıs 1912'de Avrupa'ya gönderildi. Burada anlaşma sağlanan yabancı öğretmen, pilot, kalıpcı ve marangoz personelden 1 Temmuz 1912 tarihinde Ayastefanos Uçuş Okulunda olmaları istemiştir. Bu tarih, sonradan Ayastefanos (Yeşilköy) Uçuş Okulunun açılış tarihi olarak kabul gördü (Aydar, O. s. 11-13). Heyet, okul için personelden başka Harlan uçakları, okul araç-gereçleri, meteoroloji aletleri ve motorlu araçlar, Almanya'dan ayrıca iki bombardıman uçağı satın almış, İngiltere'ye iki uçak siparişi vermiş ve Fransa'da REP fabrikasıyla da iki uçağın sözleşmesini yapmıştır. İki pilot ve iki makinist bulunması için de Bristol Fabrikası'yla anlaşmıştır. Heyet, 5 Temmuz'da İstanbul'a ulaşarak 9 Temmuz'da, yeni ve yapılan işleri anlatan ayrıntılı raporu Harbiye Nezareti'ne sunmuş ancak Sait Paşa Hükümeti, Trablusgarp hezimetini nedeniyle raporun verilmesinden bir hafta sonra istifa edince projeler rafa kaldırılarak yalnız parası verilen uçak ve personel ile işe başlandı. (Kurter, 2002, ss.73-80).

İttihatçı Hükümetin kısa bir ara yokluğunun ardından Harbiye Nâzırı Nâzım Paşa ve yaveri Süleyman Tefvik Bey'in,³ ünlü Bab-ı Âli baskınında, ittihatçı subaylar tarafından nezarete vurularak öldürüldüğü darbe sonrası Mahmut Şevket Paşa bu kez, "Sadrazam ve Harbiye Nâzırı" sıfatıyla döndü (23 Ocak 1913). Önceki Komisyon başkanı Yarbay Süreyya Bey, Kıtaat-ı Fenniye'deki eski yerine atandı. İki adet Marspfeil tipi tayyare Almanya'dan getirildi.

Birinci Balkan Harbi'nin başlamasıyla Ayastefanos Tayyare Okulu, Balkan Savaşı'nda Osmanlı ordusunda doruğa ulaşan, mektepli alaylı çekişmesinden de nasibini almış, savaş esnasında elde bulunan 9 uçağın bir kısmı hiç uçmadan elden çıkmış, bazıları düşman eline geçmiş ancak tüm bunlara rağmen kısıtlı imkânları ile keşif görevi yürütülebilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, Ayastefanos Uçuş Okulu, yalnızca okul olmaktan çıkarak Ayastefanos Uçuş Merkezi adını almış, bu merkezde Osmanlı Hava Kuvvetlerine komuta etmek görevi de Alman subayı

³Paris Ataşe vekilliğinden Nâzım Paşa'nın yaverliğine tayin edilmişti.

Binbaşı Erick Serno'ya verilmiştir (BEO-4330-324700; H-17-02-1333). Savaşın gerekleri Türk Havacılığını da geliştirmiş, Almanya'dan edinilen uçakların parçalarının birleştirilmesi, okul ve uçak bölüklerine ait uçakların onarımlarının yapılması yeni kurulan uçak bölüklerinin her türden kadro ve bütünlemelerinin sağlanması yeteneğine kavuşturulmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın son yılında Ayastefanos Uçuş Okulu, 19 adet Osmanlı Uçak Bölüğüne ait (Deniz Uçak Bölükleri dâhil) bütünleme ve depolama kapasitesi olan, pervane üretimi dâhil bütün ağır onarımları yapabilen, uçak mühendisi istihdam eden 21 uçak ile 13 pilot ve 22 râsıt adayına eğitim veren bir kapasiteye ulaşmıştır (Kurter, 2002, ss.353 ve 455). Ancak tüm bu ilerlemeye rağmen bir avuç pilot ve bir o kadar makinist ile önemli bir varlık olamadan Kurtuluş Savaşı'na girilmiştir. Ancak Osmanlı havacılığının yetişmiş eleman miktarı bu hâliyle dahi, Yunan havacılığından daha kötü nitelikte değildir.

2. CUMHURİYET DÖNEMİ HAVA SANAYİİ GELİŞMELERİ, ARTAN İMKÂNLAR

Türkiye'de, başlangıçta, kendi savunma endüstrisini oluşturmak, modern ve bağımsız bir ordu meydana getirmek düşüncesi güç kazandı. Aşağıda yer verilen kuruluş, tesis ve fabrikalar, içtenlikle destek gördü:

2.1. Tayyare, Otomobil, Motor Türk Anonim Şirketi (TOMTAŞ) ⁴ Uçak Fabrikası

Tayyare, Otomobil, Motor Türk Anonim Şirketi (TOMTAŞ), Cumhuriyet Dönemi'nde Türk havacılığının gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Birinci Dünya Savaşı'nın galibi Müttefikler, Alman havacılığının denetimleri altına alarak sportif ve posta nakliyesi amaçlarıyla sınırlandırmışlardı. Ancak savaş öncesinde ve esnasında havacılığı başarmış olan Almanlar, havacılığın önemini en az Müttefikler kadar iyi bilmekteydi. Fabrikalarını yaşatmak için Alman Dornier Şirketi, İtalya, Japonya, İsveç, Hollanda ve İsviçre'de; (Alman) Junkers Şirketi, İsveç, Rusya, Polonya⁵ ve Türkiye'de; (Alman) Fokker Şirketi ise Rusya'da, çeşitli büyüklükte uçak fabrikaları açtı (Kansu, Şensöz ve Öztuna, II'nci Cilt, 1971, ss.171). Bu fabrikalar kuruldukları ülkelerde çoğunlukla hava endüstrisinin öncüleri olmuştur.

Junkers'in Türkiye ile ilk temas edişi, Türk Tayyare Cemiyeti'nin, 1925 yılında Türk havacılığını geliştirmek üzere kurulduktan hemen sonra aynı yıl içinde, 5

⁴ Almanca adı TürkischeFlagzeugundMotorenA.G.(TFUMAG)'dir.

⁵ Polonyalılar PZL Av uçaklarını üretmişler ve lisansını Türkiye'ye satmışlar, Ruslar ise 8 yıl sonra Maxim Gorky adlı dev bir uçak yaparak birisini Türkiye'ye göndermişlerdi. Bkz. Bıykoğlu, 1991, ss.12.

Temmuz'da, yerinde değerlendirmeler yapmak için Avrupa'ya gönderdiği inceleme heyeti üzerinden gerçekleşmişti. Heyet, temmuz ortasında Alman Junkers firmasının İsveç Malmö'deki tesislerini görüp Almanya'nın Berlin şehrine bir buçuk saatlik uçuş mesafesindeki Dessau'daki Junkers fabrikasına geçti. Dessau'da fabrika sahibi Profesör Junkers ile heyet arasında çok olumlu ilişkiler kuruldu. Sonuçta 1925 yılında Millî Savunma Bakanlığı ile Profesör Junkers arasında Türkiye'de bir fabrika kurulması yönünde anlaşmaya varıldı. Bu anlaşmadan sonra aynı yıl, TOMTAŞ, hissesinin büyük çoğunluğu Türk Devleti'ne ait olmak üzere (Adıgüzel, 2006, ss.40; Anadol, 1990, ss.173) 3.600.000 TL sermayeyle Junkers Flugzeugwerke GMBH ortaklığında kurularak 6 Ekim 1926 tarihinde törenle hizmete girdi.

TOMTAŞ tesislerinin yapımı gerçekten kısa denilecek zamanda tamamlanmıştı. Hükûmetin stratejik sanayi tesislerini dağınık bulundurma tercihi ve ayrıca bölge ekonomisini de canlandırmak isteği nedeniyle o tarihte şehre demiryolu ulaşmamasına rağmen Kayseri'yi seçmesiyle İskenderun limanına indirilen malzemeler, develer ve kağnılardan oluşan hayvan kervanlarıyla fabrikaya nakledilmesine rağmen bu işlem çok kısa bir zamanda gerçekleştirilmişti. Müdürü ve Yardımcısı Alman olan (Kansu, Şensöz ve Öztuna, II'nci Cilt, 1971, ss.172) fabrika personeli, 5 Alman mühendis, 120 Alman ve 240 Türk işçisinden oluşmaktaydı (Anadol, 1990, ss.172).

Ne var ki TOMTAŞ Fabrikasının kuruluşu gibi ömrü de kısa süreli olmuş, iki yılın sonunda 27 Ekim 1928 tarihinde iflası açıklanmıştır. Bununla birlikte fabrikada, iki yılda 30 Ad. Junkers A-20 uçağının montaj, bakım ve onarımı gerçekleştirmiştir (Kleine, 2002, ss.156).

TOMTAŞ, Türk havacılığının gelişiminde önemli rol oynayan en önemli aktörlerden birisiydi. 3,5 milyon TL sermayeli TOMTAŞ'ın hissesinin çoğunluğu Türklere olmakla birlikte temsil hiçbir havacılık bilgileri bulunmayan milletvekillerindeydi. Konu teknik olduğundan, çoğu milletvekili alınacak kararlarda oy haklarını güvenilir buldukları Alman üyelere devrediyor, bu suretle alınan kararlar Almanların arzu ettiği doğrultuda oluyordu. Zamanla Türk üyeler, toplantılara bile katılmamaya, oy haklarını doğrudan Almanlara bırakmaya başlamışlardır. Bu durum da yaşamsal önemi haiz millî menfaatlerin yeterince gözetilmemesine neden olmuştur (Hürkuş, 2019, ss.222-223).

Türk havacılığını olumsuz yönde etkileyen durumlar bunlarla da sınırlı değildir. TOMTAŞ'ın kurulduğu güne kadar, Türk Silahlı kuvvetleri için uçak alımında aracılık eden ve TOMTAŞ'ı istemeyen ve birisi Fransız Breguet uçaklarını, diğeri ise Çekoslovak Simoling uçaklarını getirmeye çalışan Yılmazlar ve Cudiler isimli

iki şirket de TOMTAŞ'ı karalayıcı kampanyalar yürütmüş ve bu konuda etkili kişiler üzerinde nüfuz elde etmeye çalışmıştır (Hürkuş, 2019, ss.224). Nitekim bu şirketler, ilk etapta satın alınan, bakımları fabrikada yapılmaya başlanan ve gelecekte TOMTAŞ'ta üretilmesi planlanan Junkers A-20'lerin aleyhine kampanya başlatmış Alman ve Türk işçiler arasında ücret farkını manipülasyon aracı olarak kullanmışlardır (Tayhani, 2001, ss.212).

2.2. Kayseri Tayyare Fabrikası (KTF)

İki yıllık kısa ömrünün ardından TOMTAŞ, 27 Ekim 1928'de lağvedildikten sonra Junkers Firması hisseleri, 520.000 TL karşılığında satın alınarak Türk Tayyare Cemiyetine devredildi. Kayseri fabrikasında, Eskişehir'de ve Türk gümrüklerinde TOMTAŞ'a ait bütün lisanslı, patentli tezgâh, kalıp, uçak ve motor parçalarıyla tesislerin, Türk tarafına devri için bir komisyon kuruldu. Komisyon çalışmalarını bir buçuk yılda bitirilebilmişti. Bu yüzden fabrika, 30 Ocak 1930 tarihine kadar kapalı kalarak devir-teslim kurulu tarafından MSB'ye devredilerek 1930 Mayıs'ında Türk Hava Kuvvetleri adına işletmeye açıldı (Anadol, 1990, ss.173). Kuruluş, Türk Hava Kuvvetlerine devrinin ardından Kayseri Tayyare Fabrikası (KTF) adını almıştır.⁶

Kayseri Tayyare Fabrikasında, 1932 yılında Curtiss Aeroplane and Engine Company Incorporated şirketi ve MSB arasında var olan anlaşma gereğince, Curtiss-Hawk III tipi uçaklardan toplam 33 adet (Kleine, 2002, ss.180)⁷ ve Fledling'lerden ise yedi adet üretildi.⁸ Bu firma ile yapılan anlaşma kapsamında kurulması düşünülen Devlet Hava Yolları (DHY) için, dört adet de yolcu uçağı satın alınarak sektöre kazandırıldı (Bıyıkoğlu, 1991, ss.13). Ayrıca Curtiss Wright Grubu ile varılan anlaşma sonrasında, bu grubun lisansı ile zamanının en iyi avcı uçaklarından olan Curtiss Hawk III tipi uçaktan 15 adedinin montesi gerçekleştirildi. Bu uçaklardan sonra da çalışmalara devam edildi ve 15 adet Alman Gotha 145 irtibat uçağı ve 10 adet Amerikan Fleet avcı uçağının da üretimi yapılarak Türk havacılığına kazandırıldı.

1931 yılında lisans satın alınarak üretimine başlanan zamanın en iyi avcı uçağı kabul edilen PZL24 (Pezetel) tipi Polonya uçağından 1938'e dek 22 adet üretildi.⁹

⁶ Bugün Hava Kuvvetlerinin üç Hava İkmal Bakım Merkezinden (HİBM) biri konumundadır.

⁷Aynı konuda, Cemal ANADOL'un THT adlı kitabının 174. sayfasında 1531 ila 1570 kuyruk numaralı deniyor.

⁸ İlk üretilen 1401 kuyruk numaralı CurtissFledling Atatürk'ün emriyle İran'a hediye edilir. Bkz. Anadol, 1990, ss.174.

⁹ Bu Uçaklar Polonya'da Junkers firmasınınca kurulmuş fabrikanın özgün tasarımı idi.

1939 yılında İngilizlerden Miles Magister eğitim uçağının lisansı alınarak 25 adet üretildi (Bıyıkoğlu, 1991, ss.13). Böylelikle İkinci Dünya Savaşı öncesi KTF’de toplam 112 adet uçak üretilerek önemli bir eşik aşılmıştı.

2.3. Eskişehir Tayyare Fabrikası (ETF-Uçak Bakım-Onarım Tesisleri)

Eskişehir Tayyare Fabrikası, 1926’daki TOMTAŞ girişimi sırasında söz konusu fabrikanın iş yükünü hafifletmek amacıyla aynı yıl, TOMTAŞ’ta üretimi tamamlanan ve uçuşa verilen uçakların bakım onarımlarını yapmak amacıyla yan kuruluş olarak kurulmuştur.¹⁰ 1928 yılında, TOMTAŞ’ın iflasından sonra 1930 Ocak ayında komisyon kararıyla oluşturulan devir teslim kurulu eliyle, Mayıs 1930’da ETF de Hava Müfettişliğine devredildi. Eskişehir Fabrikası sonra faaliyetlerini Eskişehir Bakım Tesisleri olarak sürdürmüş, yine 1926’da oluşturulan Hava İkmal Bakım Merkezince faaliyetleri devralınmıştır (Erdemli, 2011, ss.78,80).

İkinci tescilli Türk yapımı uçak olan MMV-I,¹¹ 1930’da Fransa’da öğrenimini tamamlayarak yurda dönen uçak mühendisi Selahattin Reşit Alan tarafından bu fabrikada tasarlanarak üretilmişti. Motor ve pervanesi ABD’den getirilen ve 200 km/h hız ile 2,5 saat havada kalabilen bu eğitim uçağı, yapımı tamamlandığı hâlde tecrübe uçuşu safhasını geçmeden yok olmaya terk edilmiştir.

2.4. Türk Hava Kurumu (THK) Sanayi Tesisleri

Atatürk’ün, Bolu Mebusu Cevat Abbas Bey’den, Türk havacılığının gelişmesi için Türk Tayyare Cemiyetini (TTC:THK) kurmasını istediğı ve 16 Şubat 1925’te kurulan Cemiyetle yakından ilgilenerek cemiyetin onursal başkanlığını üstlendiğı bilinmektedir (Hürkuş, 2019, ss.176). TTC, özverili bir çalışma ile elindeki uçakların onarım ve yenileştirmelerini yapacağı bir kısım marangoz atölyelerini aynı yıl Ankara Akköprü’de kurmuş (Kleine, 2002, ss.142), 23 Nisan 1926’da da Uçak Makinist Okulu’nu açmıştır. Bu okul daha sonra bütün masrafları TTC’ye ait olmak üzere, MSB’ye devredildi. TTC, sonraları uçak mühendisliği öğrenimi için Avrupa’ya öğrenciler gönderdi. 3 Mayıs 1935’te ise havacı ve pilot yetiştirmek için Türk Kuşu adında bir kuruluş daha kuran Cemiyet, 24 Mayıs 1935 tarihli Altıncı Kongreden itibaren “Türk Hava Kurumu” adıyla faaliyet yürütmüştür.

2.4.1. Etimesgut Uçak Fabrikası (EUF)

1935’te kurulan Türk Kuşu’nun gereksinimleri için 1936’da Ankara Akköprü’de marangoz atölyelerinde üretime geçilerek çam, dişbudak, karaağaç, kayın ve kızılâğaç gibi yerli ağaç malzemeleri kullanılmak suretiyle 1937 ila 1940 yılları

¹⁰ Bugün Hava Kuvvetlerinin üç Hava İkmal Bakım Merkezinden (HİBM) biri konumundadır.

¹¹ İlki Vecihi KVI dır.

arasında 123 planör üretilmiştir (Verel, 1985, ss.22). 1940 sonlarına doğru da Akköprü'deki marangoz atölyesi fabrikaya dönüştürülmüş, MSB tarafından daha önce KTF'de üretilmek üzere satın alınan Miles Magister-1 tipi uçakların üretim lisansları, THK tarafından tekrar satın alınarak bütünüyle ahşap olan Magister eğitim uçağının üretimine başlanmıştır (Anadol, 1990, ss.176; Deniz, 2004, ss.57).

İkinci Dünya Savaşı nedeniyle hiçbir devlet diğerine uçak satmadığı dönemde (Er, 1972a, ss.3), Polonya'nın, Alman işgaline uğramasıyla 24 Polonyalı havacılık mühendis ve teknisyeninin (Deniz, 2004, ss.17). 1 Mayıs 1941'de Türkiye'ye başvurmasını fırsat bilen Hükümet, THK'ye, bir uçak fabrikası kurdurarak burada hafif uçaklar üretilmesi görevini verdi. Polonyalılara Türk vatandaşlığı da verilerek ve Akköprü'deki 70 personel ve atölye, Etimesgut'a nakledilerek, fabrikaya dönüştürüldü (Verel, 1985, ss.3). Bu sayede 1944'te Magister uçaklarından 30'unun daha üretimi tamamlanmıştı.

Zamanla Polonyalılarla Türk çalışanlar arasında baş gösteren gerginlikler, Türk ulusal basınında, Vatan gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman'ın başını çektiği¹² aleyhte kampanyaya dönüştürülünce Polonyalılar, 1946 sonunda Türkiye'yi terk etmişlerdi. Polonyalıların ayrılması sonrası Türk mühendis ve teknisyenlerince, THK-12, THK-13, THK-14, THK-15 ve THK-16 planör ve uçakları tasarlandı. 12 kişilik THK-12 yolcu uçağıninsa, Devlet Hava Yolları (DHY) ilgi göstermediğinden 1948'de yapımı durduruldu.¹³ Bazı kaynaklara göre THK tesislerinde 158 adet uçak ve 108 adet planör üretilmiştir (Deniz, 2004, ss.58). Uçak üretiminden başka bu tesislerde Oxford Consul, Miles Magister ve Miles Master uçakları ile 1947-48 yılları içinde Hava Kuvvetleri, Devlet Hava Yolları ve THK'ye ait 318 uçak ve 308 motorun “onarım ve yenileştirmeleri” gerçekleştirilmiştir (Deniz, 2004, ss.19).

1950 Paris havacılık sergisinde THK-5 Sıhhiye Uçağı ile ilgilenen Danimarkalı Falch Ambulans Şirketi, önce 1 adet satın almış, ardından 1953'te de yirminin üzerinde alma girişiminde bulunmuştur. Ne var ki bu sipariş, “uçak millî sırdır” bahanesiyle engellendi (Bıyıkoglu, 1991, ss.17). 18 Haziran 1952'de THK Uçak ve Motor Fabrikaları, bütün kuruluşlarıyla devlet tarafından satın alınarak MKEK'ye devredildi.

1935'te Türk Kuşu'nun uçuş etkinliklerine yönelik planör üretimi yapmak üzere 1936'da Ankara Akköprü'de kurulan Marangoz Atölyelerinde, 1940 sonlarında

¹² Çok sonradan Ahmet Emin YALMAN'ın bir Amerikan havacılık şirketinin Türkiye temsilcisi olduğu öğrenildi. Bkz. Deniz, 2004, ss.58.

¹³ Polonyalılar ayrılmadan önce fabrikada THK 1, 3, 4, 6, 7, 8 ve 9 rumuzlarıyla planörler, THK 2, 5, 10, 11 rumuzlarıyla uçaklar imal edilmiştir. Bkz. Anadol, 1990, ss.177.

Etimesgut'ta bir uçak fabrikasına dönüştürülünceye dek 123 planör üretilmişti. (Verel, 1985, ss.22). Etimesgut Uçak Fabrikası, büyük bir fabrika değildi. Ancak zamanın Avrupa fabrikalarından da geri kalmıyordu (Anadol, 1990, ss.178). Ayda 10 Magister uçağı üretim kapasitesi olan fabrika, o yılki hesapla sekiz milyon liraya mal olmuştur (Bıyıkoglu, 1991, ss.17). Burada uçak üretimine 1959'a dek devam edilecekti.

2.4.2. THK Gazi Uçak Motoru Fabrikası

THK Gazi Uçak Motoru Fabrikası, Etimesgut Uçak Fabrikası ile eş zamanlı olarak kurulmuştur. Önce 1941'de, ilk hedefi eğitim uçağı motoru üretmek olan ve üç mühendisten oluşan bir büro açılmış, başlangıçta gerekli malzemelerin ithali, daha sonra yavaş yavaş yerli malzemeye geçiş düşünülmüştür. Üç yıllık bir ihmal döneminin ardından (Tayhani, 2001, ss.230) 1945'te THK Başkanı Şükrü Koçak, Chicago Konferansından dönerken İngiltere'ye uğrayarak De Havilland firmasıyla iki sözleşme imzalamış ve böylece motor fabrikası kuruluşu için gerekli adımlar atılmıştır (Verel, 1985, ss.26). Fabrika, ilk aşamada yılda 200 adet 130-150 bg.lik uçak motoru üretim kapasiteli olarak (Verel, 1985, ss.26) Gazi Çiftliği yakınında bugünkü Türk Traktör Fabrikası olan yerde kurulan 29 Ekim 1948'de açılışı gerçekleştirilmiştir. Kurulduğu tarihte dokuzu mühendis, 141 kişinin çalıştığı Gazi Motor Fabrikası, o yıllarda Avrupa'nın sayılı tesislerindendi. Fabrika, Gipsy Major motorlarının üretiminden başka içinde traktör onarımı ve düşük beygirli motor onarımları da bulunan bir iş programı üzerinden dizayn edildi. Ne var ki iş programı uygulanmadığı gibi üretilen 30 adet Gipsy Major motoru da yıllarca denenmeden istif hâlinde bekletilmiş, bazı kaynaklara göre ileriki tarihlerde "MKEK-4 Uğur" ya da "THK-5" uçaklarında kullanılmıştır (Deniz, 2004, ss.86). 18 Haziran 1952'de Hükümet, THK'nin elindeki Etimesgut Uçak Fabrikası ile Gazi Motor Fabrikasını da MKEK'ye devretmiştir. İki yıl sonra Eylül 1954'te Uçak Motoru Fabrikası, T.C. Ziraat Bankası ile bir Amerikan firmasının ortak girişimince satın alınarak traktör ve tarım aletleri fabrikasına dönüştürülmüştür (Bıyıkoglu, 1991, ss.24).

2.4.3. THK Ankara Rüzgâr Tüneli

1941 yılında Etimesgut Uçak Fabrikası kurulurken uçak fabrikası, motor fabrikası ve aerodinamik denetimlerin yapılacağı bir rüzgâr tüneli de tasarlanmıştı. Ankara'ya kurulacak olan rüzgâr tüneli için İngiliz "Holst Şirketi" ile sözleşme imzalanarak yapımına 1947'de başlanılan hava tüneli, 1950'de tamamlanmıştır. 1952'de THK sanayi tesisleri MKEK'ye devredildiğinde Rüzgâr Tüneli de sırasıyla MSB, MKE ve İTÜ'den sonra Ocak 1956'da devredildiği Genelkurmay İlmî İstişare ve Geliştirme Kurulu eliyle geniş çapta bir yenileme görmüştür. Çok

yüksek bir maliyetle yapımı gerçekleştirilen Ankara Rüzgâr Tüneli'nin, döneminde Avrupa'daki en gelişmiş rüzgâr tüneli olduğu ifade edilmektedir (Er, 1972b, ss.3).

THK Fabrikalarının istihdam politikası ve dönemin ekonomik sıkıntılarından ve bazı basın yayın faaliyetlerinden kaynaklanan olumsuz kamuoyu Hükümet nezdinde yapılanları âdeta hiçe indirmiştir. THK Uçak Fabrikasında çalıştırılan Polonya'lı uçak mühendis ve teknisyenler fabrika yönetimince hep otorite olarak kabul görmüş, Türk mühendis ve teknik elemanlarına karşı daima bir güvensizlik var olmuştur. Hatta Polonyalılardan orta öğrenim görmüş teknisyenler bile fabrikaya mühendis kadrosunda alınmış ve mühendis muamelesi görmüşlerdir (Adıgüzel, 2006, ss.236-242). Fabrika âdeta, Polonyalıları istihdam etmek için kurulup ayrılmalarıyla işsiz bırakılmıştır. Diğer yandan Türkiye'de basında, “toplular işne dahi yapılamayan bir memlekette sıranın uçağa mı geldiği”, “traktör, tarım aletleri vs. yapılacakken bu türden bir işgüzarlığa kalkışarak 8 milyon TL.nin bu yolda heba edildiği” vb. yöndeki yazılar bağlamında oluşan olumsuz kamuoyu, Hükümeti de etkilemiştir. THK'nin 25.05.1949 tarihli 11'nci Kurultayın açılışında o zamanın Başbakanı Şemsettin Günaltay, gerçekleştirdikleri ziyarette fabrikaların zor durumda olduğu, işsiz bırakıldığını ifade eden heyete, “*Fabrikalarınızın iş yapması hayaldir. Sizlerin bir iş yapacağına inanmıyorum. Herhangi bir sipariş veremem. Fabrikalar halkın bağışlarıyla kurulmuştur. Meclise kanun sevk ederek onları elinizden alacağım*” diyerek Kurumun fabrikalarına inanmadığını açıkça söylemişti. İki yıl sonra fabrikalar kamuya (MKEK, o zamanki adıyla Askeri Fabrikalar Genel Müdürlüğüne) devredildi. (Er, 1972b, ss.40-43).

2.5. Nuri Demirağ Uçak Fabrikası Özel Girişimi

İş adamı Nuri Demirağ'a, neredeyse kârsız üstlendiği Samsun–Sivas demiryolunun yapımını başarıyla tamamlaması sonucu Mustafa Kemal Atatürk tarafından özel bir iltifatla Demirağ soyadı verilmişti (Yalçın O. 2009, ss.748). Ticari hayatta birçok önemli ticari girişimde bulunan Demirağ'ın sekiz yıllık bir iş planıyla 1932 yılında uçak üretme işine girdiğinde 10 milyon TL'lik sermayesi, dönemin Türkiye'sinin en büyük özel sermayesiydi. Demirağ ilk olarak genç mühendislerle çıktığı Avrupa gezisinde uçak ve motor fabrikalarını incelemiş ancak yabancıların sadece zamanı geçmiş tipler için lisans vermeyi kabul ettiklerini fark etmiştir. Bunun millî gelirin, zaman içinde yurt dışına kaymasına ve cari açık meydana getireceğini değerlendirdiğinden lisanslı uçak üretme işinden soğumuş ve kendi modellerini tasarlamamın daha faydalı olacağını değerlendirmiştir. Bu maksatla Beşiktaş (Barbaros) Hayrettin İskelesi'nde 10 Şubat 1937'de yaptığı “Etüt Atölyesi”, zamanla genişleyerek fabrika hâline gelmiştir. (Adıgüzel, 2006, ss.117)

Demirağ, Yeşilköy meydanının yapıldığı yerde, 1000x1300 m.lik bir uçuş alanı yanına “Gök Uçuş Okulu”nu kurarak bünyesinde bir meydan, bir okul binası ve bir pistten oluşan bir kompleks oluşturmuştur. Hayrettin atölyelerine, 1937-38 yılları arasında THK tarafından, 12 eğitim uçağı, 65 planör siparişi verilmiş, bir yandan bunların üretimi sürerken diğer yandan Alman uzmanların yardımıyla, NuD-38 adıyla altı kişilik çift motorlu ve madenî gövdeli bir yolcu uçağı da geliştirilmeye başlanılmıştır.

Nuri Demirağ, Eskişehir Tayyare Fabrikasında uçak mühendisi olan Selahattin Alan’ı fabrikasında yanına almış¹⁴ ve onun da çalışmalarıyla MMV1 uçağını ALAN-2 tasarım adı ve NuD-36 rumuzu ile yeniden tasarlamıştır (Yalçın O. 2009, ss.758). 12’si THK’ye olmak üzere, NuD-36’lardan 24 adet üretilmiştir. Uçakların kabul muayenesinin yapılacağı Eskişehir’e İstanbul’dan kendi uçurduğu uçak ile hareket eden Selahattin Alan, yeni uçağının tanıtımı için bir fırsat olacağı düşüncesi ile rotası üzerinde bulunan İnönü Kampı’nın açılışına katılmaya karar vermiş inişte tekerleği bir hendeğe rast gelen uçağı takla atınca vefat etmişti. Bu kırımın da etkisiyle, 1939’da THK’den, prototipin sözleşmeye uygun olmadığı, uçağın akrobasi yeteneği bulunmadığı ve zamanında teslimat yapılmadığı gerekçeleriyle üretimi yapılan uçaklar hakkında ret kararı verilmiştir. Nuri Demirağ’a ve kuruluşuna büyük ticari zarar veren bu durum sonrasında “Gök Okulunda” 18.590 saat uçuş yapılmış 290 pilot yetiştirilmiş ve hiçbir kırım meydana gelmemiştir (Adıgüzel, 2006, ss.133; Bıyıkoğlu, 1991, ss.16).

İkinci Dünya Savaşı arifesinde, 1939 yılında Demirağ, olası ekonomik buhranları atlatabilmek için girdiği çözüm arayışında hem memleket hizmeti yapmak hem de yurt dışından uçak mühendisi ve teknik eleman getirtme maliyetinden kurtulmak için mühendislik fakültesinde havacılık mühendisi yetiştiren bir bölüm açılmasını düşündü. Bu bağlamda fakültede öğrenim görecek

¹⁴Vecihi Hürkuş ile Selahattin Bey ile bir diyaloglarını nakleder: “Eskişehir’e... gene böyle bir ziyaret için geldiğimde fabrikanın içinde inşa halinde Selahaddin MMV-1 tayyaresini görmüş ve Selahaddin ile buluşmuştuk. Ona, “-Selahaddin, ne mesut insansın ki, zengin bir fabrikada, bol malzeme ve emrinde değerli ustalarla çalışmak imkânına maliksin” dedim ve dışarıda duran tayyaremi göstererek “-Bilir misin, şu gördüğün tayyareyi diğerleri gibi ne zorluklar ve yoksunluklar içinde meydana getirebiliyorum. -Hocam, Türkçemizde, dışı seni, içi beni yakar diye bir söz vardır, bu durum için söylenecek tek söz bundan ibarettir. Evet, her şey var, zengin malzeme ve imkân içinde çalışılıyor, ama 6 aydan beri iskelet hâlinde bulunan uçağın yanına bir usta getiremiyorum, çektiğim zorlukları dile getirmek çok zor şey, keşke senin gibi hür olsam da bu faydasız zenginlikten mahrum kalsam.” - Demek bu memlekette havacılık adına her girişim mutlaka akamete mahkûm. Tıpkı, TOMTAŞ, KTF ve Türk Tayyare Cemiyetinin akıbeti gibi.” Bkz. Hürkuş, 2019, ss. 325.

uçak mühendisi adayları fabrikasında uygulama ve staj olanaklarına kavuşurken NuD Fabrikası da bundan yarar sağlayacaktı. İstanbul Teknik Üniversitesi, bu projeye derhâl sahip çıkmış, 1940 yılında İstanbul Teknik Üniversitesinde Makine Fakültesine bağlı olarak Uçak Mühendisliği programı açılmıştı (Tayhani, 2001, ss. 231).

1943 Sonbaharında Nuri Demirağ, THK'yi ret gerekçelerinin haksız olduğu savıyla mahkemeye verdi. Ancak mahkeme, Demirağ aleyhine sonuçlandı. Nu-D Fabrikası, bu mahkeme kararının yıkıcı etkilerinden sıyrılmadı. Son bir ümitle 1938 tasarımı NuD-38 yolcu uçağı geliştirilerek 1944'te prototipi üretildi ve İzmir Fuarı'nda sergilendi. Ancak olumlu uçuş sonuçları vermesine rağmen bu uçağa, THK ve DHY ilgi göstermediği ve sipariş alınmadığından seri üretimine geçilemedi (Yalçın O. 2009, ss.761).

Nuri Demirağ'ın, İnönü'nün kendisine yönelik politik muhalif tutumuna ilişkin bazı iddiaları bizzat Demirağ'ın kendisi tarafından dillendirilmiştir. Nitekim politikaya atıldığı yıllarda icraatı hakkında hazırlattığı broşürde, İstanbul Boğazına asma köprü yapılması projesi ve devletin çimento ihalelerine fahiş fiyatlar verildiğine yönelik basına yansıyan itirazları nedeniyle ta Atatürk döneminden itibaren İnönü'nün, kendisine karşı hasmane bir tutum içerisine girdiği iddia edilmektedir. Broşürde İnönü'nün, 1943 yılında havaalanı yapımı bahanesiyle Yeşilköy'deki Nuri Demirağ'a ait Tayyare Meydanı, fabrika, hangar, Gök Okulu, tank tamirhanesi vs. tesisleri yok bahasına ve hızla istimlak ettirdiği iddiası yer almaktadır. İstimlakle Nuri Demirağ'ın Türk havacılığındaki uçak üretimi serüveni ve faaliyetleri sona ermiştir (Deliorman, 1957, ss.31-63).

2.6. MKEK Üretimi

KTF ve ETF deneyimlerinden her yönüyle daha fazla öne çıkan THK Sanayi Kuruluşları, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından anlaşılması güç bazı nedenlerden ötürü işleyemez hâle gelmiştir. İşsiz ve desteksiz bırakılan kuruluşlar, dönemin hükümeti tarafından bir çözüm olarak İktisadî Devlet Teşekkülü şemsiyesi altında, "korumaya alınmak" adına, 18 Haziran 1952'de Askerî Fabrikalar Genel Müdürlüğü'ne devredildiler.¹⁵

MKEK, Askerî Fabrikalar Genel Müdürlüğünün ardından, THK Ankara Rüzgâr Tüneli hariç, THK Etimesgut Uçak Fabrikası ve THK Gazi Motor Fabrikası mühendislerinin tamamı ve personelin çoğunluğunu devralmıştır. İlk olarak, THK'nin eski tasarımlarını yeniden ele alan özverili ve gayretli MKEK yönetimi,

¹⁵ Askerî Fabrikalar Genel Müdürlüğü, daha sonra aynı yıllarda çıkarılan yasa ile sivil bir kimlik kazanacak, MKEK adını alacaktır.

Hava Kuvvetleri için MKEK-1'den MKEK-7'ye kadar olan 7 seri uçak tipini projelendirmiştir. Bundan başka, daha önceden üretilmiş olan Magister tipi uçaklar için yedek parça üretimine de başlanılmıştır. Ancak 1959'da bu kez MKEK Etimesgut Uçak Fabrikasında da sadece bakım ve onarım hizmetlerine izin verilmiş, bu yönüyle fabrika 1965'e kadar faaliyetini sürdürmüştür (Deniz, 2004, ss.87).

THK Fabrikalarının devrine rağmen üretime MKEK ile devam edilince olumsuz kamuoyu, Batılı yabancı ülkelerce de Türk basın ve karar organlarında sürekli olarak derinleştirilmiştir. Örneğin 26 adet MKEK-4 Uğur¹⁶ uçağı için Avrupa'dan sipariş ön anlaşmasının duyulduğu bir sırada İngiltere'den gelen ticari bir heyet, zamanın İşletmeler Bakanına,¹⁷ bir tarım ülkesi olan Türkiye için doğru olanın traktör fabrikası kurmak olduğunu, uçak yapımıyla kaybedilecek kaynakların tarım aleti üretiminde değerlendirilmesi gerektiğini empoze etmiştir. Ayrıca Traktör Fabrikası, Truman Doktrini ve Marshall Yardımlarına koşul olarak ABD'nin Türkiye'ye verdiği ödevlere de uygun düşmekteydi. Sonuçta bu teklife dayanarak MKEK-4 Uğur Uçaklarının siparişi önlenmiş, hükümet traktör girişimine yönlenmiştir. Sonradan, söz konusu 26 uçak siparişinin, aynı heyet tarafından bir Avrupa firmasına yönlendirilmiş olduğu öğrenilmiş (Er, 1972b, ss.39-46) ancak bundan iş alamayan MKEK zarar görmüş ve MKEK'nin üretimi 1959'da durdurulmuştur.

2.7. Kişisel Uçak Üretimleri

Türkiye tarihinin motorlu ve denetimli ilk uçağı, 1923 yılında, Wright Kardeşlerden 20 yıl sonra, Ayastefanos Tayyare Mektebi 1915 yılı mezunu pilot Vecihi Hürkuş'un kişisel çabalarıyla yapılmıştı. Birinci Dünya ve Kurtuluş Savaşlarında astsubay olarak orduya alınan tayyareci Vecihi, zaferin ardından 24 Haziran 1923'te İzmir Tayyare Mektebindeki atölyede yapımına koyulduğu keşif uçağı Vecihi KVI'yı, Aralık 1924'te tamamlayarak Seydiköy'de uçuş izni istedi. Dönemin Hava Kuvvetleri Müfettişliği,¹⁸ ilk uçuş tecrübelerinin sorumluluk gerektiren bir iş olduğu gerekçesiyle, izin vermek üzere bir inceleme komisyonu kurdu. Komisyon harekete geçmeyince sabırsızlanan Pilot Vecihi, uçağını uçurarak yeterliliğini ispata karar verdi. 28 Ocak 1925 günü Seydiköy Hava Meydanında gerçekleşen çok başarılı tecrübe uçuşundan "Tebrikler" ve "Yaşasınlar" arasında indiğinde nöbetçi amirinden, izinsiz uçuşu nedeniyle on beş gün oda hapsi cezasına

¹⁶ EUF'nin THK-15 tipi çift kişilik eğitim uçağı projesi devam ettirilerek MKEK-4 UĞUR adı altında 57 adet olarak 1955-1957 tarihleri arasında MKEK'de üretilmiştir.

¹⁷ Samet AĞAOĞLU.

¹⁸ Dönemin Hava Kuvvetleri Müfettişi Kur. Albay Muzaffer ERGÜDER'dir.

çarpıtıldığını öğrenecekti. Bunun üzerine Vecihi istifasını sunmuş, ilk Türk tayyaresi Vecihi KVI de tayyare hangarına bile çekilmeden açık havada yağmur, rüzgâr ve güneşin bütün etkilerine karşı korumasız kalarak çürümeye terk edilmiştir (Hürkuş, 2019, ss.161).

İkinci Türk uçağı,1930 yazında yine Vecihi Hürkuş tarafından yapılan Vecihi XIV olarak sahneye çıkmıştır. Ne var ki Fikirtepesi’nde binlerce kişilik kalabalığın önünde Pilot Vecihi tarafından çalıştırılarak uçan ve iki gün sonra, İstanbul’dan 400 km yol kat ederek havadan Ankara’ya gelen bu uçak da MSB Havacılık Genel Müfettişliğinden, “aerodinamik yeterliliklerini belirleyebilecek yetenek bulunmadığından gereken seyrüsefer belgesi verilemeyeceği” yönünde bir yazıyla yere bağlanmıştır. Üstelik Genelkurmay karargâhından verilen emirle uçağın etrafı jandarma ile çevrilmiş, Hürkuş dahil hiç kimsenin yaklaşmasına müsaade edilmemiştir. Birkaç gün sonra imdada yetişen “Erkan-ı Harbiye Reisi Müşir Fevzi” imzalı bir tezkerede, “elde yeterli vasıta bulunmayışından dolayı” millî mücadelede çok hizmetleri görülmüş değerli pilot Vecihi’nin bu uçağı, en yakın yetkin bir ülkeden uçar raporunu alması tavsiye edilmiştir. Uçak demiryoluyla taşındığı Prag’da “iyi derece” ile değerlendirilmiş ve Vecihi XIV adıyla tescillenmiştir. Böylece Vecihi XIV, mucidi Hürkuş tarafından uçurularak ülkeye getirilmiş ve halkın tezahüratı arasında Yeşilköy’e indirilmiştir (Hürkuş, 2019, ss.388-398).

Üçüncü, yerli üretim, motorlu uçak, 1931’de Uçak Mühendisi Selahattin (ALAN) tarafından tasarlanarak pervane ve motor hariç, çoğunluk parçaları ETF’de ve bazı parçaları ise KTF’de üretilmiş olan MMV-1 olarak kayıtlara geçmiştir. Üretimi esnasında ETF yönetimi tarafından çıkarılan bin bir zorluklara ve yavaşlatmalar karşısında uçak, ilk altı ayda iskelet hâlinde öteye geçememiştir. Tüm zorluklara rağmen hayata geçirilen projede tecrübe safhasında görevlendirilen pilotun yeterli deneyimden yoksun olması yüzünden uçak inişte kırım geçirmiş böylece bu proje de sonuçsuz kalmıştır (Hürkuş, 2019, ss.210).

3. TÜRK HAVA SANAYİİNİN GELİŞİMİNDE YAŞANAN SORUNLAR VE NEDENLERİ

Yukarıda safahatı anlatılan Türk Hava Sanayiinin içeriden ve dışarıdan yok edilmesi, yapılan üst üste hataların ve ufuksuz politikaların sonucudur. Yerli üretimi, kişisel üretimleri desteklemek bir yana girişim sahipleri imkânsızlıklar içerisine kasten sıkıştırılmış, işler ihtisas sahiplerinin değil siyasilerin eline verilmiştir. Kişisel garaz ve husumetler nedeniyle, Uçak Fabrikası Müdürü Motor Fabrikası Müdürüne düşman olmuş (Er, 1972b, ss.41); devlet, üretimi önce bir cemiyetin faaliyetlerine terk etmiş devraldığında da sahip çıkamamıştır. Özgüven

yoksunluğu ve yabancı hayranlığı, kısa sürede sonuç alma beklentisi, siyasi çekişme ve kişisel rekabetler, millî savunma sanayiine yönelik bir bilincin bulunmayışı Türk havacılık sanayiinin henüz filizden fidana dönüşmesi evresinde, Türk-ABD ortak yatırım şirketinin (TAI) faaliyete geçtiği 1984'e dek, 25 yıllık bir önemli kesintiye uğramasına neden olmuştur.

Bunun dışında çok önemli bir hata da dış yardımların kayıtsız şartsız kabul edilmesidir. Truman doktrininden sağlanan yardımlar bunların başında gelir. 12 Mart 1947'de, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Harry TRUMAN, ABD kongresinde Sovyetlerin Yunanistan ve Türkiye üzerinde nüfuz elde etmesinin engellenmesi maksadıyla daha sonradan içeriği Truman Doktrini" olarak anılacak bir konuşma yapmış ve Yunanistan'a 300, Türkiye'ye 100 milyon ABD doları yardım yapılması öngörülmüştür. Bu bağlamda da bu yardımın kullanımı için sivil ve askerî uzman gönderilmesi, Türk ve Yunan personelin ABD'de eğitilmesi, verilecek yardım malzemelerinin, ABD'nin izni olmadan başka devletlere satılmaması, devredilmemesi veya hibe edilmemesi karara bağlanmıştır (Oran, B. 2002, ss.531).

Karar sonrası 23 Mayıs 1947'de Amerikalı General Lunsford Oliver başkanlığında bir heyet Ankara'ya gelmiş ve altı haftalık çalışma sonrası verilecek yardımın hangi alanlarda kullanılacağını belirlemişlerdir. Türkiye'de 12 Temmuz 1947'de, Truman Doktrini yoluyla yardım almayı kabul etmiştir. 1947-49 yılları arasında Truman Doktrini kanalıyla, Türkiye'ye verilen yardım, askerî malzeme dâhil 152,5 milyon ABD doları seviyesine ulaşmış,¹⁹ bunun 5 milyon doları karayolu yapımına harcanmış,²⁰ geri kalan 147,5 milyon dolarla da Türk Silahlı Kuvvetleri modernize edilmiştir (Oran, 2002, ss.533).

1947-1951 arasındaysa yardım, 400 milyon ABD dolarını bulmuş ancak yardımların büyük bir bölümü savaş artığı şeklinde gerçekleşmiştir. 1948 Nisanında "Proje 500" çalışması çerçevesinde, ABD Hava Kuvvetleri envanterinden silinerek Türk Ordusu envanterine katılan uçaklar arasında 241 P-47 avcı uçağı, 32 A-26 taarruz ve hafif bombardıman uçağı, 100 AT-6 ileri eğitim uçağı, 67 AT-11 Eğitim uçağı ve 50 C-47 (Dakota) nakliye uçağı bulunmaktaydı (Oran, 2002, ss.535). Bu yardımlar çerçevesinde TSK envanterine giren bu 490 adet yeni uçak, o zaman ülkede üretimleri devam etmekte olan yerli tip uçaklara

¹⁹ Bazı kaynaklara göre bu yardım 100 milyon dolar olarak gerçekleşmemiş, aralıklarla ulaşan miktar, 69 milyon dolar civarında kalmıştır.

²⁰ Amerikalı uzmanlar, muhtemel bir Sovyet taarruzunun kırılacağı hat olarak tespit edilen Toroslar hattı ile İskenderun liman körfezi arasındaki ikmal yolunun süratli olması gerektiğini düşünüyordular.

her anlamda baskın gelmiş ve yaşatılması için gerekli önlemler alınmayan yerli sanayinin başlıca iflâs nedenlerinden biri olmuştur (Konukçu, 2005, ss.133).

Türk basınında çıkan bazı aksi haberler dışında yardımları kabul etmenin bir zorunluluk olduğu sonucuna varılmış ve kamuoyu tarafından da yardımlar memnuniyetle karşılanmıştır. Ne var ki hibe edilen silahların kullanılabilmesinin ancak Türk topraklarına dışarıdan bir tecavüz durumunda söz konusu olabilmesi,²¹ bakım ve onarım dışı bağımlılık, yedek parça değişimlerinin getirdiği maliyet,²² Türkiye'yi bir yandan önce askerî, sonra politik bağımlılığa sürüklerken diğer taraftan ekonomik açıdan daha zor duruma sokarak ciddi bir güvenlik açığına dönüşmüştür (Konukçu, 2005, ss.137).

Truman'dan sonra ABD Dışişleri Bakanı George Marshall tarafından yürürlüğe konulan yardım planı da aynı şekilde Türk hava endüstrisine olumsuz etkide bulunmuştur. Nitekim verilecek yardımın tarımsal üretimin artırılması, tarım aletlerinin modernizasyonu ve ulaşım sisteminin çağdaştırılmasına sarf edilmesini şart koşulmuş (Oran, 2002, ss.535), planla Türkiye'ye Avrupa'nın tarımsal ihtiyacını karşılama ve ham madde deposu olma görevi verilmiştir.²³

Bu yardımların %60'ı tarım alanında kullanılırken Türkiye dünyanın en önde gelen buğday üreticilerinden olmuş ancak askerî alanda olduğu gibi tarım aletlerinin ABD'den alınması nedeniyle tarımda da ABD'ye bağımlı hâle gelmiştir. Diğer taraftan Türkiye'nin kendi kaynaklarının da bu yeni ve güçlü müttefikin arzusu doğrultusunda yöneltmesi (Oran, 2002, ss.536), Hükümetlerin kendi dönemlerini kurtarma kaygısı ile birleşince yerli savunma sanayii ve bu bağlamda da havacılık sanayii büyük yara almıştır.

SONUÇ

Güvenlik ihtiyacı, bağımsızlığını koruma arzusunda olan devletleri, her dönemde savunma sanayiine ihtimam göstermeye zorlamaktadır. Avrupa ve Amerika Savunma endüstrilerinin bu bağlamda şekillendiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Örneğin, 25 Mart 1957'de imzalanan ve 1 Ocak 1958'te yürürlüğe giren Avrupa Ekonomik Topluluğunu kuran Roma Antlaşması'nın 223. maddesi, "AB'ye dâhil ülkeleri, savunma sanayii ürünlerinin geliştirilmesi, üretimi ve satın alımlarında tamamen bağımsız" bırakmaktadır [Treaty of Rome (EEC)].

²¹ Bu üzerinde durulmayan sınırlama, ileride Türkiye'nin bu silahları, Kıbrıs'a müdahale esnasında kullanmasına engel olmuştur.

²² 100 milyon dolarlık savaş artığı askerî malzemenin bakım ve idamesi için bütçeden yılda 143 milyon dolar ayrılması gerekiyordu. Bkz. Oran, 2002, ss.536.

²³ 1949'da ABD'lilerin önermesi sonucu Karayolları İdaresi kuruldu. Bkz.Oran, 2002, ss.536.

Fransız devlet adamı De Gaule, “Fransa’nın ülke güvenliği sadece silahlı kuvvetlere değil aynı zamanda yabancı ülkelerden yetki ve izin alınmadan kullanabileceği, yüksek teknoloji silah ve askerî sistemleri üretecek bir savunma sanayii ve teknolojisi tabanına sahip olmasına...” bağlıdır diyerek Fransa’nın da dış politik vizyonunu bu yolda şekillendirmiştir. Almanya’nınsa savunma gereksinimlerinin sadece %15’i ihale yöntemi ile sağlanmaktadır. Yabancı firmaların ihaleye katılmaları, prensip olarak mümkün olmakla beraber tedarik sözleşmelerinin dörtte üçü millî firmalarla yapılmaktadır (Savsan, Y.G, ss.36). Bir İngiliz şirketinin Fransa’da bir Fransız savunma endüstrisi şirketini kontrol edebilecek düzeyde hisse senedi alabilmesi mümkün değildir. Kritik Fransız savunma şirketlerine yabancı ortaklığı, ülke güvenliği sorunu olarak görülmektedir. İtalya, İspanya ve Almanya’da da yabancı ortaklığına karşı benzer tepkiler gösterilmektedir.

Türkiye’nin savunma sanayii politikası ve bu bağlamda havacılık sanayiine etki eden dış ilişkileri değerlendirildiğinde, Kıbrıs’ta Türk toplumuna yönelik zulme müdahale edileceği sırada ortaya getirilen Johnson mektubuyla, yapılan hatanın dehşeti ilk defa olarak büyük ölçüde anlaşılmıştır. Tam bağımsızlığın sigortasının millî savunma sanayii olduğu, dış ve iç güvenliğin sektöre uğramasının önüne ancak yerli savunma sistem ve platformlarının ihdasıyla geçilebileceği, 1990’lardan sonra gerek terörle mücadele sürecinde ve gerekse 2016 sonrası icra edilen sınır ötesi harekâtlarda yerli, silah mühimmat ve gereçlerin kullanımıyla görülmüş, dış tedarikçilerin kısıtlamaları nedeniyle sınırlı kalan ya da duran harekâtların olumsuz politik sonuçlarından kurtulunmuştur.

Günümüzde Türk hava sanayii, her kesimden destek bulmakta, üretimler medya tarafından övgüyle aktarılmakta, hava sanayiinde görev alan mühendislik firmaları, kamu ortaklı ve özel şirketler ayakta kalmakta, gelişerek kazançlarını artırmaktadır. 2015 sonrası İHA, SİHA ve yerli millî hava araçları projeleri ile atılan adımlar gerek yerli özgün projeler olması gerekse dış bağımlılığın azaltılarak ulusal egemenlik yetkisinin kullanılmasına imkân vermesi nedeniyle, Türk havacılığının geliştirilmesi vizyonuna ve projelerine umut vermektedir. Bugün her kesimde savunma sanayiinin ulusal bağımsızlık demek olduğu ve savunma sanayiinin başat sektörünün de havacılık olduğu yeterince anlaşılmış görünmektedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, M. B. (2006). Türk havacılığında iz bırakanlar. Ankara: Türk Hava Kurumu Yayınları
- Anadol, C. (1990). Türk havacılık tarihi. İstanbul.
- Aydar, O. Uçan süvariler. Ankara, 1948; Ulus Basımevi.
- Bıyıkoğlu, H. N. (1991). Türk havacılık sanayii. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara.
- Dağlılar D, Yılmaz A.O, Tankurt K, 2007. İki mavi: Türk deniz havacılık tarihi, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Yayınları, İstanbul.
- Deliorman, N. (1957). Nuri Demirağ'ın hayat ve mücadeleleri. İstanbul: Nuri Demirağ Matbaası.
- Deniz, T. (2004). Türk Uçak İmalâtı. İstanbul: Ertem Matbaa.
- Er, Ş. (1972a). "Etimesgut uçak fabrikası ve endüstrimiz." Mühendis ve Makine Dergisi, 16 (178).
- Er, Ş. (1972b). "Etimesgut uçak fabrikası: bir endüstri nasıl yıpratılır", Mühendis ve Makina Dergisi, 16(179), s. 39-46.
- Erdemli, M.G. (2011). Dünden bugüne Türk havacılık tarihi ve Eskişehir. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir.
- Gökçen, S. (2007). Atatürk'le bir ömür (4. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Hürkuş, V. (2019). Bir tayyarecinin anıları (6'ncı Baskı). İstanbul: YKY Yayınları Şefik Matbaası.
- Kansu, Y, Şensöz S. ve Öztuna Y; Havacılık tarihinde Türkler I ve II, Etimesgut 1971, Hava Kuvvetleri Basım ve Neşriyat Müdürlüğü.
- Kleine S. (2002). Türk havacılık kronolojisi (1. Basım). İstanbul: Dönence Basım ve Yayın Hizmetleri.
- Konukçu, C. K. (2005). Türk hava sanayi tarihi 1912-1959. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurter, A. (2002). Türk hava kuvvetleri tarihi. İstanbul: Türk Hava Kuvvetleri Komutanlığı Yayınevi.

- Oran, B. (2002). Türk dış politikası 1919-1980 (6. Basım). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Savsan Y.G. (Temmuz 1996), ... ASELSAN Dergisi: Yıl 9, Sy.34-37.
- Taşkesen G. (2006). Türk havacılık tarihine eleştirel yaklaşım (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Malatya.
- Tatar C. (2018). Türk havacılık tarihi (1909-1954) milli mücadele dönemi öncesiyle sonrası Türk havacılığı. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Afyonkarahisar.
- Tayhani, İ. (2001). Atatürk'ün Bağımsızlık Politikası ve Uçak Sanayii (1923-1950). Ankara: Türk Hava Kurumu Yayınları.
- Treaty of Rome (EEC): Treaty establishing the European Economic Community. Document 11957E Erişim tarihi: 12 Ekim 2021. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957E/TXT&from=EN>
- T.C. Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi.
- Uğur, F. (2021). Türk havacılık tarihinde Yeşilköy havaalanı (1912-1985). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Verel, O. (1985). İstikbal göklerin, gökler bizimdir. İstanbul: Türk Hava Kurumu Yayınları.
- Yalçın O. (2009). Mühürdarzade Nuri Bey'in (Demirağ) hayatı ve çalışmaları (1886-1957). A.Ü. TİTE Atatürk Yolu Dergisi S 44, Güz 2009, s. 743-769.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Mayıs 2022, Cilt:11, Sayı:1, 223-240
doi:10.28956/gbd.1015517

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, May 2022, Volume:11, Issue:1, 223-240
doi:10.28956/gbd.1015517

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Derleme/ Review Article
Yeni Nesil Savaş ve Siber İstihbarat
Next Generation War and Cyber Intelligence

Yazar(lar) / Writer(s)

Hasan Alpay KARASOY. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Kamu Yönetimi Bölümü, dr.alpaykarasoy@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3813-2960>,

Bilgilendirme / Acknowledgement:

- Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:
- Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.
- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.
This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received :27.10.2021
Makale Kabul Tarihi / Accepted :03.03.2022

Atıf Bilgisi / Citation:

Karasoy H. A. (2022). Yeni nesil savaş ve siber istihbarat. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 11(1), ss 223-240, doi:10.28956/gbd.1015517

YENİ NESİL SAVAŞ VE SİBER İSTİHBARAT

Öz

Toplumun yapısını ve işleyişini değiştiren makine çağı, insan çatışmasının doğasını da değiştirmiştir. Bu değişim, akademisyenler tarafından farklı incelemelere konu olmuş ve savaşın doğasındaki değişim “Yeni Savaş” veya “Dördüncü Nesil Savaş” şeklinde isimlendirilmiştir. Farklı isimlerle anılmakla birlikte savaşın bu yeni şeklini açıklamada kullanılan kavramların ortak noktası; savaşın taraflarının, savaşta kullanılan silahların ve savaşın gerçekleştiği alanın artık eskisinden farklı olduğudur. Savaşın doğasındaki bu değişim, devletin ve askeri gücün merkezde yer aldığı geleneksel güvenlik anlayışını da değiştirmiş ve güvenlik, kamu hizmetlerinin sunumu noktasında kritik hâle gelen bütün altyapıları kapsamaya başlamıştır. Öte yandan savaş ve güvenlik denilince akla gelen bir üçüncü kavram da istihbarat olmaktadır. Çünkü savaşta rakibe üstünlük sağlamanın, barış zamanlarında ise ulusal güvenliği temin etmenin en önemli yolu istihbarat faaliyetleri ile gerçekleşmektedir. Buradan hareketle bu çalışmanın konusunu savaş, güvenlik ve istihbarat oluşturmaktadır. Savaşın ve istihbaratın dönüşümünü, günümüz çatışma ortamının özelliklerini, bu çatışma ortamında siber güvenliğin yerini ve siber güvenliğin sağlanmasına yönelik bir faaliyet olarak siber istihbaratın önemini incelemek ise çalışmanın amacıdır. Betimleyici analiz yöntemine dayanan çalışma sonucunda ulaşılan bulgular; günümüzde güvenliğin kapsamında meydana gelen genişlemenin istihbaratın da kapsamını genişlettiğini, siber istihbarat faaliyetlerinin bankacılık ve kamu hizmetlerinin sunumu noktasında yoğunlaştığını, dolayısıyla da bu alanlarda siber tehdit istihbaratı faaliyetlerine ağırlık verilmesi gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Yeni Nesil Savaş, İstihbarat, Siber Güvenlik, Siber İstihbarat.

NEXT GENERATION WAR AND CYBER INTELLIGENCE

Abstract

The machine age having changed both the structure and function of the society, has also changed the nature of human conflict. This change has been examined by academics within the subject of different studies and the change in nature of war has been named as “new war” or “Fourth Generation War”. Although there are different names, the common point in all definitions is that the sides of war, the weapons used in the war and the area where the war take place are different now from the old ones. Changing nature of war has also changed the classical security understanding, in which the state and military power are at the center, and security has become to include all critical infrastructures. On the other hand, when talking about war and security, intelligence comes to mind firstly because intelligence activities are the most important way to gain the upper hand over the opponent in war and ensure national security in times of peace. Thus, the subject of this study is war, security and intelligence. The aim of this study is to examine the transformation of war and intelligence, the characteristics of today's conflict environment, the place of cyber security in this environment and the importance of cyber intelligence as an activity for providing cyber security. This study based on descriptive analysis method. Findings indicate that extension of public security led to extension of intelligence, cyber intelligence activities are focused on the provision of banking and public services, and therefore, cyber threat intelligence activities should be focused on in these areas.

Keywords: War, Next Generation War, Intelligence, Cyber Security, Cyber Intelligence

GİRİŞ

İstihbarat genel olarak, “yabancı ülkeler, düşman veya potansiyel düşman kuvvetler ve unsurlar ile fiilî veya potansiyel operasyon alanları ile ilgili mevcut bilgilerin toplanması, işlenmesi, entegrasyonu, değerlendirilmesi, analizi ve yorumlanmasından kaynaklanan ürün” olarak tanımlanabilir (Felix, 2018: 7). Savaş ve istihbarat birbirleriyle oldukça yakın ilişkisi bulunan kadim olgulardır. İktisat biliminde tamamlayıcı mallar olarak adlandırılan ve biri olmadan diğerinin tek başına pek bir anlam ifade etmediği şeklindeki anlayış; savaş ve istihbarat için de geçerlidir denilebilir. Çünkü istihbaratın özünde mücadele, yani savaş vardır. İstihbarat olmadan bir savaştan başarı ile çıkılması düşünülemez.

Savaş olgusu, tarihi süreç içerisinde içinde bulunduğu dönemin şartlarına göre değişimler yaşamıştır. Özellikle Sanayi Devrimi’nden sonra makine çağı toplumun yapısını değiştirdiği gibi insan çatışmasının doğasını da değiştirmiştir. Bilim ve teknolojideki gelişmeler, Soğuk Savaş’ın sona ermesi, konvansiyonel çatışmaların maliyetli hâle gelmesi ve kamuoyunda sıcak çatışmalara yönelik isteksizliğin artması gibi faktörler, 21.yüzyıla gelirken insan çatışmasının doğasını bir kez daha etkilemiştir. Savaşın değişen bu doğası farklı incelemelere konu olmuştur. Örneğin Kaldor ve Münkler, 21.yüzyılda savaşın değişen doğasını açıklamada “yeni savaşlar” şeklinde bir kavram üzerinde dururlarken, Lind ve arkadaşları da “Dördüncü Nesil Savaş” şeklinde bir yaklaşım geliştirmişlerdir (Eker, 2015: 33).

Bu çalışmada Lind ve arkadaşlarının yaptığı incelemeden hareketle savaş olgusundaki dönüşüm; birinci, ikinci, üçüncü nesil savaşlar şeklinde incelenecek, savaşın dördüncü nesli olarak ifade edilen 20.yüzyılın sonu ve 21.yüzyılın başındaki çatışmalar ise Yeni Nesil Savaş (YNS) başlığı altında ele alınacaktır. Lind ve Thiele (2016) tarafından yazılan “4th Generation Warfare Handbook” adlı kitabın tanıtım kısmında, Dördüncü Nesil Savaş’ın Yeni Nesil Savaş’ın bir doktrini olduğundan bahsetmeleri nedeniyle Yeni Nesil Savaş kavramını kullanmanın savaşın doğasındaki değişimi açıklamada daha kapsayıcı olacağı düşünülmüştür.

Savaş olgusunun dönüşümü, güvenlik olgusunun dönüşümünü de beraberinde getirmiştir. Siber alanın gündelik hayata her alanda dâhil olduğu günümüzde (2021) siber güvelik kavramı da güvenlik anlayışının merkezi hâline gelmiştir. Siber güvenliğin önemi şu örneklerle daha iyi anlaşılabilir: 2027 yılına kadar dünya lideri olmayı planlayan Çin, ordularını siber güvenlik okullarında yeniden eğitmeye başlamıştır (Firch, 2020). Haziran 2021’de gerçekleştirilen ABD başkanı Biden ile

Rusya Devlet Başkanı Putin arasındaki görüşmenin en önemli gündem maddelerinden bir tanesi de siber güvenlik olmuştur (VOA, 2021).

Bu verilerden hareketle bu çalışmanın konusunu savaş, güvenlik ve istihbarat oluşturmaktadır. Bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmelerin savaş ve istihbarat üzerindeki etkisini, YNS olarak adlandırılan günümüzün çatışma ortamında siber güvenliğin ve siber güvenliği sağlamaya dönük bir faaliyet olarak siber istihbaratın önemini incelemek ise çalışmanın amacıdır.

Betimleyici analiz yöntemine dayanan çalışmanın ilk bölümünde savaş ve istihbarat olgularının dönüşümü ve YNS kavramı incelenecektir. İkinci bölümde ise YNS ortamında siber güvenliğin, siber güvenliğin sağlanmasında ise siber istihbaratın önemi ele alınacaktır.

1. YENİ NESİL SAVAŞ: ÇATIŞMANIN VE ÇATIŞMA ORTAMININ DEĞİŞEN DOĞASINI AÇIKLAYICI BİR KAVRAM

İnsanlık tarihi kadar oldukça kadim bir geçmişi olan savaş olgusu, modern anlamda uluslararası ilişkilerin başlangıcı olan ve Avrupa’da Otuz Yıl Savaşları’nı bitiren Westphalia Antlaşması (1648) sonrasında ulus-devletin yaygınlaşması ile birlikte bir incelemeye tabi tutulmuştur (Lind, Nightengale, Schmitt, Sutton ve Wilson, 1989). Bu incelemeler arasında en çok bilinenlerden bir tanesi Lind ve arkadaşları tarafından yapılan incelemedir. Savaşın değişen doğasını kuşaklara ayırarak yapılan bu inceleme, bazı akademisyenler tarafından “yanıltıcı bir yapı dayattığı” (Jordan, Kiras, Lonsdale, Speller, Tuck ve Walton, 2016: 133) gerekçesiyle eleştirilse de, savaş olgusunun dönüşümünü açıklamada yararlı olduğu düşünülmektedir.

Savaş denilince akla ilk gelen kavramlardan bir tanesi ise istihbarattır. Savaş olgusunu inceleyen en eski askerî stratejistlerden olan ve “Savaş Sanatı” adlı klasiğin yazarı Sun Szu’dan beri istihbarat, bir çatışmada üstünlük sağlamanın en önemli aracı olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde ilk olarak savaş ve istihbaratın YNS döneminden önceki evrimi üzerinde durulacaktır.

1.1. Savaş ve İstihbaratın Yeni Nesil Savaş Döneminden Önceki Evrimi

Yeni Nesil Savaş (YNS) dönemi öncesinde gerçekleşen savaşlar “birinci, ikinci ve üçüncü nesil savaş” başlıkları altında incelenecektir. Birinci nesil savaş, 1648 tarihli Westphalia Anlaşması ile başlayıp 19.yüzyılın ortalarına kadar geçen sürede savaşın doğasındaki hâkim anlayışı ifade eder (Yalçınkaya, 2019: 4). Birinci nesil savaşta; savaşın gerçekleştiği zaman, ortam, savaşın tarafları, savaşın başlangıç ve

bitiş tarihleri muayyendir. Ağızdan dolmalı tüfek ve yine ağızdan dolmalı sahra topları savaşın ana silahları olup savaşta başlıca hedef, belirli bir bölgenin kontrolünü ele geçirmek veya elde tutmaktır (Gürcan, 2011: 149).

İstihbarat açısından bakıldığında ise birinci nesil savaş döneminin istihbarat anlayışının “insan kaynaklı istihbarat” veya başka bir ifadeyle “ajanlık-casusluk” olduğu görülecektir. İnsan kaynaklı istihbarat, insan unsurunu kullanarak istihbarat toplamak anlamına gelmektedir. Tıpkı savaş gibi istihbaratın da oldukça eski bir geçmişi vardır. İnsan toplulukları, kabileler ve ilerleyen zamanlarda ise devletler, düşmanlarının veya rakiplerinin kendileri hakkındaki düşünce ve faaliyetlerini öğrenmek ve kendi çıkarlarını korumak için nasıl hareket edeceklerini bilmek istemişlerdir (Hitz, 2010: 258). Bu bilginin odak noktasında ise askerî konular yer almaktaydı. Dolayısıyla istihbarat denilince kaynak açısından insan, konu açısından ise askerî bilgiler önce gelmektedir.

Modern anlamda uluslararası ilişkilerin başlamasından önce de bir devletin başka bir devlette bulundurduğu elçilikler istihbarat toplamak amacıyla kullanılırdı. Yakın, bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“XV. yüzyılda ilk defa İtalyanlar, daimi elçilikler ihdası suretiyle istihbaratta ileri bir adım atmışlardır. Venedikli elçiler yazdıkları raporlarda, müşahade ve kanaatlerini değerli bir şekilde belirtmişler, askerî istihbarata hizmet etmişlerdir. Bu elçiler yalnız müşahade ile yetinmemişler, devamlı surette çalışacak olan istihbarat şebekeleri kurmanın temelini de atmışlardır” (Yakın, 1969: 12).

Casusluk, istihbarat toplamının en kadim yöntemidir. 19.yüzyılın sonu ve 20.yüzyılın başlarında da İngiltere ve diğer sömürgeci güçler, imparatorluklarını savunmak için casusluğu kullanmışlardır (Hitz, 2010: 259). İnsan kaynaklı istihbarat, günümüzde teknolojinin bu denli geliştiği bir ortamda bile müstesna yerini korumaktadır.

Elektrik, demiryolu ulaşımı, kitle üretimi ve fabrikalar yoluyla insan yaşamını değiştiren Sanayi Devrimi'nin insan çatışmasının doğasını da değiştirmesi neticesinde ikinci nesil savaşların perdesi açılmıştır. İkinci nesil savaş, Sanayi Devrimi'nin bir ürünü olan makineli tüfek, uzun menzilli toplar, buharlı deniz gücü ve Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasından sonra yaygın olarak kullanılan uçak ve denizaltı gibi araçların kullanılması ile ifade edilir (Gürcan, 2011: 150).

İkinci nesil savaş olarak adlandırılan dönem (19.yüzyılın ortalarından Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar geçen süre), aynı zamanda uçak, telgraf, telefon ve telsiz haberleşmesi gibi iletişim ve ulaşım alanında önemli icatların kullanılmaya başladığı bir döneme tekabül etmektedir. Bu yeni icatlar, hem asli amaçları olan eksende kullanıldığı gibi, aynı zamanda birer istihbarat toplama aracı olarak da kullanılmaya başlanmıştır.

Teknolojinin gelişimi ile birlikte telsiz iletişiminin kullanılmaya başlanması “sinyal istihbaratı” olarak adlandırılan yeni bir istihbarat türünün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sinyal istihbaratı, sinyal olarak adlandırılan elektromanyetik dalgaların yakalanması ve bunlardan istihbarat elde edilmesine verilen isimdir. Birinci Dünya Savaşı yılları, telsiz iletişiminin yaygın olarak kullanıldığı, dolayısıyla da sinyal istihbaratından istifade edildiği bir zaman dilimidir.

Sinyal istihbaratının Birinci Dünya Savaşı yıllarında olgunlaşması Ferris'in şu ifadelerinden de anlaşılabilir: 1913 yılında (yani savaş başlamadan bir yıl önce) dünyada yaklaşık 100 kod kırıcı vardı. 1917-1918 yıllarında yaklaşık 2500 İngiliz, 2500 Fransız, 2000 Alman, 1000 İtalyan, 1000 Amerikalı ve 1000 Rus personel radyo sinyallerini dinleme ve kod çözme işinde çalışmıştır (Ferris, 2010: 159). Özellikle Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıç yıllarına tekabül eden Ağustos-Eylül 1914 yıllarında sinyal istihbarat teşkilatları mantar gibi çoğalmıştır. Sinyal istihbaratının Birinci Dünya Savaşı'ndaki ilk ve en önemli getirilerinden bir tanesi, Almanların kendilerinden iki kat daha büyük Rus ordusu karşısında kazandığı zaferde görülmüştür. Rus ordusu devasa yapısına rağmen ilkel bir iletişim yöntemi kullanıyordu ve gönderilen telsiz mesajları şifresizdi. Telsiz haberleşmesini dinleyen Almanlar, Rusların saldırı planları hakkında edindikleri bilgiler sayesinde Rus ordusunu Doğu cephesinde mağlup etmiştir.¹

İkinci nesil savaş döneminin istihbarat anlamında bir diğer yeniliği “fotoğraf-görüntü istihbaratı”dır. Adından da anlaşılacağı üzere fotoğraf-görüntü istihbaratı, çekilen fotoğraflardan elde edilen bilgileri ifade eder. 19.yüzyılın sonlarından itibaren fotoğrafın yaygınlaşması fotoğraf istihbaratı çağını başlatmışsa da bu istihbarat türünün de yaygın olarak kullanımı Birinci Dünya Savaşı yıllarına rastlamaktadır. Özellikle havacılığın yaygınlaşması ile birlikte havadan gözetlemenin ve istihbarat amaçlı çekilen fotoğrafların sayısı artmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcı olan Ağustos 1914'te İngiliz Kraliyet Uçuş

¹ Bu konuda daha fazla bilgi için “Sayılarla Birinci Dünya Savaşı” adlı belgesel serisinin “Savaşa Doğru” başlıklı birinci bölümüne bakılabilir.

Kolordusu, Belçika üzerinden ilerleyen Alman birliklerinin havadan gözetimini gerçekleştirmiştir. Kısa bir süre sonra keşif uçaklarına kameralar yerleştirilmiş ve havadan foto keşif dönemi başlamıştır (Shulsky ve Schmitt, 2002: 22-23).

İkinci nesil savaş döneminin istihbarat alanındaki yeniliklerinden bir tanesi de “iletişim istihbaratı”dır. İletişim istihbaratı, sinyal istihbaratının bir alt disiplini olup basit bir ifadeyle, kablolu veya kablosuz iletişim verilerinin, hedeflenen alıcılar haricindeki kişiler tarafından istihbarat elde etmek amacıyla kullanılması olarak tanımlanabilir. İkinci nesil savaş ve bu dönemin istihbarat anlayışı genel olarak bu şekilde ifade edilebilir.

Üçüncü nesil savaş kavramı, İkinci Dünya Savaşı ve sonrasındaki dönemin savaş anlayışını ifade etmektedir. Bu dönemin savaş anlayışında, Birinci Dünya Savaşı’na hâkim olan siper savaşları artık yer almamaktadır. Siper savaşlarını sonlandıran unsur ise tanklar olmuştur. Dolayısıyla üçüncü nesil savaş, tankların ve hava kuvvetlerinin yoğun olarak kullanıldığı, hız ve manevra kabiliyetinin ön plana çıktığı, gayrinizami savaş taktik ve tekniklerinin sıklıkla kullanılmaya başlandığı bir dönemi ifade etmektedir (Şenol, 2018: 186).

Üçüncü nesil savaş döneminde de insan kaynaklı istihbarat, havacılığın ve fotoğrafçılığın gelişmesi ile fotoğraf-görüntü istihbaratı, iletişim istihbaratı ve sinyal istihbaratı yoğun olarak kullanılmıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında İngiltere, fotoğraf-görüntü istihbaratını sadece düşman silahlı kuvvetlerinin konuşlanmasını veya hareketlerini izlemek için değil, aynı zamanda önemli teknolojik gelişmelerden haberdar olmak için de kullanmıştır. Bu sayede İngiltere, Almanlar tarafından geliştirilen ve ilk balistik füze olma özelliği taşıyan V1 ve V2 füzeleri ile ilgili gelişmeler gibi yeni teknolojik faaliyetlerden haberdar olmuştur (Shulsky ve Schmitt, 2002: 22).

İletişim istihbaratı noktasında da İkinci Dünya Savaşı yıllarında önemli olaylara tanık olunmuştur. Örneğin, Haziran 1942’de, Hawaii’de bulunan Amerikalı istihbarat teknisyenleri, Japon donanmasına ait şifreli haberleşmeleri elde edip kırmayı başarmışlardı. Bu sayede ABD donanması, Japonya’nın Midway adasına saldırma planını önceden öğrenebilmiştir. Bu hayati istihbaratı iyi değerlendiren ABD’li Amiral Chester Nimitz, Japon donanmasını pusuya düşürerek, donanmanın büyük ölçekli operasyonlar düzenleme yeteneğine önemli ölçüde zarar vermiştir (Shulsky ve Schmitt, 2002: 28).

İkinci Dünya Savaşı’nın ardından başlayan ve 1990’lı yıllara kadar devam eden Soğuk Savaş döneminde gerçekleştirilen uydu teknolojisi, hem sinyal istihbaratı

hem de fotoğraf-görüntü istihbaratı elde etmek noktasında önemli bir işlev görmüştür. Yine ilk olarak 1970'lerde ABD Savunma İstihbarat Ajansı tarafından geliştirilen ve sabit veya hareketli hedeflerin ayırt edici özelliklerini belirlemek amacıyla kullanılan "ölçüm ve iz istihbaratı" da üçüncü nesil savaş döneminde kullanılan istihbarat kaynaklarından bazılarıdır (Richelson, 2007: 111-112).

Bilim ve teknolojide yaşanan gelişmeler, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve konvansiyonel savaşların maliyetinin artması gibi etkenler 1990'lı yıllardan itibaren savaşın doğasını etkilemiş ve Yeni Nesil Savaş olarak adlandırılan yeni bir çatışma türüne zemin hazırlamıştır. Bu yeni çatışma türü aşağıdaki başlık altında incelenecektir:

1.2. Genel Bakış Açısıyla Yeni Nesil Savaş

Yeni Nesil Savaş (YNS) kavramını anlamak için belirli bir tanım yapmaktan ziyade YNS'nin gerçekleştiği ortamı, YNS'nin başlıca özelliklerini ve YNS'nin amacını bilmek yararlı olacaktır.

YNS ortamı ile ilgili kesin bilgiler vermek zor olsa da günümüz perspektifinden bakıldığında zaman şunlar söylenebilir (Jordan, vd., 2016: 439):

- Milisler, isyancılar ve teröristler gibi devlet dışı aktörler güçlenmiş ve kamu güvenliğine yönelik yeni tehditler belirlemiştir,
- Yaşanan terör saldırıları ve askerî operasyonlar, medyanın etkisi ile geniş kesimlere ulaşabilmektedir,
- İnternet ve kitle iletişim araçlarının öneminin artması neticesinde algı ve propaganda faaliyetleri yaygınlık kazanmıştır,
- Gündelik hayatın hemen her alanının internette dâhil olması neticesinde siber uzayın önemi artmıştır.

Birinci, ikinci ve üçüncü nesil savaşların aksine YNS'de amaç; belirli bir bölgeyi savunmak veya işgal etmek değildir. YNS'de amaç; karşı tarafın istikrarsızlığıdır. Bu istikrarsızlık; sosyal, siyasi, idari ve ekonomik alanları kapsayabilir. Örneğin, 11 Eylül saldırılarının amacının, ABD'nin ekonomik sistemini çökertmek olduğu belirtilmiştir (Anderson, 2013). Dolayısıyla YNS'de amaç; rakibin saldırı karşısında mukavemet etme yeteneğini zayıflatmak, rakibin siyasi idaresi ile kamu bürokrasisini işlemez hale getirmek ve vatandaşların kamu güvenliğini sağlama noktasında devletine olan inancını zayıflatmaktır.

YNS'nin başlıca özellikleri ise şu şekilde sıralanabilir:

- Konvansiyonel savaşlarda devlet, savaşın başlıca aktörüydü. YNS ortamında ise devlet bu özelliğini yitirmiştir (Lind, 2004: 13).
- Konvansiyonel savaşlarda savaş ve barış zamanları belirgindi ve savaşlar genellikle bir devletin başka bir devlete savaş ilan etmesi ile başladılar. YNS ortamında ise savaş ve barış arasındaki ayrım belirsizleşmiştir. Savaş ve barış arasındaki ayrıma mukabil olarak zafer olgusu da muğlak hâle gelmiştir (Gürcan, 2011: 168).
- Konvansiyonel savaşlarda sivil-asker arasındaki ayrım ve savaş alanı kavramları belirgindi. YNS ortamında ise bu kavramlar belirsizleşmiştir (Johnson, 2019). Yani YNS ortamında savaşın muhatabı sadece askerler olmadığı gibi savaş alanı sadece belirli bir cephe ile sınırlı olmayıp ülkenin kritik altyapı sistemleri gibi alanlar da olabilir.
- Konvansiyonel savaş neticesinde meydana gelebilecek zararı tahmin etmek YNS ortamında gerçekleşecek bir çatışma neticesinde meydana gelebilecek zararı tahmin etmekten daha kolaydır (Johnson, 2019).
- YNS ortamında savaşta kullanılan silahlar da değişime uğramış, sadece ateşli silahlardan ziyade enerji, para, bilgi dezenformasyonu, propaganda ve siber saldırılar birer savaş silahı olarak kullanılmaya başlanmıştır (Johnson, 2019).

Özetle YNS ortamında savaşın tarafları, savaşın gerçekleştiği zaman ve zemin, savaşın başlangıç ve bitiş tarihi gibi kavramlar belirsizleşmiş; savaşta kullanılan silahlar ise değişmiştir. Siber yetenekler, nesnelere interneti ağı, yapay zekâ ve büyük veri gibi bilgisayar alanındaki yeniliklerin (2018 itibarıyla) gelecek 20 yılın askerî teknolojisindeki en önemli alanlardan biri hâline geleceğini belirten O'Hanlon (2018)'un bu ifadesinden, karşı tarafa verdirilmek istenen zararlarda siber saldırıların önemli bir rol oynayacağı anlaşılmaktadır. Bu nedenle çalışmanın ikinci bölümünde YNS ortamında siber saldırıların gerçekleştiği alan olan siber uzayın güvenliği ve bu güvenliği tesis etmeye matuf uygulamalardan bir tanesi olan siber istihbarat konuları incelenecektir.

2. YENİ NESİL SAVAŞ ORTAMINDA SİBER GÜVENLİK

YNS ortamında mücadele, fiziki alanlardan sanal alanlara doğru kaymıştır denilebilir. Çünkü günümüzde güvenlik anlayışı, yukarıda YNS'nin özellikleri kısmında da bahsedildiği üzere, devlet merkezli ve sadece askerî tehditlere indirgenen bir yaklaşım olmaktan çıkmış ve güvenliğin gündemi siber alanın güvenliğine doğru kaymaya başlamıştır (Sertçelik, 2015). Siber güvenliğin önemi ve onu günümüz güvenlik anlayışının merkezine yerleştiren hususlar aşağıda incelenecektir:

2.1. Siber Güvenlik Kavramı ve Önemi

Uluslararası Telekomünikasyon Birliğinin yaptığı tanıma göre siber güvenlik, “siber uzayda, kullanıcılar ve organizasyonların varlıklarını korumak amacı ile kullanılan politikalar, risk yönetimi yaklaşımları, araçlar, güvenlik kavramları, güvenlik önlemleri, uygulamalar, kurallar, eylemler, eğitimler ve teknolojilerin bütünü” (Sertçelik, 2015: 27) şeklinde tanımlanmıştır. Günümüzde siber güvenlik kavramının üzerinde sıklıkla durulmasının ise birtakım nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenlerden belli başlı olanları şu şekilde sıralanabilir:

- Yapılan araştırmalar, 2025 yılına kadar dünyanın sanal nüfusunun yeryüzü nüfusunu geçeceğini ve her bireyin bir şekilde sanal ortamda yer alacağını göstermektedir (Schmidt ve Cohen, 2014). Her bireyin sanal ortamda yer alması, bireylerin kişisel verilerinin de sanal ortamlarda bulunması anlamına gelmekte ve güvenlik açısından (kişisel verilerin üçüncü kişilerin eline geçmesi gibi) riskler oluşturmaktadır.
- Her bireyin sanal ortamda yer alacağı konusuna bir örnek olarak son yıllarda dünya genelinde kullanımı artan e-ticaret verilebilir. Özellikle Covid-19’un da etkisiyle 2020 yılında dünyada internet kullanan her 5 kişiden 4’ü e-ticareti deneyimlemiştir (Berktan, 2021). İnternet kullanıcılarının sayısının artmasının beraberinde getirdiği tehditlere örnek olarak da, 2020 yılında Danimarka’da yapılan bir araştırma sonucunda şirketlere karşı gerçekleştirilen en yaygın siber saldırının “kimlik avı” olması verilebilir (Johnson, 2021). Kimlik avı, bireyin kişisel bilgilerine yönelik bir saldırıdır ve doğrudan kullanıcı bilgilerini hedef almaktadır. Şirketlere yönelik bir siber saldırı, hem binlerce (belki de milyonlarca) kullanıcının bilgilerini tehlikeye atacak hem de şirket imajı için şirketin hanesine bir eksi not olarak geri dönecektir.
- Özel sektör için siber güvenliğin önemine değinmek gerekirse 2009 yılında 4 şirketten 1’inden daha azı (yani yüzde 25’ten daha azı) ticari faaliyetleri için internete bağımlıydı. 2019 yılı itibariyle 10 şirketten tamamı, ticari faaliyetleri için internete bağımlı hâle gelmiştir. Ayrıca, iş dünyası liderlerinin yüzde 90’ına göre, güvenilir bir dijital ekonomi, işletmelerin büyümesi için kritik öneme sahiptir (Accenture, 2019).
- Günümüzde bir devletin elektrik santrali ve telekomünikasyon altyapısı, ekonomi ve sağlık sistemi gibi alanlar (bunlara kritik altyapı denmektedir) doğrudan internete bağlı olan alanlardır ve siber tehditler karşısında hassastır. Bu gibi alanlara yapılacak bir siber saldırının maliyeti oldukça yüksek olacaktır (Firch, 2020).

- Ülkelerin kritik altyapılarının yanı sıra, siber alanın güvenliği günümüzde kamu hizmetlerinin dijitalleştiği bir ortamda kamu hizmetlerinin sunumu açısından da önem arz etmektedir. Türkiye özelinde bir değerlendirme yapmak gerekirse Türkiye’de e-devlet üzerinden hizmet veren kurum sayısının 646, sunulan toplam mobil hizmetin 2449 ve toplam hizmet sayısının 5231 olduğu ifade edilmektedir (Karasoy ve Babaoğlu, 2020: 124).

Kamu hizmetlerinin dijital ortamlarda sunulur hâle gelmesi, devletin kritik altyapılarının internete bağlı olması, özel sektörün faaliyetlerini gerçekleştirmek için internete olan bağımlılığın artması ve ticaretin günümüzde giderek e-ticaret hâlini alması gibi faktörler siber güvenliğin önemini daha da artırmaktadır. Bu açıdan siber güvenliği tesis edici etkenler de daha önemli hâle gelmektedir. Bu etkenlerden bir tanesi olan siber istihbarat kavramı aşağıda ele alınacaktır:

2.2. Siber Güvenliğin Sağlanmasında Bir Etken Olarak Siber İstihbarat

İlk olarak belirtilmelidir ki, geleneksel güvenlik anlayışının istihbarat odaklı olması en iyi uygulama olarak kabul edildiği gibi (Crest, 2019: 6), güvenliğe yönelik tehditlerin çok aktörlü ve çok faktörlü hâle geldiği YNS ortamında da istihbarat, güvenlik anlayışının merkezinde olmalıdır. Yukarıda da ifade edildiği gibi YNS ortamında siber alanın güvenliği, kamu ve özel sektörün faaliyet göstermesi için önem arz eden bir konudur. Siber istihbarat kavramı ve bu kavramın günümüze bakan yönüyle artan önemi aşağıda daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır:

2.2.1. Siber İstihbarat Kavramı ve Önemi

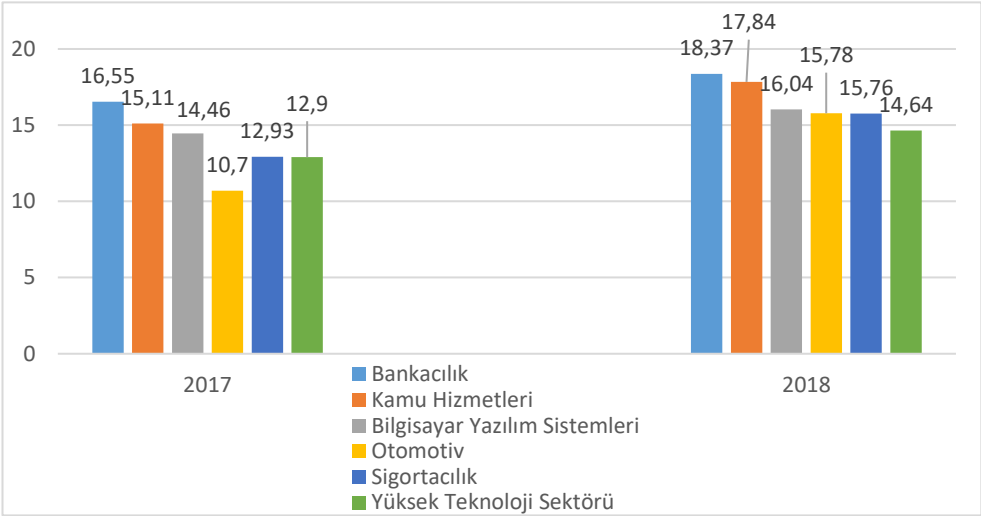
Siber istihbarat kısaca şu şekilde tanımlanabilir (Keleştemur, 2018: 27):

“bir ülkenin siber uzaydaki cihazları, enerji üreticileri, kabloları, internet servisi sağlayıcıları, sunucuları vb. donanımlarla birlikte yazılımları ve bundan başka siber güvenlik, siber saldırı, siber istihbarat vb. faaliyetlerde bulunacak teknokratların, görevlilerin nitelik ve nicelik gibi özellikleriyle ilgili bilgi toplanması ve analiz edilmesidir.”

Daha genel bir ifadeyle siber istihbarat, siber alanda yer alan verilerden istihbarat oluşturma faaliyetidir. Bu faaliyet, hedefteki dijital cihaza izinsiz erişim sağlayarak cihazdaki bilgileri elde ederek casusluk faaliyeti yürütmek şeklinde olabileceği gibi, siber alanda açık kaynaklardan istihbarat toplamak şeklinde de olabilir. Bunun yanında siber istihbarat faaliyetleri, sadece bilgi elde

etmek amacıyla yapılmamakta, bir ülkenin kritik altyapılarına yönelik saldırılar şeklinde de yapılabilmektedir (Keleştemur, 2017: 76).

Günümüzde siber istihbarat; siber alanda yer alan bilgisayar sistemlerine yönelik saldırılar şeklinde gerçekleştirilebildiği gibi bir ülkenin bankacılık, enerji santralleri, kamu hizmetlerinin sunumu gibi kritik altyapılarına yönelik saldırılar şeklinde de gerçekleşebilmektedir. Aşağıdaki şekilde siber suçların sektörlere göre yıllık ortalama maliyeti gösterilmektedir. Bu şekil, siber istihbarat faaliyetlerinin en çok hangi sektörlerde gerçekleştiği noktasında bir fikir verecektir.

Şekil-1. 2017-2018 Yıllarında sektöre göre siber suçların yıllık maliyeti (Milyon Dolar), Kaynak: Accenture, 2019: 11

Yukarıdaki şekilde dikkat çeken ilk husus, bahsi geçen altı sektörde de siber suç maliyetinin 2018 yılında bir önceki yıla göre artmış olduğudur. İkinci olarak ise siber suçların öncelikli hedefinin bankacılık, kamu hizmetleri ve bilgisayar yazılım sistemleri gibi bir ülkenin kritik altyapısını hedef aldığıdır. Buradan; siber istihbarat faaliyetlerinin de öncelikli olarak bankacılık, kamu hizmetleri ve bilgisayar yazılım sistemleri gibi sektörde yoğunlaştığı yorumu yapılabilir.

Siber alan (başka bir ifadeyle siber uzay), gün geçtikçe genişleyen bir alan olup farklı tehdit türlerini (kimlik avı saldırısı, DDoS saldırısı gibi) bünyesinde barındırmaktadır. Bu nedenle siber istihbaratın bir diğer ayağını da siber alandaki bu tehditlere odaklanan siber tehdit istihbaratı oluşturmaktadır.

2.2.2. Siber Tehdit İstihbaratı

İstihbarat kavramının geçmişi eski olsa da, siber tehdit istihbaratının oldukça yakın bir geçmişi vardır. Siber tehdit istihbaratı, bir tehdit aktörünün amaçlarını, hedeflerini ve saldırı davranışlarını anlamak için toplanan, işlenen ve analiz edilen verilerden oluşur (Baker, 2021). Siber tehdit istihbaratını önemli kılan unsurlar ise kısaca şu şekilde özetlenebilir:

Siber tehdit istihbaratı bilinmeyene ışık tutarak güvenlik personelinin daha iyi karar vermesine yardımcı olur. Saldırganların güdülerini, taktiklerini ve tekniklerini ortaya çıkararak siber güvenlik paydaşlarını güçlendirir. Ayrıca güvenlik personelinin, tehdit aktörünün karar verme sürecini daha iyi anlamasına yardımcı olur (Baker, 2021).

Siber tehdit istihbaratı, güvenlik kuruluşlarının siber saldırıları gerçekçi, çağdaş ve doğru bir biçimde önleme, tespit etme ve bunlara yanıt verme yeteneğini geliştirmesini sağlar. Bir güvenlik kuruluşu siber saldırıların hangi varlıkları, nerede, ne zaman, nasıl ve neden hedef alacağı gibi önemli soruları nasıl yanıtlayacağını bildiğinde kendisini savunmak için önemli bir fırsat elde etmiş olur (Crest, 2019: 7).

Kısaca siber tehdit istihbaratı; mevcut veya ortaya çıkabilecek siber tehditlere karşı hızlı yanıt verilmesine yardımcı olabilecek, ihtiyaca dayalı, doğru ve eyleme geçirilebilir istihbarat elde edilmesine yardımcı olur. Günümüzde güvenlik kuruluşları için siber tehdit istihbaratına sahip olmak önemli bir güvenlik bileşeni hâline gelmiştir (Wilson, 2015: 13).

Siber tehdit istihbaratı stratejik, taktik ve operasyonel olmak üzere üç boyutta gerçekleşir. Bir örgütün yöneticileri için en üst düzey analizi sağlayan stratejik tehdit istihbaratında amaç, siber tehditler arasındaki daha geniş eğilimleri anlamak ve dikkate almaktır. Taktik tehdit istihbaratı ise internet ortamında yaşanan olağandışı veri trafiği, dosya indirme ve oturum açma etkinliklerine odaklanır. Operasyonel tehdit istihbaratı, belirli siber saldırılar hakkında, saldırının ne zaman, nasıl ve kimler tarafından başlatıldığını araştırarak saldırı hakkında parçalardan bütüne ulaşmayı amaçlar (Baker, 2021).

SONUÇ

İstihbarat ve savaş tarih boyunca birbirini etkileyen ve bir arada olan iki kavram olmuştur. Savaş ve istihbarat arasında bir ilişki bulunduğu gibi savaş ve teknoloji, ayrıca istihbarat ve teknoloji arasında da bir ilişki vardır. Burada savaş ve istihbarat

kavramlarını bağımlı değişken, teknolojiyi ise bağımsız değişken olarak düşünmek mümkündür. Dolayısıyla savaş ve istihbaratı ortak bir payda altında toplamak gerekirse bu paydanın teknoloji olduğu söylenebilir.

İnsan kaynaklı istihbarat olarak başlayan istihbarat faaliyetleri, teknolojinin gelişmesi ile birlikte iletişim istihbaratı, sinyal istihbaratı ve fotoğraf-görüntü istihbaratı şeklinde farklı kaynaklardan beslenmeye başlamıştır. Savaşın birinci, ikinci ve üçüncü nesilleri geride kalmıştır ancak, savaşın bu kuşaklarında kullanılmaya başlayan istihbarat faaliyetleri, teknolojideki gelişimlere ayak uydurarak kullanılmaya devam etmektedir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, bilgi iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve bu kapsamda siber alana olan bağımlılığın artması, konvansiyonel savaşları daha maliyetli hâle gelmesi ve kamuoyunun sıcak bir çatışmaya karşı tavır alması gibi durumlar, insan çatışmasının doğasını da değiştirmiş ve Yeni Nesil Savaş dönemini açmıştır. Yeni Nesil Savaş ile amaçlanan hususlara bakılırsa örneğin rakip ülkenin ekonomik sistemine zarar vermek, siyasi irade ile kamu bürokrasisi arasındaki bağlantıyı etkilemek, bilgi dezenformasyonu yoluyla kamuoyunu etkilemek ve halkın gözünde devletin meşruiyetini sorgulanır hâle getirmek gibi amaçların hepsinin siber alan kullanılarak gerçekleştirilebileceği görülecektir. Bu nedenle Yeni Nesil Savaş ortamında güvenlik anlayışının siber güvenliğe doğru kaydığı görülmektedir.

Günümüzde kamu hizmetlerinin sunumunda, ticari faaliyetlerde, bankacılık sektöründe, sağlık sisteminde ve daha birçok alandaki faaliyetler siber alan üzerinden yapılmaktadır. Bu durum da siber alanın güvenliğini daha önemli hâle getirmektedir. Bu güvenliği sağlayıcı etkenlerden bir tanesi olarak siber istihbarat ön plana çıkmaktadır. Siber istihbarat kısaca, siber alana bağlı olan cihazlardan veri elde etmek şeklinde tanımlanabilir. Günümüzde eğitim, sağlık, bankacılık, ticaret, askerî güvenlik sistemleri ve kentlerin güvenliğini takip etmek amacıyla kullanılan sokak kameraları gibi birçok sektör ve cihaz siber alanda faaliyet göstermektedir. Bu kapsamda, günümüzde siber istihbaratın yapılamadığı herhangi bir alan yoktur. Çalışma kapsamında da ifade edildiği gibi, siber saldırıların sektöre göre yıllık maliyetine bakıldığı zaman bankacılık ve kamu hizmetlerinin ilk sırada yer aldığı görülmüştür. Buradan hareketle, siber tehditler karşısında daha etkili kararlar vermeye yardımcı olan siber tehdit istihbaratı faaliyetlerinin de bu alanlarda yoğunlaştırılması gerekmektedir.

Siber istihbaratın kapsamının genişlemesi, beraberinde oldukça yüksek bir veri yükünü de getirmektedir. Bu veri yükünün analiz edilmesi ve değerlendirilmesi çoğu durumda insan kapasitesini aşan boyuttadır. Bu nedenle siber güvenliğin sağlanmasında ve siber istihbarat faaliyetlerinde, yapay zekâ gibi teknolojilerden yararlanılması önem taşımaktadır.

Belirtilmesi gereken bir diğer önemli nokta da teknolojinin gelişmesine rağmen istihbarat faaliyetlerinde insan unsurunun öneminin azalmadığı, aksine daha da arttığıdır. Siber güvenliğin sağlanması noktasında en önemli eksikliklerden bir tanesi olarak yeterli güvenlik uzmanının eksikliğinden şikâyet edilmektedir. Bu nedenle siber istihbarat alanında da yetkin ve çağın gerektirdiği niteliklere sahip personel yetiştirilmesine önem verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Accenture. (2019). Ninth annual cost of cybercrime study. Erişim Tarihi 4 Eylül 2021, https://www.accenture.com/_acnmedia/PDF-96/Accenture-2019-Cost-of-Cybercrime-Study-Final.pdf
- Anderson, G. (2013). The end of the peace of westphalia: fourth generation warfare. Erişim Tarihi: 20 Eylül 2021, <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/the-end-of-the-peace-of-westphalia-fourth-generation-warfare>
- Baker, K. (2021). What is cyber threat intelligence. Erişim Tarihi: 25 Ağustos 2021, <https://www.crowdstrike.com/cybersecurity-101/threat-intelligence/>
- Berktaş, H. (2021). Küresel e-ticaret pazarı %14 artışla 4,9 trilyon dolara koşuyor. Erişim Tarihi: 5 Eylül 2021, Bloomberg HT: <https://www.bloomberght.com/kuresel-e-ticaret-pazari-14-artisla-4-9-trilyon-dolara-kosuyor-2282063>
- Crest. (2019). What is cyber threat intelligence and how is it used? Erişim Tarihi: 25 Ağustos 2021, <https://www.crest-approved.org/wp-content/uploads/CREST-Cyber-Threat-Intelligence.pdf>
- Eker, S. (2015). Savaş olgusunun dönüşümü: Yeni savaşlar ve Suriye örneği. Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi, 2(1), 31-66.
- Felix, M. T. (2018). Unified cyber threat intelligence. Universidade De Lisboa Faculdade De Ciencias Departamento De Informatica Mestrado Em Informatica, Lizbon.
- Ferris, J. (2010). Signals intelligence in war and power politics, 1914–2010. L. K. Johnson (Ed.), *The Oxford handbook of national security intelligence* (ss. 155-171). Oxford University Press.
- Firch, J. (2020). 10 Cyber security trends you can't ignore in 2021. Erişim Tarihi: 5 Eylül 2021, <https://purplesec.us/cyber-security-trends-2021/>
- Gürçan, M. (2011). Bir önceki savaş için hazırlanmak: değişen küresel güvenlik ortamının geleneksel savaş olgusuna etkisi. Bilge Strateji, 3(5), 127-178.
- Hitz, F. P. (2010). Human Source Intelligence. L. K. Johnson (Ed.), *The Oxford handbook of national security intelligence* (ss. 257-274). Oxford University Press.

- Johnson, A. (2019, Şubat 19). A fourth service for the fourth generation of warfare. Erişim Tarihi: 5 Ekim 2021, Wavell Room: <https://wavellroom.com/2019/02/19/a-fourth-service-for-the-fourth-generation-of-warfare/>
- Johnson, J. (2021). What are the greatest cyber/information security threats to your organization? Erişim Tarihi: 5 Eylül 2021, <https://www.statista.com/statistics/871608/future-cybersecurity-threats-according-to-companies-in-norway-and-denmark/>
- Jordan, D., Kiras, J., Lonsdale, D., Speller, I., Tuck, C., ve Walton, C. D. (2016). Understanding modern warfare (2. Basım). Cambridge: Cambridge University Press.
- Karasoy, H. A., ve Babaoğlu, P. (2020, Sonbahar). Türkiye'de elektronik devletten dijital devlete doğru. KSBD, 12(23), 115-134.
- Keleştemur, A. (2018). Siber istihbaratın kamu güvenliği için rolü ve önemi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gedik Üniversitesi, İstanbul.
- Lind, W. S. (2004, Eylül-Ekim). Understanding fourth generation war. Military Review, 12-16.
- Lind, W. S., Nightengale, K., Smitt, J., Sutton, J. W., ve Wilson, G. I. (1989, Ekim). The changing face of war: Into the fourth generation. Marine Corps Gazette, 22-26.
- Lind, W. S., ve Thiele, G. A. (2016). 4th generation warfare handbook. Castalia House.
- O'Hanlon, M. E. (2018). Forecasting change in military technology 2020-2040, Erişim Tarihi: 8 Aralık 2021, <https://www.brookings.edu/research/forecasting-change-in-military-technology-2020-2040/>
- Richelson, J. T. (2007). The Technical Collection of Intelligence. L. K. Johnson (Ed.), Handbook of intelligence studies (ss. 105-117). New York: Routledge.
- Schmidt, E., ve Cohen, J. (2014). Yeni dijital çağ. (Ü. Şensoy, Çev.) İstanbul: Optimist Yayınları.
- Sertçelik, A. (2015). Siber olaylar ekseninde siber güvenliği anlamak. Medeniyet Araştırmaları Dergisi, 2(3), 25-42.

- Shulsky, A. N., ve Schmitt, G. J. (2002). *Silent warfare understanding the world of intelligence* (3. Basım). Potomac Books Inc.
- Şenol, M. (2018). Hibrit savaş kapsamında siber savaş ve siber caydırıcılık. Ş. Sağıroğlu, ve M. Alkan (Ed.), *Siber güvenlik ve savunma* (ss. 181-221). Ankara: Grafiker Yayınları.
- VOA. (2021). Biden ve Putin ilk kez yüz yüze görüştü. Erişim Tarihi: 8 Ekim 2021, <https://www.amerikaninsesi.com/a/biden-ve-putin-ilk-kez-yuz-yuze-gorustu/5931386.html>
- Wilson, C. E. (2015, June). Cybersecurity in the 21st century: applying cyber threat intelligence. *The Colloquium for Information System Security Education (CISSE) Proceedings of the 19th Annual Conference*, 1-19.
- Yakın, A. (1969). *İstihbarat, casusluk ve casuslukla mücadele*. Ankara: Dışışleri Akademisi Yayınları, Sayı 3.
- Yalçınkaya, H. (2019). Savaşın değişimi ve kuramsal tartışmalar. *Güvenlik Yazıları Serisi*, (46), 1-8. doi:10.13140/RG.2.2.14764.21128

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Mayıs 2022, Cilt:11, Sayı:1, 241-262
doi:10.28956/gbd.1109762

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, May 2021, Volume:10, Issue:1, 241-262
doi:10.28956/gbd.1109762

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article

Çevre Etiği Yaklaşımları ve Güvenlik Hizmeti: Çevre, Doğa ve Hayvan Koruma Polisi/Timi Örneği

Approaches to Environmental Ethics and the Security Service: Case of Environment, Nature and Animal Protection Police/Team

Yazar(lar) / Writer(s)

Muhammed Yunus BİLGİLİ, Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, mybilgili@ktu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6062-8858>.

Bilgilendirme / Acknowledgement:

-Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

-Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

-Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 26.08.2020

Makale Kabul Tarihi / Accepted : 15.03.2021

Atıf Bilgisi / Citation:

Bilgili, M.Y. (2021). Çevre etiği yaklaşımları ve güvenlik hizmeti: Çevre, doğa ve hayvan koruma Polisi/Timi örneği. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 11(1), ss 241-262, doi:10.28956/gbd.1109762

ÇEVRE ETİĞİ YAKLAŞIMLARI VE GÜVENLİK HİZMETİ: ÇEVRE, DOĞA VE HAYVAN KORUMA POLİSİ/TİMİ ÖRNEĞİ

Öz

İnsanların çevre ile girdikleri etkileşim sürecinde, hangi davranış kalıplarının iyi ve doğru olduğunun sorgulanması eski dönemlere dayanmasına rağmen, bu sorgulamanın sistematik bir biçimde yapıldığı çevre etiği disiplininin doğuşu, çevre sorunlarının etkisini hissettirdiği 20. yüzyıla denk gelmektedir. İnsanların çevre karşısındaki davranışlarının sistematik bir şekilde incelenmesi, insan, acı, canlı ve çevre (bütüncül) merkezli çevre etiği yaklaşımlarının tartışılmasına yol açmıştır. Çevre sorunları etik alanda yeni bir bakış açısının doğuşuna zemin hazırlarken aynı zamanda ekonomi, hukuk, yönetim, güvenlik ve mühendislik gibi pek çok alanı da etkilemiştir. Çevre sorunlarının ve hissedilen sonuçlarının bir tehdit olarak algılanması, devletlerin güvenlik hizmetlerine çevresel boyutun eklenmesi yönünde bir dönüşümü gerektirmiştir. Güvenlik hizmetinde yaşanan dönüşüm, devletlerin çevresel suçlarla mücadele etmesi ve çevresel güvenliği sağlaması görevini ortaya çıkarmıştır. Bazı devletler bu kapsamda kolluk kuvvetlerini yetkilendirirken bazıları da özel birimler oluşturma yolunu tercih etmiştir. Türkiye, 2020’de genel kolluk kuvvetlerine (polis ve jandarma) bağlı Çevre, Doğa ve Hayvan Koruma Polisi/Timi kurarak çevresel değerleri korumak amacıyla yeni bir birim oluşturmuştur. Bu çalışmanın amacı, Çevre, Doğa ve Hayvan Koruma Polisi/Timi’nin çevre etiği yaklaşımları bağlamında incelenmesidir.

Anahtar Kelimeler: Çevre Etiği, Güvenlik, Çevresel Güvenlik, Çevre Suçu.

APPROACHES TO ENVIRONMENTAL ETHICS AND THE SECURITY SERVICE: CASE OF ENVIRONMENT, NATURE AND ANIMAL PROTECTION POLICE/TEAM

Abstract

In the process of the interaction between people and environment, even though questioning which behavioral patterns are good and right dates back to ancient times, the emergence of environmental ethics, which does this questioning in a systematic way, overlaps with the period in the 20th century when environmental issues began to be felt. The systematic examination of people’s behavior towards the environment has led to the discussion of anthropocentric, pathocentric, biocentric, and ecocentric (holistic) environmental ethics approaches. While environmental problems led to the emergence of a new viewpoint in the discipline of ethics, they also affected many disciplines such as economics, law, management, security and engineering. The perception of environmental issues and perceived results as a threat required a transformation in the direction of extension of an environmental dimension to security services of states. The transformation in security service has revealed the duty of states to tackle with environmental crimes and provide environmental security. While some states have authorized law enforcement officers in this context, some have opted to form special units. Turkey, in 2020, established Environment, Nature and Animal Protection Police/Team which is under public security forces (police and gendarmerie) to protect environmental values. The aim of this study is to examine the Environment, Nature and Animal Protection Police/Team in the context of the approaches to environmental ethics.

Keywords: Environmental Ethics, Security, Environmental Security, Environmental Crime

GİRİŞ

19. yüzyılda yaşanan sanayileşme, kentleşme ve nüfus artışı, çevre ve doğal kaynaklar üzerinde önemli bir baskı yaratmış ve 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, çevre sorunlarının etkisi açık bir şekilde hissedilmeye başlanmıştır. Yaşanan bu sorunların temelinde, sanayileşme, nüfus artışı ve kentleşme oturtulmaya çalışılmıştır. Çevre sorunlarının somut nedenlerini üç değişkenle açıklayabilmek mümkün olsa da insanın çevreye yönelik bakış açısının, tutum ve değerlerinin çevreye yönelik eylemlerinin itici gücünü oluşturduğu belirtilmelidir. İnsan ve çevre etkileşimini belirleyen değer, tutum ve davranışların sorgulanması ve çevre için iyi ve doğru davranışın ne olduğunun belirlenmeye çalışılması çevre etiği yaklaşımlarının doğmasına ve farklılaşmasına yol açmıştır. Çevre sorunlarının artması ile birlikte, bu sorunlara yönelik çözüm arayışları sadece etik alanını etkilememiş, ekonomiden hukuka, güvenlikten mühendisliğe kadar birçok alanı etkilemiştir.

Çevre sorunlarının ortaya çıkarttığı olumsuz etkiler, devletlerin güvenlik anlayışının değişmesini gerektirmiştir. Çevre sorunlarının toplumu tehdit eden yeni bir problem olarak görülmesi, çevresel güvenlik tartışmalarını başlatmıştır. Bu tartışmalarla beraber, çevre ile ilgili düzenlemelerin/kuralların ihlal edilmesi çevre suçu şeklinde nitelenmeye başlanmıştır. Devletler, çevresel güvenliğin sağlanabilmesi adına, çevresel suçlarla mücadele edebilmek için güvenlik/kolluk birimlerini devreye sokmuşlardır. Bazı devletler ise, çevresel suçların önlenmesi ve takibinin sağlanabilmesi için özel güvenlik birimleri kurmuşlardır. Türkiye’de, Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı Çevre, Doğa ve Hayvan Koruma Polisinin kurulduğu, Jandarma Genel Komutanlığı’na bağlı Çevre Koruma Timlerinin ise, Çevre, Doğa ve Hayvan Koruma Timi’ne dönüştürüldüğü İçişleri Bakanı tarafından 02.07.2020’de açıklanmıştır (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2020; Jandarma Genel Komutanlığı, 2020). Bu açıklama, Türkiye’nin çevresel suçlarla mücadele edebilmek için kolluk kuvvetleri içinde özel bir birim kurduğunu göstermektedir.

Üç kısımdan oluşan bu çalışmanın amacı, Çevre, Doğa ve Hayvan Koruma Polisi/Timinin (ÇDHKP/T) çevre etiği yaklaşımları açısından incelenmesi ve çevre etiği yaklaşımlarının güvenlik hizmetine yansımalarının açıklanmasıdır. Çalışmanın birinci kısmında, insan, acı ve canlı merkezli çevre etiği yaklaşımları ile bütüncül çevre etiği yaklaşımı ele alınmıştır. İkinci kısımda, güvenlik, iç

güvenlik, çevresel güvenlik ve çevre suçu kavramları açıklanmış, Ayrıca bu bölümde, Hollanda, Çin ve Almanya gibi seçilmiş devletlerin çevresel suçlarla mücadelede kolluk kuvvetlerinin nasıl örgütlediklerine ilişkin örnekler verilmiştir. Çalışmanın üçüncü ve son kısmında ise, ÇDHKP/T'nin kuruluşu ve eğitimleri gibi detaylara değinilmiş ardından, ÇDHKP/T çevre etiği yaklaşımları açısından analiz edilerek çevre etiği yaklaşımlarının, güvenlik hizmetlerinde nasıl bir dönüşüm yarattığı tespit edilmiştir.

1. ÇEVRE ETİĞİ YAKLAŞIMLARI

İnsanın çevreyle olan etkileşim sürecinde gerçekleştirdiği eylemlerin, iyi veya kötü, doğru ya da yanlış gibi değerlendirmelere tabi tutulması, çevreye yönelik etik bir bakış açısının varlığını simgelemektedir. Çevre sorunlarının nedenleri ve çözümleri karmaşık olsa da iklim değişikliği, erozyon, kirlilik ve ormansızlaşma gibi gerçekler, çevrede yaratılan tahribatın sonucu, insan sağlığı ve refahını etkilemektedir (Gray ve Coates, 2012: 239). Bu sorunların kendisini iyice hissettirmeye başladığı 1970'li yıllar sistematik bir disiplin olarak çevre etiğinin doğduğu dönem olarak kabul edilmekle birlikte (Light, 2002: 426; Wapner ve Matthew, 2009: 205); insan ve doğa etkileşimi bağlamında, çevre etiğinin ortaya çıkışı, genel etik kurallar içerisinde değerlendirildiğinde Antik Yunan'a kadar götürülebilmektedir (Kılıç, 2008: 32). Çevre etiği, insanların doğayla ilgili davranışlarının etik normlar tarafından yönetildiği ve yönlendirildiği varsayımı altında, çevre ve unsurlarıyla (canlı ve cansız varlıkların tamamı) olan ilişkisinin ahlaki açıdan sistematik biçimde incelenmesidir (Des Jardins, 2013: 17; Fox, 2000:1; Ojomo, 2011: 573). Bir başka ifadeyle çevre etiği, insanların ahlaki açıdan değerlendirilmesini neden hak ettikleri sorusuna ilişkin bir analizle başlayarak ahlaki failin dünyayla olan bütün etkileşimlerini konu alır.

Çevre etiği ile ilgili yapılan kuramsal açıklamalar, insanın ahlaki sorumluluğunun diğer insanlar ve çevrenin insan-dışı unsurları bağlamında farklı yaklaşımların olduğunu göstermektedir.

1.1. İnsan Merkezli Çevre Etiği Yaklaşımı

İnsan merkezli çevre etiği yaklaşımı, insanlara içsel (özel) değer verirken diğer tüm şeyleri (farklı yaşam formları dâhil) insanlara hizmet edebilecek araçlar olarak değerli kabul eder (Callicott, 1984: 299). Bu etik yaklaşım, *değer* kavramının insan merkezli olduğu ve diğer tüm varlıkların insani amaçlar için birer araç niteliği taşıdığı inancına dayanır (Kopnina vd., 2018: 109). İnsan merkezli etik, insanın doğal dünya ve kaynaklar karşısındaki sorumluluğunu, diğer insanlara karşı bir

sorumluluk olarak görür ve insanın çevresel sorumluluğunu dolaylı bir şekilde benimser (Jakobsen, 2017: 184). Yaklaşımın temel mantığında çevre, insanların bugün ve gelecekte yararlanması için var olduğundan koruma ve kullanma dengesinin gözetilmesi yer almaktadır (Ertan, 2004: 96). İnsan merkezilik bağlamında, insanın her şeyin merkezi ve kâinatın amacı; önem arz eden unsurun sadece insani değerler olduğu yönünde iki temel düşünce söz konusudur (Ross, 2020: 355; Liu vd., 2016: 1534; Özdemir, 1998: 73). İnsan merkezli etikte, insanın tek özne olarak kabul edilmesinin temeli, akıl, özgürlük ve ahlak gibi özellikleri sayesinde, kendi iradesi ve inisiyatifiyle davranabilme yeteneğidir (Kılıç, 2008: 57). Bu çerçeveden bakıldığında, insanın ve ihtiyaçlarının tek değer kabul edilmesinin temeli akla dayandırılmaktadır. Özetle, insan dışında kalan canlı ve cansız bütün varlıkların araçsal değere sahip olması, insanın bunlardan dilediği gibi tasarrufta bulunması, çevre sorunlarına ve aynı zamanda bu etik anlayışın sorgulanmasına yol açmıştır.

1.2. Acı ve Canlı Merkezli Çevre Etiği Yaklaşımları

Acı merkezli çevre etiği yaklaşımı, acı hissedebilen varlıkların bir değere sahip olduğu anlayışında temellenir (Haider ve Jax, 2007: 2561; Rippe ve Willemsen, 2018). Bu yaklaşıma göre acıyı hissedebilen yaşam formları, başka hiçbir yeteneğe bakılmaksızın etik açıdan bazı haklara sahiptir (Kılıç, 2008: 156). Özellikle hayvanların, insanlara benzer bazı ahlaki değerleri (duyarlılık, bilinç, kendine has bir iyilik vb.) taşıdığı için onların da acı çektiği düşünülür (Kılıç, 2008: 156; Bovenkerk vd., 2003: 22). Bu yaklaşımın öncüleri arasında kabul edilen Jeremy Bentham, insanın ahlaki değerlerinin haz ve acı hissetme yeteneği bulunan canlıları kapsayacak şekilde genişletilmesini savunurken Peter Singer, duygu sahibi olan canlıların hangi tür olduğuna bakılmaksızın eşit önemsenmeyi hak ettiğini ileri sürmüştür (Eckersley, 2003: 43). Acı merkezli yaklaşım, bütün hayvanların aynı ahlaki değere sahip olması anlamına gelmez. Özellikle evcil ve kendisinden yararlanan hayvanlara yönelik etik bir tavrı yansıtır. Dolayısıyla bu yaklaşım, bitkiler ve bütün yaşam formlarını ahlaki birer özne olarak görmediği gibi bütün hayvanları da eşit görmez (Cloke ve Jones, 2003: 197).

Canlı merkezli çevre etiği yaklaşımı, ahlaki açıdan değer görmeyen temeline yaşam kavramını yerleştirir ve yaşama arzusu bulunan tüm canlıları çevreden yararlanma konusunda özne olarak kabul eder (Attfield, 2009: 97; Kernohan, 2012: 175; Ojomo, 2011: 573). Bu bağlamda, canlı merkezli etiğe göre, çevresel unsurlara içsel değer verilmesinin ve saygı gösterilmesi gerekliliğinin temeli yaşam olgusudur (Rolston III, 2012: 110; Pigeon ve Letourneau, 2014: 776). Bu etik

anlayış, bütün canlı formlarını birer özne haline getirmesi bakımından acı merkezli yaklaşımdan ayrılmakta ve etiğin konusunu genişletmektedir. Paul Taylor (2011: 167-169), canlı merkezli bakış açısının özüne, insanların dünya topluluğunun bir üyesi olduğu; canlıların hayatta kalmak için çevreleriyle ve diğer türlerle kurduğu bağımlılık ilişkisi; tüm organizmaların bir amaca hizmet ettiği ve insanın doğası gereği diğer türlerden üstün olmadığı inancını yerleştirmiştir.

Canlı merkezli çevre etiği yaklaşımı, yaşama yeteneği bağlamında bütün canlı organizmaların içsel değerinin bulunduğu ve çevreden yararlanma konusunda bir özne olarak görülmeleri ve zorunlu olmadıkça insanların diğer yaşam formlarına müdahaleden kaçınılması gerekliliği üzerine inşa edilmiştir.

1.3. Bütüncül Çevre Etiği Yaklaşımı

Holistik veya çevre merkezli etik olarak da adlandırılan bütüncül çevre etiği, Yunanca *holon* kavramından türetilen ve her şeyi içine alan veya kapsayan anlamına gelmektedir (Kılıç, 2008: 183). Bu etik yaklaşımda, doğanın insanlara bir fayda sağlayıp sağlamadığına bakılmaksızın içsel bir değere sahip olduğu kabul edilir (Kortenkamp ve Moore, 2001: 262; Cocks ve Simpson, 2015: 220). Canlı merkezli etik, insanlık için araçsal değerlerine bakılmaksızın, yaşamın ve canlıların içsel değerini kabul ederken bütüncül çevre etiği, cansız doğal nesnelere de dâhil ekosistemlere önem verilmesi gerektiğini savunur (Shastri, 2013: 525; Bourdeau, 2004: 12). Bu anlayışın temelinde, canlı-cansız bütün varlıkların bir bütün olarak değer taşıdığı ve korunmayı hak ettiği düşüncesi yer alır (Ergün ve Çobanoğlu, 2012: 114). Çevreyi merkeze alan etik yaklaşımda, değer görme ve hak sahibi olmanın koşulu varlıkla eşdeğer görülür. Dolayısıyla bütüncül yaklaşım, insan merkezci anlayışın, doğanın insanların çıkarlarına hizmet etmek için var olduğu ve hizmet ettikçe var olması gerektiği anlayışını reddeden bir duruşu simgeler (Cocks ve Simpson, 2015: 218).

Bütüncül yaklaşım açısından, tek başına ağaçların veya bitkilerin değerli görülmesinden ziyade yaban hayatı, ormanlar ve sulak alanlar gibi ekosistemlerin bir bütün veya bütünün parçaları gibi değerlendirilmesi önemlidir (Thompson, 2005: 117; Des Jardins, 2013: 151-152). Özetle bütüncül çevre yaklaşımı, çevrenin canlı ve cansız bütün unsurlarının (insan, hayvan, bitki, toprak, su ve hava vs.) ahlaki birer özne ve içsel değere sahip olduğu noktasını ön plana çıkarmıştır.

İnsan ve çevre ilişkilerinin etik açıdan değerlendirilmesi ve ahlaki davranışın ne olduğu sorusuna cevap aramaya çalışan çevre etiği yaklaşımları, farklı çevresel unsurları etik düşüncesinin temeline yerleştirir. İnsan, acı ve canlı merkezli çevre

etiği yaklaşımlarının her biri, sadece çevrenin canlı unsurlarını etiğin öznesi ve konusu haline getirmiş ve bu eksendeki iyi veya kötü davranışın ne olduğunu tespit etmeye çalışmıştır. Bütüncül çevre etiği yaklaşımı ise, her ne kadar farklı düşünceleri barındırır da çevrenin canlı ve cansız bütün varlıklarını içsel değere sahip birer ahlaki özne olarak ele almış ve etiğin konusu haline getirmiştir. Bütün varlıkların içsel değer bağlamında eşit kabul edilmeleri, insanla diğer çevresel unsurların (bitkiler, hayvanlar ve cansız varlıklar) mutlak bir eşitliğini değil, söz konusu çevresel unsurların da önemsenmesi ve değerli görülmesine yönelik bir vurgudur.

İnsanların çevre karşısındaki iyi davranışının ne olması gerektiğini sistematik bir şekilde inceleyen çevre etiği yaklaşımları, yönetimden siyasete, hukuktan güvenlik hizmetlerine kadar pek çok alanı etkilemiş ve ilgili alanlarda çeşitli dönüşümler yaşanmasına yol açmıştır.

2. GÜVENLİK HİZMETİ, ÇEVRESEL GÜVENLİK VE ÇEVRE SUÇU

Çalışmanın bu kısmında, güvenlik, iç güvenlik, çevresel güvenlik ve çevre suçu kavramları ele alınmış, ardından çevresel suçlarla mücadele kapsamında, seçilmiş devletlerin kolluk kuvvetlerinin faaliyetlerine değinilmiştir.

2.1. Genel Olarak Güvenlik Kavramı

Türk Dil Kurumu online sözlükte güvenlik; “toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu, emniyet” (TDK, <https://sozluk.gov.tr/>, “güvenlik”) şeklinde tanımlanmıştır. Bu perspektiften bakıldığında, güvenlik, toplumda yaşayan birey, birey toplulukları ve devletlerin, tehlikelerden uzak korkusuz bir biçimde yaşamlarını sürdürebilmeleridir (Alpar, 2013: 79; Özgür ve Erciyas, 2017: 80). Toplumsal hayatta güvenliğin sağlanması, kamu düzeninin tesis edilmesi bağlamında, devleti doğrudan ilgilendiren bir durumdur (Uğur ve Geygüç, 2019: 134). Dolayısıyla güvenlik, toplumun huzurunu, emniyetini, ahlakını, esenliğini ve sağlığını korumaya, devlet örgütünün düzenli işleyişini sağlamaya yönelik kurum ve kurallar bütünü olarak ifade edilebilecek kamu düzeninin sağlanması amacına yönelik bir hizmettir (Bozkurt ve Ergun, 2008: 127-128; Salman, 2009: 25; Arslan, 2018: 179-180). Devlet, kolluk kuvvetleri marifetiyle kamu düzenini sağlamak ve korumak amacıyla, bireylerin ve toplulukların eylem ve faaliyetlerini denetlemekte, gerektiğinde ise temel hak ve özgürlüklerini sınırlandırabilmektedir (Günday, 2011: 289).

Güvenlik, Soğuk Savaş dönemi son bulana kadar, askeri güç ve unsurları ekseninde tanımlanmış ve devletin ulusal güvenliğiyle özdeşleştirilmiştir (Gül, 2016: 305). Modernleşmeyle başlayan ve Soğuk Savaş'ın son bulduğu döneme değin, askeri güç ile ilgili konular güvenlik perspektifinden ele alınmış, askeri güç ile ilgisi olmayan meseleler ikincil politika olarak algılanmıştır (Demiray ve İşcan, 2008: 153). Soğuk Savaş'ın sona ermesi, neoliberal politikaların yükselişi ve küreselleşme olgusu, devletin güvenlik konularındaki özne rolünü araç konumuna getirmiş ve güvenlik anlayışı ulusal devletlerin sınırlarını aşarak bölgesel/küresel düzeye taşınmıştır (Özgür ve Erciyes, 2017: 81). Güvenliğe yönelik geleneksel yaklaşımların yeni değişkenlere cevap verememesi nedeni ile bütüncül güvenlik anlayışı öne çıkmaya başlamıştır. Bütüncül güvenlik anlayışı, “sorunların barışçı çözümünden demokratikleşmeye, insan haklarından *çevre sorunlarına*¹, enerji güvenliğinden refahın eşit dağılımına, etnik ve dinsel çatışmaların önlenmesinden kriz yönetimine geniş bir ölçekte gerek devletlerarasında gerek bölgesel ve küresel ölçekte ve özellikle de devletlerin içyapılarında barış ve istikrarı zedeleyebilecek sorunların çözülmesi adına mekanizmalar geliştirilmesini öngören” bir yaklaşımdır (Gül, 2016: 306). Yeni güvenlik paradigması, iç güvenlik açısından klasik kolluk hizmeti temeline dayanan güvenlik anlayışından uzaklaşarak birçok paydaşı içine alan bir yapıyı gerektirmektedir (Özgür ve Erciyes, 2017: 85).

İç güvenlik genel olarak suçun önlenmesi ve suçluların yakalanması ile ilgili hukuki rejimi ve teşkilatları ifade etmektedir. İç güvenlik suça ilişkin süreçlerde (önleme, takip ve yakalama) çeşitli eylemlerin gerçekleştirilebilmesi için hukuki çerçevenin belirlenmesini de kapsamaktadır. Bir fiilin iç güvenlik meselesi olarak değerlendirilmesinde, fiilin ülke sınırları içinde gerçekleşmesi ve fiil suç teşkil ediyorsa engellenmesi ve failin yakalanması ile ilgili çaba harcanmasını gerektirmektedir (Özer, 2012: 170). Türkiye’de iç güvenlik hizmeti sunan kolluk kuvvetleri, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı olmak üzere üçe ayrılmakta; ilgili kolluk kuvvetleri 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu, 2692 Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu ve diğer kanunların (Türk Ceza Kanunu, Çevre Kanunu ve İl İdaresi Kanunu gibi) kendilerine çizdiği yetkileri kullanarak iç güvenlik hizmeti sunmaktadırlar (Cerrah, 2008: 73; Arslan, 2018: 182). Nitekim bu çalışma kapsamında ele alınan ÇDHKP/T, polis ve jandarma teşkilatları bünyesinde oluşturulmuş birimlerdir.

¹ Vurgu yazara aittir.

Bu çalışma kapsamında ele alınan konu açısından çevresel güvenlik ve çevre suçu kavramlarının, yukarıda genel olarak değinilen güvenlik kavramından ayrı bir şekilde açıklanması gerekmektedir.

2.2. Çevresel Güvenlik ve Çevre Suçu

Çevre sorunlarının etkisini hissettirmesi, ulusal ve uluslararası boyutta istikrarsızlık, uzlaşmazlık ve çatışma yaratma potansiyeli taşıdığı için, bu sorunların önlenmesi ve giderilebilmesi adına politikalar ve yasal düzenlemeler yapılmaktadır (Algan, 2002: 21). Küresel ısınma, ozon tabakasının incelmeye, ormansızlaşma, biyoçeşitliliğin azalması ve kirlilik gibi çevre sorunları, devletin ve vatandaşların tehditlere karşı korunması şeklinde tanımlanan geleneksel güvenlik kavramının genişlemesine yol açmıştır (Eckersley, 1996: 140). Çevresel güvenlik, çevre sorunlarından (iklim değişikliği, ormansızlaşma, yasal olmayan atık transferi ve ozon tabakasının incelmeye gibi) kaynaklı tehditlerin önlenmesinin yanında deniz, su, doğal kaynak, enerji ve besin güvenliği gibi konuları da kapsamaktadır (Kaypak, 2013: 15-16). Bu bağlamda, ÇDHKP/T, çevresel güvenliği sağlamak üzere kolluk kuvvetleri içerisinde kurulmuş özel bir birim olarak görülebilir.

Çevre sorunlarının güvenlik kavramının içine entegre edilmesi, ekolojik açıdan risk taşıyan eylem ve işlemlerin bir suç olarak nitelenmesini sağlamıştır. Çevre suçu, çevre ile ilgili düzenlemelerin çeşitli çıkarlar doğrultusunda, bazı özel/tüzel kişilerce ihlal edilmesidir (Kaya ve Ertürk, 2008: 87; Bricknell, 2010; Clifford ve Edwards, 1998: 24). Çevre suçları, flora ve faunanın illegal ticareti, tehlikeli atıkların yasadışı yollarla bertarafı, transferi ve ticareti ile ozon tabakasına zarar veren maddelerin alım satımı gibi geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır (Kaya ve Ertürk, 2008: 88; Brack ve Hayman, 2002). Failin ve suç teşkil eden fiilden dolayı zarar görenin tespit edilmesinde (çevre suçlarında genellikle ekolojik değerlerin ve toplumun zararı söz konusudur) yaşanan zorluklar çevresel suçları klasik suçlardan ayırmaktadır (Kaya ve Ertürk, 2008: 86). Ayrıca, bazı çevresel suçların fiilin gerçekleştirildiği yerden farklı bir yerde hatta ülke sınırlarının dışında etki göstermesi ve/veya etkisinin fiil gerçekleştikten belirli bir süre sonra ortaya çıkması, çevre suçunu klasik bir suç olmaktan ayırmaktadır (Shover ve Routhe, 2005: 323-324). Bu suçların çok geniş bir yelpazeyi kapsamaması, klasik bir suçtan ayrılan yanlarının bulunması, küresel düzeyde hemen ya da daha sonra etki yaratma potansiyeli, zararın bütün topluma ve genel olarak ekosistemlere yönelmesi gibi nitelikleri bu suçlarla mücadeleyi zorlaştırmanın yanında özel çabaları gerektirdiği söylenebilir. Bu noktada, ÇDHKP/T, çevresel suçların

önlenmesi, suçun işlenmesi durumunda ise failerin tespit edilmesi ve yakalanması görevlerini icra edecek bir kolluk kuvvetidir.

Kolluk kuvvetlerinin çevresel suçlarla mücadele etmek için yetkilendirilmesine birçok ülkede rastlanmaktadır. Örneğin Hollanda, içişleri, çevre ve adalet bakanlıklarının doğrudan girişimleriyle 2005 yılında çevresel suçlarla mücadele edebilmek için ulusal, bölgesel, alt-bölgesel ve yerel düzeyde faaliyet gösterecek çevre polisi teşkilatı kurmuştur. Hollanda Çevre Polisi teşkilatının bu kademelenmesi aynı zamanda çevresel suçun ciddiliği ile doğru orantılıdır. Bir başka deyişle, Hollanda Çevre Polisi teşkilatının yerel düzeydeki kolluk güçleri basit çevresel suçlarla ilgilenirken ulusal düzeydeki kolluk teşkilatı ciddi/organize çevresel suçlarla ilgilenmektedir (Wijbenga vd., 2008: 327). Diğer bir örnek, Amerika Birleşik Devletleri'nin Massachusetts Eyaleti'nde, çevre koruma ajansı, balıkçılık, vahşi yaşam ve çevre hukuku uygulama birimleri ve eyalet polisi ile hukukçulardan oluşan Çevresel Vuruş Gücü (Environmental Strike Force), çevre kanunlarının uygulanmasında yaşanan ihlalleri araştırmakta ve soruşturmaktadır (Tomkins, 2005: 301). Eyaletlerin kendi çevresel kolluk kuvvetlerinin yanı sıra, 1982'de kurulan ABD Çevre Polisi, çevre suçlarıyla mücadele etmek ve çevre kirliliğini cezalandırmak amacına hizmet eden özel bir birim olarak yetkilendirilmiştir (Wunderlich, 2017: 47). 1980'de Alman Ceza Kanununun çevre suçlarını içerecek biçimde genişletilmesi ile kovuşturmaya başlanması ve polise bu suçları tespit etme yetkisinin verilmesi bir başka örnek olarak gösterilebilir (Almer ve Goeschl, 2010: 709-711). Çin'de yerel çevre koruma bürolarının kanunları uygulamadaki kapasite eksiklikleri ve Çin'in kompleks idari yapısı 2014'te revize edilen Çevre Kanunu'nun istenen sonuçları vermemesi üzerine, çevre kirliliğine karşı bir önlem ve kanunların uygulanabilmesi adına çevre polisi kurulmuştur (Wunderlich, 2017: 36). Çevresel suçlarla mücadele edebilmek için oluşturulan ulusal kolluk kuvvetlerinin yanında, Avrupa Polis Teşkilatı (EUROPOL) 2001'den itibaren çevresel suçlara yönelik çeşitli yetkileri kullanmaktayken Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı (ICPO-INTERPOL), bazı üye devletlerinin talebi üzerine 1993'te çevresel suçlarla ilgili gerçekleştirdiği toplantısıyla beraber bu alana müdahil olmuştur (Tomkins, 2005: 296-298). Çevre suçlarıyla mücadele etmek ve çevresel güvenliği sağlayabilmek için ulusal (devletlerin kolluk kuvvetlerini yetkilendirmesi veya çevre polisi vb. örgütler kurması yoluyla), bölgesel (EUROPOL) ve küresel (INTERPOL) düzeyde çabalar yürütülmektedir. Bu noktada, ulusal düzeyde yetkilendirilen ÇDHKP/T'nin, ülke sınırları içerisinde

meydana gelen çevre suçlarıyla mücadele ederek bu suçların global düzeyde azalmasına da bir katkı sunacağı belirtilmelidir.

Çevre etiği yaklaşımlarının, çevresel güvenlik ve suç kavramlarıyla olan ilişkisinin açıklanması ve ÇDHKP/T'nin, çevresel unsurlara hangi yaklaşımlar açısından nasıl verdiğini tespit edilmesi, çevreye yönelik ahlaki sorumluluğun belirlenebilmesi açısından önem taşımaktadır.

3. ÇEVRE, DOĞA VE HAYVAN KORUMA POLİSİ/TİMİ (ÇDHKP/T)

Bu kısımda, ilk önce ÇDHKP/T'ye ilişkin genel bilgiler verilmiş, daha sonra ÇDHKP/T, çalışmanın birinci kısmında ele alınan çevre etiği yaklaşımları açısından analiz edilmiştir.

3.1. ÇDHKP/T'ye Genel Bir Bakış

İçişleri Bakanı, 02.07.2020 tarihinde onaylı Twitter (<https://twitter.com/suleymansoylu>) hesabından ÇDHKP/T'nin kuruluşuna ilişkin açıklamayı “Emniyet ve Jandarma’da yeni bir dönem başlıyor... Çevre, Doğa, Hayvan Koruma Şube Müdürlüğü kuruldu, Araçlar hazır, Yakında çalışmalar başlıyor...”² şeklinde yapmıştır.

ÇDHKP/T, Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı’na bağlı *Çevre, Doğa ve Hayvan Koruma Polisi* olarak kurulurken Jandarma Genel Komutanlığı’na bağlı Çevre Koruma Timleri, *Çevre, Doğa ve Hayvan Koruma Timi’ne* dönüştürülmüştür (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2020; Jandarma Genel Komutanlığı, 2020). 08.07.2020’de ÇDHKP/T’de görev yapacak 260 personelin eğitilmesi amacıyla gerçekleştirilen toplantıda, İçişleri Bakanı, sürecin “sistem kuruluşuyla başladığını, ardından araçlarla kişilerin tespit edilmesiyle sürdürüldüğünü ve görevli personelin eğitimiyle devam ettirildiğini” açıklamıştır (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2020). Aynı toplantıda İçişleri Bakanı, ÇDHKP/T'nin görev tanımını “hayvan, çevre ve doğaya karşı işlenen suçlar” olduğunu ifade etmiştir (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2020). Söz konusu toplantıda Emniyet Genel Müdürü, “çevreye verilen zarar ile birlikte hayvanlara yönelik işlenen suçların önlenmesi için Asayiş Daire Başkanlığı koordinesinde bütün illerde söz konusu birimlerin kuruluşuna ve uzman personel yetiştirilmesi çalışmalarına başladığını belirtmiş, 10 gün gibi kısa bir sürede çevre, doğa ve hayvanları koruma birimlerinin teşkilatlanma işlemlerinin tamamlandığını, personelin görevde

² Söz konusu açıklamanın yer aldığı tweete Erişim tarihi: 22 Ağustos 2020 <https://twitter.com/suleymansoylu/status/1278632854738608128?s=20>

kullanacağı araçların temin ve tasarımının gerçekleştirildiğini, personelin kullanacağı teçhizat ile görev kıyafetlerinin tasarımlarının tamamlanıp alım işlemlerinin gerçekleştirildiğini” açıklamıştır (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2020).

08.07.2020 tarihli ÇDHKP/T eğitimi toplantısında İçişleri Bakanı, “ilgili birimlere ihbar yapılabilmesi amacıyla *Hayvan Durum İzleme (HAYDİ)* mobil uygulamasının yazımına başlandığını ve 1,5 aylık süre içerisinde Eylül ayı başında uygulamanın devreye gireceğini” ifade etmiştir (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2020; Jandarma Genel Komutanlığı, 2020). HAYDİ Uygulaması 28.07.2020 itibarıyla mobil uygulama marketlerinde hizmete sunulmuştur. Söz konusu uygulamanın amacı; “çevre, doğa ve hayvanlara karşı işlenen suçların önüne geçmek, vatandaşlarını bu konuda duyarlılığının artırılarak mücadelenin bir paydaşı haline getirmek” şeklinde belirtilmiştir. HAYDİ uygulaması aracılığıyla vatandaşlar, hem çevre ve doğa ile ilgili hem de hayvanlara yönelik suçları (öldürme, yaralama, cinsel ilişkide bulunma ve işkence/eziyet etme gibi) kolluk birimlerine ihbar edebilmektedir (Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı, 2020). Bu bağlamda, yeni güvenlik paradigmasının, çok paydaşlı bir yapıya vurguda bulunan anlayışı (Özgür ve Erciyes, 2017: 85), ÇDHKP/T ve HAYDİ uygulamasıyla hayata geçirilmiştir.

Özetle ÇDHKP/T, çevresel suçlarla mücadele ederek çevresel güvenliği sağlamak amacıyla kurulmuş ve HAYDİ uygulaması aracılığıyla da halkın mücadeleye katılımını sağlamak için gerekli altyapıyla donatılmış, kolluk kuvvetleri içinde yer alan özel bir birimdir.

3.2. ÇDHKP/T ve Çevre Etiği Yaklaşımları

İnsanın çevre/doğa üzerinde gerçekleştirdiği davranışların etik açıdan iyi-kötü şeklinde değerlendirilmesi Antik Yunan’a kadar götürülebilse de bu davranışların sistematik olarak incelendiği çevre etiği disiplini, çevre sorunlarının etkisini hissettirmeye başladığı 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren günümüzdeki anlamına kavuşmuştur. İnsan ve çevre/doğa ilişkisini ahlaki özne ve değer sorunu çerçevesinde ele alan çevre etiği yaklaşımları, sadece düşünce alanında kalmamış, ekonomiden hukuka, mimariden güvenliğe kadar birçok alanı etkilemiştir. Çevresel suç ve güvenlik kavramının toplum refahıyla ilişkilendirilmesi bu alana çevre etiği perspektifinden bakılmasını mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda, Temmuz 2020’de oluşturulan ÇDHKP/T ve HAYDİ uygulamasının çevre etiği yaklaşımları açısından analiz edilmesi, çevresel suç ve güvenlik kavramlarının ahlaki açıdan ne anlama geldiğinin ortaya konulması adına önem arz etmektedir.

ÇDHKP/T ve HAYDİ uygulaması, insan merkezli yaklaşım açısından öncelikle toplumsal refah artışı bağlamında ele alınmalıdır. Refah kavramının evrensel düzeyde kabul edilen bir tanımı olmamasına rağmen, günümüzde refah, geleneksel anlayışın ön planda tuttuğu ekonomik göstergelerin yanı sıra toplumsal ve çevresel değişkenler gibi parametreler dikkate alınarak hesaplanmaktadır (D'Urso vd., 2020). Smith vd. (2014: 161), çevrenin ve ekosistemlerin sadece insanların ve toplumların ihtiyaçlarını karşılayan bir ortam değil, aynı zamanda onların refahlarını artıran unsurları da sunan bir ortam; Yee vd. (2020) ise, çevrenin korunması yönünde alınan kararların amacının, toplumsal refahın artırılması ve çevresel kaynakların sürdürülebilir yönetiminin temin edilmesi olduğunu tespit etmişlerdir. İnsan merkezli yaklaşım açısından, çevresel güvenliğin, birey ve gruplarının karşılaşılabileceği çevresel riskleri ve sorunları, en aza indirmek (Schilling vd., 2017: 111) olduğu göz önünde bulundurulduğunda, refah artışının sağlanabilmesi adına, bireylerin güvenlik ve çevresel taleplere ilişkin ihtiyaçlarının da karşılanması gerekmektedir (Connelly, 2012: 215). Bu bağlamda ÇDHKP/T, çevresel suçlarla mücadele ederek toplumun kendisini daha fazla güvende hissetmesini ve sağlıklı bir çevrede yaşamasını sağlayarak refah artışına katkıda bulunacaktır. Ayrıca, insan merkezli yaklaşımın çevre, doğa ve hayvanların korunması yönünde bireylere yüklediği sorumluluğun (Jakobsen, 2017: 184) yerine getirilmemesi durumunda, ÇDHKP/T cezai yaptırımlar marifetiyle çevresel değerleri güvence altına almaktadır. Çevresel değerlerin kolluk kuvvetleri aracılığıyla korunmaya çalışılması hem bu değerlere ahlaki açıdan değer yüklendiği hem de gelecek kuşaklara bu unsurların devredilmek istendiğini göstermektedir.

Hayvanlara karşı suçları temel odağı olarak benimseyen ÇDHKP/T ve HAYDİ uygulamasında acı ve canlı merkezli yaklaşımların etkisi görülmektedir. Acı merkezli yaklaşımın, hayvanların da duyguları (acı ve haz hissettiği görüşü) olduğu (Bovenkerk vd., 2003: 22; Haider ve Jax, 2007: 2561; Rippe ve Willemsen, 2018) yönündeki görüşü ile ÇDHKP/T'nin görev kapsamında yer alan, hayvanlara yönelik kötü muamelelerin (işkence/eziyet, öldürme ve sokağa bırakma gibi) önlenmesi (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2020), ilgili etik yaklaşımın, kolluk hizmetlerinde ortaya çıkardığı dönüşümün bir örneğini teşkil etmektedir. Bununla beraber, canlı merkezli yaklaşımın hayvanlar arasında ayırım yapmayan yaşam odaklı ahlaki özne ve değer anlayışı ile (Pigeon ve Letourneau, 2014: 776), ÇDHKP/T'nin bütün hayvanlara karşı kötü muameleyi önleme yönündeki görev tanımıyla daha uyumludur. Bir başka ifadeyle, acı merkezli etiğin hayvanlar

arasında ayırım yapan bakış açısının ÇDHKP/T’de ve HAYDİ uygulamasında olmadığı göz önünde bulundurulduğunda, canlı merkezli yaklaşımın hayvanlar arasında ayırım yapmadan yaşam odaklı ahlaki özne tanımına daha uygun düşmektedir. Bu noktada, ÇDHKP/T’nin hayvanlar arasında herhangi bir ayırım yapmayan bu bakış açısının, hayvanların tamamının ahlaki bir özne ve değere sahip olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda acı ve canlı merkezli yaklaşımların, kolluk hizmetlerinde bir dönüşüm yaşanmasına yol açtığı gözlenmektedir.

ÇDHKP/T’nin sadece hayvanlara yönelik suçları değil, çevre ve doğaya karşı işlenen suçlarla mücadele konusunda da yetkilendirilmesi (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2020) bütüncül çevre etiğinin bir yansıması olduğu ifade edilmelidir. Bütüncül çevre yaklaşımının, insan dışında kalan bütün canlı ve cansız varlıkların hatta ekosistemlerin bizzat kendisinin de içsel bir değere sahip olduğu yönündeki anlayışı (White, 2018: 345), çevresel suç ve güvenlik kavramlarını etkilemektedir. Bu perspektifte, çevresel suçların mağduru, insan merkezli yaklaşımda sadece insan olarak ele alınırken, bütüncül çevre yaklaşımı, çevresel suçların mağdurları arasına, bitkiler, hayvanlar ve cansız varlıkları da eklemektedir (Uhm, 2017: 336). Bütüncül yaklaşım çevresel güvenlik bağlamında, çevreyi odak noktası olarak yerel, bölgesel ve küresel riskler ile ekosistemlerin taşıma gücünün aşılması ve biyoçeşitlilik gibi konulara odaklanır (Schilling, 2017: 111). Bütüncül yaklaşımın, çevresel suç ve güvenlik konusundaki temel argümanları, ekosistemlerde yer alan tüm canlı ve cansız varlıkların, ahlaki davranışı hak ettiği noktasında birleşmektedir. Bu noktada, ÇDHKP/T’nin çevre ve doğa suçlarında, çevrenin canlı veya cansız unsurları açısından herhangi bir kategorinin belirtilmemiş olması, bu kolluk kuvvetinin çevrenin bütün unsurlarına karşı işlenen suçlarda güvenliği sağlamakla yetkilendirildiği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla çevresel unsurlar açısından herhangi bir ayırım yapılmadan tamamının ahlaki bir özne ve değere sahip görülerek korunmak istendiği belirtilmelidir.

ÇDHKP/T ve HAYDİ uygulamasına bir bütün olarak bakıldığında, güvenlik hizmetinde çevre odaklı bir dönüşümün yaşanmaya başlandığı görülmüştür. Başka bir deyişle, çevre etiğinin, insanın çevre karşısındaki iyi davranışının ne olması gerektiğini sorgulayan bakış açısı, güvenlik hizmetlerine de yansımaktadır. HAYDİ uygulaması aracılığıyla vatandaşın da çevre, doğa ve hayvanları koruma sürecine dâhil edilmek istenmesi, çevre etiği açısından ahlaki özne ve değer vermenin belirlenmesinde tek unsurun güvenlik hizmeti sağlayıcıları olmadığını göstermektedir. Bu noktada, çevre etiği açısından ahlaki davranışı hak eden özne konumuna gelinmesinde vatandaşların da rol alması istenmektedir. Son olarak,

ÇDHKP/T ve HAYDİ uygulamasında, çevrenin bütün unsurlarının kolluk kuvvetlerinin yetki sahasına dâhil edilmesi, çevrenin belli unsurlarına odaklanan insan, acı ve canlı merkezli etik anlayışlardan ziyade, çevrenin canlı ve cansız bütün unsurlarını etik yaklaşımın temeline yerleştiren bütüncül çevre etiğinin, çevresel güvenliği sağlamak adına temel paradigma olarak tercih edildiğini göstermektedir.

SONUÇ

Nüfus artışı, sanayileşme ve kentleşmenin negatif çıktısı olan çevre sorunlarının etkisini hissettirmesi, insan-çevre ilişkilerinin, etik açıdan iyi ya da kötü şeklinde sorgulanmasına, çevre etiği disiplini ve yaklaşımlarının toplumsal hayatta daha çok tartışılmasına yol açmıştır. Toplumda yaşanan çevre odaklı tartışmalar, ekonomiden siyasete, mühendislikten mimarlığa, sağlıktan güvenliğe kadar her alanı çeşitli şekillerde etkilemiştir. Çevresel unsurlara yönelik kötü davranışların çevre suçu olarak tanımlanması ve bu suçların önlenmesi yoluyla güvenliğin sağlanması adına yapılan faaliyetlerin çevresel güvenlik kapsamında değerlendirilmesi, çevre sorunları ve etiğinin güvenlik hizmetlerinde yarattığı dönüşümün bir örneğidir.

Devletler, çevre suçlarıyla mücadele edebilmek ve çevresel güvenliği sağlayabilmek için kolluk kuvvetlerini bu alanda görevlendirmektedir. Hatta bazı devletler, çevresel suçlarla daha etkin mücadele edebilmek adına özel kolluk birimleri ihdas etmektedir. Nitekim Temmuz 2020’de Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde oluşturulan ÇDHKP/T, çevre, doğa ve hayvanlara yönelik işlenen suçların önlenmesi ve suç işlendikten sonra failin tespit edilmesi ve gerekli cezai işlemlerin yapılabilmesi adına kurulmuş genel kolluk hizmeti içinde özel bir birim niteliğindedir. Bu kolluk kuvveti, her ne kadar hayvanları koruma odaklı gibi görünse de çevre ve doğa suçlarını da kapsayacak şekilde yetkilendirilmiştir. Bu bağlamda, ÇDHKP/T’nin mücadele edeceği alanın bütüncül çevre etiğinin ahlaki özne tanımı ve değer alanıyla (canlı ve cansız bütün varlıklar) aynı olduğu belirtilmelidir. Dolayısıyla ÇDHKP/T şeklinde bir güvenlik biriminin kurulması, bütüncül çevre etiği bakış açısının güvenlik hizmetinde yarattığı dönüşümü göstermektedir.

ÇDHKP/T’nin kısa bir sürede kurulması ve eğitimlere başlanması, HAYDİ uygulamasının eylül ayı başında hizmete alınacağını belirtilip temmuz ayı bitmeden devreye sokulması, çevreye yönelik iyi davranışların toplumda

yerleştirilmesine önem verildiğinin bir göstergesi olarak görülmelidir. Çevresel suçlarla mücadele edebilmek ve çevresel güvenliği sağlamak amacıyla kurulan ve yeni bir birim olan ÇDHKP/T ve HAYDİ uygulamasının daha güzel sonuçlara ulaşabilmesi için çevre ve çevre etiği perspektifli birtakım öneriler aşağıda sunulmuştur.

Öncelikle ÇDHKP/T ve HAYDİ Uygulamasının bütün vatandaşlar tarafından öğrenilmesi amacıyla, kamu spotu ve SMS gibi araçlar kullanılmalıdır. Bununla beraber, ÇDHKP/T'nin hayvanları koruma amacının yanında diğer çevresel suçları da (örneğin, tehlikeli atıkların rastgele bertaraf edilmesi) kapsadığı ve şikâyete konu olabileceği bilgilendirme yollarında belirtilmelidir. İkinci olarak, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde oluşturulan ÇDHKP/T'nin Sahil Güvenlik Komutanlığı bünyesinde de kurulması gerekmektedir. Sahil Güvenlik Komutanlığı her ne kadar denizlerde doğal kaynakların ve çevrenin korunmasına ilişkin faaliyetler yürütse de, bu konuda uzmanlaşmış bir birimin varlığı daha etkili bir mücadele yürütülmesi için önem arz etmektedir. Üçüncü olarak, ÇDHKP/T'de görev alacak kolluk personelinin eğitim süreçlerine, çevre etiği ile ilgili programların eklenmesi, bu personelin çevreye yönelik iyi ve doğru davranışların sistematik bir şekilde analiz edilmesini sağlayacağı gibi personelin çevreye ve unsurlarına farklı bir açıdan bakmasını da sağlayacaktır. Dördüncü olarak, ÇDHKP/T'nin yürüttüğü faaliyetlerle ilgili bilgi ve istatistiklerin 6 aylık ve yıllık dönemler halinde kamuya paylaşılması hem kolluk biriminin etkinliğinin görülmesi hem de vatandaşların sürece bağlanabilmesi için önemlidir. Son öneri ise HAYDİ uygulamasında yer alan iki ihbar kategorisinden biri olan çevre/doğa ile ilgili ihbar kategorisinin alt başlıklara ayrılması gerekliliğidir. Bu noktada ilgili ihbar kategorisi, “atıkların uygun olmayan alanlara bırakılması, izinsiz ve yetkisiz kişilerin ağaç kesmesi, su/hava/toprak kirliliğine yol açan faaliyette bulunma, yeşil alan tahribatı ve diğer çevre/doğa suçları” gibi suçların birer alt başlık olarak belirlenmesi durumunda, vatandaşlar neyi ihbar edip etmemesi gerektiğini bilecek, güvenlik birimleri de ihbar konusuna göre daha hızlı ve etkili adımlar atabilecektir.

Sonuç olarak, ÇDHKP/T, çevre etiği yaklaşımlarında tartışılan iyi ve doğru davranışların, güvenlik hizmetine entegre edilmeye çalışıldığı bir dönüşümü simgelemektedir. Bununla beraber, ÇDHKP/T'den çevresel suçlarla mücadelede vatandaş katılımına da yer vererek (HAYDİ uygulaması aracılığıyla) çevresel güvenliğin sağlanmasına katkı sunması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Algan, N. (2002). Türk Boğazları'nda çevresel güvenlik. *Mülkiye Dergisi*, 26(234), 21-34.
- Almer, C. ve Goeschl, T. (2010). Environmental crime and punishment: empirical evidence from the German Penal Code. *Land Economics*, 86(4), 707-726.
- Alpar, G. (2013). Güvenliğin sağlanmasında bir kolluk kuvveti olan jandarmanın geçmişten günümüze rolü ve dünyadaki konumu. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 2(1), 79-106.
- Arslan, M. (2018). İdari kolluk uygulamalarında kolluk kuvveti anlayışından kolluk hizmeti anlayışına geçiş. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 52, 175-196.
- Attfield, R. (2009). Biocentrism. *Encyclopedia of Environmental Ethics and Philosophy* içinde (c. 1, ss. 97-100), McMillan Reference (Gale).
- Bourdeau, Ph. (2004). The man-nature relationship and environmental ethics. *Journal of Environmental Radioactivity*, 72, 9-15.
- Bovenkerk, B., Stafleu, F., Tramper, R., Vorstenbosch, J., Brom, F. V. A. (2003). To act or not to act? Sheltering animals from the wild: a pluralistic account of a conflict between animal and environmental ethics. *Ethics, Place and Environment*, 6(1), 13-26.
- Bozkurt, Ö. ve Ergun, T. (2008). *Kamu yönetimi sözlüğü*. S. Sezen (Ed.), 2. Baskı, Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdare Enstitüsü Yayını No: 342.
- Brack, D. ve Hayman, G. (2002). *International environmental crime: The nature and control of environmental black markets*. Background paper for RIIA workshop, London: Royal Institute of International Affairs.
- Bricknell, S. (2010). *Environmental crime in Australia*. Canberra: Australian Institute of Criminology.
- Callicott, J. B. (1984). Non-anthropocentric value theory and environmental ethics. *American Philosophical Quarterly*, 21(4), 299-309.
- Cerrah, İ. (2008). İç güvenlik sektöründe zihinsel modernizasyon ve demokratik gözetim. Ü. Cizre ve İ. Cerrah (Ed.), *Güvenlik Sektörü Yönetişimi: Türkiye ve Avrupa*, (ss. 73-100), İstanbul: TESEV Yayınları.

- Clifford, M. ve Edwards, T. D. (1998). Defining “environmental crime”. M. Clifford (Ed.), *Environmental Crime: Enforcement, Policy, and Social Responsibility*, (ss. 5-30), Maryland: An Aspen Publication.
- Cloke, P. ve Jones, O. (2003). Grounding ethical mindfulness for/in nature: Trees in their places. *Ethics, Place and Environment*, 6(3), 195-214.
- Cocks, S. ve Simpson, S. (2015). Anthropocentric and ecocentric: An application of environmental philosophy to outdoor recreation and environmental education. *Journal of Experiential Education*, 216-227.
- Connelly, J. (2012). Conclusion: Remaining the welfare state? J. Connelly, J. Hayward (Ed.), *The Withering of the Welfare State*, (pp. 208-216), Hampshire: Palgrave Macmillan.
- D’Urso, P., Alaimo, L. S., De Giovanni, L., Massari, R. (2020). Well-being in the Italian Regions over time. *Social Indicators Research*, <https://doi.org/10.1007/s11205-020-02384-x>.
- Demiray, M. ve İşcan, İ. H. (2008). Uluslararası sistemde güvenlik kavramının değişimi ekonomik ve jeopolitik arka planı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 141-170.
- Des Jardins, J. R. (2013). *Environmental ethics: An introduction to environmental philosophy*. Belmont, CA, USA: Wadsworth.
- Eckersley, R. (1996). Environmental security dilemmas. *Environmental Politics*, 5(1), 140-146.
- Eckersley, R. (2003). *Environmentalism and political theory*. Taylor&Francis e-library edition, UCL Press.
- Emniyet Genel Müdürlüğü (2020). İçişleri Bakanı Sayın Süleyman Soylu’nun katılımlarıyla “Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Polisi Temel Eğitim Kursu” gerçekleştirildi. Erişim tarihi: 22 Ağustos 2020 <https://www.egm.gov.tr/icisleri-bakani-sayin-suleyman-soylunun-katilimlariyla-cevre-doga-ve-hayvanlari-koruma-polisi-temel-egitim-kursu-gerceklestirildi>
- Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanlığı (2020). HAYDİ (Hayvan Durum İzleme) Mobil Uygulaması. Erişim tarihi: 22 Ağustos 2020 <http://www.asayis.pol.tr/haydi-hayvan-durum-izleme-mobil-uygulamasi>

- Ergün, T. ve Çobanoğlu, N. (2012). Sürdürülebilir kalkınma ve çevre etiği. *Ankyra: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 97-123.
- Ertan, B. (2004). 2000’li yıllarda çevre etiği yaklaşımları ve Türkiye. *Yönetim Bilimler Dergisi*, 2(1), 93-108.
- Fox, W. (2000). Introduction: Ethics and built environment. W. Fox. (Ed.), *Ethics and Built Environment*, (ss. 1-12). London: Routledge.
- Gray, M. ve Coates, J. (2012). Environmental ethics for social work: Social work’s responsibility to the non-human world. *International Journal of Social Welfare*, 21, 239-247.
- Gül, M. (2016). Güvenlikteki kavramsal değişim ve Türkiye’nin güvenlik yaklaşımı ve politikalarına etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1), 303-320.
- Günday, M. (2011). *İdare hukuku*. 10. Baskı, Ankara: İmaj Yayınevi.
- Haider, S. ve Jax, K. (2007). The application of environmental ethics in biological conservation: a case study from the southernmost tip of the Americas. *Biodiversity and Conservation*, 16, 2559-2573.
- Jakobsen, T. G. (2017). Environmental ethics: Anthropocentrism and nonanthropocentrism revised in the light of critical realism. *Journal of Critical Realism*, 16(2), 184-199.
- Jandarma Genel Komutanlığı (2020). Çevre, Doğa ve Hayvanları Koruma Polisi/Timi Temel Eğitim Kursu. Erişim Tarihi: 22 Ağustos 2020 <https://www.jandarma.gov.tr/cevre-doga-ve-hayvanlari-koruma-timi-temel-egitim-kursu>
- Kaya, Y. ve Ertürük, H. (2008). Uluslararası çevre suçlarıyla mücadele ve çok taraflı çevre anlaşmalarının etkinliği. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 4(15), 85-112.
- Kaypak, Ş. (2013). Çevresel güvenlik ve sınıraşan çevre suçları. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 38, 11-22.
- Kernohan, A. (2012). *Environmental ethics an interactive introduction*. Ontario: Broadview Press.
- Kılıç, S. (2008). *Çevre etiği*. Ankara: Orion Kitbevi.

- Kopnina, H., Washington, H., Taylor, B., Piccolo, J. J. (2018). Anthropocentrism: More than just a misunderstood problem. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 31, 109-127.
- Kortenkamp, K. V. ve Moore, C. F. (2001). Ecocentrism and anthropocentrism: Moral reasoning about ecological commons dilemmas. *Journal of Environmental Psychology*, 21, 261-272.
- Light, A. (2002). Contemporary environmental ethics from metaethics to public philosophy. *METAPHILOSOPHY*, 33(4), 426-449.
- Liu, X., Liu, G., Yang, Z., Chen, B., Ulgiati, S. (2016). Comparing national environmental and economic performances through emergy sustainability indicators: Moving environmental ethics beyond anthropocentrism toward ecocentrism. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 58, 1532-1542.
- Ojomo, P. A. (2011). Environmental ethics: An African understanding. *African Journal of Environmental Science and Technology*, 5(8), 572-578.
- Özdemir, İ. (1998). Çevre sorunlarının antroposentrik karakteri. *Felsefe Dünyası*, 27, 68-80.
- Özer, M. A. (2012). Bir modern yönetim tekniği olarak algılama yönetimi ve iç güvenlik hizmetleri. *Karadeniz Araştırmaları*, 33, 147-180.
- Özgür, E. ve Erciyes, E. (2017). Kamu yönetiminde yaşanan dönüşümlerin iç güvenlik sektörüne yansımaları. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 6(1), 79-110.
- Pigeon, L. E. ve Letourneau, L. (2014). The leading Canadian NGOs' discourse on fish farming: From ecocentric intuitions to biocentric solutions. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 27, 767-785.
- Rippe, K. P. ve Willemsen, A. (2018). The idea of precaution: Ethical requirements for the regulation of Nnw biotechnologies in the environmental field. *Frontiers in Plant Science*, 9, <https://doi.org/10.3389/fpls.2018.01868>.
- Rolston III, H. (2012). *A new environmental ethics: The next millennium for life on earth*. New York: Routledge.
- Ross, N. (2020). Anthropocentric tendencies in environmental education: A critical discourse analysis of nature-based learning. *Ethics and Education*, 15(3), 355-370.

- Salman, F. (2009). Sivil toplum kuruluşlarının güvenlik sektörü denetim ve gözetimine katılma araçları. V. Aytar ve Y. Ensaroğlu (Ed.), *Sivil Toplum ve Güvenlik Sektörü Gözetimi Sınırlar ve İmkânlar*, (ss. 25-36), İstanbul: TESEV Yayınları.
- Schilling, J., Nash, S. L., Ide, T., Scheffran, J., Froese, R., Prondzinski, P. V. (2017). Resilience and environmental security: Towards joint application in peacebuilding. *Global Change, Peace & Security*, 29(2), 107-127.
- Shastri, S.c. (2013). Environmental ethics anthropocentric to eco-centric approach: A paradigm shift. *Journal of the Indian Law Institute*, 55(4), 522-530.
- Shover, N. ve Routhe, A. S. (2005). Environmental crime. *Crime and Justice*, 32, 321-371.
- Smith, L. M., Harwell, L. C., Summers, J. K., Smith, H. M., Wade, C. M., Straub, K. R., Case, J. L. (2014). *A U.S. Human Well-being Index (HWBI) for multiple scales: linking service provisioning to human well-being endpoints (2000-2010)*. EPA/600/R-14/223.
- Taylor, P. W. (1985). *Respect for Nature*. Princeton (New Jersey): Princeton University Press.
- TDK, Erişim tarihi: 22 Ağustos 2020, <https://sozluk.gov.tr/>, “güvenlik”
- Thompson, P. B. (2005). *The spirit of the soil: Agriculture and environmental ethics*. Taylor&Francis e-library edition, Routledge.
- Tomkins, K. (2005). Police, law enforcement and the environment. *Current Issues in Criminal Justice*, 16(3), 294-306.
- Uğur, A. ve Geygüç, E. (2019). Tam kamusal bir mal olarak iç güvenlik hizmetleri: Türkiye’de iç güvenlik hizmetlerini sağlayan genel bütçeli kurumların harcamalarının değerlendirilmesi. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 132-146.
- Uhm, D. P. (2017). A green criminological perspective on environmental crime: The anthropocentric, ecocentric and biocentric impact of defaunation. *Revue Internationale de Droit Pénal*, 87(1), 323-340.
- Wapner, P. ve Matthew, R. A. (2009). The humanity of global environmental ethics. *The Journal of Environment & Development*, 18(2), 203-222.

- White, R. (2018). Ecocentrism and criminal justice. *Theoretical Criminology*, 22(3) 342-362.
- Wijbenga, B., Ruessink, H., De Wit, A., Kapitein, P. (2008). Environmental policing in the 21st century—background, organisation and experience in the Netherlands. J. Gerardo, D. Jones, M. Reeves, T. Whitehouse, D. Zaelke (Ed.), 8th International Conference On Environmental Compliance and Enforcement Conference Proceedings (323-334).
- Wunderlich, M. (2017). Structure and law enforcement of environmental police in China. *Cambridge Journal of China Studies*, 12 (4), 33-49.
- Yee, S. H., Paulukonis, E., Buck, K. D. (2020). Downscaling a human well-being index for environmental management and environmental justice applications in Puerto Rico. *Applied Geography*, 123, <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2020.102231>.

*Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Mayıs 2022, Cilt:11, Sayı:1, 263-286
doi:10.28956/gbd.1109776*

*Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, May 2022, Volume:11, Issue:1, 263-286
doi:10.28956/gbd.1109776*

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article

G7 Ülkelerinin Siber Güvenlik Performanslarının Analizi: ENTROPİ Tabanlı MABAC Yöntemi ile Bir Uygulama

Analysis of Cyber Security Performances of G7 Countries: An Application With ENTROPY-Based MABAC Method

Yazar(lar) / Writer(s)

Furkan Fahri ALTINTAŞ, Jandarma Genel Komutanlığı, furkanfahrialtintas@yahoo.com,

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 27.07.2021

Makale Kabul Tarihi / Accepted : 11.03.2022

Atıf Bilgisi / Citation:

Altıntaş, F. F. (2022). G7 ülkelerinin siber güvenlik performanslarının analizi: ENTROPİ tabanlı MABAC yöntemi ile bir uygulama. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 11(1), ss 263-286, doi:10.28956/gbd.1109776

G7 ÜLKELERİNİN SİBER GÜVENLİK PERFORMANSLARININ ANALİZİ: ENTROPİ TABANLI MABAC YÖNTEMİ İLE BİR UYGULAMA

Öz

Çalışmanın amacı, G7 ülkelerinin 2020 Küresel Siber Güvenlik Endeksi (GCSI) bileşen değerleri üzerinden siber güvenlik performanslarını ENTROPİ tabanlı MABAC yöntemi ile ölçmek ve GCSI'nin ENTROPİ tabanlı MABAC yöntemi ile açıklanabileceğini göstermektir. Bulgulara göre, ülkelerin siber güvenlik performans değerleri ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, Kanada, Japonya ve İtalya olarak sıralanmıştır. Araştırmada, ABD ve İngiltere'nin siber güvenlik performanslarının fazla olması açısından diğer ülkeler ile belirgin farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla ülkelerin siber güvenlik konusunda uyum içinde olmaları için Almanya, Fransa, Kanada, Japonya ve İtalya'nın siber güvenlik performanslarını arturmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ülkelerin GCSI ile bazı ENTROPİ tabanlı çok kriterli karar verme yöntemleri (ÇKKV) (ARAS, BTA, COPRAS, EDAS, ROV, WASPAS, TOPSIS, Gri İlişkisel Analiz) ile tespit edilen siber güvenlik performans değerleri arasındaki ilişkiler ölçülmüştür. Sonuçlara göre, ülkelerin GCSI değerleri, en fazla ENTROPİ tabanlı MABAC yöntemi ile ölçülen değerler ile ilişki içinde olduğu belirlenmiştir. Buna göre, GCSI'nin söz konusu ÇKKV yöntemleri içinde en fazla ENTROPİ tabanlı MABAC yöntemi ile açıklanabileceği bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siber Güvenlik, Siber Güvenlik Performansı, ENTROPİ, MABAC.

ANALYSIS OF CYBER SECURITY PERFORMANCES OF G7 COUNTRIES: AN APPLICATION WITH ENTROPY-BASED MABAC METHOD

Abstract

The aim of the study is to measure the cyber security performances of G7 countries over the 2020 Global Cyber Security Index (GCSI) component values with the ENTROPY-based MABAC method and to show that GCSI can be explained with the ENTROPY-based MABAC method. According to the findings, the cyber security performance values of the countries are listed as USA, England, Germany, France, Canada, Japan and Italy. In the research, it has been determined that there are significant differences with other countries in terms of the high cyber security performance of the USA and the UK. Therefore, it has been concluded that Germany, France, Canada, Japan and Italy should increase their cyber security performances in order for countries to be in harmony on cyber security. The relationships between the countries' GCSI and some ENTROPY-based multi-criteria decision-making methods (ÇKKV) (ARAS, BTA, COPRAS, EDAS, ROV, WASPAS, TOPSIS, Gray Relational Analysis) were measured. According to the results, it was determined that the GCSI values of the countries were most correlated with the values measured by the ENTROPY-based MABAC method. Accordingly, it has been found that GCSI can be explained the most by the ENTROPY-based MABAC method among the mentioned MCDM methods.

Keywords: Cybersecurity, Cybersecurity Performance, ENTROPY, MABAC.

GİRİŞ

Bilişim teknolojileri, hayatı kolaylaştırmanın yanında güvenlik kaygılarının oluşmasına neden olmuştur. Artık günümüz dünyasında mağdur ile aynı fiziksel ortam paylaşılmaksızın siber kapsamında suç filleri meydana gelmektedir. Bu çerçevede bilişim teknolojisi suç örgütlerinin iletişim kabiliyetini artırmış ve propaganda olanaklarını genişletmiştir. Dolayısıyla ülkeler, siber güvenliğin sağlanması açısından savunma sistemlerini oluşturma gereksinimi duymuştur (Hekim ve Başbüyük, 2013, s. 136).

Siber güvenlik, genel anlamda bir bilgisayar ya da bilgisayar grubunun bir sisteme veya ağa yetkisiz girme, bilgilerini alma, değiştirme veya kaldırma faaliyetlerinden korunması olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir tanıma göre siber güvenlik, genel anlamda siber ortamdan faydalanan kurumların ve kullanıcıların varlıklarını güvence altına almak amacıyla kullanılan araçlar, uygulamalar, güvenlik teminatları, eğitimler ve en iyi uygulamalar bütünü olarak tanımlanmaktadır (von Solms ve van Neikerk, 2013, s. 97; Karacı ve Bilgici, 2017, s. 2080). Ülkelerin karşılaştıkları siber güvenlik algısı ve bu konudaki farklı faaliyetleri siber güvenlik tanımlamasının ülkelere göre farklılaşmasına neden olmuştur (Luijff vd. 2013). Bu kapsamda bazı ülkelere göre siber güvenlik tanımlamaları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Ülkelere Göre Siber Güvenlik Kavramının Tanımları

Ülkeler	Tanımlar
Avustralya	Elektronik veya benzer yollarla işlenen, saklanan veya iletilen bilgilerin gizliliği, kullanılabilirliği ve bütünlüğü ile ilgili önlemlerdir.
Kanada	Elektronik bilgilere erişmek ve iletişim sağlamak için kasıtlı ve yetkisiz erişimin önlenmesine yönelik manipülasyon, kesinti ve imha faaliyetleridir.
Almanya	Küresel siber alan riskinin IT güvenlik modu kapsamında birimlere yapılan izinsiz girişlere engellemeye yönelik stratejilerdir.
Fransa	Depolanan, işlenen veya iletilen verilerin bilgi ve iletişim sistemlerinin sunduğu ilgili hizmetlerin kullanılabilirliğini, bütünlüğünü veya gizliliğini tehlikeye atabilecek siber uzaydan kaynaklanan olası saldırılara direnme faaliyetleridir.
Hindistan	Bilgi ve bilgi sistemlerinin (ağlar, bilgisayarlar, veri tabanları, veri merkezleri) ve uygun prosedüre ve teknoloji güvenlik önlemleri kapsamında korunmasına yönelik faaliyetleridir.
ABD	Siber uzay bölümlerini güvence altına almak için sağlanan önlemlerdir.
İngiltere	Bilgi ve bilgi sistemlerinin yetkisiz erişim, kullanım, ifşa, kesinti, değişiklik veya imhadan korunmasına yönelik önlemlerdir.

Kaynak: Luijff vd. 2013, s. 6-7’den uyarlanmıştır.

Siber güvenliğin ana unsurunu siber saldırılara karşı sağlanan önlemler oluşturmaktadır. Dolayısıyla siber saldırılara karşı siber güvenliğin sağlanması adına savunma yöntemleri oluşturulmuştur. Söz konusu bu siber saldırılara karşı ülkeler münferit ve müşterek faaliyetler gerçekteşirmektedir. Siber saldırıların en önemli özelliklerinden bir tanesi; gelişen bilgisayar teknolojisi ve teknikleriyle beraber saldırıların niteliğinin de değişmesidir. Dolayısıyla gelişen ve değişen siber tehditlere karşı siber güvenlik savunma yöntemlerinin de değişim ve gelişim göstermesi büyük önem arz etmektedir (Kumar, 2015). Buna göre günümüzde siber saldırı türleri ile siber saldırılara karşı savunma yöntemleri Tablo 2’de açıklanmıştır.

Tablo 2. Siber Saldırılar ve Siber Savunma Yöntemleri

Siber Saldırılar	Siber Savunma Yöntemleri
Kabloya Saplama Yapma	Güvenlik Duvarı
Hizmet Dışı Bırakma (Dos, Ddos)	Anti Virüs
Kriptografik Saldırılar	Sayısal İmza
Yemleme (Phishing)	İçerik Filtreleme
Yerine Geçme (Masquerading)	Adli Bilişim
Köle Bilgisayarlar	Bal Küpü
Yazılımlar (Truva atı, solucan, virüs, arka kapılar, mantık bombası, kök kullanıcı takımı, klavye dinleme)	Siber Tehditleri Algılama Sistemi, Şifreleme Sistemleri, Kimlik Doğrulama Sistemleri

Kaynak: Ercan, 2015, s. 16-26; Goutam, 2015, s. 15

Ülkelerin gizli bilgilerinin diğer devletler tarafından ele geçirilmesi, diğer ülkelerin zayıf yanlarının ortaya çıkmasına ve söz konusu devletlerin uluslararası alanda itibarının zedelenmesine yol açmaktadır (Ada ve Çakır, 2017, s. 633). Siber güvensizliğin oluşturacağı maliyet, siber güvenliği sağlamak için yapılacak maliyetlerden daha fazla olacağı için ülkeler siber güvenliğe yönelik stratejiler geliştirmektedir (Ögün ve Kaya, 2013; Goutam, 2015, s. 14; Aslay, 2017, s. 27). Dolayısıyla siber güvensizlik dünya çapında büyüyen bir sorun teşkil ettiğinden devletler siber güvenlik konusunda istikrarı artırmaya çalışmaktadır (Ruhl vd. 2020, s. 1). Buna göre ülkeler sürekli olarak kendilerinin siber güvenlik performanslarını takip etmektedir. Böylece ülkeler, siber güvenlik performansları hakkında kendilerinde farkındalık sağlayarak siber güvenlik konusundaki eksikliklerini, yeterliliklerini ve üstünlüklerini tespit edebilmektedir. Böylelikle ülkeler, siber güvenlik potansiyelinin farkındalığıyla siber güvenlik konusunda eksikliklerini gidermek, yeterliliklerini geliştirmek ve üstünlüklerinin sürdürülebilirliğini sağlamak için stratejiler, yöntemler, yönetimler, politikalar ve

faaliyetler gerçekleştirebilmektedir. Ayrıca ülkeler birbirlerinin siber güvenlik performanslarını takip ederek siber güvenlik konusunda iyi olan ülkeler ile iş birlikleri ve ortaklıklar sağlayabilmektedir. Buna göre, ülkelerin siber güvenlik performanslarının ölçümü önem kazanmakta, ülkeler siber güvenlik performanslarını ölçen metriklere gereksinim duymaktadır.

Uluslararası alanda tanınan ve ülkelerin siber güvenlik performanslarını ölçen ölçeklerden bir tanesi Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (International Telecommunication Union - ITU) tarafından geliştirilen Küresel Siber Güvenlik Endeksi (Global Cyber Security Index – GCSI)'dir (ITU, 2020, s. 6). Endeks sayesinde ülkeler, siber güvenlik politikalarını ve stratejilerini daha gerçekçi, etkin, etkili ve verimli olarak sağlayabilmektedir (ITU, 2020). Endeksin temel amacı, ülkelerin siber güvenlik alanlarını belirlemelerine rehberlik etmek ve ülkelerin siber güvenlik performanslarını artırmak için yardımcı olmaktır (ITU, 2017, s. 4; Yerina, 2021, s 7).

Tablo 3. GCSI Bileşen ve Alt Bileşenleri

GCI Bileşenleri	GCI Alt Bileşenleri
Yasal Ölçümler	Siber suçlar mevzuatı
	Siber güvenlik değerlendirmeleri
Teknik Ölçümler	Ulusal bazda siber olaylara müdahale ekibi
	Sektörel bazda siber olaylara müdahale ekibi
	Siber güvenlik standartların uygulanması
	Çocuk çevrim içi koruma politikaları
Organizasyonel Ölçümler	Ulusal siber güvenlik stratejisi
	Sorunlu ajanslar
	Siber güvenlik ölçekleri
Kapasite Gelişimi Ölçümleri	Siber güvenlik bilinçlendirme çalışmaları
	Siber güvenlik uzmanlığı eğitimi
	Siber güvenlik alanında eğitim programları
	Siber güvenlik AR-GE programları
	Ulusal siber güvenlik endüstrisi
	Siber güvenliğe yönelik devlet teşvik sistemi
İş birliği Ölçümleri	Diğer ülkeler ile siber güvenlik konusunda ikili anlaşmalar
	Siber güvenlik faaliyetleriyle ilgili olarak ilgili uluslararası mekanizmalara hükümet katılımı
	Siber güvenlik ile ilgili çok taraflı anlaşmalar
	Özel sektör ortaklıkları
	Kurumlar arası ortaklıklar

Kaynak: ITU, 2020, s. 137-155

GCSI ile ilk olarak 2015 yılında ülkelerin siber güvenlik performansları ölçülmüştür. En son ve güncel olan 2020 yılı için 194 ülkenin siber güvenlik performansları hesaplanmıştır. GCSI 5 bileşen ve 5 bileşene bağlı 20 alt bileşen ile 20 alt bileşene bağlı 82 anket sorusundan oluşmaktadır. Anket sorularının ve alt bileşenlerin ağırlıkları 84 uzman tarafından belirlenmiştir. Bileşenlerin ağırlıkları eşit seviyede olup 1 ile 20 değer arasında puanlandırılmıştır. Bileşenlerin toplam skorlarıyla ülkelerin GCSI değerleri tespit edilebilmektedir (ITU, 2020). Bu kapsamda GCSI bileşen ve alt bileşenleri Tablo 3’de açıklanmıştır.

Siber güvenlik özellikle finans sistemlerini siber tehditlerden korumak G7 ülkeleri açısından büyük önem arz etmektedir. Çünkü G7 ülkelerinde özellikle siber suç tehdidi bakımından kişisel bilgilerin çalınması ve kişisel gizliliğin tehlikeye girmesi son yıllarda çok arttığından G7 ülkeleri siber güvenlik konusuna oldukça yoğunlaşmaktadır¹. G7 ülkeleri, dünya ekonomisinin yaklaşık olarak %40’ını temsil etmektedir². Bu nedenle sermayenin ve ekonomik faaliyetlerin yoğunlaştığı G7 ülkelerinde siber saldırıların olması muhtemeldir. Dünya genelinde siber saldırılara en fazla maruz kalan ülkeler G7 grubunda olan ABD, Almanya, Fransa ve İngiltere olmuştur (Güntay, 2016, s. 103). 2016 yılı için siber saldırı kapsamında kimlik hırsızlığı olayında ABD, Fransa, Kanada ve Japonya ilk 10 ülke içindedir (Öztürk, 2018, s. 215). Dolayısıyla G7 ülkelerinin siber güvenlik faaliyetlerinin küresel ekonomi ve finansın korunmasında büyük payı olduğu düşünülmektedir. G7 ülkelerinin siber güvenlik-faaliyetleri diğer ülkelerin siber güvenlik faaliyetlerini de etkileyebilmektedir. Sayılan nedenlerden ötürü G7 ülkelerinin siber güvenlik performanslarının analizi büyük önem taşımaktadır.

ENTROPİ yöntemi, farklı karar verme süreçlerindeki farklı değerlendirme olaylarında çok iyi sonuçlar çıkarmaktadır. Çünkü bu yöntemle kriterler arasındaki düzensizlikler hesaplanarak karar vericiler karmaşık olmayan sonuçlar çıkarabilmektedirler (Ecer, 2020, s. 5). Böylelikle kriterlerin önemlilik derecelerinin ve ağırlık katsayılarının ölçülmesinde ENTROPİ yönteminden akademik araştırmalarda sıklıkla faydalanılmıştır (Ulutaş ve Topal, 2020). MABAC yöntemi ise rasyonel karar vermede pratik, faydalı ve güvenilir bir matematiksel araç olmasının yanında tutarlı çözüm üreten bir Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yöntemidir (Ecer, 2020: 283). Bu çerçevede 2020 yılı için G7 ülkelerinin siber güvenlik performansları ENTROPİ tabanlı MABAC yöntemi ile

¹ www.g7.utoronto.ca/evaluations/muharima-cybersecurity-2021.html. Erişim Tarihi: 05/08/2021

² www.aa.com.tr/2270274. Erişim Tarihi: 05/08/2021

ölçülmüş ve sıralanmıştır. Araştırmanın literatür kısmında ENTROPİ ve MABAC yöntemleri ile ilgili çalışmalar açıklanmıştır. Araştırmanın yönteminde ise veri seti ve ENTROPİ ile MABAC yöntemleri belirtilmiştir. Sonuç kısmında çıkarımlar tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

1. LİTERATÜR TARAMASI

Araştırmanın literatürü iki kısımdan oluşmaktadır. Bunlardan birincisinde siber güvenlik ile ilgili araştırmalar açıklanmıştır. İkincisinde ENTROPİ ve MABAC yöntemleri ile ilgili çalışmalar belirtilmiştir.

GCSI literatürünün ana kaynağı, ITU tarafından oluşturulan GCSI raporlarına dayanmakta olup ülkelerin siber güvenlik performansları 2015, 2017, 2018 ve 2020 yılı için ölçülmüştür. Bu çerçevede literatürde tüm GCSI raporları 2015, 2017, 2018 ve 2020 yıllarına göre en fazla siber güvenlik performansı gösteren ilk 10 ülke Tablo 4’de açıklanmıştır.

Tablo 4. GCSI’ya Göre Ülkelerin Siber Güvenlik Performans Sıralamaları

Sıralama	2015	2017	2018	2020
1	ABD	Singapur	İngiltere	ABD
2	Kanada	ABD	ABD	İngiltere
3	Avustralya	Malezya	Fransa	Suudi Arabistan
4	Malezya	Ürdün	Litvanya	Avusturya
5	Ürdün	Estonya	Estonya	Estonya
6	Yeni Zelanda	Mauritius	Singapur	Güney Kore
7	Norveç	Avustralya	İspanya	Singapur
8	Brezilya	Gürcistan	Malezya	Rusya
9	Estonya	Fransa	Norveç	Bir. Arap Emirliği
10	Almanya	Kanada	Kanada	Malezya

Kaynaklar: ITU (2015), ITU (2017), ITU (2018), ITU (2020)

Tablo 4 incelendiğinde, tüm raporlara göre ABD’nin siber güvenlik performansı açısından ilk iki sıra içinde olduğu gözlenmiştir. Dolayısıyla ABD diğer ülkelere kıyasla siber güvenliğe daha çok önem vermektedir. Ayrıca İngiltere’nin siber güvenlik performans sıralamasında 2015 ve 2017 yıllarında ilk 10 ülke içinde bulunmazken 2018 ve 2020 yılları için ilk iki sırada olduğu tespit edilmiştir. Tablo 4 değerlendirildiğinde, 2015 ve 2017 yılları için 3, 2018 yılı için 4 ve 2020 yılı için 2 G7 ülkesi siber güvenlik performans sıralamasında ilk 10 ülke içinde yer almıştır. Ayrıca Japonya haricinde tüm G7 ülkelerinin ITU raporlarında ilk 10 ülke içinde olduğu belirlenmiştir. Bu durum genel anlamda siber güvenlik performansı sağlamanın G7 ülkeleri için önemli olduğunu göstermektedir.

Onumo vd. (2017), 89 ülkenin 2015 yılı için GCSI ve Hostede kültürel boyut endeksi bileşenlerine ait değerler üzerinden siber güvenlik boyutunun kültürel boyuta olan etkisini hiyerarşik regresyon analizi ile belirlemişlerdir. Araştırmada, siber güvenlik boyutunun kültürel boyutu anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeyde etkilediği tespit edilmiştir.

Ruvın (2020), 2018 yılı için Ukrayna İç İşleri Bakanlığı, Ukrayna Siber Polis Departmanlığı, Ukrayna İstatistik Kurumu, Avrupa İstatistik Kurumu (EUROSTAT), Ukrayna’da bulunan Uluslararası şirketler ve akademik araştırmalara ilişkin veriler ile siber saldırıya uğrayan Ukrayna’nın bölgelerini kümeleme analizi ile gruplandırmıştır. Analize göre Luhansk ve Chernikiv’in en fazla siber saldırıya maruz kalan bölgeler olduğu gözlenmiştir.

Bruggemann vd. (2019), 2019 yılı için 10 ülkenin GCSI bileşenlerine ait değerler üzerinden söz konusu ülkelerin siber güvenlik performanslarını Hasse diyagramı ile tasniflemişlerdir. Bulgulara göre, siber güvenlik performansı en fazla olan ülkelerin birinci küme kapsamında İngiltere ve ABD olduğu tespit edilmiştir. Bunu ikinci küme olarak Avustralya, Estonya ve Norveç, üçüncü küme kapsamında Kanada ve İspanya ve son olarak dördüncü küme kapsamında ise Kanada ve İspanya takip etmiştir. Araştırmada Hasse diyagramına göre Singapur ve Malezya tasnif dışı kaldığı gözlenmiştir.

Göçoğlu ve Aydın (2019); ABD, Rusya ve Çin’in siber güvenlik politikalarını karşılaştırmışlardır. Araştırmada, ABD’de devlet kurumlarına yönelik oluşabilecek siber saldırılara karşı savunma mekanizmalarının gelişmesine yönelik faaliyetler yapıldığı belirtilmiştir. Rusya’ya da ise siber güvenlik stratejilerinin savunma odaklı olduğu işaret edilmiştir. Araştırmada Rusya’nın siber güvenlik konusunda savunma sistemlerinin sağlanmasında müttefikleriyle yapılan iş birliklerine önem verdiği vurgulanmıştır. Son olarak Çin’de ABD ve Rusya’dan farklı olarak milli siber ağlarını kullanarak ve uluslararası yaygın siber ağlarının kullanımını yasaklanarak siber savunma konusunda güçlü bir savunma sistemi oluşturulduğu tespit edilmiştir.

Kravetz (2019), GCSI ve Ulusal Siber Güvenlik Endeksi (National Cybersecurity Index-NCSI) metriklerini karşılaştırmışlardır. Araştırmada her iki endeksin alt bileşen değerlerinin uzman görüşlerine göre belirlendiği tespit edilmiştir. Ayrıca her iki endekse ait bileşenlerin birbirleri ile ilişkili fakat birbirinden farklı olduğu ifade edilmiştir. Bununla beraber araştırmada, GCSI’nin NCSI’ye göre daha kapsamlı, NCSI’nin ise GCSI’ye göre daha güncel bilgiler ile hazırlandığı vurgulanmıştır.

Ruiz vd. (2020) İngiltere'deki üniversitelerin siber güvenlik kurslarının niteliğini 1 ile 5 puan arasında derecelendirmişlerdir. Sonuçlara göre, İngiltere'deki üniversitelerin siber güvenlik kurslarının %54'ünün 1 puan, %26'sının 2 puan, %11'inin 3 puan, %6'sının 4 puan ve %4'ünün 5 puan aldığını ve İngiltere'deki üniversitelerin siber güvenlik kurslarının yaklaşık olarak %21'inin nitelikli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Topcu (2020), Çin'in siber güvenlik sistemini analiz etmiştir. Buna göre Çin'de siber güvenlik sorunlarının ulusal güvenlik ile eş değer sayıldığı ifade edilmiştir. Bu kapsamda araştırmada Çin'de siber güvenlik algılarının üç bölümden oluştuğu belirtilmiştir. Bu bölümlerden birincisi, siber güvenlik saldırısında veya tehdidinde ulusal güvenlik konusunda risk oluşturmasıdır. İkincisi siber güvenlik tehdit algısının Çin'deki rejimin istikrarını engellemeye yönelik potansiyel tehdit olduğudur. Üçüncüsü, gelecekte siber saldırıların su, enerji, kamu hizmeti, sağlık, eğitim gibi önemli altyapıları hedef alacak olmasıdır.

Tvaronavičienė vd. (2020); 2018 yılı için İngiltere, ABD, Fransa, Estonya ve Litvanya ülkelerinin GCSI alt bileşenlerine ait değerler üzerinden söz konusu ülkelerin siber güvenlik altyapı koruma performanslarını ölçen bir metrik geliştirmişlerdir. Metriğin bileşenleri yasal süreç, sağlam devlet, risk yönetimi, güvenlik kültürü, teknoloji ve vaka yönetimi olarak belirlenmiştir. Metriğe göre siber güvenlik altyapı koruma performansı en iyi olan ülkenin ABD olduğu tespit edilmiştir. ABD'yi sırasıyla İngiltere, Estonya, Fransa ve Litvanya takip etmiştir.

Güleç ve Kışman (2021), NATO'nun siber güvenlik stratejilerini analiz etmişlerdir. Bu kapsamda araştırmada, NATO'nun çeşitli siber saldırılar sonrasında güçlü stratejiler geliştirmeye başladığı ifade edilmiştir. Araştırmada, NATO üyelerinin herhangi bir siber saldırıya uğraması durumunun NATO üyesi diğer ülkelerde bir güvenlik meselesi olarak görüldüğü belirtilmiştir. Bunların dışında araştırmada, siber saldırılara karşı NATO üyelerinin müşterek olarak hareket ettiği ve NATO üyesi ülkelerin NATO'nun geliştirdiği siber güvenlik sistemlerine odaklandığı gözlenmiştir.

Kharlamov ve Pogrebna (2021), 74 ülkenin 2018 yılı için GCSI ile Schwartz teorisindeki insani bileşen (uyum, eşitlikçilik, hiyerarşi, ustalık, duygusallık ve entelektüel) değerleri arasındaki ilişkiyi Pearson korelasyon katsayısı ile belirlemişlerdir. Araştırma sonucuna göre, GCSI'nin uyum, ustalık, hiyerarşi ve eşitlikçilik bileşenleri ile anlamsız; duygusallık ve entelektüel bileşenleri ile pozitif yönlü ve anlamlı ilişki içinde olduğu tespit edilmiştir.

ÇKKV literatürü incelendiğinde, ENTROPİ ve MABAC yöntemlerini konu alan pek çok araştırmaya rastlamak mümkündür. Buna göre literatürde tespit edilen bazı ENTROPİ ve MABAC yöntemleri ile ilgili olan araştırmalar Tablo 5'te açıklanmıştır.

Tablo 5. ENTROPİ ve MABAC ile İlgili Çalışmalar

Araştırmacılar	Yöntem	Araştırma Konusu
Pamucar ve Cirovic (2015)	DEMATE L tabanlı MABAC	Lojistik merkezlerinde nakliye araçlarının seçim problemi
Biswas ve Das (2018)	ENTROPİ tabanlı MABAC	Çevre dostu hibrid araçların seçim problemi
Milosavijavic (2018)	Delphi ve ENTROPİ tabanlı TOPSIS, ELECTRE ve MABAC	Sırbistan'da demir yolu konteyner seçim problemi
Ayçin ve Çakır (2019)	ENTROPİ tabanlı MABAC	Ülkelerin inovasyon performanslarının ölçümü
Bakır (2019)	SWARA tabanlı MABAC	Hava yolu şirketlerinin müşteri memnuniyet performanslarının ölçümü
Biswas vd. (2019)	ENTROPİ tabanlı MABAC	En iyi portföy seçim problemi
Ulutaş (2019)	ENTROPİ tabanlı MABAC	Mobilya atölyesi için en uygun pazarlama yöneticisinin seçim problemi
Çınaroğlu (2020)	ENTROPİ tabanlı MABAC	Yenilikçi girişimlere ve sektörlere ait faaliyetlerin performans ölçümü
Fan vd. (2020)	ENTROPİ tabanlı MABAC	Bulanık çevrede üçüncü taraf lojistik tedarikçi seçimi
Çalık (2021)	BWM, ENTROPİ, CRITIC tabanlı COPRAS, WASPAS ve MABAC	Gıda endüstrisi için yeşil tedarikçi seçim problemi
Chackraborty vd. (2021)	DEMATE L tabanlı MABAC	Hindistan'daki akıllı şehirlerin performansların ölçülmesi

Literatür değerlendirildiğinde, ülkelerin siber güvenliği hakkında pek çok araştırmaya rastlanılmıştır. Bu durum ülkeler için siber güvenlik meselesinin önemini göstermektedir. Ayrıca ÇKKV literatüründe karar alternatiflerinin performans ölçümünde ENTROPİ ve MABAC yöntemi ile ilgili fazla çalışma olması, söz konusu yöntemler ile araştırmaya konu olan ülkelerin siber güvenlik performanslarının ölçümünün sağlanabileceğini göstermektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın veri seti ve analizi

Araştırmanın veri setini, 2020 yılı için G7 ülkelerinin GCSI bileşenlerine ait değerler oluşturmaktadır. Araştırmada kolaylık sağlaması açısından GCSI bileşenlerinin kısaltmaları Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. GCSI Bileşenleri ve Bileşenlerin Kısaltmaları

Bileşenler	Kısaltmalar
Yasal Ölçümler: Siber suçlar ve siber güvenlikle ilgili yasa ve yönetmeliklerin ölçülmesi.	CSI1
Teknik Ölçümler: Ulusal ve sektöre özel ajanslar aracılığıyla teknik yeteneklerin uygulanmasının ölçülmesi.	CSI2
Organizasyonel Ölçümler: Siber güvenliği uygulayan ulusal stratejilerin ve kuruluşların ölçülmesi.	CSI3
Kapasite Gelişimi Ölçümleri: Siber güvenlik kapasitesinin geliştirilmesi için farkındalık kampanyaları, eğitim, öğretim ve teşviklerin ölçülmesi.	CSI4
İş birliği Ölçümleri: Ajanslar, firmalar ve ülkeler arasındaki ortaklıkların verimliliğinin ölçülmesi.	CSI5

2.2. ENTROPİ Yöntemi

ENTROPİ yöntemi, ÇKKV literatüründe yer alan ağırlık hesaplama tekniklerinden objektif olanlar kategorisinde yer almaktadır. Bu yöntemde, karar vericilerin değerlendirmelerine gerek olmadan karar alternatiflerine ilişkin veriler kullanılarak nesnel sonuçlar sağlanmaktadır. Ayrıca ENTROPİ yönteminde değerleri yüksek olan veri grubundaki belirsizlik daha fazla olmaktadır (Ayçin, 2019, s. 122). ENTROPİ yöntemi özellikle veri kümeleri arasındaki farklılıkların belirlenmesinde üstün bir performans sağlamaktadır. ENTROPİ yöntemi ile veri kümelerindeki belirsizlik ölçülür ve ölçülen belirsizlik değeri ile veri kümelerinin farklılaşma değerleri elde edilir. Her bir kriter için farklılaşmanın toplam farklılaşma içindeki payı o kriterin ağırlık değerine karşılık gelmektedir (Dinçer, 2019, s. 36).

Buna göre ENTROPİ yönteminin uygulama aşamaları aşağıda açıklanmıştır (Ayçin, 2019, s. 122-124):

A_i : i. Karar Alternatifi ($i=1,2,\dots,m$).

D: Karar Matrisi

$\ln(x)$ = Doğal Logaritma Fonksiyonu

C_j : j. Değerlendirme Kriteri ($j=1,2, \dots,n$).

x_{ij} : j. Değerlendirme Kriterine göre i. Alternatifin Aldığı Yer.

p_{ij} : j. Değerlendirme Kriterine göre i. Alternatifin Aldığı Normalize Değer.

k: Entropi Katsayısı

e_j : Entropi Değeri

d_j : Farklılaşma Derecesi

w_j : j. Değerlendirme Kriterinin Ağırlığı ($j=1,2,\dots,n$).

1. Aşama: Karar Matrisinin Oluşturulması

$$D = \begin{matrix} A_1 \\ A_2 \\ \vdots \\ A_m \end{matrix} \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & x_{2n} \\ \vdots & \vdots & \vdots \\ x_{m1} & x_{m2} & x_{mn} \end{bmatrix} \quad (1)$$

2. Adım: Karar Matrisinin Normalizasyonu

$$p_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sum_{i=1}^m x_{ij}} \quad \forall i, j \quad (2)$$

3. Adım: Kriterlerin ENTROPİ Değerlerinin Bulunması

$$k = (\ln(m))^{-1} \quad 0 \leq e_j \leq 1 \quad (3)$$

$$e_{ij} = k \cdot \sum_{j=1}^n p_{ij} \cdot \ln(p_{ij}) \quad i=1,2,\dots,m; j=1,2,\dots,n \quad (4)$$

4. Adım: Farklılaşma Derecelerinin Hesaplanması

$$d_j = 1 - e_j \quad j=1,2,\dots,n \quad (5)$$

5. Adım: ENTROPİ Kriter Ağırlıklarının Tespiti

$$w_j = \frac{d_j}{\sum_{j=1}^n d_j} \quad (6)$$

2.3. MABAC Yöntemi

MABAC (Multi Attributive Border Approximation Arae Comparison – Çok Ölçümlü Sınır Yaklaşım Alanı Kıyaslaması) yöntemi, her bir karar alternatifine ait kriter fonksiyonunun sınır yaklaşım alanına olan uzaklığının tespit edilmesi durumuna dayanmaktadır. Ayrıca nihai sonucun geniş kapsamlılığının sağlanabilmesi için MABAC yönteminde potansiyel kazanç ve kayıp değerleri dikkate alınmaktadır. Diğer bir ifade ile MABAC yönteminde potansiyel getiri ve kayıp değerler ölçülerek sonuçların mümkün olduğunca kesin duruma getirilmesi esastır (Ecer, 2020, s. 282). MABAC yönteminin uygulama aşamaları aşağıda açıklanmıştır (Ecer, 2020, s. 283-286):

1. Aşama: Karar Matrisinin Sağlanması Oluşturulması

$$X = \begin{matrix} & C_1 & C_2 & \dots & C_n \\ A_1 & [x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1n}] \\ A_2 & [x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2n}] \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ A_m & [x_{m1} & x_{m2} & \dots & x_{mn}] \end{matrix} \quad (7)$$

2. Aşama: Karar Matrisinin Standartlaştırılması

Fayda Temelli Kriterlerin Standartlaştırılması:

$$n_{ij} = \frac{x_{ij} - x_i^-}{x_i^+ - x_i^-} \quad (8)$$

Maliyet Temelli Kriterlerin Standartlaştırılması:

$$n_{ij} = \frac{x_i^+ - x_{ij}}{x_i^+ - x_i^-} \quad (9)$$

x_i^+ Karar Matrisindeki maksimum, x_i^- ise minimum değeri göstermektedir.

Bu kapsamda N standartlaştırılmış matris elde edilir.

$$N = \begin{matrix} & C_1 & C_2 & \dots & C_n \\ A_1 & [n_{11} & n_{12} & \dots & n_{1n}] \\ A_2 & [n_{21} & n_{22} & \dots & n_{2n}] \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ A_m & [n_{m1} & n_{m2} & \dots & n_{mn}] \end{matrix} \quad (10)$$

3. Aşama: Standartlaştırılmış Matrisin Ağırlıklandırılması:

$$v_{ij} = w_i \cdot n_{ij} + w_{ij} \quad (11)$$

v_{ij} Standartlaştırılmış değerleri ağırlıklandırılmasını, w_i i. kriterlerin ağırlığını ifade etmektedir. Böylece ağırlıklı matris (V) Eşitlik 12 ile elde edilir.

$$V = \begin{matrix} & C_1 & C_2 & \dots & C_n \\ A_1 & [v_{11} & v_{12} & \dots & v_{1n}] \\ A_2 & [v_{21} & v_{22} & \dots & v_{2n}] \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ A_m & [v_{m1} & v_{m2} & \dots & v_{mn}] \end{matrix} \quad (12)$$

4. Aşama: Sınır Yaklaşım Alanı Matrisinin Oluşturulması:

Bu matrisin elemanları, ağırlıklı matrisin sütun elemanlarının geometrik ortalamasıdır.

$$g_i = \left(\prod_{j=1}^m v_{ij} \right)^{1/m} \quad (13)$$

Eşitlik 13’de gösterilen sınır yaklaşım alanı matrisi (G Matrisi) sağlanır. G matrisinin her bir elemanı, ilgili kriterlere göre bir sınır yaklaşım alanını ifade eder.

$$G = \begin{bmatrix} C_1 & C_2 & \dots & C_n \\ g_1 & g_2 & \dots & g_n \end{bmatrix} \quad (14)$$

5. Aşama: Karar Alternatiflerinin Sınır Yaklaşım Alanı Matrisine Uzaklıkları

Karar alternatiflerinin sınır yaklaşım alanı matrisi (Q matrisi), ağırlıklı matris değerlerinden, sınır yaklaşım alanı matris değerlerinin farkıyla hesaplanır. Buna istinaden bu durum eşitlik 15’de gösterilmiştir:

$$Q = \begin{bmatrix} v_{11}-g_1 & v_{12}-g_2 & \dots & v_{1n}-g_n \\ v_{21}-g_1 & v_{22}-g_2 & \dots & v_{2n}-g_n \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ v_{m1}-g_1 & v_{m2}-g_2 & \dots & v_{mn}-g_n \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} q_{11} & q_{12} & \dots & q_{1n} \\ q_{21} & q_{22} & \dots & q_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ q_{m1} & q_{m2} & \dots & q_{mn} \end{bmatrix} \quad (15)$$

A_i karar alternatifini belirtmek üzere, $A_i \in \{G VG^+VG^-\}$ koşulunda üst sınır yaklaşım alanı en iyi alternatif olan A^+ ’yi, alt sınır yaklaşım alanı ise en kötü alternatif olan A^- ’yi bünyesinde barındırmaktadır. Buna göre eşitlik 16’dan faydalanılarak A_i alternatifi için ait olduğu alan tespit edilir.

$$A_i \in \begin{cases} G^+ & \text{eğer } q_{ij} > 0 \text{ ise} \\ G & \text{eğer } q_{ij} = 0 \text{ ise} \\ G^- & \text{eğer } q_{ij} < 0 \text{ ise} \end{cases} \quad (16)$$

A_i karar alternatifinin mevcut karar alternatifler arasında en iyi alternatif olması, bu alternatifin birçok kriterle göre üst yaklaşım alanında yer almasına bağlı olmaktadır. Dolayısıyla $q_{ij} > 0$ olması karar alternatifin en iyi olmaya, $q_{ij} < 0$ olması durumunda ise karar alternatifinin en kötü alternatif olmaya sevk etmektedir.

6. Aşama: Karar Alternatiflerinin Performanslarının Belirlenmesi

Her bir karar alternatifi için sınır yaklaşım oranlarına olan uzaklıkların toplamları ölçülür. Ölçülen değerler büyükten küçüğe doğru sıralanır.

$$S_i = \sum_{j=1}^n q_{ij}, \quad j=1,2,\dots,n, \quad i=1,2,\dots,m \quad (17)$$

3. BULGULAR

Elde edilen karar matrisi, karar matrisinin normalizasyon ve bileşenlerin entropi değerleri ile bileşenlerin farklılaşma dereceleri ve önemlilik dereceleri Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. ENTROPİ Yöntemiyle Tespit Edilen Değerler

Karar Matrisi						
Ülkeler	GSCI	CSI1	CSI2	CSI3	CSI4	CSI5
Almanya	97,41	20	19,54	18,98	19,48	19,41
ABD	100	20	20	20	20	20
Fransa	97,60	20	19,21	18,98	20	19,41
İngiltere	99,54	20	19,54	20	20	20
İtalya	96,13	19,68	17,56	20	19,48	19,41
Japonya	97,82	20	19,08	18,74	20	20
Kanada	97,68	20	18,27	20	20	19,41
Normalize Değerler						
Ülkeler	CSI1	CSI2	CSI3	CSI4	CSI5	
Almanya	0,143	0,147	0,139	0,140	0,141	
ABD	0,143	0,150	0,146	0,144	0,145	
Fransa	0,143	0,144	0,139	0,144	0,141	
İngiltere	0,143	0,147	0,146	0,144	0,145	
İtalya	0,140	0,132	0,146	0,140	0,141	
Japonya	0,143	0,143	0,137	0,144	0,145	
Kanada	0,143	0,137	0,146	0,144	0,141	
Entropi Değerleri						
Ülkeler	CSI1	CSI2	CSI3	CSI4	CSI5	
Almanya	-0,278	-0,282	-0,274	-0,275	-0,276	
ABD	-0,278	-0,285	-0,281	-0,279	-0,28	
Fransa	-0,278	-0,279	-0,274	-0,279	-0,276	
İngiltere	-0,278	-0,282	-0,281	-0,279	-0,28	
İtalya	-0,276	-0,267	-0,281	-0,275	-0,276	
Japonya	-0,278	-0,278	-0,272	-0,279	-0,28	
Kanada	-0,278	-0,272	-0,281	-0,279	-0,276	
In(m)	0,513898342					
e_j	1	0,9996	0,9998	1	1	
Farklılaşma Dereceleri						
d_j	8E-06	0,0004	0,0002	4E-05	6E-05	
Bileşenlerin Önemlilik Dereceleri						
w_j	0,011	0,587	0,276	0,049	0,077	
Sıralama	5	1	2	4	3	

Tablo 7 incelendiğinde bileşenlerin önemlilik dereceleri CSI2 ($w_{CSI2}=0,587$), CSI3 ($w_{CSI3}=0,276$), CSI5 ($w_{CSI5}=0,077$), CSI4 ($w_{CSI4}=0,049$) ve CSI1 ($w_{CSI1}=0,011$) olarak sıralanmıştır. Tablo 7'ye göre, CSI2 bileşenin önemlilik derecesi ile diğer bileşenlerin önemlilik derecesi arasında belirgin farklılıklar tespit edilmiştir. Buna karşın, bileşenlerin önemlilik derecelerinin az olması açısından CSI1, CSI4 ve CSI5 bileşenlerinin diğer bileşenleri arasındaki farkın fazla olduğu gözlenmiştir.

MABAC yönteminin birinci aşamasında eşitlik (7) ile karar matrisi oluşturulur. Söz konusu karar matrisi ENTROPİ yöntemi kapsamında daha önceden Tablo 7'de sağlanmıştır. Yöntemin ikinci aşamasında karar matrisi eşitlik (8) ve eşitlik (10) ile standartlaştırılmıştır. Standartlaştırılmış karar matrisi Tablo 8'de açıklanmıştır.

Tablo 8. Standartlaştırılmış Karar Matrisi

Ülkeler	CSI1	CSI2	CSI3	CSI4	CSI5
Almanya	1	0,811	0,190	0	0
ABD	1	1	1	1	1
Fransa	1	0,676	0,190	1	0
İngiltere	1	0,811	1	1	1
İtalya	0	0	1	0	0
Japonya	1	0,623	0	1	1
Kanada	1	0,291	1	1	0

Üçüncü aşamada, standartlaştırılan karar matrisi eşitlik (11) ve eşitlik (12) ile ağırlıklandırılmıştır. Buna ilişkin olarak standartlaştırılmış karar matrisinin ağırlık değerleri Tablo 9'dadır.

Tablo 9. Standartlaştırılmış Karar Matrisinin Ağırlıklandırılması

Ülkeler	CSI1	CSI2	CSI3	CSI4	CSI5
	$w_{CSI1}=0,011$	$w_{CSI2}=0,587$	$w_{CSI3}=0,276$	$w_{CSI4}=0,049$	$w_{CSI5}=0,077$
Almanya	0,02199	1,0639	0,32882	0,0489	0,07659
ABD	0,02199	1,17462	0,55243	0,0978	0,15318
Fransa	0,02199	0,98447	0,32882	0,0978	0,07659
İngiltere	0,02199	1,0639	0,55243	0,0978	0,15318
İtalya	0,011	0,58731	0,55243	0,0489	0,07659
Japonya	0,02199	0,95318	0,27621	0,0978	0,15318
Kanada	0,02199	0,75821	0,55243	0,0978	0,07659

Yöntemin dördüncü aşamasında eşitlik (13) ve eşitlik (14) ile sınır yaklaşım alan matrisi sağlanmıştır. Buna göre sınır yaklaşım alan matris değerleri Tablo 10'dadır.

Tablo 10. Sınır Yaklaşım Alan Matrisi (G Matrisi)

Bileşenler	CSI1	CSI2	CSI3	CSI4	CSI5
g_i	0,020	0,919	0,431	0,080	0,103

5'inci aşamada, eşitlik (15) ve eşitlik (16) ile karar alternatiflerinin (ülkelerin) sınır yaklaşım alanı matrisine olan uzaklıkları (Q Matrisi) hesaplanmıştır. Yöntemin son aşamasında ise eşitlik (17) ile ülkelerin siber güvenlik performansları (S_i) ölçülmüştür. Bu kapsamda ülkelerin sınır yaklaşım alanı matrisine olan uzaklık ile siber güvenlik performans değerleri Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11. Q Matrisi ve S_i Değerleri

Q Matrisi						S_i	Sıralama
Ülkeler	CSI1	CSI2	CSI3	CSI4	CSI5		
Almanya	0,002	0,144	-0,103	-0,031	-0,026	-0,014	3
ABD	0,002	0,255	0,121	0,018	0,05	0,446	1
Fransa	0,002	0,065	-0,103	0,018	-0,026	-0,044	4
İngiltere	0,002	0,144	0,121	0,018	0,05	0,335	2
İtalya	-0,009	-0,33	0,121	-0,031	-0,026	-0,278	7
Japonya	0,002	0,034	-0,155	0,018	0,05	-0,052	6
Kanada	0,002	-0,16	0,121	0,018	-0,026	-0,047	5
Ortalama						0,049	-----

Tablo 11 değerlendirildiğinde, ülkelerin siber güvenlik performansları ABD (0,446), İngiltere (0,335), Almanya (-0,014), Fransa (-0,044), Kanada (-0,047), Japonya (-0,052) ve İtalya (-0,278) olarak sıralanmıştır. Tablo 11'e göre, özellikle ABD ve İngiltere'nin siber güvenlik performans değerleri ile diğer ülkelerin performans değerleri arasında farklılıkların fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, ülkelerin ortalama siber güvenlik performans değerinin yükselmesine neden olmuştur. Ayrıca Tablo 11'e göre, sadece ABD ve İngiltere'nin siber güvenlik performans değerlerinin ortalama değerden fazla olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu sonuç, ABD ve İngiltere'nin siber güvenlik kapsamında özellikle önemlilik dereceleri yüksek olan CSI2 ve CSI3 bileşenleri açısından diğer ülkelere kıyasla daha verimli faaliyet yürüttüğünü göstermektedir.

Araştırmada MABAC yönteminin duyarlılık seviyesi ölçülmüştür. ÇKKV literatüründe duyarlılık analizi, bileşen ağırlıklarının veya önemlilik derecelerinin farklı değerler ile senaryolar oluşturulması ve oluşan sıralamalar arasındaki

farklılıklara göre sağlanabilmektedir (Gigovic, 2016: 24). Oluşturulan senaryolara göre bileşenlerin ağırlıkları Tablo 12’de belirtilmiştir.

Tablo 12. Kriter Ağırlıkları Değiştirilerek Oluşturulan Senaryolar

Senaryolar	CSI1	CSI2	CSI3	CSI4	CSI5
Senaryo 1	0,276	0,011	0,587	0,077	0,049
Senaryo 2	0,077	0,587	0,049	0,276	0,011
Senaryo 3	0,049	0,276	0,077	0,011	0,587
Senaryo 4	0,077	0,587	0,011	0,049	0,276
Senaryo 5	0,049	0,011	0,276	0,587	0,077
Senaryo 6	0,011	0,276	0,587	0,049	0,077
Senaryo 7	0,077	0,049	0,276	0,587	0,011

Tablo 12’de belirtilen senaryolara istinaden bileşenlerin farklı bileşen ağırlığa sahip olması çerçevesinde oluşan ülkelerin siber güvenlik performans değerleri ve performans değerlerinin sıralamaları Tablo 13’te açıklanmıştır.

Tablo 13. ENTROPİ Tabanlı MABAC Yönteminin Duyarlılık Analizi

ENTROPİ		Birinci Senaryo		İkinci Senaryo		Üçüncü Senaryo	
Değer	Sıralama	Değer	Sıralama	Değer	Sıralama	Değer	Sıralama
-0,014	3	-0,229	7	-0,04	6	-0,161	4
0,4459	1	0,3737	1	0,397	1	0,551	1
-0,044	4	-0,154	5	0,157	3	-0,188	5
0,3352	2	0,3716	2	0,287	2	0,499	2
-0,278	7	-0,039	4	-0,55	7	-0,373	7
-0,052	6	-0,218	6	0,127	4	0,37	3
-0,047	5	0,317	3	-0,03	5	-0,232	6
Dördüncü Senaryo		Beşinci Senaryo		Altıncı Senaryo		Yedinci Senaryo	
Değer	Sıralama	Değer	Sıralama	Değer	Sıralama	Değer	Sıralama
0,0279	4	-0,493	7	-0,21	6	-0,456	7
0,4727	1	0,3961	1	0,447	1	0,375	1
-0,003	5	0,0924	5	-0,19	5	0,124	4
0,3619	2	0,3941	2	0,395	2	0,366	2
-0,516	7	-0,328	6	0,034	4	-0,349	6
0,2402	3	0,1158	4	-0,24	7	0,08	5
-0,22	6	0,3118	3	0,175	3	0,329	3

Tablo 13 değerlendirildiğinde, duyarlılık analizine göre ülkelerin siber güvenlik performans değerlerinin sırasında önemli değişiklikler olduğu gözlenmiştir. Dolayısıyla bu durum, ENTROPİ tabanlı MABAC yönteminin ülkelerin siber güvenlik performanslarının ölçülmesinde kullanılabilir olduğunu göstermektedir.

Ülkelerin siber güvenlik performansları ayrıca ENTROPİ tabanlı ARAS, BTA, COPRAS, EDAS, ROV, WASPAS, TOPSIS ve Gri İlişkisel Analiz (GİA) yöntemleriyle de ölçülmüştür. Yöntemlere göre ölçüm değerleri arasındaki korelasyon Tablo 14'tedir.

Tablo 14. Yöntemlere Göre Ülkelerin Siber Güvenlik Performans Değerleri Arasındaki Korelasyon

Yöntemler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
(1) GCSI	1									
(2) MABAC	,988* *	1								
(3) ARAS	,935* *	,957* *	1							
(4) BTA	,937* *	,959* *	,999* *	1						
(5) COPRAS	,935* *	,957* *	,999* *	,999* *	1					
(6) EDAS	,937* *	,964* *	,999* *	,999* *	,999* *	1				
(7) ROV	,986* *	,999* *	,957* *	,959* *	,957* *	,964* *	1			
(8) WASPAS	,936* *	,958* *	,999* *	,999* *	,999* *	,998* *	,958* *	1		
(9) TOPSIS	,854* *	,882* *	,978* *	,976* *	,978* *	,972* *	,882* *	,977* *	1	
(10) GİA	,932* *	,960* *	0,865 *	,869* *	,865* *	,886* *	,960* *	,866* *	,771 *	1

**p<.01, *p<.05

Tablo 14'e göre GCSI değerleri, TOPSIS yöntemi haricinde diğer ÇKKV yöntemleri ülkelerin siber güvenlik performans değerleri arasında pozitif yönlü, anlamlı ve çok yüksek, TOPSIS yöntemi ile ülkelerin siber güvenlik performans değerleri ile pozitif yönlü, anlamlı ve yüksek değerde ilişki olduğu tespit edilmiştir. Tablo 14 incelendiğinde, GCSI'nın tüm ÇKKV yöntemleri içinde en fazla MABAC yöntemi ile ilişki içinde olduğu belirlenmiştir. Bu durum, GCSI'nın en iyi MABAC yöntemi ile açıklanabileceğini göstermektedir. Ayrıca araştırmanın yöntemini konu alan MABAC tekniği ile ölçülen ülkelerin siber güvenlik performans değerleri ile ROV yöntemi ile ölçülen değerler arasındaki ilişkinin 0,999 olması, MABAC yönteminin ROV yöntemiyle benzer nitelikte ÇKKV teknikleri olduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ülkelerin siber güvenlik performansları konusunda farkındalık kazanmasıyla siber güvenlik performanslarının artırımına yönelik uygun stratejiler ve politikalar geliştirebilecektir. Dolayısıyla ülkelerin siber güvenlik performanslarının ölçümü büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda araştırmada dünyanın en gelişmiş ekonomilerine sahip G7 grubu ülkelerinin siber güvenlik performansları ENTROPİ tabanlı MABAC yöntemi ile ölçülmüştür.

Bulgulara göre, ENTROPİ yöntemi ile ülkelere göre siber güvenlik performansını belirleyen bileşenlerin önemlilik dereceleri tespit edilmiştir. Buna göre bileşenlerin önemlilik dereceleri teknik ölçümler (GCSI2), organizasyonel ölçümler (GCSI3), iş birliği ölçümleri (GCSI5), kapasite ölçümleri (GCSI4) ve yasal ölçümler (GCSI1) olarak belirlenmiştir. GCSI bileşenlerinin önemlilik dereceleri değerlendirildiğinde, özellikle teknik ölçümler ve organizasyonel ölçümler bileşenlerinin önemlilik derecelerinin fazla olduğu ortaya konulmuştur. Bu durum, teknik ölçümler (GCSI12) ve organizasyonel ölçümler (GCSI23) bileşenlerinin (ülkeler arasındaki) performans farklılıklarının diğer bileşenlerin (ülkeler arasındaki) performans farklılıklarından fazla olduğunu göstermektedir.

Başka bir bulguya göre, ENTROPİ tabanlı MABAC yöntemine göre ülkelerin siber güvenlik performanslarının sıralamaları ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, Kanada, Japonya ve İtalya olarak tespit edilmiştir. Özellikle ABD ve İngiltere'nin siber güvenlik performans değerlerinin fazla olması bakımından diğer ülkelerin siber güvenlik performans değerleri arasında farklılıkların fazla olduğu belirlenmiştir. Ayrıca ülkelerin siber güvenlik performans değerleri ortalamasının üstünde olan ülkelerin sadece ABD ve İngiltere olduğu gözlenmiştir. Dolayısıyla bu durum, ABD ve İngiltere'nin siber güvenlik konusunu diğer G7 ülkelerine kıyasla daha fazla önemsedğini göstermektedir.

Araştırmada ayrıca ENTROPİ tabanlı MABAC yönteminin kullanılabilirliğini göstermek amacıyla duyarlılık analizi yapılmıştır. Duyarlılık analizine göre ülkelerin siber güvenlik performans değerlerinin sırasında önemli değişiklikler olduğu ve buna göre ENTROPİ tabanlı MABAC yönteminin ülkelerin siber güvenlik performanslarının ölçümünde kullanılabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

ENTROPİ tabanlı bazı ÇKKV yöntemleriyle ülkelerin siber güvenlik performans değerleri ölçülmüş ve söz konusu ülkelerin siber güvenlik performans değerleri arasındaki korelasyon hesaplanmıştır. Tüm yöntemlere göre performans değerleri arasında anlamlı, pozitif yönlü, yüksek ve çok yüksek korelasyonlar

olduğu sonucuna ulaşılmış, MABAC yöntemi ile belirlenen ülkelerin siber güvenlik performans değerleri en fazla ENTROPİ tabanlı ROV yöntemi ile ölçülen değerler arasında ilişki içinde olduğu gözlenmiştir. Bu sonuca göre, ENTROPİ tabanlı MABAC ve ENTROPİ tabanlı ROV yöntemlerinin benzer oldukları değerlendirilmiştir.

Literatür değerlendirildiğinde, ülkelerin GCSI veya herhangi bir ölçekle siber güvenlik performanslarını herhangi bir ÇKKV yöntemi ile ölçen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan bu çalışmanın literatüre katkı sağladığı düşünülmüştür. Literatürde Bruggemann vd. (2021)'nin araştırmasında Hasse diyagramı ile ülkeler 2019 yılı için GCSI bileşen değerleri üzerinden siber güvenlik performanslarına göre tasniflenmiş, ABD ve İngiltere'nin en fazla siber güvenlik performansı gösteren ülkeler olduğu gözlenmiştir. Bu çalışmada 2020 GCSI bileşen değerleri üzerinden ABD ve İngiltere'nin siber güvenlik performanslarının diğer ülkelere göre belirgin farklılıkların olması açısından Bruggemann vd. (2021) araştırmasıyla tutarlılık göstermiştir. Bu durumda, ABD ve İngiltere'nin siber güvenlik performanslarının belirtilen yıllara göre istikrarlı olduğu düşünülmüştür.

Ortalama siber güvenlik performans değerinin altında olan Almanya, Fransa, Kanada, Japonya ve İtalya özellikle teknik ve organizasyonel ölçüm bileşenlerine önem vererek kendi siber güvenlik performanslarını artırabilirler. Ülkeler özellikle teknik ve organizasyonel ölçümler bileşenlerinin birbirlerini ve diğer bileşenleri sağlayacak faaliyetler gerçekleştirecek stratejiler ve politikalar üretmekle kendi siber güvenlik performanslarını iyileştirebilir. Böylelikle Almanya, Fransa, Kanada, Japonya ve İtalya G7 grubu ülkelerin siber güvenlik konusunda ABD ve İngiltere ile uyum içinde olup siber güvenliğinin küresel anlamda sağlanmasına katkıları artırabilir. Gelecek çalışmalar için söz konusu ülkelerin siber güvenlik performansları farklı ÇKKV ve yöntemleri ile ölçülerek sonuçlar arasında karşılaştırma yapıp tartışılabilir. Bunun yanında, ülkelerin siber güvenlik performanslarının daha ayrıntılı olarak analizinin sağlanması için GCSI bileşen sayısı artırılabilir ya da her ülkeye özgü bileşenler oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

- Ada, M., ve Çakır, H. (2017). Kuzey atlantik antlaşma örgütü'nün (NATO) Siber güvenlik stratejisinin incelenmesi. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 5, 632-656.
- Aslay, F. (2017). Siber saldırı yöntemleri ve Türkiye'nin siber güvenlik mevcut durum analizi. *International Journal of Multidisciplinary Studies and Innovative Technologies*, 1(1), 24-28.
- Ayçin, E. (2019). *Çok kriterli karar verme*. Ankara: Nobel Yayın.
- Biswas, T. K. (2018). Selection of hybrid vehicle for green environment using multi-attributive border approximation area comparison method. *Management Science Letters*, 8, 121-130.
- Bruggemann, R., Koppatz, P., Scholl, M., ve Schuktomow, R. (2021). Global cybersecurity index (GCI) and the role of its 5 pillars. *Social Indicators Research*, 1-19.
- Chakraborty, S., Ghosh, S., Agarwal, S., ve Chakraborty, S. (2021). An integrated performance evaluation approach for the indian smart cities. *Operational Research Society of India*, 1-36.
- Cyber security. (2021). Erişim Tarihi: 09.07.2021, <http://www.g7.utoronto.ca/evaluations/muharına-cybersecurity-2021.html>.
- Çalık, A. (2021). Grup karar verme yöntemlerini kullanarak yeşil tedarikçi seçimi: gıda endüstrisinden bir örnek olay çalışması. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17(1), 1-16.
- Çınaroğlu, E. (2020). Yenilikçi girişimlere ait faaliyetlerin entropi destekli mabac yöntemi ile değerlendirilmesi. *Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi Dergisi*, 9(1), 111-135.
- Dinçer, S. E. (2019). *Çok kriterli karar alma*. Ankara: Gece Akademi.
- Ecer, F. (2020). *Çok kriterli karar verme*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ercan, M. (2015). *Kritik alyapıların korunmasına ilişkin belirlenen siber güvenlik stratejileri*. Gebze Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Fan, J., Guan, R., ve Wu, M. (2020). Z-MABAC method for the selection of third-party logistics suppliers in fuzzy environment. *IEEEAccess*, 8, 199111-199119.

- Gigovic, L., Pamucar, D., Bajic, Z., ve Milicevic, M. (2016). The combination of expert judgment and GIS-MAIRCA analysis for the selection of sites for ammunition depots. *Sustainability*, 8, 1-30.
- Goutam, R. K. (2015). Importance of cyber security. *International Journal of Computer Applications*, 111(7), 14-17.
- Göçoğlu, V., ve Aydın, M. D. (2019). Siber güvenlik politikası: ABD, Rusya ve Çin üzerine karşılaştırmalı bir analiz. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 8(2), 229-252.
- Güleç, Ö., ve Kışman, Z. A. (2021). Akademik Açığı. *I(1)*, 127-154.
- Güntay, C. (2016). Cyberpolitik Journal. *I(1)*, 95-113.
- G7 ülkeleri (2021), Erişim Tarihi: 10.07.2021, <http://www.aa.com.tr/2270274>.
- Hekim, H., ve Başibüyük, O. (2013). Siber suçlar ve Türkiye'nin siber güvenlik politikaları. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 4(2), 135-158.
- ITU. (2015). *Global cyber security index*. Geneva: ITU Publication.
- ITU. (2017). *Global cyber security index*. Geneva: ITU Publication.
- ITU. (2018). *Global cyber security index*. Geneva: ITU Publication.
- ITU. (2020). *Global cyber security index*. Geneva: ITU Publication.
- Karacı, A., Akyüz, H. İ., ve Bilgici, G. (2017). Üniversite öğrencilerinin siber güvenlik davranışlarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(6), 2079-2094.
- Kharlamov, A. (2021)). Using human values-based approach to understand cross-cultural commitment toward regulation and governance of cybersecurity. *Regulation ve Governance*, 15, 709–724.
- Kravets, V. M. (2019). Comparative analysis of the cybersecurity indices and their applications. *Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute*, 1(1), 97-102.
- Kumar, V., Srivastava, J., ve Lazaravic, A. (2006). *Managing cyber threats issues, approaches, and challenges*. heilderberg: springer science ve business media.
- Luijff, E., Besseling, K., ve de Graaf, P. (2013). Nineteen national cyber security strategies. *Int. J. Critical Infrastructures*, 9(1/2), 3-31.
- Onumo, A., Cullen, A., ve Ullah-Awan, I. (2017). An empirical study of cultural dimensions and cybersecurity development. *2017 IEEE 5th International*

Conference on Future Internet of Things and Cloud, Prague, 70-76, doi: 10.1109/FiCloud.2017.45,

- Öğün, M. N., ve Kaya, A. (2013). Siber güvenliğin milli güvenlik açısından önemi ve alınabilecek tedbirler. *Güvenlik Stratejileri*, 9(18), 145-181.
- Öztürk, S. (2018). Siber saldırılar, siber güvenlik denetimleri ve bütüncül bir denetim modeli önerisi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*(Special Issue of the 10th Year), 208-232.
- Pamucar, D., ve Cirovic, G. (2015). The selection of transport and handling resources in logistics centers using multi-attributive border approximation area comparison. *Expert Systems with Applications*, 42, 3016–3028.
- Ruhl, C., Hollis, D., Hoffman, W., ve Maurer, T. (2020). *cyberspace and geopolitics: assessing global cybersecurity norm processes at a crossroads*. washington: carnegie endowment for international peace.
- Ruiz, N., Shukla, P., ve Kazemian, H. (2020). Cyber security index for undergraduate computer science courses in the UK. *Taylor ve Francis in Journal of Applied Security Research*, doi: 10.1080/19361610.2020.1798173, 1-7.
- Ruvin, O., Isaieva, N., Sukhomlyn, L., Kalachenkova, K., ve Bilianska, N. (2020). Cybersecurity as an element of financial security. *Journal of Security and Sustainability Issues*, 10(1), 175-188.
- Topcu, N. (2020). Bir siber güç olarak Çin'in siber güvenlik stratejileri. *Cyberpolitik Journal*, 5(10), 219-239.
- Tvaronavičienė, M., Plėta, T., Casa, S. D., ve Latvys, J. (2020). Cyber security management of critical energy infrastructure in national cybersecurity strategies: cases OF USA, UK, France, Estonia and Lithuania. *Insights into Regional Development*, 2(4), 802-813.
- Ulutaş, A. (2019). Entropi ve MABAC yöntemleri ile personel seçimi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13(19), 1552-1573.
- von Solms, R., ve van Niekerk, J. (2013). From information security to cyber security. *Computer ve Security*, 38, 97-102.
- Yerina, A. M., Honchar, I. A., ve Zaiets, S. V. (2021). statistical indicators of cybersecurity development in the context of digital transformation of economy and society. *Sci. innov.*, 17(3), 3-13.

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi
Güvenlik Bilimleri Enstitüsü
Güvenlik Bilimleri Dergisi, Mayıs 2022, Cilt:11, Sayı:1, 287-304
doi:10.28956/gbd.1109790

Gendarmerie and Coast Guard Academy
Institute of Security Sciences
Journal of Security Sciences, May 2022, Volume:11, Issue:1, 287-304
doi:10.28956/gbd.1109790

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article

Migration Studies in International Relations Discipline in Turkey: An Analysis on Graduate Studies

Türkiye’de Uluslararası İlişkiler Disiplininde Göç: Lisansüstü Çalışmalar Üzerine Bir Analiz

Yazar(lar) / Writer(s)

Filiz KATMAN. Assistant Professor, Istanbul Aydın University, Faculty of Economics and Administrative Science, Department of Political Science and International Relations (in English), filizkatman@aydin.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5029-173X>,

Bilgilendirme / Acknowledgement:

-Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

-Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

-Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 03.05.2021

Makale Kabul Tarihi / Accepted : 20.10.2021

Atıf Bilgisi / Citation:

Katman, F. (2022). Migration studies in international relations discipline in Turkey: An analysis on graduate studies. *Güvenlik Bilimleri Dergisi, 11(1)*, ss 287-304, doi:10.28956/gbd.1109790

MIGRATION STUDIES IN INTERNATIONAL RELATIONS DISCIPLINE IN TURKEY: AN ANALYSIS ON GRADUATE STUDIES

Abstract

This study analyses graduate theses in International Relations (IR) discipline indexed with migration. As of 30 June 2020, 190 graduate theses indexed with migration in 10,251 graduate theses in International Relations subject in 1983-30 June 2020 period are analysed based on type (Master's/PhD), language (Turkish/English/French) and words in title with content analysis. It aims to evaluate how much and in which areas migration is studied in graduate studies in IR in Turkey in order to take general picture of the area. Considering impact and role of migration in domestic and foreign policy of Turkey, the study aims to contribute in determining the weight of migration studies, highly studied areas, prioritised areas, potential areas, and overstudied areas in the discipline through content analysis of the graduate theses in IR subject indexed with migration. It addresses that in IR discipline, number of graduate studies on migration should be increased, specifically, the number of PhD theses should be increased, emphasis should be given on theoretical studies, and more studies should be conducted on migration to Turkey from surrounding geography influencing Turkey directly in graduate theses on migration in IR discipline.

Keywords: Balkans, European Union, International Relations, Migration, Syria, Turkey.

TÜRKİYE'DE ULUSLARARASI İLİŞKİLER DİSİPLİNİNDE GÖÇ: LİSANSÜSTÜ ÇALIŞMALAR ÜZERİNE BİR ANALİZ

Öz

Bu makale Türkiye'de Uluslararası İlişkiler (Uİ) konulu lisansüstü çalışmalarda göç dizinli çalışmalarını incelemektedir. Makalede 30 Haziran 2020 itibarıyla Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan 1983-30 Haziran 2020 tarihleri arasındaki "Uluslararası İlişkiler" konulu 10.251 lisansüstü tezde 'göç' kelimesinin dizinde yer aldığı 190 lisansüstü çalışma incelenmiştir. Veri seti tez türü (lisansüstü/doktora), tez dili (Türkçe/İngilizce/Fransızca) ve tez başlığında yer alan kelimeler bazında söylem analizi ile analiz edilmiştir. Makale, alanın genel bir fotoğrafını çekmek için göç konusunun Türkiye'de Uİ disiplinindeki lisansüstü tezlerde ne kadar ve hangi alanlarda çalışıldığını incelemeyi amaçlar. Türkiye'nin hem iç, hem de dış siyasetine etkileri ve oynadığı rolün önemi göz önüne alındığında, göç alanında Uİ disiplininde yapılan lisansüstü tezlerin söylem analizi yöntemiyle incelenmesi ile göçün disiplin içindeki ağırlığını, hangi konularda daha çok çalışma yapıldığını, hangi konulara ağırlık verilmesi gerektiğini, sonraki çalışmalardaki potansiyel alanların belirlenmesi ile aynı konuda benzer pek çok çalışma bulunmasının önüne geçilmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Buna göre çalışma, göç konusunda lisansüstü çalışmalarının sayıca artırılması, doktora tezi çalışmalarının artırılması, kavramsal çalışmalara ağırlık verilmesi ve Türkiye'yi doğrudan ilgilendiren yakın çevreden göçlerle ilgili daha fazla çalışma yapılması gerektiğini gözler önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Avrupa Birliği, Uluslararası İlişkiler, Göç, Suriye, Türkiye.

INTRODUCTION

Considering the fact that migration plays a very significant and decisive role in human history due to the fact that “settlement of migrant groups can fundamentally change the social, cultural, economic and political fabric of societies, particularly in the longer run” mentioned by Castles and Miller (2009, p. 1); analysing the place of migration studies in IR discipline is vital. In order to do that, it is better to mention about the evolution of IR as a separate discipline first. While the study of IR as a separate discipline dates back to First World War and onwards, it dates back to post-Second World War period in Turkey. Opening IR departments dates back to post-1980 era (Turan, 2009, p. 18). In this manner, introduction of IR courses to the curriculum as a separate discipline occurred long after the foundation of modern universities in Turkey, following a change in the programme at the Department of Political Sciences at the Faculty of Political Sciences in 1945-1955 period (Aydınlı, 2009, p. 4).

In the history of migration studies, early years of 1980s are considered as the beginning of Migration Studies as a separate study (Kaya, 2018). In IR discipline, categorising migration as soft threat according to categorisation of threats as hard and soft might have led to deficiencies in terms of time, quality and quantity in Migration Studies. For Turkey, Kaya (2018) pointed out that literature on migration developed in 2000s but studies, specifically on Syrians in Turkey, were mostly quantitative, and they were not rich in terms of theoretical and methodological aspects.

In this study, migrations graduate studies in IR discipline in Turkey are analysed. As of 30 June 2020, 190 graduate theses indexed with migration (The Council of Higher Education Thesis Center, 2020a) are analysed among 10,251 graduate theses in IR subject (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b) in 1983-30 June 2020 period. According to dataset, for Migration Studies in graduate theses in IR subject in Turkey, the beginning period was 1990s and the development period was 2000s but, in the world, it was 1980s as ‘refugee studies’, which was argued by Kaya (2018). The study aims to contribute to the existing the literature on Migration Studies through analysing how much and in which areas migration is studied in graduate studies in IR discipline in Turkey. Being considered the role played by migration in the history of Turks¹, its

¹ See for more information Bozkurt, F. ve Özgüzel, S. (2019). Türklerde Yaşam Tarzı Olarak Göç Olgusu ‘Göç Yolda Düzelir’, *Folklor/Edebiyat*, 25(100), 815-824, <https://doi.org/10.22559/folklor.1052> (Access Date: 16 June 2020).

increasing impact on domestic and foreign affairs in Turkey, it can be expected that numerous studies are conducted by various institutions on the area of study (Sirkeci and Yüceşahin, 2014). In order to get the picture on Migration Studies in Turkey, an analysis on structural organisation of Migration Studies focusing on research centres at the universities will shed a light on the scientific and structural development of the area in Turkey.

According to dataset provided by Higher Education Information System (2020), there are 3,727 research centres in 205 universities but total number of Research Centres on Migration Studies is only 22 in Turkey. The number of research centres at 130 state universities is 3008 and only 15 of them are on Migration Studies. The number of research centres at 75 foundation universities is 719 but only 7 of them are on Migration Studies. These numbers are given at Table 1 and Figure 1. List and the details on Research Centres of Migration Studies are given both at the web page of Preservation of the Academic Heritage in the Middle East Project by the Council of Higher Education (2020) and Istanbul Bilgi University Centre for Migration Research (2020).

Table 1: Number of Research Centres on Migration Studies at Universities in Turkey

TYPE OF UNIVERSITY	NUMBER OF UNIVERSITIES	NUMBER OF RESEARCH CENTRES	NUMBER OF RESEARCH CENTRES AT UNIVERSITIES ON MIGRATION STUDIES
State	130	3008	15
Foundation	75	719	7
TOTAL	205	3727	22

Source: *Higher Education Information System*, General Information on All Universities, <https://istatistik.yok.gov.tr> (Access Date: 30 June 2020).

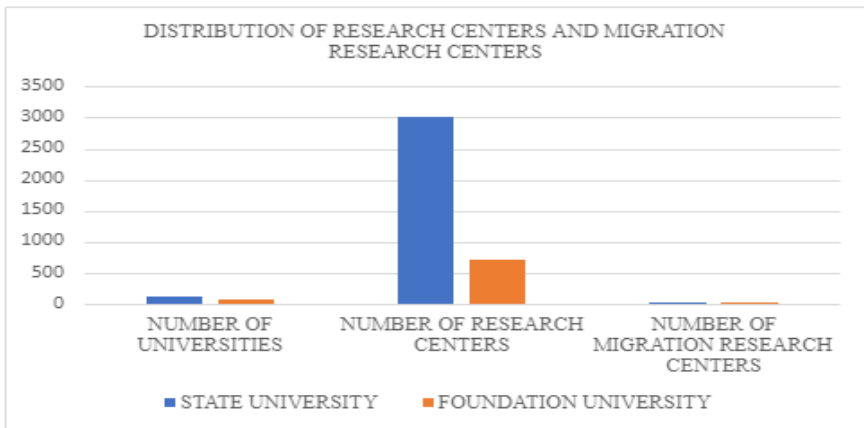

Figure 1: Distribution of Research Centres on Migration Studies at Universities in Turkey

Source: *Higher Education Information System*, General Information on All Universities, <https://istatistik.yok.gov.tr> (Access Date: 30 June 2020).

Based on the dataset provided by the Higher Education Information System, the percentage of number of universities with research centres on Migration Studies to total number of universities is only around 10% both in state and foundation universities but the percentage of number of research centres on Migration Studies to total number of research centres is only around 0.5% at state universities, 1% at foundation universities, and the percentage of total number of research centres on Migration Studies to total number of research centres is only 0.6% at universities in Turkey. Such numbers reflect that the numbers of research centres on Migration Studies are insufficient but they reflect also that there is a potential in this area as well, considering the history of Turks, location of Turkey, the rapidly increasing role of migration in security, domestic and foreign affairs both in Turkey and in the world, such potential should be utilised.

1. MIGRATION IN GRADUATE STUDIES

According to dataset generated from the Council of Higher Education (CoHE) National Thesis Centre (2020a), 10,251 graduate theses are completed in IR subject in 1983-30 June 2020 period as of 30 June 2020. In the dataset, the number of Master's theses is 8,717 while the number of PhD theses is 1,534. Among 8697 Master's theses, 5,924 of them are in Turkish, 2,670 of them are in English, 118 of them are in French, 2 of them are Arabic, 2 of them are in German, and 1 of them is in Spanish language. Among 1,534 PhD theses, 1,147 of them are in Turkish, 377 of them are in English, 8 of them are in French, 1 of them is Japanese, and 1 of them is in Russian language. The numbers are given in Table 2 and Figure 2.

Table 2: Number of Graduate Theses in IR subject based on Type and Language of Graduate Thesis

LANGUAGE OF GRADUATE THESES	NUMBER OF MASTER'S THESES	NUMBER OF PHD THESES	TOTAL NUMBER OF GRADUATE THESES
TURKISH	5,924	1,147	7,071
ENGLISH	2,670	377	3,047
FRENCH	118	8	126
GERMAN	2	0	2
ARABIC	2	0	2
RUSSIAN	0	1	1
JAPANESE	0	1	1
SPANISH	1	0	1
TOTAL	8,717	1,534	10,251

Source: *The Council of Higher Education National Thesis Centre, Graduate Theses in IR subject, 2020a, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Access Date: 30 June 2020).*

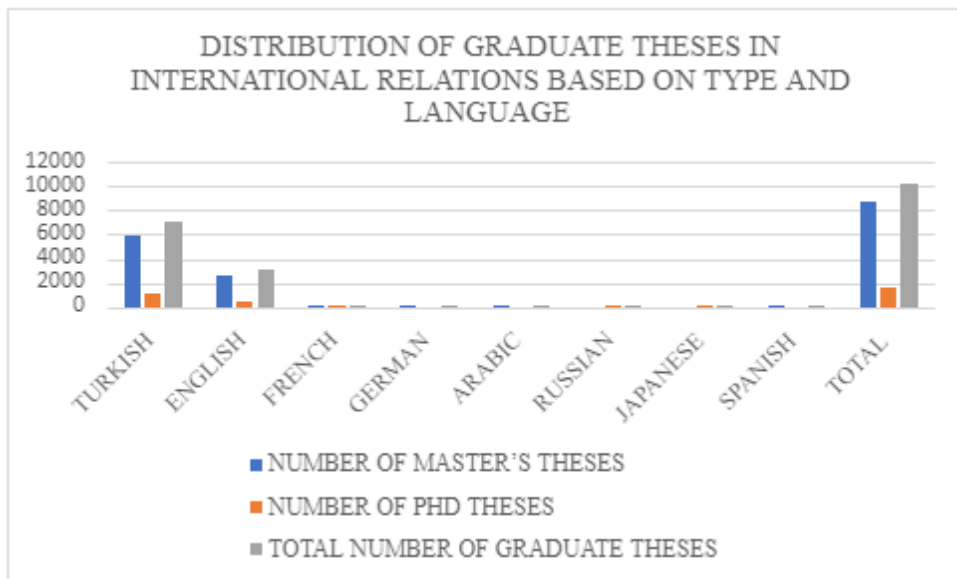

Figure 2: Distribution of Graduate Theses in IR subject based on Type and Language of Graduate Thesis

Source: *The Council of Higher Education Thesis Centre, Graduate Theses in IR subject, 2020a, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Access Date: 30 June 2020).*

According to dataset (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b), among 10,251 graduate theses in IR subject, only 190 of them are indexed with migration. Among 8,717 Master’s theses in IR subject, only 168 of them are indexed with migration. The numbers are reflected in Table 3 and Figure 3.

Table 3: Number of Graduate Theses in IR subject Indexed with Migration based on Type of Graduate Thesis

TYPE OF GRADUATE THESES	NUMBER OF GRADUATE THESES INDEXED WITH MIGRATION	NUMBER OF GRADUATE THESES NOT INDEXED WITH MIGRATION	TOTAL NUMBER OF GRADUATE THESES
Master’s Thesis	168	8,549	8,717
PhD Thesis	22	1,512	1,534
TOTAL	190	10,061	10,251

Source: *The Council of Higher Education National Thesis Centre*, Graduate Theses in IR subject indexed with migration, 2020b, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Access Date: 30 June 2020).

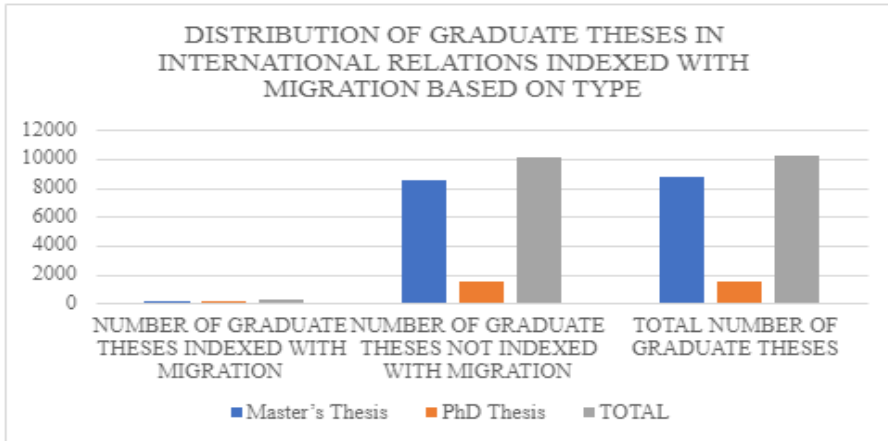

Figure 3: Distribution of Graduate Theses in IR subject Indexed with Migration based on Type of Graduate Thesis

Source: *The Council of Higher Education National Thesis Centre*, Graduate Theses in IR subject indexed with migration, 2020b, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Access Date: 30 June 2020).

According to dataset (The Council of Higher Education, 2020b), in Master's theses, 108 of them are in Turkish², 58 of them are in English, and 2 of them are in French language. Among 1530 PhD theses in IR subject, only 22 of them are indexed with migration. In PhD theses, 16 of them are in Turkish, and 6 of them are in English language. The numbers are reflected in Table 4 and Figure 4.

Table 4: Numbers of Graduate Theses in IR subject Indexed with Migration based on Type and Language of Graduate Thesis

LANGUAGE OF GRADUATE THESIS	NUMBER OF MASTER'S THESES	NUMBER OF PHD THESES	TOTAL NUMBER OF GRADUATE THESES
TURKISH	108	16	124
ENGLISH	58	6	64
FRENCH	2	0	2
TOTAL	168	22	190

² One of them is recorded as Turkish mistakenly at the Council of Higher Education National Thesis Centre despite the language of the thesis is in English language, it is considered as written in English in the dataset.

Source: *The Council of Higher Education National Thesis Centre*, Graduate Theses in IR subject indexed with migration, 2020b, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Access Date: 30 June 2020).

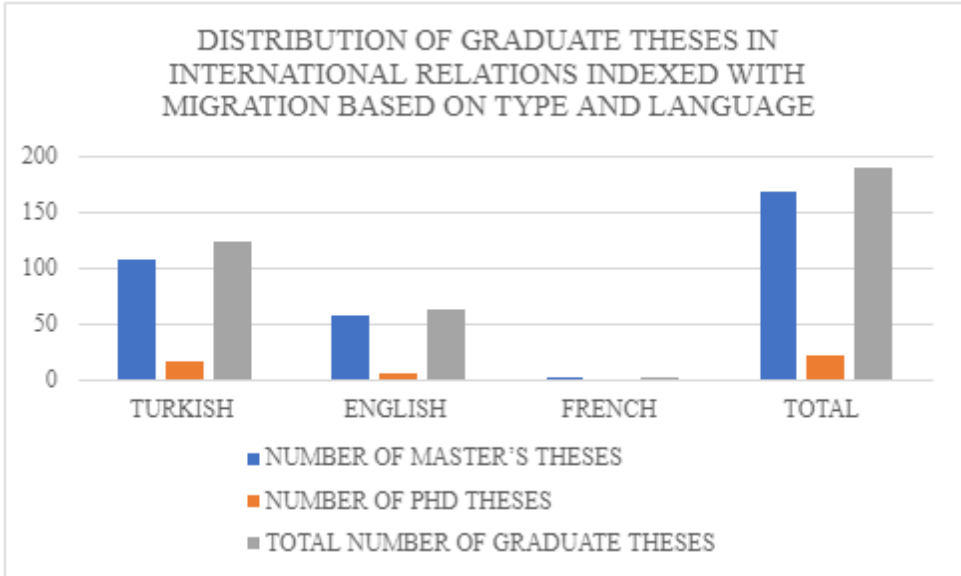

Figure 4: Distribution of Graduate Theses in IR subject Indexed with Migration based on Type and Language of Graduate Thesis

Source: *The Council of Higher Education National Thesis Centre*, Graduate Theses in IR subject indexed with migration, 2020b, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Access Date: 30 June 2020).

According to dataset (The Council of Higher Education, 2020b), only 1.85% of 10,251 graduate theses in IR subject is indexed with migration. In Master's theses in IR subject, only 1.9% of 8,717 is indexed with migration. In Master's theses, only 1.8% of 5,924 Master's theses in Turkish language is indexed with migration, only 1.38% of 2,670 Master's theses in English language is indexed with migration, and among 118 Master's theses in French, only 1.69% of Master's theses in French language is indexed with migration. In PhD theses in IR subject, only 1.4% of 1,534 PhD theses is indexed with migration. Only 1.4% of 1,147 PhD theses in Turkish language is indexed with migration, only 1.6% of 377 PhD theses in English language is indexed with migration.

Considering such numbers, the percentage is around 1% in each area in terms of graduate studies in IR subject indexed with migration and the numbers are too limited. In terms of years, number of graduate studies in IR subject indexed with

migration reaches double digit only in 2011. It can be argued that it reflects the impact of the inflow of Syrians to Turkey due to ongoing conflict in Syria. The situation also coincides with the argument of Kaya (2018) on the quantitative increase in Migration Studies in 2000s.

Based on the dataset (The Council of Higher Education, 2020b), Table 5 reflects the number of graduate theses in IR subject indexed with migration in 1991-June 2020 period on yearly basis and Figure 5 reflects the distribution of graduate theses on yearly basis. According to that, while minor fluctuations are seen in 1991-2008, continuously rising graph in 2009-2012 period falls sharply in 2013, and except 2015, it has a rising tendency with peak point in 2018. General rising tendency in the graph after 2016 can be attributed to the atmosphere after the signature of the European Union (EU)-Turkey Refugee Deal (European Council, 2016).

Table 5: Number of Graduate Theses in IR subject Indexed with Migration on Yearly Basis

YEAR	TOTAL NUMBER OF GRADUATE THESES IN IR SUBJECT INDEXED WITH MIGRATION
1991	1
1993	2
2003	2
2004	5
2006	3
2007	1
2008	2
2009	6
2010	7
2011	12
2012	10
2013	4
2014	13
2015	10
2016	21
2017	20
2018	44
2019	25
2020	2
TOTAL	190

Source: *The Council of Higher Education National Thesis Centre*, Graduate Theses in IR subject indexed with migration, 2020b, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Access Date: 30 June 2020).

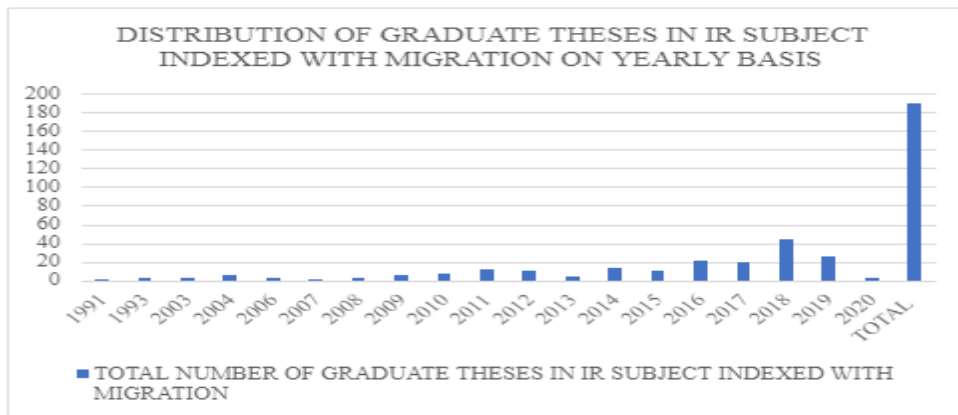

Figure 5: Distribution of Graduate Theses in IR subject Indexed with Migration on Yearly Basis

Source: *The Council of Higher Education National Thesis Centre*, Graduate Theses in IR subject indexed with migration, 2020b, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Access Date: 30 June 2020).

In the analysis of the dataset on graduate theses in IR subject indexed with migration in terms of decades (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b), it is a single-digit number in 1990s, while it becomes a double-digit number in 2000s and a three-digit number in 2010s as given in Table 6. Such numbers are interesting in terms of reflecting the gradual rise in the number of graduate theses and the rapid rise by 2010 as given in Figure 6.

Table 6: Number of Graduate Theses in IR subject Indexed with Migration on 10-Year Basis

YEAR	1990-1999	2000-2009	2010-2019
00	0	0	7
01	1	0	12
02	0	0	10
03	2	2	4
04	0	5	13
05	0	0	10
06	0	3	21
07	0	1	20
08	0	2	44
09	0	6	25
TOTAL IN PERIOD	3	19	166
TOTAL	189		

Source: *The Council of Higher Education National Thesis Centre, Graduate Theses in IR subject indexed with migration, 2020b, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Access Date: 30 June 2020).*

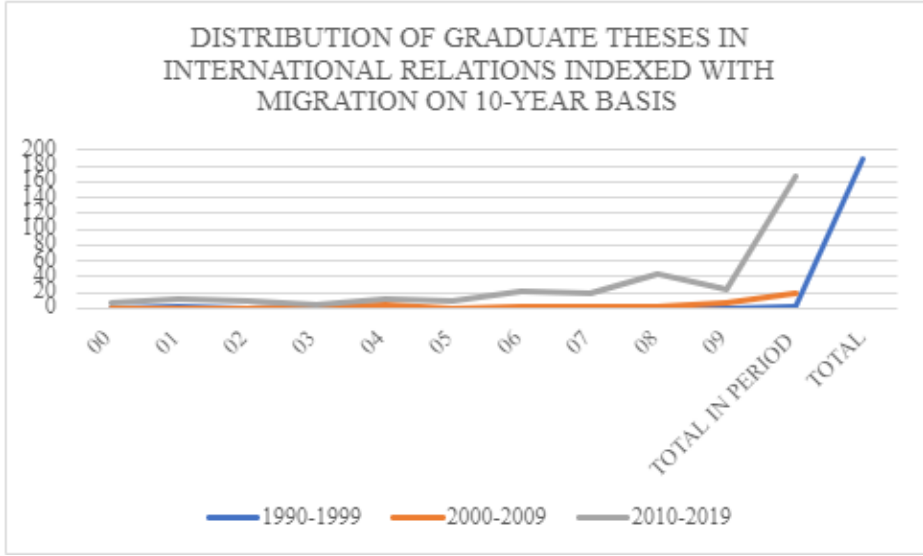

Figure 6: Distribution of Graduate Theses in IR Indexed with Migration on 10-Year Basis

Source: *The Council of Higher Education National Thesis Centre, Graduate Theses in IR subject indexed with migration, 2020b, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Access Date: 30 June 2020).*

According to The Council of Higher Education National Thesis Centre, the first graduate thesis in IR subject was completed in 1983 (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020a) while the first graduate thesis in International Relations subject indexed with migration was completed in 1991 (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b). Since Migration Studies began in 1980s under the title of ‘refugee studies’ in the world (Kaya, 2018), the completion of first graduate thesis (a Master’s thesis in Turkish language) in IR subject indexed with migration in 1991 in Turkey reflects that Turkey follows the valid tendency in the world, moreover, considering the title of the first graduate thesis in IR subject indexed with migration, “Migration from Bulgaria”, it reflects the valid situation in those years, like in the case of reaching double-digit numbers after inflow of Syrians to Turkey. As a result, it can be argued that the graduate studies in IR subject indexed with migration are influenced by conjuncture in terms of appearance, intensity and subject choice, meaning that it is directly proportional to current migration to Turkey.

Similar tendency is also valid in PhD theses specifically. The first PhD thesis was completed in 2003 on migration from Balkans in Turkish language, while the first PhD thesis in English was completed in 2008 on Bosnia. Thus, conjuncture influences the subject choice in PhD theses in IR subject indexed with migration as well.

In the analysis of titles of graduate theses in IR subject indexed with migration with content analysis, it is observed that “European Union” is the mostly used words in titles in terms of years (for 14 years) (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b) while “Turkey” is chosen the most in terms of number of graduate theses (72 times) (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b). The least number of graduate theses is observed in theoretical studies on migration (7 times) (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b). Such numbers reveal the fact that the argument of Kaya (2018) on insufficiency of theoretical studies on migration in Turkey is valid in graduate studies in IR subject indexed with migration in Turkey as well. Another interesting point is that despite the role of migration in Ottoman Empire, there are only 2 (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b) graduate studies with ‘Ottoman’ in the title and both of them are conducted in English.

In 30-year period of graduate studies in IR subject indexed with migration in Turkey, first study being completed in 1991 as Master’s thesis, choosing “European Union” in almost half of the total period is dramatic if one considers the ever-increasing role and numbers of migration in security, domestic and foreign affairs of Turkey. Being considered the geopolitical location of Turkey, the number of graduate theses with ‘human trafficking’ and ‘illegal migration’ is only 1 (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b). These numbers reflect both a challenge and also a potential in terms of Migration Studies in IR discipline in Turkey. If such statistics is considered in choosing a subject in graduate theses on migration in IR discipline in future, a significant contribution will be made to the existing literature in the field and also uniqueness will be ensured in the graduate study through choosing issues in potential areas.

In the analysis of the dataset, it is observed that while 4 (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b) of graduate theses (1 of them is a PhD thesis) titled with “United States of America”, there exists only 1 or 2 (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b) graduate theses titled with ‘Albanian’, ‘Armenian’, ‘Meskhetian (Ahiska) Turks’, ‘Turkman’, ‘East Turkistan’, ‘Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC)’, ‘Azerbaijan’, and ‘Afghanistan’ despite their role in migration in Turkey; also, none of them is PhD

thesis. Such situation shows that these areas can be included to the prioritised areas in Migration Studies in IR discipline in Turkey. On the other hand, it is striking to see that the number of graduate theses titled with ‘Turkey-Canada’, ‘Turkey-Indonesia’, ‘Turkey-Yugoslavia’ is also 1 or 2 (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b).

Based on the analysis of the dataset, it can be argued that 2018 is a milestone, a turning point in terms of graduate studies in IR subject indexed with migration. While the rise in the number of graduate studies is observed by the year 2009 (from 2 in 2008 to 6 in 2009) (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b) the highest number of graduate studies are completed in 2018 (44) (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b). When the analysis on the titles is considered, it can be argued that it is due to increasing numbers of migrant inflow to Turkey from Syria and other conflict zones, the signature of the EU-Turkey Refugee Deal (European Council, 2016) and more significant role of such issues in Turkey-European Union relations since titles of graduate theses are dominantly on these issues in respective year and ahead. However, the first graduate thesis titled with ‘Syria’ is conducted in 2014 as Master’s thesis. It can be argued that it is too late to study such important topic in graduate studies in Turkey. In terms of the number of PhD theses titled with ‘Syria’, it is only 2 (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b), one is conducted in 2018 and 2020. It is too less and too late to study such vital topic in PhD level. It has a double-digit number (from 3 in 2007 to 15 in 2018) (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b) and PhD thesis in 2018. But still, it is away from being sufficient since the number of ‘Syrian Refugees in the Scope of Temporary Protection’ in Turkey has reached 3,588,054 that was officially announced by General Directorate of Migration Management at Turkish Ministry of Interior as of 18 June 2020.

Considering the number of graduate theses titled with ‘European Union’ is the highest in terms of number of years while it is graduate theses titled with ‘Turkey’ in terms of total numbers, it is interesting that the number of graduate theses titled with ‘Turkey-European Union’ is only 21 and the first one was completed in 2010. It shows that there is both a deficiency but also a potential in terms of number in this area; thus, it should also be included in the prioritised areas in migration studies in IR discipline in Turkey. In this area, the highest number of graduate theses is completed in 2018 (12) (The Council of Higher Education National Thesis

Centre, 2020b) and there is a rapid increase in the number of graduate theses in 2018 (from 2 in 2017 to 12 in 2018) (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b).

2. MIGRATION STUDIES IN MASTER'S THESES

In the analysis of 168 (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b) Master's theses in IR subject indexed with migration, 108 of them are in Turkish, 58 of them are in English and 2 of them are in French language. In 2 Master's theses in French language, it is interesting that one of them is titled with 'border', the least covered issue-a theoretical subject-and the other one is titled with 'European Union', the most covered issue in graduate theses in IR subject indexed with migration.

The rise in the number of Master's theses in IR subject indexed with migration begins in 2010. In this manner, the number of Master's theses in Turkish doubles in 2016 and 2 Master's theses in French are added to the statistics. Thus, year 2016 is unique in terms of the rise in the number and the language type of Master's theses in IR subject indexed with migration.

Year 2017 is specifically interesting in terms of Master's theses with titles on unique topics. 'Circassian', 'South Korea', 'Gulf countries', 'Mosul-Turkman', and 'Jordan-Palestine-Syria' are the titles on unique topics in Master's theses in 2017. Thus, year 2017 is unique in terms of diversity in subjects of the Master's theses in IR subject indexed with migration.

This tendency prevails in year 2018. It is observed that year 2018 is a milestone, turning point in many aspects. Aside from the continuation of the tendency of diversity in subjects of Master's theses began in 2017, year 2018 is the year that number of Master's theses peaks in 2018 (42). Among them, 30 of Master's theses are in Turkish and 12 of them are in English. Diversity of subjects, which is another tendency began in 2017, also peaks in 2018. 'Azerbaijan', 'France', 'Iraq-Syria', 'Turkey-East Turkistan', 'Turkey-Iraq Turkmen', 'Turkey-Iran', 'Turkey-Canada', 'Turkey-Jordan-Lebanon' are the titles on unique topics in Master's theses in 2018. Another unique characteristic of year 2018 is that 2 of 5 Master's theses in theoretical issues of migration, the least studied subject on migration in graduate studies, are completed in 2018. It is also unique that there are 2 Master's theses titled with 'Mexico-United States of America' (one of them is in Turkish and other one is in English). Year 2018 is also the peak year in terms of the number of Master's theses titled with 'Turkey-Syria' (5 of them in Turkish, 2 of them in English). 2 Master's theses titled with 'Europe-Syria' and 2 Master's theses titled with 'Turkey-European Union-Syria' are completed in 2018 but the number is

insufficient considering the vitality of the issue. Year 2018 is the peak year in terms of the number of Master's theses titled with 'European Union' (3 in Turkish and 2 in English) and the number of Master's theses titled with 'Turkey-European Union' (8 in Turkish and 1 in English).

In year 2019, while Master's theses titled with 'Turkey-Iran' which began in 2004 and Master's theses titled with 'Turkey-Greece' which began in 2010 continue, the number of Master's theses titled with 'Turkey-Germany' (2 in Turkish, 1 in English) is peaked in 2019.

3. MIGRATION STUDIES IN PHD THESES

In the analysis of PhD theses in IR subject indexed with migration (The Council of Higher Education National Thesis Centre, 2020b), the first one is completed in 2003 and 22 of 1,534 PhD theses in IR are indexed with migration while 16 of them are in Turkish and 6 of them are in English. While the first PhD thesis in IR subject indexed with migration is on Balkans and the last one is on Syria, they are two milestones in the history of migration in Turkey. Thus, it reflects the impact of the conjuncture on the choice of the topic in graduate theses in IR indexed with migration.

Since 2010, the number of PhD theses increase from single to more than one and from only in Turkish to many languages. Moreover, the choice on subject diverts from Balkans to Europe. This tendency in the direction of subjects also reflects the impact of conjuncture in choice of the subject of the PhD theses in IR indexed with migration.

While the first PhD thesis is titled 'Balkans' and in Turkish, the second one is titled 'European Union and Bosnia'. Among 6 PhD theses in English, 2 of them are titled 'European Union', 3 of them are titled 'Turkey', and 1 of them is titled 'Soviet Republics'. While the number of PhD theses titled 'Turkey' is 14, some of them is titled 'Turkey and European Union'.

It is striking that there are only 2 graduate theses titled 'Armenia' in IR subject indexed with migration and one of them is a PhD thesis in Turkish in 2014 (the other one is Master's thesis in Turkish in 2011). Also, it is interesting that one of graduate theses studied the least is titled 'displaced people' is a PhD thesis in Turkish.

It is also striking data that among graduate theses titled 'European Union', which is intensely preferred since 2008, 7 of them are PhD theses in Turkish and 2 of them are PhD theses in English. The rise in the number of PhD theses titled 'European Union' occurs after 2013, which coincides with the signature of the Turkey-European Union Refugee Deal (European Council, 2016).

It can be argued that the number of PhD theses titled ‘Syria’, which is 2 in total (the first one in 2018 and the last one in 2020) is both insufficient and late considering the importance of the issue for Turkey. On the other hand, it also shows that there is a potential and this area can be added to the prioritised areas for PhD theses in IR subject indexed with migration.

CONCLUSION

Considering the total number of graduate theses in IR subject indexed with migration reaching more than 10 thousand, the number of graduate theses in IR subject indexed with migration, which is 190, is away from being sufficient in quantity and also is challenging data. Turkey, bearing migrant characteristics and increasingly influenced by migration in security, domestic and foreign affairs, data shows that migration is now studied enough in graduate studies in IR discipline. The acceleration in number of graduate theses is seen in 2009 and it peaks in 2018. It is observed that while graduate studies are not homogeneously distributed to years in quantity, it can be argued that the topic might not be considered as interesting topic for graduate studies in 1993-2003 period since there is not a single graduate thesis concluded within that period. It can also be argued that the conjuncture has an impact on the choice of the subject since the titles are centred on certain topics which are hot topics of the agenda, namely Balkans in 1990s and 200s, Syria in 2010s.

In terms of subjects, it can be argued that more graduate studies should be conducted on theoretical issues of migration in IR. Moreover, ‘Syrians’ are understudied in graduate studies in International Relations subject indexed with migration in Turkey if the number of Syrians and the role the issue plays in foreign and security affairs of Turkey are taken into consideration. Also, the graduate studies on other groups in Turkey are insufficient quantitatively, there should be more than 1 or 2 graduate theses on the groups inflowing to Turkey in order to provide data for policies on such issues. The picture can be seen better if the graduate theses titled ‘Syria-Ruanda’ and ‘Mexico-Untied States of America’ are considered while the number of graduate studies on non-Syrians are less than the number of studies on these topics.

In conclusion, migration is understudied in graduate studies in IR discipline in Turkey and the situation is worse for PhD theses. Despite the Master’s theses are rich in terms of quantity, it is still away from being sufficient. Both in Master’s and PhD theses, Turkish language is preferred most while it is ‘Turkey’, ‘European Union’, and ‘Syria’ in terms of subject.

REFERENCES

- Aydınlı, E. et al. (2009). Yöntem, Kuram, Komplo: Türk Uluslararası İlişkiler Disiplininde Vizyon Arayışları. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Bozkurt, F. ve Özgüzel, S. (2019). Türklerde Yaşam Tarzı Olarak Göç Olgusu ‘Göç Yolda Düzeler’, *Folklor/Edebiyat*, 25(100), 815-824, <https://doi.org/10.22559/folklor.1052> (Access Date: 16 June 2020).
- Castles, S. and Miller, M. J. (2009). *The Age of Migration*, New York: Palgrave Macmillan.
- European Council (2016). Implementing the EU-Turkey Refugee Deal, 20 April 2016, Retrieved June 27, 2020, from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/it/MEMO_16_1494
- Higher Education Information System (2020). General Information on All Universities, <https://istatistik.yok.gov.tr> (Access Date: 30 June 2020).
- Istanbul Bilgi University Centre for Migration Research (2020). University Research Centres, Retrieved June 21, 2020, from <https://goc.bilgi.edu.tr/en/links/8/university-research-centers/>
- Kaya, A. (2018). Dünyada ve Türkiye'de Göç Araştırmaları, *Küresel Çalışmalar*, 22 Şubat 2018, Retrieved June 16, 2020, from <https://kureselcalismalar.com/dunyada-ve-turkiyede-goc-arastirmalari/>
- Republic of Turkey Ministry of Interior Directorate General of Migration Management, Temporary Protection, 18 June 2020, Retrieved June 30, 2020, from <https://en.goc.gov.tr/temporary-protection27>
- Sirkeci, İ. ve Yüceşahin, M. M. (2014). Editörden: Türkiye’de göç çalışmaları. *Göç Dergisi*, 1(1), 1-10, <https://doi.org/10.33182/gd.v1i1.545>
- The Council of Higher Education (2020). Preservation of the Academic Heritage in the Middle East Project, Useful Links, Centres for Migration Studies, Retrieved June 21, 2020, from <http://www.akademikmiras.org/en/faydali-linkler>
- The Council of Higher Education National Thesis Centre (2020a). Graduate Theses in International Relations subject, Retrieved June 30, 2020, from <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- The Council of Higher Education National Thesis Centre (2020b). Graduate Theses in International Relations subject indexed with migration,

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Access Date: 30 June 2020).

Turan, İ. (March 2009). Türkiye’de Siyasal Bilimin Gelişimi: Tarihçe ve Kurumsal Gelişmeler. İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 40, 13-29, <https://docplayer.biz.tr/12851461-Turkiye-de-siyasal-bilimin-gelisimi-tarihce-ve-kurumsal-gelismeler-ilter-turan.html>

YAZIM KURALLARI

1. YAYIN İLKELERİ

1.1. Genel İlkeler

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi tarafından 2012 yılında yayımlanmaya başlayan Güvenlik Bilimleri Dergisi, “güvenlik” alanındaki kuramsal ve uygulamalı özgün araştırma, inceleme, derleme türündeki yazılar ile kitap incelemelerinin yayımlandığı ulusal ve uluslararası veri tabanlarında taranan ulusal hakemli ve basılı olarak yayımlanan bilimsel bir dergidir. Mayıs ve Kasım aylarında olmak üzere yılda 2 (iki) kez basılı ve online olarak yayımlanmaktadır.

Derginin yayın dili Türkçe olmakla birlikte, Yayın Kurulunun kararına bağlı olarak yabancı dilde yazılan makaleler de derginin genel ilkeleri çerçevesinde yayımlanabilir. Yazı başlığı, anahtar kelimeler ve makalenin öz kısmı, bütün makalelerde Türkçe ve İngilizce olarak bulunmak zorundadır.

Dergide “güvenlik” konusuna odaklı olmak şartı ile siyasal bilgiler, hukuk, kamu yönetimi, işletme, coğrafya, tarih, iletişim, ekonomi, bilişim, psikoloji ve sosyoloji vb. sosyal, beşeri, idari bilimler alanında özgün eserler ve daha önce yayınlanmamış veya herhangi bir yayın sürecine girmemiş araştırma, inceleme ve derleme türünde yazılar ile kitap incelemeleri yayımlanır. Ancak, bilimsel toplantılarda (kongre, sempozyum, seminer vb.) sunulan ve tam metni yayımlanmamış olan bildiriler, sunulduğu yer ve tarih belirtilmek şartıyla kabul edilir.

Dergide yayımlanması istenen yazılar, Türk Dil Kurumunun güncel dilbilgisi kurallarına (imla, noktalama, açıklık, anlaşılabilirlik vs.) uygun olmalıdır. Bu nedenle oluşabilecek sorunlardan ve eleştirilerden tamamen yazar sorumludur. Yayımlanmak üzere gönderilen makalelerin, derginin yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygunluğu Yayın Kurulu tarafından öncelik sırasına göre değerlendirilir.

Yayın ilkelerine ve yazım kurallarına uygun biçimde hazırlanmayan makaleler değerlendirmeye alınmaz ve hakeme gönderilmez. Yayın Kurulu yazıyı bilimsel yönden değerlendirmek üzere hakeme veya düzeltilmek üzere yazarına geri göndermek, yazının şekil ve formatıyla sınırlı kalmak kaydıyla düzeltme ve kısaltma yapmak, yayın ve etik kurallara uymayanları yayımlamamak yetkisine sahiptir.

Kör hakem sisteminin uygulandığı Güvenlik Bilimleri Dergisi’ne gönderilen makaleler, hakem değerlendirmesinden ve kitap incelemeleri de editör değerlendirmesinden geçtikten sonra yayımlanır. Dergiye gönderilecek yazıların en az iki hakemden kabul alması gerekmektedir. Hakem değerlendirmeleri olumlu bulunduğu halde, makale sayısının fazla olması nedeniyle yayımlanmayan makaleler bir sonraki sayıda yayımlanmak üzere editör tarafından değerlendirilir. Bu şekilde 1 (bir) yıldan fazla bekleyen makale güncelliğini yitirdiği için yayımlanmaz.

Yayınlanan makalelerin ve kitap incelemelerinin bütün yayın hakları dergiye, yayınlanan yazıların içerik sorumluluğu ise yazara aittir. Makalelerdeki görüşler, yazarlarının şahsi görüşleri olup; hiçbir kurum ve kuruluşun resmi görüşü niteliğini taşımaz.

Yayın Kurulu ile hakem ve yazarlardan gelen bilgi, belge ve değerlendirme sonuçları 5 (beş) yıl süreyle saklanmaktadır.

Güvenlik Bilimleri dergisi ücretsiz bir dergi olup, yazarlara telif ücreti ödenmemektedir.

1.2. Etik İlkeler

Güvenlik Bilimleri Dergisi, bilimsel bilginin gelişimi açısından yayın etiğine büyük önem atfetmektedir. Bu açıdan, Yayın Etiği Komitesi (COPE) (<https://publicationethics.org/>) ve Açık Erişim Dergiler Dizini (DOAJ) (<https://doaj.org/publishers#licensing>) gibi kuruluşlar tarafından belirlenmiş Akademik Yayıncılıkta Şeffaflık ve Örnek Uygulama İlkeleri'ne bağlı kalınmaktadır.

Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar, insan ve hayvanların (materyal/veriler dâhil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması ve kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar için etik kurul izni gerekmektedir. Etik kurul izni gerektiren bu tür çalışmaların izin ile ilgili bilgilerine makalede yer verilmelidir.

Ayrıca, olgu sunumlarında “Aydınlatılmış Onam Formunun” alındığının belirtilmesi, başkalarına ait ölçek, anket, fotoğrafların kullanımı için sahiplerinden izin alınması ve belirtilmesi, kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine uyulduğunun belirtilmesi gereklidir.

Bu dergi açık ve ücretsiz akademik yayıncılık ilkesine bağlı olduğundan, yazarlardan makale işleme ve gönderme ücretleri talep edilmez. Tüm içeriğe internet sayfası üzerinden herhangi bir kısıtlama ve gecikme olmaksızın yayın tarihinden itibaren tam metin olarak erişilebilir.

2. HAK VE SORUMLULUKLAR

2.1. Yayın Kurulunun Hak ve Sorumlulukları

Güvenlik Bilimleri Dergisi Yayın Kurulu, dergiye gönderilen makalelerden hangilerinin yayınlanacağına karar vermekten kolektif olarak sorumludur. Yayın Kurulu, COPE tarafından tanımlanmış İyi Yayın Uygulaması Kılavuzu'nun (<https://publicationethics.org>) uygulanmasını önererek akademik dürüstlüğü teşvik etmektedir.

Yayın Kurulu, etik kuralları ihlal ettiğini değerlendirdiği ve intihal önleme yazılımı taramasında benzerlik oranı yüksek çıkan makaleleri geri çekme hakkını kendinde saklı

tutar. Yayın Kurulu, yayınlanmış makalelere ilişkin intihal ve suistimal iddialarını her zaman incelemeye alma hakkına sahiptir.

Yayın Kurulu, dergimize gönderilen bir makalenin bir başka derginin hakem sürecine de sokulmamış olmasını zorunlu bir başvuru koşulu olarak değerlendirir. Makalenin yayın kurulunca hakem sürecine alınması bir yayın taahhüdü anlamına gelmez. Yayın için hakem süreci olumlu sonuçlansa bile mutlaka yayın kurulunun kararı gerekir.

2.2. Yazarın Hak ve Sorumlulukları

Yazarlar hazırladıkları özgün çalışmalarla dergimize başvurmalıdırlar. Yazarlar, aynı çalışmayı aynı zamanda birden çok derginin hakem sürecine göndermemelidirler. Yazarlar kaynakların orijinalliğinden ve teyidinden de sorumludurlar. İntihal hangi şekilde yapılırsa yapılırsın etik dışı bir davranış oluşturur ve kabul edilemez.

Yazarın makalesini, yayın kararı alınıncaya kadar, dergi yayın kuruluna bildirmek koşuluyla geri çekme hakkı saklıdır.

Çeviri olsa dahi yayımlanan tüm yazıların dil, üslup, içerik, etik gibi konularda fikrî, ilmi ve hukukî sorumluluğu eseri yazan ve çevirisini yapan yazarlara aittir.

Yazardan düzeltme istenmesi durumunda, düzeltmenin en geç 2 ay içerisinde yapılarak Yayın Kurulu'na ulaştırılması gerekmektedir.

Yazarın hakem ve Yayın Kurulu'nun eleştirisi, değerlendirme ve düzeltmelerinden katılmadığı hususlar olması durumunda, yazar bunları gerekçeleri ile ayrı bir sayfada bildirme hakkına sahiptir.

2.3. Hakemlerin Sorumlulukları

Dergide kör hakemlik sistemi uygulanmaktadır. Hakemler kendilerine ulaşan makaleleri gizli tutmak ve hakemlik sürecinden elde ettikleri bilgileri kişisel menfaatleri için kullanmamakla yükümlüdürler. Hakemlerin değerlendirmelerini 20 gün içinde yapmaları beklenmektedir.

Hakemler raporlarını veya makale hakkındaki bilgileri başkalarıyla paylaşmamalı ve editörün izni olmadan yazarlarla doğrudan iletişim kurmamalıdırlar.

Hakem makaledeki potansiyel etik meseleler konusunda özenli olmalı ve bunları editörün dikkatine sunmalıdır. Hakemlik nesnel bir şekilde yapılmalıdır. Yazar(lar)a dair kişisel eleştiriler uygunsuz olarak kabul edilir.

3. YAZIM KURALLARI

3.1. Genel Esasları

- Yazarlar unvanlarını, görev yaptıkları kurumları, haberleşme adreslerini, telefon numaralarını, e-posta adreslerini ve ORCID (Open Researcher ve Contributor ID) numarasını bildirmelidir (<http://orcid.org>).

- Bilimsel yayınlar Türkçe veya İngilizce olarak hazırlanabilir. Türkçe makalelerin yazım ve noktalamasında ve kısaltmalarda TDK İmlâ Kılavuzunun en son baskısı esas

alınır. Gönderilen yazılar dil ve anlatım açısından bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.

- Dergiye gönderilen makaleler, dipnotlar dâhil en az 4000 en fazla 7000 kelime olmalıdır. Kitap incelemeleri 1000-1500 kelime olmalıdır.

- Yazılar, makalenin başlangıç kısmına yazılmış, Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış makale başlıklarını da içeren 150-200 kelimelik Türkçe “Öz” ile İngilizce “Abstract” ve makale başlığı içermelidir. Öz ve Abstract da çalışmanın amacı, yöntemi, varsayımı ve sonucu kısaca belirtilmelidir. İngilizce çalışmalarda önce İngilizce “Abstract”, Türkçe çalışmalarda ise önce Türkçe “Öz” yazılmalıdır. “Öz” ve “Abstract” tek aralık, 9 punto ve italik olarak yazılmalıdır. Ayrıca her iki dilde de üç-yedi adet “anahtar kelime” eklenmelidir.

- Yazarın akademik unvanı, görevi ve bağlı bulunduğu kuruluş e-posta adresi ile ORCID numarası ilk sayfanın altına dipnotta (footnote) (*) işareti ile 9 punto ile yazılmalıdır. (Örnek; Dr. Öğr. Üyesi, JSGA, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, editorgbd@jandarma.gov.tr, ORCID:...)

- Tablo ve şekillere başlık ve sıra numarası verilmeli; başlıklar tabloların üzerinde, şekillerin ise altında yer almalıdır.

- Denklemlere sıra numarası verilmelidir. Sıra numarası ayraç içinde ve sayfanın sağ tarafında yer almalıdır.

- Yazılarda dipnotlara yer vermekten olabildiğince kaçınılmalı ve burada söylenecekler metin içinde ifade edilmelidir. Zorunlu olarak verilecek dipnotlar ise numaralandırılarak sayfa sonunda verilmelidir.

- Teknik terimler tırnak içinde yazılmalı veya açıklanmalıdır. Kavramlar için kısaltma kullanımından kaçınılmalıdır.

3.2. Sayfa Düzenine İlişkin Esaslar

- Yazılar, Microsoft Word’de, tek satır aralığı, Times New Roman ve 11’lik punto; marjlar üst 4,6; sol 4; alt 4,6; sağ 4; cilt payı 0, üst bilgi 4,6, alt bilgi 5, kâğıt ölçüsü A4 olacak şekilde hazırlanmalıdır.

- Yazı “GİRİŞ” bölümüyle sayfa başından başlamalı ve uygun bölümlere ayrılmalıdır. Son bölüm, “SONUÇ” bölümü olmalı ve bu bölümü takiben “KAYNAKÇA” ile varsa “EKLER” yer almalıdır. Ekler başlıklandırılırken; “EK-A”, “EK-B” şeklinde sıralanmalı ve ek içinde “Başlıklar” bölümünde ifade edilen başlıklandırma kurallarına uyulmalıdır.

- Giriş, sonuç ve kaynakçaya numara vermeden; bölümler, ardışık olarak numaralandırılmalıdır. 3’üncü seviye başlıktan sonra (*, - vb) imleçler kullanılmalıdır. Bölüm başlıkları;

1. BİRİNCİ SEVİYE (Sola yaslanmış, kalın, büyük harflerle)

1.1. İkinci Seviye (Sola yaslanmış, kalın, ilk harflerleri büyük)

1.1.1. Üçüncü Seviye (Sola yaslanmış, italik, ilk harflerleri büyük)

• Her tablo ve şekil için sıra numarası verilmeli (Tablo-1., Şekil-2. gibi); tabloların başlığı üstte, şekillerin başlığı ise altta yer almalı, başlıklar tablo veya şekle ortalanmış olarak ilk harfleri büyük yazılmalıdır.

• Tablo ve şekil içeriği Times New Roman 10 punto olarak yapılandırılacaktır (Sayfa durumuna göre 9 veya 11 punto da kullanılabilir). İstatistikler için virgülden sonra üç haneden fazlası yazılmamalıdır. Tablo, şekil, grafik ve resim için şayet alıntı yapılmışsa, mutlaka kaynak belirtilmelidir.

• İlk sayfadan sonra, çift numaralı sayfalara yazar adı, tek numaralı sayfalara makale adı 9 punto karakterinde üst bilgi olarak eklenmelidir.

3.3. Atıf ve Göndermelere İlişkin Esaslar

• Metin içinde yapılacak atıflar ayrıç içinde gösterilecektir. Kaynakça da bu atıf sistemine uygun olarak hazırlanacaktır. Aşağıda farklı nitelikteki kaynaklara yapılan atıf örnekleri gösterilmiştir:

- Walsh (1998) aile yılmazlığını, ailenin başa çıkma ve fonksiyonel bir birlik olarak aktarmaktadır (s. 108).

- İlişki içerisinde özgünlük, dürüstlük, kişinin tam olarak kendisini açmasıdır (Lopez ve Rice, 2006, ss. 13-14).

- Kessler'in 2003'te yaptığı çalışmaya göre ise ruh sağlığını güvence altına alan en önemli etken sıcak bir aile ortamıdır (s. 146).

- Örgütsel nitelikteki öncüller, örgütsel adalet algısı (Brewer ve Kramer, 1986; 45; Cremer, 2005a, ss.33-45; Lipponen, 2001, s. 24) gibi faktörlerden...

- Mael ve Ashforth (1992: 88) tarafından geliştirilen...

• Aynı yazar veya yazarların farklı çalışmalarında, çalışma tarihi daha eski olan önce yazılmalıdır. Aynı yazarın veya yazarların aynı tarihlerdeki çalışmalarında "a", "b" şeklinde harfler, çalışmanın yapıldığı yılın yanına yazılmalıdır.

• Üç, dört ve beş yazarı olan çalışmalarda ilk atıfta tüm yazarların isimleri verilmeli, müteakip atıflarda "vd." şeklinde kısaltılarak verilmelidir. Beşten fazla yazar varsa ilk yazarın soyadından sonra "vd." şeklinde ifade edilebilir.

• Bir yazarın düşüncelerinin yeniden ifade edilmesi zorsa veya anlamını yitirecekse 40 kelimedenden daha fazla olmayan atıflarda kaynaktan alınan ifade tırnak işareti içinde belirtilerek yazılmalı ve o ifadenin bulunduğu sayfanın numarası belirtilmelidir. Örneğin: (Öztürk, 2003, s. 147). Eğer 40 kelimedenden daha fazla atıf yapılması gerekiyorsa alıntı yapılan kısım, iki sekme içeriden, tırnak içinde yazılmalı, en sonuna alıntı yapıldığı yerdeki paragraf (para. 15) veya sayfa numarası (s. 25) belirtilmelidir.

• Yazar ismi belirtilmemiş bir çalışmaya atıf yapılması gerekiyorsa ve bu çalışma süreli bir yayındaysa yayının ismi, yazar olarak belirtilebilir. Örneğin; (Wall Street Journal, 2009), (Ticaret Bakanlığı, 1999).

• Aynı parantez içinde birden fazla çalışmaya atıf yapılacaksa çalışmalar alfabetik sıraya göre ve aralarına noktalı virgül konularak yazılmalıdır. Örneğin: (Abrams, 2000; Sullivan ve Hellman, 1999).

• İkincil kaynaklar, (Blau, 1964'ten akt. Tamer, 2003). Tamer'in (2003), Blau'dan (1964) aktardığına göre... şeklinde ifade edilerek ikincil kaynaklardan atıf yapıldığı belirtilmelidir.

• Elektronik kaynaklara atıf yaparken genel atıf kuralları geçerlidir (Yazar soyadı, yıl). Bu bilgi mevcut değilse, kaynağa ulaşılan web adresi parantez içinde verilmelidir. Yani yazarı belli olmayan bir elektronik kaynağa atıf yapmak gerektiğinde web sitesi parantez içinde verilmelidir. Şayet profesyonel bir web sitesine, veri tabanına veya bir projenin web sitesine atıf yapmak gerekiyorsa, elektronik adres parantez içinde verilmeli, kaynakçada da aşağıda ilgili bölümde verilen örnekte görüldüğü gibi belirtilmelidir. (Örneğin: UNICEF web sitesi dünya çapında çocukların iyiliği için çalışan çeşitli yararlı kaynaklara bağlantılar sunmaktadır (<http://www.unicef.org>)).

• Eğer mali destek veya diğer yardımları için teşekkür etmek istediğiniz kişi veya kurumlar varsa, çalışmanın sonuna bir not ekleyerek teşekkürlerinizi iletebilirsiniz.

3.4. Kaynakça Yazımında Uygulanacak Esaslar

• Kaynakça 11 punto olarak düzenlenecek ve soyad alfabetik sırasına göre tasniflenerek verilecektir. Ayrıca bir kategori yapılmayacaktır.

• Kitaplarda sayfa numaraları belirtilmeyecek, makalelerde derginin ilgili sayfa aralığı belirtilecektir.

• İnternet kaynaklarında erişim tarihi belirtilecektir.

• Kaynakça ile ilgili ayrıntılı hususlar için APA'nın (American Psychology Association) bilimsel yazı kriterlerine, Publication Manual of American Psychological Association (<https://www.apastyle.org/manual>) veya Dergi Park Yazım Kuralları'na (<http://dergipark.gov.tr/busad/page/2914>) bakınız.

• Kaynakçada yazar soyadının baş harfi büyük, adının ise ilk harfi olacak şekilde aşağıda verilen örneklerde olduğu şekilde yazılacaktır. DOI numarası mevcutsa referansın en son kısmına eklenecektir.

Kitaplar

Sarı, G. (2013). *Ermeni meselesi ışığında Süryaniler*. Ankara: Barış Platin Yayınevi.

Bloch, S. ve Whiteley, P. (2010). *Düz bir dünyada yöneticilik* (2.Basım). (Ü. Şensoy, Çev.) İstanbul: İş Bankası Yayınları.

Avcı, E. (2017). Türkiye’de terörizmin tarihsel seyri. G.Sarı ve C.K.Demir. (Ed.), *Güvenlik bilimlerine giriş* (ss. 287-314). Ankara: Jandarma Basımevi.

Makaleler

Ak, T. (2018, Mayıs). Silahlı insansız hava araçlarının kullanımında karar mekanizmaları. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(1), 111-130. doi:10.28956/gbd.422803

Ansiklopedi

Ersoy, O. (1973). Kağıt. *Türk Ansiklopedisi* içinde (c. 21, ss.112-115). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Yayımlanmamış Çalışmalar

Aplak, H.S. (2010). *Karar verme sürecinde bulanık mantık bazlı oyun teorisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Kongre Bildirileri

Sarı, G. ve Ak, T. (2018). Güvenlik alan yeterlilikleri ve akademik çalışmalar. H.Kahya (Ed.), *1.Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar Kongresi bildiriler kitabı* içinde (ss. 130-134). İstanbul: ASOS. doi:10.21733/ibad.417321

Elektronik Kaynaklar

Shotton, M.A. (1989). *Computer addiction? A study of computer dependency*. Erişim tarihi: 18 Ağustos 2011, <http://www.ebookstore.tandf.co.uk/html/index>

Yazarı belli olmayan web sitesi makalesi

New child vaccine gets funding boost. (2001). Erişim tarihi: 21 Şubat 2012, http://news.ninemsn.com.au/health/story_13178.asp.

Blog

Webber, S. (2008, 10 Ekim). Information literacy in work place contexts. Erişim tarihi: 22 Ekim 2008, <http://information-literacy.blogspot.com/>.

3.5. Kitap İncelemelerinde Uygulanacak Esaslar

Kitap incelemesi bir kitapta yer alan temel iddialar ve konular çerçevesinde yapılan kapsamlı ve detaylı bir araştırmadır. İnceleme akademik bir yazı kurgusu içerisinde giriş, tartışma (yöntem, kapsam ve içerik) ve sonuç gibi hususları içermelidir. Giriş kısmında kitaptaki tezler ve ana hususlar ile kısa bir özete yer verilmelidir. Tartışma kısmında kitabın ilgili sayfalarına ve gerekiyor ise başka eserlere de atıf vermek suretiyle yöntem, kapsam ve içerikte yer alan konular bir bütünlük içerisinde irdelenmelidir. Sonuç kısmında ise kitaba ilişkin temel düşünceler ve yazarın alana yaptığı katkılar değerlendirilmeli ve eleştirel bir şekilde ortaya konulmalıdır.

Kitap incelemelerinde başlık bilgilerinde inceleme yapılan eserin adı, yazarı, yayımlandığı kent ve yayımevi, yayım yılı ve ISBN numarası yazılmalıdır. Sayfa altında özel işarete karşılık olarak inceleme yapan yazarın akademik unvanı, mensup olduğu kurum ve e-posta adresi yazılır.

GUIDELINES

1. PUBLISHING PRINCIPLES

1.1. General Principles

The Journal of Security Sciences is a biannual journal indexed in both national and international indexes which offers theoretical and applied research, analysis and articles on “security” and published by the Gendarmerie and Coast Guard Academy since 2012. The Journal of Security Sciences is published twice in a year, May and November, as in print and online accessible journal.

The main publishing languages of the Journal are Turkish and English. The title, keywords and the abstract of the articles submitted to the journal must be both in Turkish and English.

The Journal of Security Sciences publishes original articles and book reviews focused on “**security**” aspect from different fields including but not limited to human sciences and public sciences on politics, law, public administration, management, geography, history, communication, economy, informatics, psychology, sociology etc. Submitted articles must not be published nor submitted to any other publications before. Conference/congress/seminar papers are accepted only if they are not previously published as full text and certain info such as presentation date and place provided.

Submitted manuscripts must follow the grammar rules. Therefore, the author is responsible of problems arising from the breaches of grammar rules of their articles.

Articles which fail to follow the Journal principles and guidelines may not be accepted for reviewing process. Editorial Board has the authority to send articles to reviewers, to send back articles to authors after reviews, to change articles formats, to abbreviate it or to decide not to accept articles which fail to follow the academic integrity and publishing standarts.

The submitted manuscripts undergo a double-blind reviewing process; articles are reviewed by referees whereas book reviews are reviewed by editorial board. To be accepted for publication in the Journal of Security Sciences, articles need to be positively peer reviewed at least by two referees. After articles are accepted for publishing, if there are more articles than the quota for the immediate volume, the articles are automatically shifted for the next volume. If an article is not published this way within a year, it is withdrawn from publishing list.

The copyright for the published articles and book reviews belongs the Journal of Security Sciences, however authors remain responsible for the contents of publications. The Journal of Security Sciences is under no circumstances responsible for the contents of the

articles/book reviews. Feedbacks and all relevant information about the articles/book reviews are stored by the Journal of Security Sciences for 5 years.

The Journal of Security Sciences is free of charge, hence no money is paid to the authors for the copyrights.

1.2. Ethical Principles

Journal of Security Sciences puts great importance on publication ethics regarding the development of the scientific information. Therefore, such principles like Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing regulated by organizations like Committee of Publication ethics (COPE) (<https://publicationethics.org/>) and Directory of Open Access Journals (DOAJ) (<https://doaj.org/publishers#licensing>) are strictly followed.

Any kind of research applying either qualitative or quantitative data collection approach and using any methods like questionnaire, interview, focus group work, observation, experiment and discussion methods and involving people or animals (including materials and the data) for scientific or experimental purposes, and retrospective studies require research ethics committee approval regarding the law on the protection of personal data.

Moreover, it is required to note not only that informed consent form was taken in case reports, and that the permission to use their scales, surveys, photographs was given by the owners, but also that the regulations on the copyright about ideas and art pieces were strictly followed.

This academic journal sticks to principles like open-access and free of charge in scholarly publishing and thus never requires any fee for the admission of articles from their writers. The complete content is open to access online and full-text at the exact date declared and without any limitation.

2. RIGHTS AND RESPONSIBILITIES

2.1. Rights and Responsibilities of the Editorial Board

The Editorial Board of Journal of Security Sciences has the right and responsibility to decide the publication of articles and book reviews by taken into accounts feedbacks received from referees. The Editorial Board recommends publishing guides on (<https://publicationethics.org/>) and promotes academic integrity.

Editorial Board has the right to decline articles and book reviews which contain plagiarised materials or breach principles on academic integrity.

Submitted manuscripts must not be published or scheduled to appear in any other publications. Accepting a manuscript for peer reviewing process does necessarily mean a confirmation for publication.

2.2. Rights and Responsibilities of Author

Articles and book reviews submitted to the Journal of Security Sciences have to be original works of the authors. Submitted manuscripts should not be in any kind of submitting process in any other publishing platforms. The authors are responsible for the validity and confirmation of the bibliography. Plagiarism is not tolerated.

Author has the right to withdraw submitted manuscripts at any time before Editorial Board approves publication. In such cases, authors must inform the Board as early as possible.

In case of translated manuscripts, authors who write the original work and translators are both responsible for the contents and any breaches of academic integrity principles.

In cases where the manuscripts are sent back to authors for corrections after peer reviewed, the corrected manuscripts need to be submitted within 2 months.

In cases where the authors disagree with the feedbacks given by referees and Editorial Board they have a right to object. In such cases, authors need to submit their own thoughts and critics regarding the feedbacks given by referees and Editorial Board in written for re-consideration..

2.3. Responsibilities of Referees

The Journal ensures that manuscripts are reviewed by using a double-blind peer-review method. Referees are responsible for keeping the manuscripts confidential and not using the knowledge and information they encounter via manuscripts for personal gain.

All reviews and information on manuscripts are strictly confidential and must not be shared with others. Referees are not allowed to contact with the authors unless allowed otherwise by the Editorial Board.

Referee is expected to inform the Journal of Security Sciences immediately in case of breaches arising from academic integrity during the review process if they determine any. Referees are expected to be objective and personal criticisms towards authors are not allowed.

3. GUIDELINE ON WRITING STYLE

3.1. General Principles

- Authors are required to submit the workplace info, contact addresses/numbers/email addresses and ORCID (Open Researcher and Contributor ID) number.

- Manuscripts can be Turkish or English. Submitted manuscripts should be clear and understandable.

- Articles should be between 4000 and 7000 words including the footnotes. Book reviews are required to be between 1000-1500 words.

- Articles must have ‘Öz’ in Turkish and ‘Abstract’ in English at the beginning and they must be written in between 150-200 words. Both ‘Öz’ in Turkish and ‘Abstract’ in English need to cover the purpose, method, hypothesis and results of the study briefly. Studies written in English should present the English ‘abstract’ before and those written in Turkish should present the Turkish ‘Öz’ before. Both Turkish ‘Öz’ and English ‘Abstract’ must be typed in single space, 9 point font and in italics. Also in both versions of the articles, at least three or at most seven key words must be added to the abstracts.

- Author’s academic title, position, institutional email address and ORCID number should be stated in a footnote in the first page starting with a “ * ” 9 points font size. (Assoc. Prof., Gendarmerie and Coast Guard Academy Security Sciences Institute, editorgbd@jandarma.gov.tr, ORCID:... i.e.)

- Tables, figures and illustrations should be numbered consecutively, captioned and cited in the text in sequential order. Captions should be before the table and after the figures/illustrations.

- Equations should be numbered consecutively. That number should be in parenthesis on the right side of the page.

- Authors need to refrain using footnotes and incorporate them with the main body.

- Technical terms need to be used with quotation marks and authors need to refrain from using abbreviations without providing the full form of them at first appearance in the text.

3.2. Principles Regarding Page Layout

- Manuscripts should have single line spacing, Times New Roman font, 11 font size, (Top 4.6 mm, bottom 4.6 mm, left and right indent 4 mm, gutter 0, header 4.6 mm, footnote 5 mm, paper size A4.

- Manuscripts should start with an introduction section, be separated into proper sections afterwards and following with a conclusion section. Bibliography needs to continue with the conclusion section and the last section should be the attachments section.

- Without numbered to introduction, conclusion and bibliography; sections should be numbered consecutively. Symbols such as (*, -) can be used after the 3rd level segment. Section headings;

1. FIRST LEVEL SEGMENT (ALIGN LEFT, BOLD, CAPITAL LETTERS)

1.1. Second Level Segment (Align Left, Bold, First Letters are Capital)

2.1.1. Third Level (Align Left, Italic, First Letters are Capital)

- Tables, figures and illustrations should be numbered (Table-1., Chart-2. ie.). Tables names should be on top of the tables and centered; names of the figures should be under the figures and centered as well.

- Contents of the tables and figures should be Times New Roman and 9 points font size (can be used as 9 or 11 according to the page layout). Statistical numbers are expected to have no more than 3 digits after decimal point. Tables, figures and illustrations should be cited if needed.

- After the first page, authors name should be in the header in even number pages and name of the manuscript should be on the odd page headers in 9 points font size.

3.3. Guideline for Citations

- References in the body of your manuscripts should be in (Author, Date) format. When directly quoting from a text, you must include a page number in the citation as well.

- If you are using more than one reference by the same author/authors, the earlier dated publications should be listed first in the bibliography. If it is published in the same year, authors need to assign letter suffixes after the year i.e.: "Pala (1981a) makes similar claims...".

- Citations for the publications with 3 and more authors should have their full names written for the first citing and then use "(The first authors surname) et al. for subsequent entries. If there are more than 5 authors, first author's name should be followed with "et al."

- If author is directly quoting from a work, then it will need to include the author, year of publication, and page number for the reference (preceded by "p."). Introduce the quotation with a signal phrase that includes the author's last name followed by the date of publication in parentheses.

- If the author is quoting more than 40 words, it is required to start the quotation on a new line, indented two tabs from the left margin, i.e. in the same place one would begin a new paragraph.

- In case of citing a periodic publication without a specific author name, the name of the publication can be used instead of author name. (Wall Street Journal, 2009 i.e).

- In case of parenthetical citation including two or more authors, it is required to order them alphabetically, separated by a semi-colon. (Abrams, 2000; Sullivan and Hellman, 1999).

-
- In case the source quotes or refers to another source, indirect sources should be cited as (Blau, 1964 cited in Tamer, 2013)
 - Online articles follow the same guidelines for printed articles. Citations should include all information the online host makes available.
 - Authors may add an acknowledgement section at the end of the manuscripts to express thanks and pay their tribute.

3.4. Guideline for Reference List

- Reference list should be 12 points font size and written alphabetically. There should not be any other kind of categorization in the reference list.
- Book references won't be having page numbers but the articles will show the pages of the article in where it is published.
- Online sources should show the access date.
- This Journal utilizes APA 6th Reference Style with some minor differences. Please advise the manual for further info and details. (<https://www.apastyle.org/manual>)
- Authors surnames first letter should be capitalized and include only the first letter of the name. If there is any DOI number of the reference, it should be included in the reference as well. Please find the below examples of common references.

Books

Sarı, G. (2013). *Ermeni meselesi ışığında Süryaniler*. Ankara: Barış Platin Publishing.

Bloch, S. ve Whiteley, P. (2010). *Düz bir dünyada yöneticilik* (2nd Edition). (Ü. Sensoy, Trans.) İstanbul: İş Bankası Publishing.

Avcı, E. (2017). Türkiye'de terörizmin tarihsel seyri. G.Sarı ve C.K.Demir. (Ed.), *Güvenlik bilimlerine giriş* (pp. 287-314). Ankara: Jandarma Publishing.

Articles

Ak, T. (2018, Mayıs). Silahlı insansız hava araçlarının kullanımında karar mekanizmaları. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 7(1), 111-130. doi:10.28956/gbd.422803

Encyclopedia

Ersoy, O. (1973). Kağıt. *Türk Ansiklopedisi* içinde (Vol. 21, pp.112-115). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Unpublished Papers

Aplak, H.S. (2010). *Karar verme sürecinde bulanık mantık bazlı oyun teorisi*. (Unpublished Doctoral Thesis). Gazi University, Ankara.

Conference Proceedings

Sarı, G. ve Ak, T. (2018). Güvenlik alan yeterlilikleri ve akademik çalışmalar. In H.Kahya (Ed.), *1.Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar Kongresi bildiriler kitabı* (pp. 130-134). İstanbul: ASOS. doi:10.21733/ibad.417321

Electronic Sources

Shotton, M.A. (1989). *Computer addiction? A study of computer dependency*. Retrieved August 18, 2011, from <http://www.ebookstore.tandf.co.uk/html/index>

Unknown Authored Online Articles

New child vaccine gets funding boost. (2001). Retrieved February 21, 2012, from http://news.ninemsn.com.au/health/story_13178.asp.

Blog

Webber, S. (2008, October 10th). Information literacy in work place contexts. Retrieved October 22, 2018, from <http://information-literacy.blogspot.com/>.

3.5. Guideline for Book Reviews

Book reviews are detailed reviews of claims and subjects of the books. The review should include an introduction, discussion (method, scope and contents) and conclusion. Introduction section is a summary of the claims and main arguments in the book. In the discussion sections, book reviewers are expected to discuss the method, scope and contents of the book in a whole. The conclusion section talks critically about the general impressions of the reviewer on the book and the contribution the book makes.

Book Review titles should include the name of the book, author, in which city it is published, publication year and ISBN. At the bottom of the first page the book reviewers need to include their title, the institution they work and email address corresponding to an asterisk

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

➤ *Dış Kaynak Kullanımının Jandarma Komando Birliklerinde Uygulanabilirliği: İşlem Maliyetleri, Kaynak Bağımlılığı Ve Güvenlik Bağlamında Bir Değerlendirme*

Mehmet KAHYA

➤ *Jandarmanın Halkla İlişkiler Uygulamalarında Yeni Bir Devir: Jandarma Asayiş Koordinasyon Timi*

Yusuf Mutlu GENÇ, Gökhan TÜRKÖZ

➤ *Suçun Önlenmesinde Kitle İletişim Araçlarının Rolü: Kuramsal Açıdan Bir Değerlendirme ve Örnekler*

Mehmet KAPLAN, Ali YILDIRIM

➤ *Suçta Sürüklenen Çocuklar ve Çocuk Suçlarının Kriminal Açıdan İncelenmesi*

Ercan ALTINSOY, Ali KARA

➤ *Avrupa Konseyi Sanal Ortamda İşlenen Suçlar Sözleşmesi ve Türk Hukuku'nda Karşılığı*

Yusuf KARADENİZ

➤ *Kripto Para Madenciliğinin Türkiye'deki Kanuni Boyutu*

İsmail ERGÜN

➤ *Bireysel Silahlanma ve Şiddet: Ateşli Silah Şiddetinin Güncel Durumu*

Ahmet YASUNTİMUR, Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ

➤ *Türk Hava Sanayiinin Oluşum Sürecinde Fırsatlar ve Engeller (1912-1959)*

Celal Kürşad KONUKÇU

➤ *Yeni Nesil Savaş ve Siber İstihbarat*

Hasan Alpay KARASOY

➤ *Çevre Etiği Yaklaşımları Ve Güvenlik Hizmeti: Çevre, Doğa ve Hayvan Koruma Polisi/Timi Örneği*

Muhammed Yunus BİLGİLİ

➤ *G7 Ülkelerinin Siber Güvenlik Performanslarının Analizi: ENTROPİ Tabanlı MABAC Yöntemi İle Bir Uygulama*

Furkan Fahri ALTINTAŞ

➤ *Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Disiplininde Göç: Lisansüstü Çalışmalar Üzerine Bir Analiz (İngilizce)*

Filiz KATMAN